Chaṭṭhasaṅgītipiṭakaṁ

Suttantapiṭake Khuddakanikāye

KHUDDAKAPĀṬHA DHAMMAPADA
UDĀNA ITIVUTTAKA
SUTTANIPĀTAPĀḶI

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

Romanized from Myanmar version published in 2001

Pāḷi Series 18

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

THE PĀḶI ALPHABET
IN BURMESE AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

အ a　　အာ ā　　ဣ i　　ဤ ī　　ဥ u　　ဦ ū　　ဧ e　　ဩ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

က ka　　ခ kha　　ဂ ga　　ဃ gha　　င ṅa

စ ca　　ဆ cha　　ဇ ja　　ဈ jha　　ဉ ña

ဋ ṭa　　ဌ ṭha　　ဍ ḍa　　ဎ ḍha　　ဏ ṇa

တ ta　　ထ tha　　ဒ da　　ဓ dha　　န na

ပ pa　　ဖ pha　　ဗ ba　　ဘ bha　　မ ma

ယ ya　　ရ ra　　လ la　　ဝ va　　သ sa　　ဟ ha　　ဠ ḷa　　ံ ṃ

VOWELS IN COMBINATION

ာ ါ = ā　　ိ = i　　ီ = ī　　ု ု = u　　ူ ူ = ū　　ေ = e　　ော ေါ = o

က ka　　ကာ kā　　ကိ ki　　ကီ kī　　ကု ku　　ကူ kū　　ကေ ke　　ကော ko

ခ kha　　ခါ khā　　ခိ khi　　ခီ khī　　ခု khu　　ခူ khū　　ခေ khe　　ခေါ kho ...

CONJUNCT-CONSONANTS

က္က kka	င်္ဃ ṅgha	ဏ္ဌ ṇṭha	ဓျ dhya	ပ္လ pla	လ္လ lla
က္ခ kkha	စ္စ cca	ဏ္ဍ ṇḍa	ဓွ dhva	ဗ္ဗ pba	လျ lya
ကျ kya	စ္ဆ ccha	ဏ္ဏ ṇṇa	န္တ nta	ဗ္ဘ bbha	လှ lha
ကြိ kri	ဇ္ဇ jja	ဏှ ṇha	န္တွ ntva	ဗျ bya	ဝှ vha
က္လ kla	ဇ္ဈ jjha	တ္တ tta	န္ထ ntha	ဗြ bra	သ္တ sta
ကွ kva	ည ñña	တ္ထ ttha	န္ဒ nda	မ္ပ mpa	သ္တြ stra
ချ khya	ဉှ ñha	တွ tva	န္ဒြ ndra	မ္ဖ mpha	သ္န sna
ခွ khva	ဉ္စ ñca	တျ tya	န္ဓ ndha	မ္ဗ mba	သျ sya
ဂ္ဂ gga	ဉ္ဆ ñcha	တြ tra	န္န nna	မ္ဘ mbha	ဿ ssa
ဂ္ဃ ggha	ဉ္ဇ ñja	ဒ္ဒ dda	နျ nya	မ္မ mma	သ္မ sma
ဂျ gya	ဉ္ဈ ñjha	ဒ္ဓ ddha	နှ nha	မျ mya	သွ sva
ဂြ gra	ဋ္ဋ ṭṭa	ဒျ dya	ပ္ပ ppa	မှ mha	ဟ္မ hma
င်္က ṅka	ဋ္ဌ ṭṭha	ဒြ dra	ပ္ဖ ppha	ယျ yya	ဟွ hva
င်္ခ ṅkha	ဍ္ဍ ḍḍa	ဒွ dva	ပျ pya	ယှ yha	ဠှ ḷha
င်္ဂ ṅga					

၁	၂	၃	၄	၅	၆	၇	၈	၉	၀
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

Nidānakathā

Sirimatā amhākaṁ Buddhena Bhagavatā Arahatā Sammāsambuddhena sakalalokapatthaṭamahākaruṇāsinehasiniddhahadayena sabbattha appaṭihatasabbaññutānāvaraṇādiñāṇobhāsasamujjalitena sanarāmaralokagurunā sadevakassa lokassa atthāya hitāya sukhāya dhammo ca vinayo ca desito paññatto, so pariyattipaṭipattipaṭivedhavasena vibhattesu tīsu saddhammesu pariyattisaddhammo nāma, tadeva ca sāsanaṭṭhitiyā pamāṇaṁ, satiyeva hi tasmiṁ itare uppajjanti, nāsati, vuttañhetaṁ **Aṅguttaraṭṭhakathāyaṁ**— (Aṁ-Ṭṭha 1. 72 piṭṭhe)

"Suttantesu asantesu, pamuṭṭhe vinayamhi ca.
Tamo bhavissati loko, sūriye atthaṅgate yathā.

Suttante rakkhite sante, paṭipatti hoti rakkhitā.
Paṭipattiyaṁ ṭhito dhīro, yogakkhemā na dhaṁsatī"ti.

Teneva ca saddhammaciraṭṭhitikāmino theravarā Mahākassapādayo pariyattisaddhammasaṅkhātaṁ Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ saṅgītimāropetvā Buddhasāsanaṁ saṁrakkhiṁsu, taṁkālikā ca rājāno saddhammābhivuddhikāmā tesaṁ saṅgītikārānamanubalappadānena sahāyattamupāgamuṁ.

Tathā hi catūhādhikatimāsaparinibbute Bhagavati Mahākassapattherappamukhehi pañcahi arahantasatehi Rājagahe **paṭhamā dhammasaṅgīti** katā rañño Māgadhassa Ajātasattuno visesānuggahamādāya.

Vassasataparinibbute ca Bhagavati Mahāyasattherappamukhehi sattahi arahantasatehi Vesāliyaṁ **dutiyā dhammasaṅgīti** katā, tadā ca Kālāsoko mahīpati tesaṁ sahāyattamupāgato.

Tathāgataparinibbānato pana dvinnaṁ vassasatānamupari pañcattiṁsatime vasse Mahāmoggaliputtatissattherappamukhehi arahantasahassehi Pāṭaliputte **tatiyā dhammasaṅgīti** katā sakalalokapatthaṭayasassa Dhammāsokassa bhūpatino niratisayānuggahaṁ laddhāna.

Sammāsambuddhaparinibbutito pana catunnaṁ vassasatānamupari paṇṇāse vasse Laṅkādīpe Vaṭṭagāmaṇirājino kāle Mātulajanapade Ālokaleṇe **catutthī dhammasaṅgīti** katā pañcahi arahantasatehi Mahādhammarakkhitattherappamukhehi, yā loke "potthakāropanasaṅgītī"ti pākaṭā.

Buddhavasse pana catussatādhikadvisahassānamupari pannarasamasaṅkhyaṁ sampatte imasmimpi Marammaraṭṭhe **Mindon**nāmassa mahādhammarājino kāle Mandalay itipākaṭe Ratanāpuñjanagare **pañcamī dhammasaṅgīti** katā catussatādhikadvisahassattherehi Dakkhiṇārāmavāsītipiṭakadharabhadantajāgarattherappamukhehi tasseva rañño anavasesānuggahamādāya, yā loke "selakkharāropanasaṅgītī"ti vuccati.

Itthaṁ sudaṁ Buddhassa Bhagavato sāsanaṁ iddhañceva hoti phītañca vitthārikaṁ bāhujaññaṁ puthubhūtaṁ yāvajjatanā.

Cirakālato panetaṁ Buddhavacanaṁ lekhaparamparāya ceva muddaṇaparamparāya ca anekakkhattuṁ parivattiyābhataṁ na sakkā dāni vattuṁ "paṭhamadutiyatatiyādisaṅgītimāropitākāreneva sabbaso parisuddhan"ti, aññadatthu panādhunikapotthakesu saṁvijjamānehi kehici pamādalekhādisañjātakhalitādhikaparibhaṭṭhapāṭhehi malīnamevetaṁ, tathā hi nānādesiyapotthakesu aññamaññaṁ saṁsandiyamānesu anekā visadisapāṭhā dissanti.

Tatoyeva ca Buddhavacanassa suparisuddhabhāvakāmino mahātherā sasatthantarapiṭakattayakovidā dhammavinayaṁ vācentāyeva te khalitādhikaparibhaṭṭhapāṭhe disvā evaṁ samacintesuṁ kathesuṁ ca—

"Advayavādino suparisuddhavacanassa tassa Bhagavato pāvacanaṁ advayaṁ suparisuddhaṁ nimmalamevassa, imesu pana pāvacanapotthakesu aññamaññaṁ visadisā ceva aparisuddhā ca pāṭhā dissanti, nissaṁsayaṁ kho ayameva mūlapāṭho, yo nesaṁ yuttisampanno, tadañño pana pamādalekhapāṭhoyeva, tādisā ca dissanti ādhunikapāvacanapotthakesu kismiñci kismiñci ṭhāne.

Kāmañcetedāni na tāva bahutarā, yāva yathābhūtaṁ pāḷiyā atthaṁ paṭisedheyyuṁ, etarahi pana asodhiyamānā te gacchante gacchante

kāle bahutarā bahutarā jāyeyyuṁ, taṁkālikā ca pacchimā janā te sodhetuṁ asamatthā yathādhippetaṁ pāḷiyā atthaṁ na sammā jāneyyuṁ, evamete saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvatteyyuṁ.

Vuttaṁ hetaṁ **Aṅguttaranikāye**— (Aṁ 1. 60 piṭṭhe)

'Dveme bhikkhave dhammā saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattanti, katame dve, dunnikkhittaṁ ca padabyañjanaṁ attho ca dunnīto, dunnikkhittassa bhikkhave padabyañjanassa atthopi dunnayo hoti, ime kho bhikkhave dve dhammā saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattantī'ti.

Yaṁnūna mayaṁ te sodhetvā nimmalaṁ parisuddhaṁ Buddhavacanaṁ sampatiṭṭhāpeyyāma, tadassa saddhammaciraṭṭhitiyā bahujanahitāya bahujanasukhāya ca, taṁ pana na sukaraṁ sampādetuṁ aññatra dhammikarājūnamanuggahenā"ti.

Sā panāyaṁ kathā patthaṭā sādhujanaparamparāya, sutā ca **U Nu** nāmadheyyaggamahāmaccappamukhehi Marammaraṭṭhissarehi, sutvāna te evaṁ samacintesuṁ sammantayiṁsu ca "na kho panetaṁ amhākaṁ patirūpaṁ, ye mayaṁ pubbakehi dhammikehi dhammarājūhi samanuggahitassa Buddhasāsanassa parihānikāraṇaṁ passamānāyeva ajjhupekkhitvā appossukkā vihareyyāma, yaṁnūna mayaṁ sāsanopakārupāye sampādetvā visesato ca ādhunikapāvacanapotthakesu dissamāne saṁsayaṭṭhānīye pamādalekhapāṭhe saṁsodhetukāmānaṁ mahātherānaṁ ajjhāsayaṁ paripūretvā Buddhasāsanaṁ anuggaṇheyyāmā"ti, atha te sabbepi sāsanānuggahāya katasanniṭṭhānā ahesuṁ.

Anuggahitukāmehipi ca tehi na sakkā āṇāya kātuṁ vinā mahājanacchandasañjātopadesena, mahājanappatinidhibhūtā hi etarahi Marammikā rājāno, upadeso ca santhāgārasamitiyaṁ mahājanappatinidhibhūtānaṁ matisajīvānaṁ chandeneva samuppajjati, tasmā Buddhasāsanānuggahāya santhāgārasamitiyaṁ ekaṁ dhammupadesaṁ paññāpetvā **Buddhasāsanasamiti** nāma mahāsamiti samuṭṭhāpitā. Tassā kho pana samitiyā sabhāpati hoti *Thado*sirīsudhammopādhidhārī ***Sir*** **U Thwin**vhayo mahāseṭṭhi, upasabhāpati pana *Thado*sirīsudhammopādhidhārīyeva **U Thein Maung**vhayo padhānaḍḍavinicchayamandiramhi mahākkhadassādhipati, sabbakammavidhāyako pana

hitadharo *Thado*mahāsaresīthūpādhiko **U Chan Htun**vhayo upadesikādhipatipadhānanītivedimahāmantī. Bhaṇḍuppādako pana raṭṭhissarānaṁ patinidhibhūto **U Win** nāmadheyyo sāsanaṭṭhānikamahāmatto.

Atha te Buddhasāsanasamitikā "yāyeva kho panatthāya samuṭṭhāpitāyaṁ samiti, tadatthamidāni visesato kāhāmā"ti Marammaraṭṭhebhipākaṭaguṇasamudayasamudite tattha tattha padhānanāyakabhūte paropaṇṇāsamahāthere dīghadassino nimantiya evamārocesuṁ "ayaṁ bhante amhākaṁ Buddhasāsanamahāsamiti Buddhasāsanānuggahatthāyeva raṭṭhissarānaṁ dhammupadesena samuṭṭhāpitā, sacedāni bhante pubbe viya dhammasaṅgītiṁ katvā sāsanaṁ paggaṇhituṁ yujjeyya, mahātherā ca tathā kātumiccheyyuṁ, vissatthāva bhante karontu, mayaṁ tattha kāyañāṇapaccayabalehi niravasesaṁ byāvaṭā bhavissāmā"ti.

Atha kho te mahātherā "dhammasaṅgītiṁ karissāmā"ti katasanniṭṭhānā evaṁ pativedesuṁ "kattabbāyevesā dhammasaṅgīti, nesā na kattabbā, tasmā mayaṁ dāni piṭakapotthakāni pañcamasaṅgītisilālekhāya samānetvā tāniyeva sarīraṁ katvā pāḷisaṁsodhanapubbaṅgamaṁ dhammasaṅgītiṁ kassāma, yāya ādhunikapotthakesu paramparāparivattanavasena sañjātā pamādalekhapāṭhā ca nirākarīyissanti, visodhitañca suparisuddhaṁ pāvacanamūlaṁ labhitvā taṁ muddāpetvā sakalaloke nānāraṭṭhesu nānādesesu byāpanavasena Buddhasāsanassa ciraṭṭhiti ca sādhiyissati, sabbe ca Theravādikā raṭṭhā Marammaraṭṭhasahitā ekato hutvā Buddhasāsanaṁ abhūtapubbapaggahena paggaṇhituṁ labhissanti, sā ca purimikā pañca saṅgītiyo upanidhāya **chaṭṭhasaṅgīti** nāma bhavissati, tañca sabbaṁ bhavissati bahujanahitāya bahujanasukhāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ, bahūni panettha āvassakakiccāni paṭikacceva samādapetabbāni tumhākamāyattāni, tasmā saṅgītikālavavatthānādikiccaṁ tumhākaṁyeva bhāro hotū"ti.

Atha te Buddhasāsanasamitikā sāsanapālakānaṁ mahātherānaṁ chandañca ruciñca samādāya ovādañca sirasā sampaṭicchitvā therānaṁ ceva attano ca kattabbakiccānaṁ pariniṭṭhānasamayaṁ sallakkhetvā "ayaṁ chaṭṭhasaṅgīti Sammāsambuddhaparinibbānato catussatādhikānaṁ dvinnaṁ vassasahassānamupari

aṭṭhanavutime vasse vesākhapuṇṇamito paṭṭhāya ārabhitabbā, dve ca vassāni kattabbā, pañcannaṁ ca sāsanavassasahassānamupaḍḍhavasse vesākhapuṇṇamiyaṁyeva pariniṭṭhāpetabbā"ti saṅgītikālaṁ vavatthapesuṁ.

Tato paṭṭhāya ca te punappunaṁ sannipatitvā sammantayitvā saṅgītiyā pubbakiccesu nirantaraṁ byāvaṭā honti, "mahantaṁ kho Jinasāsanaṁ mahatiyāyevetaṁ pūjāya pūjanīyan"ti mantvā tehi kārāpitāni mahantamahantāni sāsanamandirāni, tattha saṅgītiṁ kurumānassa bhikkhusaṁghassa sukhasannisajjatthaṁ sannipātaṭṭhānabhūtaṁ mahantaṁ saṅgītimandiraṁ Yangon nāma rājadhāniyaṁ **Sirīmaṅgala**tthale **Kaba Aye** (Lokasāma) nāmakassa cetiyassa āsanne selapabbataguhāvesena kārāpitaṁ tibhūmakaṁ pāyaso silā-iṭṭhakāyomayaṁ, evaṁ mahantampetaṁ ekasaṁvacchareneva pariniṭṭhāpitaṁ iddhiyā maññe nimmitaṁ, tañca bahi ṭhatvā apekkhattaṁ sayaṁjātaselapabbato viya dissati, anto pavisitvā olokayataṁ pana olokitolokitaṭṭhānato dassanīyaṁ pāsādikaṁ ramaṇīyaṁ atittikarameva hutvā devavimānamiva khāyati. Tassa panāvidūre aḍḍhateyyānaṁ saṅgītikārabhikkhusahassānaṁ nivāsappahonakā cattāro iṭṭhakamayā mahāpāsādā ceva iṭṭhakamayāyeva bhojanamahāsālā ca mahāsīmāpāsādādayo ca muddaṇayantasālā ca tatheva kārāpitā.

Mahātherāpi ca "saṅgītikiccaṁ nāma therādheyyaṁ, therānaṁ ovādeneva kattabbaṁ, na vinā tena, tasmā bhikkhusaṁghassa ceva upāsakānañca sabbampi saṅgītipaṭibaddhamovādaṁ dātuṁ bhavitabbamettha ovādadāyakasaṁghasabhāyapī"ti Marammaraṭṭhadhajūpame aggamahāpaṇḍitopādhidhārino ca raṭṭhovādācariyasammate ca raṭṭhavinayadharasammate ca aññe cābhipākaṭagarubhāvanīyādiguṇagaṇasamaṅginoti parosataṁ nāyakamahāthere uccinitvā "chaṭṭhasaṅgīti-ovādācariyasaṁghanāyakasabhaṁ" nāmekaṁ padhānamahāsaṁghasabhaṁ patiṭṭhāpesuṁ, te ca nāyakamahātherā Sambuddhavacanaratanākarapārage vividhasatthantaragahanāsaṅgacārine therānuthere pañcavīsatimatte samuccinitvā "chaṭṭhasaṅgītidhurandharasabhā"ti ca sammannitvā tassā sabhāya bhāraṁ niyyātesuṁ sabbāni saṅgītipaṭibaddhakiccāni saṁvidahituṁ. Te ca saṅgītidhurandharasabhikā therā sakalamarammaraṭṭhe **Nyaung Yan Sayadaw**ti abhipākaṭaṁ "Aggamahāpaṇḍito" pādhinā ceva "Abhidhajamahāraṭṭhagurū" pādhinā cāti

dvīhi Marammaraṭṭhissarasamappitopādhīhi virājitaṁ jātiyā āsītivassikaṁ upasampadāya saṭṭhivassaṁ "Bhadantarevataṁ" nāma mahātheravaraṁ sabhāpatiṁ katvā Tepiṭake Buddhavacane ceva nānāsatthesu ca kovide dhammācariyakavipadappatte bhikkhū uccinitvā aṭṭhadasādivaggavasena parosataṁ pāḷivisodhakavagge ceva sambahule ca paṭivisodhakavagge bandhāpetvā visodhanappaṭivisodhanehi Buddhavacanaṁ suparisuddhattaṁ paṭipāpetvā dhammasaṅgītiṁ kātumārabhiṁsu, yathā taṁ porāṇakasaṅgītikārā.

Evañca pana ārabhīyamānesu saṅgītipubbakiccesu tehi saṅgītidhurandharasabhikamahātherehi Tipiṭakapariyattisaṁsodhanakiccaṁ sampādetuṁ piṭakapotthakāni anekabhāge katvā Marammikānaṁ yathāvuttapāḷivisodhakavaggānaṁ visuṁ visuṁ niyyātitāni, na kevalañca Marammikānameva, api ca kho Sīhaḷasyāmakambojalāvosaṅkhātesu raṭṭhantaresupi padhānapāmokkhabhāvamāpannānaṁ vibhāvippavarapadappattānaṁ saṁgharājasaṁghanāyakamahātherānaṁ ca santikaṁ pahitāni visodhanāya, evametāni pamādakhalitādhikaparibhaṭṭhapāṭhānaṁ nirākaraṇavasena visodhitāni ceva paṭivisodhitāni ca, atha tāni anekavāravisodhanena suvisodhitāni suparisuddhāni Buddhasāsanamuddaṇayantālaye samappitāni suṭṭhu muddāpanāya.

Evaṁ samappetvāpi ca tehi saṅgītidhurandharasabhikamahātheravarehi "appeva nāmettha evaṁ suvisodhitepi siyā avasiṭṭho kocipi doso, muddaṇakammakarānaṁ vā duṭṭhapitaṁ, tassapi sabbassa visodhanāya bhavitabbameva osānasodheyyapattapāṭhakehipī"ti sampassamānehi sanikāyambarapuṇṇindusaṅkāsānaṁ laddhaggamahāpaṇḍitādipaṇḍiccapadānaṁ pāvacanetarasatthapāragānaṁ "catunnañca Marammikānaṁ ekassa ca Laṅkādīpikassā"ti pañcannaṁ mahātherānaṁ osānasodheyyapattapāṭhakasammuti dinnā, "yathātra na kocipi doso paññāyetha, yathā ca taṁ olokayataṁ paribyattaṁ suviññeyyamassa, evamosānasodheyyapattaṁ vicinitvā sodhentū"ti ca nesaṁ bhāro kato.

Laddhasammutikā ca te pañca mahātherā mūlasodheyyapattapāṭhakehi gahaṭṭhapaṇḍitehi ceva dhammācariyabhikkhupaṇḍitehi ca anekavāraṁ parisodhitaṁ osānasodheyyapattaṁ paṭivisodhitamūlapotthakena ceva

aññehi sadesadesantarikapāvacanapotthakehi ca vividhabyākaraṇādisatthehi ca punappunaṁ saṁsandetvā suvisadaparibyattakaṇḍavāravākyacchedasaṅketatañca sampāpetvā mahatā parissamena osānasodhanamakaṁsu, evamidaṁ piṭakavaraṁ theravādīnekāyikavibudhappamukhānaṁ satthāgamaratanālayasāragāhīnaṁ veyyākaraṇakesarīnaṁ accantanimmalañāṇavārinā paridhovitaṁ, taṁ vibudhappavarekagocaraṁ vimuttirasassādabhāgi hutvā ciraṁ vilasataṁ, sakalopiminā loko saddhammanirato Sammāsambuddhaparāyaṇo bhavatanti.

Tenetaṁ vuccati—

1. Mūlakaṁ pariyattīva, sāsanassa Mahesino.
Pariyattippamāṇā hi, ciraṁ saddhammasaṇṭhiti.

2. Tasmā taṁ rakkhituṁ therā, dhammasaṅgāhakā purā.
Rājāno upanissāya, akaṁsu dhammasaṅgahe.

3. **Paṭhamaṁ** dhammasaṅgītiṁ, **Ajātasattu**rājino.
Anuggahena katvāna, pālayuṁ Jinasāsanaṁ.

4. **Dutiyaṁ** tu tathā katvā, **Kālāsokassa** rājino.
Kāle tamupanissāya, pālayuṁ Jinasāsanaṁ.

5. **Tatiyaṁ**pica katvāna, **Dhammāsokassa** rājino.
Anuggahena Buddhassa, sāsanaṁ abhipālayuṁ.

6. **Catutthiṁ** pana Laṅkāyaṁ, **Vaṭṭagāmaṇi**rājino.
Kālamhi potthakāruḷhaṁ, katvāna pālayuṁ tathā.

7. Imasmiṁ Marammaraṭṭhepi, **Mindon**nāma narādhipaṁ.
Rajjaṁ samanusāsantaṁ, ratanattayamāmakaṁ.

8. Sannissāya mahātherā, thirasīlā guṇākarā.
Pañcamiṁ dhammasaṅgītiṁ, karontā sāsanaṭṭhitiṁ.

9. Patthayantā likhāpetvā, silāpaṭṭesu peṭakaṁ.
Byāyāmena mahantena, pālayuṁ Jinasāsanaṁ.

10. Itthaṁ purā mathātherā, rājāno cāpi dhammikā.
Sāsanaṁ paripālesuṁ, jīvitaṁ viya attano.

11. Tathāpi khalitādāni, dissanti Piṭakattaye.
Paramparāya lekhāya, sañjātā muddaṇena ca.

12. Disvāna te mahātherā, vācentāva Tipeṭakaṁ.
Vuccamānanayenevaṁ, cintesuṁ mantayiṁsu ca.

13. "Katvāna sādhukaṁ gantha-suddhikaṁ sāsanāyukaṁ.
Yaṁnūna dhammasaṅgītiṁ, kareyyāma mayaṁ" iti.

14. Etamatthaṁ suṇitvāna, **U Nu** nāma mahāsayo.
Marammavisaye **agga-mahāmacca**dhurandharo.

15. "Sāsanāyattakiccāni, sampādentā visesato.
Saṅgītiyañca therānaṁ, sampūrentā manorathaṁ.

16. Yathā rakkhiṁsu porāṇā, surājāno tathā mayaṁ.
Saṁrakkheyyāma Sambuddha-sāsanaṁ" iti cintiya.

17. Mahāmaccehi aññehi, saṅgamehi ca mantiya.
Suppatiṭṭhāpayitvāna, **Buddhasāsana**saṅgamaṁ.

18. Mahātherānamādāya, chandaṁ idha nivāsinaṁ.
Aññesu Sīhaḷādīsu, videsesu ca vāsinaṁ.

19. Kāretvā dhammasaṅgītiṁ, sodhetvā Satthusāsanaṁ.
Paggahatthāya saddhammaṁ, karaṁ daḷhaparakkamaṁ.

20. **Sirīmaṅgala**vikhyāte, thalasmiṁ pavare subhe.
Cetiyassāvidūramhi, **Kaba Aye** itisaññino.

21. Guhāvesena kāretvā, mahāsaṅgītimandiraṁ.
Āvāsādiñca bhikkhūnaṁ, kāresi muddaṇālayaṁ.

22. Ganthasaṁsodhanaṁ dhamma-saṅgītiyā tu paṇḍitā.
Mahātheravarākaṁsu, satimantā punappunaṁ.

23. Muddāpente ca passitvā, mahātherehi pañcahi.
Sodheyyapattamosānaṁ, nimmalattaṁ supāpitaṁ.

24. Sunimmalaṁ pāvacanaṁ, vimuttisukhadaṁ idaṁ.
Suṭṭhu muddāpitaṁ hoti, sabbalokatthasiddhiyā.

25. Yathā saṅgītiyo pubbe, saddhammassa ciraṭṭhitiṁ.
Patthayantā pavattesuṁ, mahātherā mahiddhikā.

26. Tatheva **chaṭṭhamiṁ** dhamma-saṅgītiṁ Marammamaṇḍale.
Mahātherā pavattenti, saddhammaṭṭhitikāmino.

27. Ciraṁ tiṭṭhatu saddhammo, asaddhammo vinassatu.
Saddhammagaruno niccaṁ, hontu sabbepi paṇinoti.

Saṅketaviññāpanaṁ

Sī	= Sīhaḷapotthake dissamānapāṭho.
Ka-Sī	= Katthaci Sīhaḷapotthake ...
Syā	= Syāmapotthake ...
Kaṁ	= Kambojapotthake ...
I	= Iṅgalisapotthake ...
Ka	= Katthaci Marammapotthake ...
Ṭṭha	= Aṭṭhakathā.
?	= "Siyā nukho porāṇapāṭho"ti takkitapāṭho.

Khuddakapāṭhapāḷi

Khuddakapāṭhapāḷimātikā niṭṭhitā.

Dhammapadapāḷi

Mātikā Piṭṭhaṅka

Dhammapadapāḷimātikā niṭṭhitā.

Udānapāḷi

1. Bodhivagga

Mātikā Piṭṭhaṅka

2. Mucalindavagga

3. Nandavagga

Mātikā Piṭṭhaṅka

4. Meghiyavagga

5. Soṇavagga

6. Jaccandhavagga

Mātikā Piṭṭhaṅka

Udānapāḷimātikā niṭṭhitā.

Itivuttakapāḷi

Mātikā Piṭṭhaṅka

2. Dutiyavagga

3. Tikanipāta

1. Paṭhamavagga

2. Dutiyavagga

Itivuttakapāḷimātikā niṭṭhitā.

Suttanipātapāḷi

Suttanipātapāḷimātikā niṭṭhitā.

Khuddakanikāya

Khuddakapāṭhapāḷi

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

1. Saraṇattaya

Buddhaṁ saraṇaṁ gacchāmi.
Dhammaṁ saraṇaṁ gacchāmi.
Saṁghaṁ saraṇaṁ gacchāmi.

Dutiyampi Buddhaṁ saraṇaṁ gacchāmi.
Dutiyampi dhammaṁ saraṇaṁ gacchāmi.
Dutiyampi saṁghaṁ saraṇaṁ gacchāmi.

Tatiyampi Buddhaṁ saraṇaṁ gacchāmi.
Tatiyampi dhammaṁ saraṇaṁ gacchāmi.
Tatiyampi saṁghaṁ saraṇaṁ gacchāmi.

Saraṇattayaṁ[1].

2. Dasasikkhāpada

1. Pāṇātipātā veramaṇisikkhāpadaṁ[2] samādiyāmi.

2. Adinnādānā veramaṇisikkhāpadaṁ samādiyāmi.

---

1. Saraṇagamanaṁ niṭṭhitaṁ. (Syā)
2. Veramaṇīsikkhāpadaṁ. (Sī, Syā)

3. Abrahmacariyā veramaṇisikkhāpadaṁ samādiyāmi.
4. Musāvādā veramaṇisikkhāpadaṁ samādiyāmi.
5. Surāmerayamajjapamādaṭṭhānā veramaṇisikkhāpadaṁ samādiyāmi.
6. Vikālabhojanā veramaṇisikkhāpadaṁ samādiyāmi.
7. Naccagīta vādita visūka dassanā veramaṇisikkhāpadaṁ samādiyāmi.
8. Mālā gandha vilepana dhāraṇa maṇḍana vibhūsanaṭṭhānā veramaṇisikkhāpadaṁ samādiyāmi.
9. Uccāsayana mahāsayanā veramaṇisikkhāpadaṁ samādiyāmi.
10. Jātarūpa rajatapaṭiggahaṇā veramaṇisikkhāpadaṁ samādiyāmi.

Dasasikkhāpadaṁ[1].

---

3. Dvattiṁsākāra

Atthi imasmiṁ kāye—

Kesā lomā nakhā dantā taco.
Maṁsaṁ nhāru[2] aṭṭhi[3] aṭṭhimiñjaṁ vakkaṁ.
Hadayaṁ yakanaṁ kilomakaṁ pihakaṁ papphāsaṁ.
Antaṁ antaguṇaṁ udariyaṁ karīsaṁ (matthaluṅgaṁ).[4]
Pittaṁ semhaṁ pubbo lohitaṁ sedo medo.
Assu vasā kheḷo siṅghāṇikā lasikā muttanti.[5]

Dvattiṁsākāraṁ.

---

1. Dasasikkhāpadaṁ niṭṭhitaṁ. (Syā)
2. Nahāru (Sī, I), nahārū (Syā, Kaṁ)
3. Aṭṭhī (Syā, Kaṁ)
4. ( ) Sabbattha natthi, Aṭṭhakathāyaṁ vavatthānavidhi ca dvattiṁsasaṅkhyā ca manasi kātabbā.
5. Muttaṁ, matthake matthaluṅganti (Syā)

4. Kumārapañhā

1. Ekaṁ nāma kiṁ? Sabbe sattā āhāraṭṭhitikā.

2. Dve nāma kiṁ? Nāmañca rūpañca.

3. Tīṇi nāma kiṁ? Tisso vedanā.

4. Cattāri nāma kiṁ? Cattāri ariyasaccāni.

5. Pañca nāma kiṁ? Pañcupādānakkhandhā.

6. Cha nāma kiṁ? Cha ajjhattikāni āyatanāni.

7. Satta nāma kiṁ? Satta bojjhaṅgā.

8. Aṭṭha nāma kiṁ? Ariyo aṭṭhaṅgiko maggo.

9. Nava nāma kiṁ? Nava sattāvāsā.

10. Dasa nāma kiṁ? Dasahaṅgehi samannāgato "arahā"ti vuccatīti.

Kumārapañhā.

---

5. Maṅgalasutta

1. * Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho aññatarā devatā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappaṁ Jetavanaṁ obhāsetvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhitā kho sā devatā Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsi—

2. Bahū devā manussā ca, maṅgalāni acintayuṁ.
Ākaṅkhamānā sotthānaṁ, brūhi maṅgalamuttamaṁ.

3. Asevanā ca bālānaṁ, paṇḍitānañca sevanā.
Pūjā ca pūjaneyyānaṁ[1], etaṁ maṅgalamuttamaṁ.

---

* Upari 318 piṭṭhepi.

1. Pūjanīyānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

4. Patirūpadesavāso ca, pubbe ca katapuññatā.
Attasammāpaṇidhi[1] ca, etaṁ maṅgalamuttamaṁ.

5. Bāhusaccañca sippañca, vinayo ca susikkhito.
Subhāsitā ca yā vācā, etaṁ maṅgalamuttamaṁ.

6. Mātāpitu upaṭṭhānaṁ, puttadārassa saṅgaho.
Anākulā ca kammantā, etaṁ maṅgalamuttamaṁ.

7. Dānañca dhammacariyā ca, ñātakānañca saṅgaho.
Anavajjāni kammāni, etaṁ maṅgalamuttamaṁ.

8. Āratī viratī pāpā, majjapānā ca saṁyamo.
Appamādo ca dhammesu, etaṁ maṅgalamuttamaṁ.

9. Gāravo ca nivāto ca, santuṭṭhi ca kataññutā.
Kālena dhammassavanaṁ[2], etaṁ maṅgalamuttamaṁ.

10. Khantī ca sovacassatā, samaṇānañca dassanaṁ.
Kālena dhammasākacchā, etaṁ maṅgalamuttamaṁ.

11. Tapo ca brahmacariyañca, ariyasaccāna dassanaṁ.
Nibbānasacchikiriyā ca, etaṁ maṅgalamuttamaṁ.

12. Phuṭṭhassa lokadhammehi, cittaṁ yassa na kampati.
Asokaṁ virajaṁ khemaṁ, etaṁ maṅgalamuttamaṁ.

13. Etādisāni katvāna, sabbattha maparājitā.
Sabbattha sotthiṁ gacchanti, taṁ tesaṁ maṅgalamuttamanti.

Maṅgalasuttaṁ.

---

6. Ratanasutta

1. * Yānīdha bhūtāni samāgatāni,
Bhummāni[3] vā yāni va antalikkhe.
Sabbeva bhūtā sumanā bhavantu,
Athopi sakkacca suṇantu bhāsitaṁ.

---

1. Attasammāpaṇīdhī (katthaci)
2. Dhammassavaṇaṁ (Ka, Sī), dhammasavanaṁ (Ka, Sī)

* Upari 312 piṭṭhepi.
3. Bhūmāni (Ka)

2. Tasmā hi bhūtā nisāmetha sabbe,
Mettaṁ karotha mānusiyā pajāya.
Divā ca ratto ca haranti ye baliṁ,
Tasmā hi ne rakkhatha appamattā.

3. Yaṁkiñci vittaṁ idha vā huraṁ vā,
Saggesu vā yaṁ ratanaṁ paṇītaṁ.
Na no samaṁ atthi Tathāgatena,
Idampi Buddhe ratanaṁ paṇītaṁ.
Etena saccena suvatthi hotu.

4. Khayaṁ virāgaṁ amataṁ paṇītaṁ,
Yadajjhagā Sakyamunī samāhito.
Na tena dhammena samatthi kiñci,
Idampi dhamme ratanaṁ paṇītaṁ.
Etena saccena suvatti hotu.

5. Yaṁ Buddhaseṭṭho parivaṇṇayī suciṁ,
Samādhimānantarikaññamāhu.
Samādhinā tena samo na vijjati,
Idampi dhamme ratanaṁ paṇītaṁ.
Etena saccena suvatthi hotu.

6. * Ye puggalā aṭṭha sataṁ pasatthā,
Cattāri etāni yugāni honti.
Te dakkhiṇeyyā Sugatassa sāvakā,
Etesu dinnāni mahapphalāni.
Idampi saṁghe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu.

7. Ye suppayuttā manasā daḷhena,
Nikkāmino Gotamasāsanamhi.
Te pattipattā amataṁ vigayha,
Laddhā mudhā nibbutiṁ[1] bhuñjamānā.

---

* Khu 2. 62 piṭṭhepi.

1. Nibbuti (Ka)

Idampi saṁghe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatti hotu.

8. * Yathindakhīlo pathavissito[1] siyā,
Catubbhi vātehi asampakampiyo.
Tathūpamaṁ sappurisaṁ vadāmi,
Yo ariyasaccāni avecca passati.
Idampi saṁghe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu.

9. * Ye ariyasaccāni vibhāvayanti,
Gambhīrapaññena sudesitāni.
Kiñcāpi te honti bhusaṁ pamattā,
Na te bhavaṁ aṭṭhamamādiyanti.
Idampi saṁghe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu.

10. Sahāva'ssa dassanasampadāya[2],
Taya'ssu dhammā jahitā bhavanti.
Sakkāyadiṭṭhī vicikicchitañca,
Sīlabbataṁ vāpi yadatthi kiñci.

11. Catūhapāyehi ca vippamutto,
Chaccābhiṭhānāni[3] abhabba kātuṁ[4].
Idampi saṁghe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu.

12. Kiñcāpi so kamma[5] karoti pāpakaṁ,
Kāyena vācā uda cetasā vā.
Abhabba[6] so tassa paṭicchadāya[7],
Abhabbatā diṭṭhapadassa vuttā.

---

* Khu 10. 144-5 piṭṭhesupi.

1. Paṭhavissito (Ka, Sī), pathaviṁsito (Ka, Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Sahāvasaddassanasampadāya (Ka)
3. Cha cābhiṭhānāni (Sī, Syā)
4. Abhabbo kātuṁ (Sī)
5. Kammaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
6. Abhabbo (bahūsu)
7. Paṭicchādāya (Sī)

Idampi saṁghe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu.

13. Vanappagumbe yatha[1] phussitagge,
Gimhānamāse paṭhamasmiṁ[2] gimhe.
Tathūpamaṁ dhammavaraṁ adesayi[3],
Nibbānagāmiṁ paramaṁ hitāya.
Idampi Buddhe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu.

14. Varo varaññū varado varāharo,
Anuttaro dhammavaraṁ adesayi.
Idampi Buddhe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu.

15. Khīṇaṁ purāṇaṁ nava natthisambhavaṁ,
Virattacittāyatike bhavasmiṁ.
Te khīṇabījā avirūḷhichandā,
Nibbanti dhīrā yathāyaṁ[4] padīpo.
Idampi saṁghe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu.

16. Yānīdha bhūtāni samāgatāni,
Bhummāni vā yāni va antalikkhe.
Tathāgataṁ devamanussapūjitaṁ,
Buddhaṁ namassāma suvatthi hotu.

17. Yānīdha bhūtāni samāgatāni,
Bhummāni vā yāni va antalikkhe.
Tathāgataṁ devamanussapūjitaṁ,
Dhammaṁ namassāma suvatthi hotu.

---

1. Yathā (Sī, Syā) 2. Paṭhamasmi (?) 3. Adesayī (Sī) 4. Yathayaṁ (Ka)

18. Yānīdha bhūtāni samāgatāni,
Bhummāni vā yāni va antalikkhe.
Tathāgataṁ devamanussapūjitaṁ,
Saṁghaṁ namassāma suvatthi hotūti.

Ratanasuttaṁ.

---

7. Tirokuṭṭasutta

1. * Tirokuṭṭesu tiṭṭhanti, sandhisiṅghāṭakesu ca.
Dvārabāhāsu tiṭṭhanti, āgantvāna sakaṁ gharaṁ.

2. Pahūte annapānamhi, khajjabhojje upaṭṭhite.
Na tesaṁ koci sarati, sattānaṁ kammapaccayā.

3. Evaṁ dadanti ñātīnaṁ, ye honti anukampakā.
Suciṁ paṇītaṁ kālena, kappiyaṁ pānabhojanaṁ.
Idaṁ vo ñātīnaṁ hotu, sukhitā hontu ñātayo.

4. Te ca tattha samāgantvā, ñātipetā samāgatā.
Pahūte annapānamhi, sakkaccaṁ anumodare.

5. Ciraṁ jīvantu no ñātī, yesaṁ hetu labhāmase.
Amhākañca katā pūjā, dāyakā ca anipphalā.

6. Na hi tattha kasī[1] atthi, gorakkhettha na vijjati.
Vaṇijjā tādisī natthi, hiraññena kayākayaṁ[2].
Ito dinnena yāpenti, petā kālagatā[3] tahiṁ.

7. Unname udakaṁ vuṭṭhaṁ, yathā ninnaṁ pavattati.
Evamevaṁ ito dinnaṁ, petānaṁ upakappati.

8. Yathā vārivahā pūrā, paripūrenti sāgaraṁ.
Evamevaṁ ito dinnaṁ, petānaṁ upakappati.

---

* Khu 2. 129 piṭṭhe Petavatthumhipi.
1. Kasi (Ka)
2. Kayākkayaṁ (Sī), kayā kayaṁ (Syā)
3. Kālakatā (Sī, Syā, Kaṁ), kālaṅkatā (Ka)

9. Adāsi me akāsi me, ñāti mittā[1] sakhā ca me.
Petānaṁ dakkhiṇaṁ dajjā, pubbe katamanussaraṁ

10. Na hi ruṇṇaṁ vā soko vā, yā caññā paridevanā.
Na taṁ petānamatthāya, evaṁ tiṭṭhanti ñātayo.

11. Ayañca kho dakkhiṇā dinnā, saṁghamhi suppatiṭṭhitā.
Dīgharattaṁ hitāyassa, ṭhānaso upakappati.

12. So ñāti dhammo ca ayaṁ nidassito,
Petāna pūjā ca katā uḷārā.
Balañca bhikkhūnamanuppadinnaṁ[2],
Tumhehi puññaṁ pasutaṁ anappakanti.

Tirokuṭṭasuttaṁ.

---

8. Nidhikaṇḍasutta

1. Nidhiṁ nidheti puriso, gambhīre odakantike.
Atthe kicce samuppanne, atthāya me bhavissati.

2. Rājato vā duruttassa, corato pīḷitassa vā.
Iṇassa vā pamokkhāya, dubbhikkhe āpadāsu vā.
Etadatthāya lokasmiṁ, nidhi nāma nidhīyati.

3. Tāva'ssunihito[3] santo, gambhīre odakantike.
Na sabbo sabbadā eva, tassa taṁ upakappati.

4. Nidhi vā ṭhānā cavati, saññā vāssa vimuyhati.
Nāgā vā apanāmenti, yakkhā vāpi haranti naṁ.

5. Appiyā vāpi dāyādā, uddharanti apassato.
Yadā puññakkhayo hoti, sabbametaṁ vinassati.

6. Yassa dānena sīlena, saṁyamena damena ca.
Nidhī sunihito hoti, purisassa vā.

---

1. Ñāti mitto (?)   2. ...manuppadinnavā (Ka)   3. Tāva sunihito (Sī)

7. Cetiyamhi ca saṁghe vā, puggale atithīsu vā.
Mātari pitari cāpi[1], atho jeṭṭhamhi bhātari.

8. Eso nidhi sunihito, ajeyyo anugāmiko.
Pahāya gamanīyesu, etaṁ ādāya gacchati.

9. Asādhāraṇamaññesaṁ, acorāharaṇo nidhi.
Kayirātha dhīro puññāni, yo nidhi anugāmiko.

10. Esa devamanussānaṁ, sabbakāmadado nidhi.
Yaṁ yadevābhipatthenti, sabbametena labbhati.

11. Suvaṇṇatā susaratā, susaṇṭhānā surūpatā[2].
Ādhipaccaparivārā, sabbametena labbhati.

12. Padesarajjaṁ issariyaṁ, cakkavattisukhaṁ piyaṁ.
Devarajjampi dibbesu, sabbametena labbhati.

13. Mānussikā ca sampatti, devaloke ca yā rati.
Yā ca nibbānasampatti, sabbametena labbhati.

14. Mittasampadamāgamma, yonisova[3] payuñjato.
Vijjāvimuttivasībhāvo, sabbametena labbhati.

15. Paṭisambhidā vimokkhā ca, yā ca sāvakapāramī.
Paccekabodhi Buddhabhūmi, sabbametena labbhati.

16. Evaṁ mahatthikā esā, yadidaṁ puññasampadā.
Tasmā dhīrā pasaṁsanti, paṇḍitā katapuññatanti.

Nidhikaṇḍasuttaṁ.

---

9. Mettasutta

1. * Karaṇīyamatthakusalena, yantasantaṁ padaṁ abhisamecca.
Sakko ujū ca suhujū[4] ca, sūvaco cassa mudu anatimānī.

---

1. Vāpi (Syā, Kaṁ)
2. Susaṇṭhānasurūpatā (Sī), susaṇṭhānaṁ surūpatā (Syā, Kaṁ)
3. Yoniso ve (Sī), yoniso ce (Syā), yoniso ca (?)
4. Sūjū (Sī)

* Upari 300 piṭṭhepi.

2. Santussako ca subharo ca, appakicco ca sallahukavutti.
Santindriyo ca nipako ca, appagabbho kulesvananugiddho.

3. Na ca khuddamācare kiñci, yena viññū pare upavadeyyuṁ.
Sukhino va khemino hontu, sabbasattā[1] bhavantu sukhitattā.

4. Ye keci pāṇabhūtatthi, tasā vā thāvarā va'navasesā.
Dīghā vā ye va mahantā[2], majjhimā rassakā aṇukathūlā.

5. Diṭṭhā vā ye va adiṭṭhā[3], ye va[4] dūre vasanti avidūre.
Bhūtā va[5] sambhavesī va[6], sabbasattā bhavantu sukhitattā.

6. Na paro paraṁ nikubbetha, nātimaññetha katthaci na kañci[7].
Byārosanā paṭighasañña, nāññamaññassa dukkhamiccheyya.

7. Mātā yathā niyaṁputta, māyusā ekaputtamanurakkhe.
Evampi sabbabhūtesu, mānasaṁ bhāvaye aparimāṇaṁ.

8. Mettañca sabbalokasmi, mānasaṁ bhāvaye aparimāṇaṁ.
Uddhaṁ adho ca tiriyañca, asambādhaṁ avera'masapattaṁ.

9. Tiṭṭhaṁ caraṁ nisinno va[6], sayāno yāvatā'ssa vitamiddho[8],
Etaṁ satiṁ adhiṭṭheyya, brahmametaṁ vihāramidhamāhu.

10. Diṭṭhiñca anupaggamma,sīlavā dassanena sampanno.
Kāmesu vinaya[9] gedhaṁ, na hi jātuggabbhaseyya puna retīti.

Mettasuttaṁ.

Khuddakapāṭhapāḷi niṭṭhitā.

---

1. Sabbe sattā (Sī, Syā) 2. Mahanta (?) 3. Adiṭṭha (?)
4. Ye ca (Sī, Syā, Kaṁ, I) 5. Vā (Syā, Kaṁ, I, Ka) 6. Vā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
7. Naṁ kañci (Sī, I), naṁ kiñci (Syā), na kiñci (Ka) 8. Vigatamiddho (bahūsu)
9. Vineyya (Sī)

Khuddakanikāya

Dhammapadapāḷi

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

1. Yamakavagga

1. Cakkhupālattheravatthu

1. Manopubbaṅgamā dhammā, manoseṭṭhā manomayā.
Manasā ce paduṭṭhena, bhāsati vā karoti vā.
Tato naṁ dukkhamanveti, cakkaṁva vahato padaṁ.

2. Maṭṭhakuṇḍalīvatthu

2. * Manopubbaṅgamā dhammā, manoseṭṭhā manomayā.
Manasā ce pasannena, bhāsati vā karoti vā.
Tato naṁ sukhamanveti, chāyāva anapāyinī[1].

3. Tissattheravatthu

3. Akkocchi maṁ avadhi maṁ, ajini[2] maṁ ahāsi me.
Ye ca taṁ upanayhanti, veraṁ tesaṁ na sammati.

4. Akkocchi maṁ avadhi maṁ, ajini maṁ ahāsi me.
Ye ca taṁ nupanayhanti, veraṁ tesūpasammati.

---

* Khu 10. 112 piṭṭhepi.
1. Anupāyinī (ka)
2. Ajinī (?)

4. Kāḷayakkhinīvatthu

5. Na hi verena verāni, sammantīdha kudācanaṁ.
Averena ca sammanti, esa dhammo sanantano.

5. Kosambakavatthu

6. * Pare ca na vijānanti, mayamettha yamāmase.
Ye ca tattha vijānanti, tato sammanti medhagā.

6. Mahākāḷattheravatthu

7. Subhānupassiṁ viharantaṁ, indriyesu asaṁvutaṁ.
Bhojanamhi cāmattaññuṁ, kusītaṁ hīnavīriyaṁ.
Taṁ ve pasahati māro, vāto rukkhaṁva dubbalaṁ.

8. Asubhānupassiṁ viharantaṁ, indriyesu susaṁvutaṁ.
Bhojanamhi ca mattaññuṁ, saddhaṁ āraddhavīriyaṁ.
Taṁ ve nappasahati māro, vāto selaṁva pabbataṁ.

7. Devadattavatthu

9. + Anikkasāvo kāsāvaṁ, yo vatthaṁ paridahissati.
Apeto damasaccena, na so kāsāvamarahati.

10. Yo ca vantakasāva'ssa, sīlesu susamāhito.
Upeto damasaccena, sa ve kāsāvamarahati.

8. Sāriputtattheravatthu

11. Asāre sāramatino, sāre cāsāradassino.
Te sāraṁ nādhigacchanti, micchāsaṅkappagocarā.

12. Sārañca sārato ñatvā, asārañca asārato.
Te sāraṁ adhigacchanti, sammāsaṅkappagocarā.

9. Nandattheravatthu

13. ++ Yathā agāraṁ ducchannaṁ, vuṭṭhī samativijjhati.
Evaṁ abhāvitaṁ cittaṁ, rāgo samativijjhati.

---

* Khu 2. 269 piṭṭhepi.
\+ Khu 2. 342; Khu 5. 60, 374 piṭṭhesupi.
++ Khu 2. 248 piṭṭhepi

14. Yathā agāraṁ suchannaṁ, vuṭṭhī na samativijjhati.
Evaṁ subhāvitaṁ cittaṁ, rāgo na samativijjhati.

10. Cundasūkarikavatthu

15. * Idha socati pecca socati.
Pāpakārī ubhayattha socati.
So socati so vihaññati,
Disvā kammakiliṭṭhamattano.

11. Dhammika-upāsakavatthu

16. Idha modati pecca modati,
Katapuñño ubhayattha modati.
So modati so pamodati,
Disvā kammavisuddhimattano.

12. Devadattavatthu

17. Idha tappati pecca tappati,
Pāpakārī[1] ubhayattha tappati.
"Pāpaṁ me katan"ti tappati,
Bhiyyo[2] tappati duggatiṁ gato.

13. Sumanadevīvatthu

18. Idha nandati pecca nandati,
Katapuñño ubhayattha nandati.
"Puññaṁ me katan"ti nandati,
Bhiyyo nandati suggatiṁ gato.

14. Dvesahāyakabhikkhuvatthu

19. Bahumpi ce saṁhita[3] bhāsamāno,
Na takkaro hoti naro pamatto.

---

1. Pāpakāri (?)
2. Bhīyo (Sī)
3. Sahitaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
* Khu 10. 172 piṭṭhepi.

Gopova gāvo gaṇayaṁ paresaṁ,
Na bhāgavā sāmaññassa hoti.

20. Appampi ce saṁhita bhāsamāno,
Dhammassa hoti[1] anudhammacārī.
Rāgañca dosañca pahāya mohaṁ,
Sammappajāno suvimuttacitto.
Anupādiyāno idha vā huraṁ vā,
Sa bhāgavā sāmaññassa hoti.

Yamakavaggo paṭhamo.

---

2. Appamādavagga

1. Sāmāvatīvatthu

21. * Appamādo amatapadaṁ[2], pamādo maccuno padaṁ.
Appamattā na mīyanti, ye pamattā yathā matā.

22. Evaṁ[3] visesato ñatvā, appamādamhi paṇḍitā.
Appamāde pamodanti, ariyānaṁ gocare ratā.

23. Te jhāyino sātatikā, niccaṁ daḷhaparakkamā,
Phusanti dhīrā nibbānaṁ, yogakkhemaṁ anuttaraṁ.

2. Kumbhaghosakaseṭṭhivatthu

24. Uṭṭhānavato satīmato[4],
Sucikammassa nisammakārino.
Saññatassa dhammajīvino,
Appamattassa[5] yasobhivaḍḍhati.

---

1. Hotī (Sī, I)
2. Amataṁ padaṁ (Ka)
3. Etaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Satimato (Sī, Syā, Ka)
5. Apamattassa (?)

* Khu 10. 30 piṭṭhe Nettiyampi.

3. Cūḷapanthakavatthu

25. Uṭṭhānena'ppamādena, saṁyamena damena ca.
Dīpaṁ kayirātha medhāvī, yaṁ ogho nābhikīrati.

4. Bālanakkhattasaṅghuṭṭhavatthu

26. Pamādamanuyuñjanti, bālā dummedhino janā.
Appamādañca medhāvī, dhanaṁ seṭṭhaṁva rakkhati.

27. Mā pamādamanuyuñjetha, mā kāmaratisanthavaṁ[1].
Appamatto hi jhāyanto, pappoti vipulaṁ sukhaṁ.

5. Mahākassapattheravatthu

28. Pamādaṁ appamādena, yadā nudati paṇḍito.
Paññāpāsādamāruyha, asoko sokiniṁ pajaṁ.
Pabbataṭṭhova bhūmaṭṭhe[2], dhīro bāle avekkhati.

6. Pamattāpamattadvesahāyakabhikkhuvatthu

29. Appamatto pamattesu, sattesu bahujāgaro.
Abalassaṁva sīghasso, hitvā yāti sumedhaso.

7. Maghavatthu

30. Appamādena Maghavā, devānaṁ seṭṭhataṁ gato.
Appamādaṁ pasaṁsanti, pamādo garahito sadā.

8. Aññatarabhikkhuvatthu

31. Appamādarato bhikkhu, pamāde bhayadassi vā.
Saṁyojanaṁ aṇuṁ thūlaṁ, ḍahaṁ aggīva gacchati.

9. Nigamavāsitissattheravatthu

32. Appamādarato bhikkhu, pamāde bhayadassi vā.
Abhabbo parihānāya, nibbānasseva santike.

Appamādavaggo dutiyo.

---

1. Sandhavaṁ (Ka)
2. Bhummaṭṭhe (Sī, Syā)

3. Cittavagga

1. Meghiyattheravatthu

33. Phandanaṁ capalaṁ cittaṁ, dūrakkhaṁ[1] dunnivārayaṁ.
Ujuṁ karoti medhāvī, usukārova tejanaṁ.

34. Vārijova thale khitto, okamokata-ubbhato.
Pariphandatidaṁ cittaṁ, māradheyyaṁ pahātave.

2. Aññatarabhikkhuvatthu

35. Dunniggahassa lahuno, yatthakāmanipātino.
Cittassa damatho sādhu, cittaṁ dantaṁ sukhāvahaṁ.

3. Aññatara-ukkaṇṭhitabhikkhuvatthu

36. Sududdasaṁ sunipuṇaṁ, yatthakāmanipātinaṁ.
Cittaṁ rakkhetha medhāvī, cittaṁ guttaṁ sukhāvahaṁ.

4. Saṁgharakkhitabhāgineyyattheravatthu

37. Dūraṅgamaṁ ekacaraṁ[2], asarīraṁ guhāsayaṁ.
Ye cittaṁ saṁyamissanti, mokkhanti mārabandhanā.

5. Citthahatthattheravatthu

38. Anavaṭṭhitacittassa, saddhammaṁ avijānato.
Pariplavapasādassa, paññā na paripūrati.

39. Anavassutacittassa, ananvāhatacetaso.
Puññapāpapahīnassa, natthi jāgarato bhayaṁ.

6. Pañcasatabhikkhuvatthu

40. * Kumbhūpamaṁ kāyamimaṁ viditvā,
Nagarūpamaṁ cittamidaṁ ṭhapetvā.
Yodhetha māraṁ paññāvudhena,
Jitañca rakkhe anivesano siyā.

---

1. Durakkhaṁ (sabbattha) 2. Ekacāraṁ (Ka) * Khu 10. 177 piṭṭhepi.

7. Pūtigattatissattheravatthu

41. Aciraṁ vata'yaṁ kāyo, pathaviṁ adhisessati.
Chuddho apetaviññāṇo, niratthaṁva kaliṅgaraṁ.

8. Nandagopālakavatthu

42. Diso disaṁ yaṁ taṁ kayirā, verī vā pana verinaṁ.
Micchāpaṇihitaṁ cittaṁ, pāpiyo[1] naṁ tato kare.

9. Soreyyavatthu

43. Na taṁ mātā pitā kayirā, aññe vāpi ca ñātakā.
Sammāpaṇihitaṁ cittaṁ, seyyaso naṁ tato kare.

Cittavaggo tatiyo.

---

4. Pupphavagga

1. Pathavikathāpasutapañcasatabhikkhuvatthu

44. Ko imaṁ[2] pathaviṁ vicessati[3],
Yamalokañca imaṁ sadevakaṁ.
Ko dhammapadaṁ sudesitaṁ,
Kusalo pupphamiva pacessati[4].

45. Sekho pathaviṁ vicessati,
Yamalokañca imaṁ sadevakaṁ.
Sekho dhammapadaṁ sudesitaṁ,
Kusalo pupphamiva pacessati.

---

1. Pāpiyaṁ (?)
2. Komaṁ (Ka)
3. Vijessati (Sī, Syā, I)
4. Pupphamivappacessati (Ka)

2. Marīcikammaṭṭhānikabhikkhuvatthu

46. Pheṇūpamaṁ kāyamimaṁ viditvā,
Marīcidhammaṁ abhisambudhāno.
Chetvāna mārassa papupphakāni[1],
Adassanaṁ maccurājassa gacche.

3. Viṭaṭūbhavatthu

47. Pupphāni heva pacinantaṁ, byāsattamanasaṁ[2] naraṁ.
Suttaṁ gāmaṁ mahoghova, maccu ādāya gacchati.

4. Patipūjikakumārivatthu

48. Pupphāni heva pacinantaṁ, byāsattamanasaṁ naraṁ.
Atittaññeva kāmesu, antako kurute vasaṁ.

5. Macchariyakosiyaseṭṭhivatthu

49. + Yathāpi bhamaro pupphaṁ, vaṇṇagandhamaheṭhayaṁ[3].
Paleti rasamādāya, evaṁ gāme munī care.

6. Pāveyya-ājīvakavatthu

50. Na paresaṁ vilomāni, na paresaṁ katākataṁ.
Attanova avekkheyya, katāni akatāni ca.

7. Chattapāṇi-upāsakavatthu

51. * Yathāpi ruciraṁ pupphaṁ, vaṇṇavantaṁ agandhakaṁ.
Evaṁ subhāsitā vācā, aphalā hoti akubbato.

52. Yathāpi ruciraṁ pupphaṁ, vaṇṇavantaṁ sagandhakaṁ[4].
Evaṁ subhāsitā vācā, saphalā hoti kubbato[5].

---

1. Sapupphakāni (Ṭīkā)
2. Byāsattamānasaṁ (Ka)
+ Khu 10. 159 piṭṭhepi.
3. Vaṇṇagandhamapoṭhayaṁ (Ka)
4. Sugandhakaṁ (Ka)
* Khu 2. 275 piṭṭhepi.
5. Sakubbato (Sī, I), pakubbato (Sī-Ṭṭha), sukubbato (Syā, Kaṁ)

8. Visākhāvatthu

53. Yathāpi puppharāsimhā, kayirā mālāguṇe bahū.
Evaṁ jātena maccena, kattabbaṁ kusalaṁ bahuṁ.

9. Ānandattherapañhāvatthu

54. * Na pupphagandho paṭivātameti,
Na candanaṁ tagaramallikā[1] vā.
Satañca gandho paṭivātameti,
Sabbā disā sappuriso pavāyati.

55. Candanaṁ tagaraṁ vāpi, uppalaṁ atha vassikī.
Etesaṁ gandhajātānaṁ, sīlagandho anuttaro.

10. Mahākassapattherapiṇḍapātadinnavatthu

56. Appamatto ayaṁ gandho, yāyaṁ tagaracandanī[2].
Yo ca sīlavataṁ gandho, vāti devesu uttamo.

11. Godhikattheraparinibbānavatthu

57. Tesaṁ sampannasīlānaṁ, appamādavihārinaṁ.
Sammadaññā vimuttānaṁ, māro maggaṁ na vindati.

12. Garahadinnavatthu

58. Yathā saṅkāradhānasmiṁ[3], ujjhitasmiṁ mahāpathe.
Padumaṁ tattha jāyetha, sucigandhaṁ manoramaṁ.

59. Evaṁ saṅkārabhūtesu, andhabhūte[4] puthujjane.
Atirocati paññāya, Sammāsambuddhasāvako.

Pupphavaggo catuttho.

---

* Aṁ 1. 227 piṭṭhepi.
1. Taggaramallikā (Ka)
2. Yvāyaṁ tagaracandanaṁ (Ka)
3. Saṅkāraṭhānasmiṁ (Ka)
4. Andhībhūte (Ka)

5. Bālavagga

1. Aññatarapurisavatthu

60. Dīghā jāgarato ratti, dīghaṁ santassa yojanaṁ.
Dīgho bālāna saṁsāro, saddhammaṁ avijānataṁ.

2. Mahākassapasaddhivihārikavatthu

61. Carañce nādhigaccheyya, seyyaṁ sadisamattano.
Ekacariyaṁ[1] daḷhaṁ kayirā, natthi bāle sahāyatā.

3. Ānandaseṭṭhivatthu

62. Puttā ma'tthi dhanaṁ ma'tthi[2], iti bālo vihaññati.
Attā hi[3] attano natthi, kuto puttā kuto dhanaṁ.

4. Gaṇṭhibhedakacoravatthu

63. Yo bālo maññati bālyaṁ, paṇḍito vāpi tena so.
Bālo ca paṇḍitamānī, sa ve "bālo"ti vuccati.

5. Udāyittheravatthu

64. Yāvajīvampi ce bālo, paṇḍitaṁ payirupāsati.
Na so dhammaṁ vijānāti, dabbī sūparasaṁ yathā.

6. Tiṁsapāveyyakabhikkhuvatthu

65. Muhuttamapi ce viññū, paṇḍitaṁ payirupāsati.
Khippaṁ dhammaṁ vijānāti, jivhā sūparasaṁ yathā.

7. Suppabuddhakuṭṭhivatthu

66. * Caranti bālā dummedhā, amitteneva attanā.
Karontā pāpakaṁ kammaṁ, yaṁ hoti kaṭukapphalaṁ.

---

1. Ekaccariyaṁ (Ka)
2. Puttamatthi dhanamatthi (Ka)
3. Attāpi (?)
* Khu 10. 110 piṭṭhepi.

8. Kassakavatthu

67. Na taṁ kammaṁ kataṁ sādhu, yaṁ katvā anutappati.
Yassa assumukho rodaṁ, vipākaṁ paṭisevati.

9. Sumanamālākāravatthu

68. Tañca kammaṁ kataṁ sādhu, yaṁ katvā nānutappati.
Yassa patīto sumano, vipākaṁ paṭisevati.

10. Uppalavaṇṇattherīvatthu

69. Madhuṁvā[1] maññati bālo, yāva pāpaṁ na paccati.
Yadā ca paccati pāpaṁ, atha[2] dukkhaṁ nigacchati.

11. Jambukattheravatthu

70. Māse māse kusaggena, bālo bhuñjeyya bhojanaṁ.
Na so saṅkhātadhammānaṁ[3], kalaṁ agghati soḷasiṁ.

12. Ahipetavatthu

71. * Na hi pāpaṁ kataṁ kammaṁ, sajjukhīraṁva muccati.
Ḍahantaṁ bālamanveti, bhasmacchannova[4] pāvako.

13. Saṭṭhikūṭapetavatthu

72. Yāvadeva anatthāya, ñattaṁ[5] bālassa jāyati.
Hanti bālassa sukkaṁsaṁ, muddhamassa vipātayaṁ.

14. Cittagahapativatthu

73. Asantaṁ bhāvanamiccheyya[6], purekkhārañca bhikkhusu.
Āvāsesu ca issariyaṁ, pūjaṁ parakulesu ca.

---

1. Madhuvā (sabbattha) madhuṁ vā (Dī 1 Ṭīkā passitabbā)
2. Atha bālo (Sī, Syā), bālo (Ka) 3. Saṅkhatadhammānaṁ (Sī, I, Ka)
* Khu 10. 140 piṭṭhepi. 4. Bhasmāchannova (Syā, I, Ka) 5. Ñāttaṁ (?)
6. Asantaṁ bhāvamiccheyya (Syā), asantabhāvanamiccheyya (Ka)

74. Mameva kata maññantu, gihī pabbajitā ubho.
Mamevātivasā assu, kiccākiccesu kismici.
Iti bālassa saṅkappo, icchā māno ca vaḍḍhati.

15. Vanavāsitissasāmaṇeravatthu

75. Aññā hi lābhūpanisā, aññā nibbānagāminī.
Evametaṁ abhiññāya, bhikkhu Buddhassa sāvako.
Sakkāraṁ nābhinandeyya, vivekamanubrūhaye.

Bālavaggo pañcamo.

---

6. Paṇḍitavagga

1. Rādhattheravatthu

76. Nidhīnaṁva pavattāraṁ, yaṁ passe vajjadassinaṁ.
Niggayhavādiṁ medhāviṁ, tādisaṁ paṇḍitaṁ bhaje.
Tādisaṁ bhajamānassa, seyyo hoti na pāpiyo.

2. Assajipunabbasukavatthu

77. Ovadeyyā'nusāseyya, asabbhā ca nivāraye.
Sataṁ hi so piyo hoti, asataṁ hoti appiyo.

3. Channattheravatthu

78. Na bhaje pāpake mitte, na bhaje purisādhame.
Bhajetha mitte kalyāṇe, bhajetha purisuttame.

4. Mahākappinattheravatthu

79. Dhammapīti sukhaṁ seti, vippasannena cetasā.
Ariyappavedite dhamme, sadā ramati paṇḍito.

5. Paṇḍitasāmaṇeravatthu

80. * Udakaṁ hi nayanti nettikā, usukārā namayanti[1] tejanaṁ.
Dāruṁ namayanti[1] tacchakā, attānaṁ damayanti paṇḍitā.

6. Lakuṇḍakabhaddiyattheravatthu

81. Selo yathā ekaghano[2], vātena na samīrati.
Evaṁ nindāpasaṁsāsu, na samiñjanti paṇḍitā.

7. Kāṇamātāvatthu

82. Yathāpi rahado gambhīro, vippasanno anāvilo.
Evaṁ dhammāni sutvāna, vippasīdanti paṇḍitā.

8. Pañcasatabhikkhuvatthu

83. Sabbattha ve sappurisā cajanti,
Na kāmakāmā lapayanti santo.
Sukhena phuṭṭhā atha vā dukhena,
Na uccāvacaṁ[3] paṇḍitā dassayanti.

9. Dhammikattheravatthu

84. Na attahetu na parassa hetu,
Na puttamicche na dhanaṁ na raṭṭhaṁ.
Na iccheyya[4] adhammena samiddhimattano,
Sa sīlavā paññavā dhammiko siyā.

10. Dhammassavanattheravatthu

85. Appakā te manussesu, ye janā pāragāmino.
Athāyaṁ itarā pajā, tīramevānudhāvati.

86. Ye ca kho sammadakkhāte, dhamme dhammānuvattino.
Te janā pāramessanti, maccudheyyaṁ suduttaraṁ.

---

* Khu 2. 224, 334.　1. Damayanti (Ka)　2. Ekagghano (Ka)
3. Noccāvacaṁ (Sī-Ṭṭha)　4. Nayicche (I), nicche (?)

11. Pañcasata-āgantukabhikkhuvatthu

87. * Kaṇhaṁ dhammaṁ vippahāya, sukkaṁ bhāvetha paṇḍito.
Okā anokamāgamma, viveke yattha dūramaṁ.

88. * Tatrābhiratimiccheyya, hitvā kāme akiñcano.
Pariyodapeyya[1] attānaṁ, cittaklesehi paṇḍito.

89. * Yesaṁ sambodhiyaṅgesu, sammā cittaṁ subhāvitaṁ.
Ādānapaṭinissagge, anupādāya ye ratā.
Khīṇāsavā jutimanto, te loke parinibbutā.

Paṇḍitavaggo chaṭṭho.

---

7. Arahantavagga

1. Jīvakapañhavatthu

90. Gataddhino visokassa, vippamuttassa sabbadhi.
Sabbaganthappahīnassa, pariḷāho na vijjati.

2. Mahākassapattheravatthu

91. Uyyuñjanti satīmanto, na nikete ramanti te.
Haṁsāva pallalaṁ hitvā, okamokaṁ jahanti te.

3. Belaṭṭhasīsattheravatthu

92. Yesaṁ sannicayo natthi, ye pariññātabhojanā.
Suññato animitto ca, vimokkho yesaṁ gocaro.
Ākāseva sakuntānaṁ[2], gati tesaṁ durannayā.

---

* Aṁ 3. 446, 463-4 piṭṭhesupi. 1. Pariyodāpeyya (?) 2. Sakuṇānaṁ (Ka)

4. Anuruddhattheravatthu

93. Yassāsavā parikkhīṇā, āhāre ca anissito.
Suññato animitto ca, vimokkho yassa gocaro.
Ākāseva sakuntānaṁ, padaṁ tassa durannayaṁ.

5. Mahākaccāyanattheravatthu

94. * Yassindriyāni samathaṅgatāni[1],
Assā yathā sārathinā sudantā.
Pahīnamānassa anāsavassa,
Devāpi tassa pihayanti tādino.

6. Sāriputtattheravatthu

95. Pathavisamo no virujjhati,
Indakhilupamo[2] tādi subbato.
Rahadova apetakaddamo,
Saṁsārā na bhavanti tādino.

7. Kosambivāsitissattherasāmaṇeravatthu

96. Santaṁ tassa manaṁ hoti, santā vācā ca kamma ca.
Sammadaññā vimuttassa, upasantassa tādino.

8. Sāriputtattheravatthu

97. Assaddho akataññū ca, sandhicchedo ca yo naro.
Hatāvakāso vantāso, sa ve uttamaporiso.

9. Khadiravaniyarevatattheravatthu

98. + Gāme vā yadi vāraññe, ninne vā yadi vā thale.
Yattha arahanto viharanti, taṁ bhūmirāmaṇeyyakaṁ.

---

* Khu 2. 260; Khu 10. 140 piṭṭhesupi.

1. Samathaṁ gatāni (Sī, I)

2. Indakhīlūpamo (Sī, Syā, I)

+ Khu 2. 344 piṭṭhepi.

10. Aññatara-itthivatthu

99. Ramaṇīyāni araññāni, yattha na ramatī jano.
Vītarāgā ramissanti, na te kāmagavesino.

Arahantavaggo sattamo.

---

8. Sahassavagga

1. Tambadāṭhikacoraghātakavatthu

100. Sahassamapi ce vācā, anatthapadasaṁhitā.
Ekaṁ atthapadaṁ seyyo, yaṁ sutvā upasammati.

2. Bāhiyadārucīriyattheravatthu

101. Sahassamapi ce gāthā, anatthapadasaṁhitā.
Ekaṁ gāthāpadaṁ seyyo, yaṁ sutvā upasammati.

3. Kuṇḍalakesitherīvatthu

102. Yo ca gāthā sataṁ bhāse, anatthapadasaṁhitā[1].
Ekaṁ dhammapadaṁ seyyo, yaṁ sutvā upasammati.

103. Yo sahassaṁ sahassena, saṅgāme mānuse jine.
Ekañca jeyyamattānaṁ[2], sa ve saṅgāmajuttamo.

4. Anatthapucchakabrāhmaṇavatthu

104. Attā have jitaṁ seyyo, yā cāyaṁ itarā pajā.
Attadantassa posassa, niccaṁ saññatacārino.

105. Neva devo na gandhabbo, na māro saha brahmunā.
Jitaṁ apajitaṁ kayirā, tathārūpassa jantuno.

---

1. Anatthapadasañhitaṁ (Ka) visesanaṁ hetaṁ gāthātipadassa. 2. Attānaṁ (Sī, I)

5. Sāriputtattherassa mātulabrāhmaṇavatthu

106. Māse māse sahassena, yo yajetha sataṁ samaṁ.
Ekañca bhāvitattānaṁ, muhuttamapi pūjaye.
Sāyeva pūjanā seyyo, yañce vassasataṁ hutaṁ.

6. Sāriputtattherassa bhāgineyyavatthu

107. Yo ca vassasataṁ jantu, aggiṁ paricare vane.
Ekañca bhāvitattānaṁ, muhuttamapi pūjaye.
Sāyeva pūjanā seyyo, yañce vassasataṁ hutaṁ.

7. Sāriputtattherassa sahāyakabrāhmaṇavatthu

108. Yaṁkiñci yiṭṭhaṁ va hutaṁ va[1] loke,
Saṁvaccharaṁ yajetha puññapekkho.
Sabbampi taṁ na catubhāgameti,
Abhivādanā ujjugatesu seyyo.

8. Āyuvaḍḍhanakumāravatthu

109. Abhivādanasīlissa, niccaṁ vuḍḍhāpacāyino[2].
Cattāro dhammā vaḍḍhanti, āyu vaṇṇo sukhaṁ balaṁ.

9. Saṁkiccasāmaṇeravatthu

110. Yo ca vassasataṁ jīve, dussīlo asamāhito.
Ekāhaṁ jīvitaṁ seyyo, sīlavantassa jhāyino.

10. Khāṇukoṇḍaññattheravatthu

111. Yo ca vassasataṁ jīve, duppañño asamāhito.
Ekāhaṁ jīvitaṁ seyyo, paññavantassa jhāyino.

11. Sabbadāsattheravatthu

112. Yo ca vassasataṁ jīve, kusīto hīnavīriyo.
Ekāhaṁ jīvitaṁ seyyo, vīriyamārabhato daḷhaṁ.

---

1. Yiṭṭhañca hutañca (Ka)
2. Vaddhāpacāyino (Sī, I)

12. Paṭācārātherīvatthu

113. Yo ca vassasataṁ jīve, apassaṁ udayabbayaṁ.
Ekāhaṁ jīvitaṁ seyyo, passato udayabbayaṁ.

13. Kisāgotamīvatthu

114. Yo ca vassasataṁ jīve, apassaṁ amataṁ padaṁ.
Ekāhaṁ jīvitaṁ seyyo, passato amataṁ padaṁ.

14. Bahuputtikattherīvatthu

115. Yo ca vassasataṁ jīve, apassaṁ dhammamuttamaṁ.
Ekāhaṁ jīvitaṁ seyyo, passato dhammamuttamaṁ.

Sahassavaggo aṭṭhamo.

---

9. Pāpavagga

1. Cūḷekasāṭakabrāhmaṇavatthu

116. Abhittharetha kalyāṇe, pāpā cittaṁ nivāraye.
Dandhaṁ hi karoto puññaṁ, pāpasmiṁ ramatī mano.

2. Seyyasakattheravatthu

117. Pāpañce puriso kayirā, na naṁ[1] kayirā punappunaṁ.
Na tamhi chandaṁ kayirātha, dukkho pāpassa uccayo.

3. Lājadevadhītāvatthu

118. Puññañce puriso kayirā, kayirā naṁ[2] punappunaṁ.
Tamhi chandaṁ kayirātha, sukho puññassa uccayo.

---

1. Na taṁ (Sī, I)
2. Kayirāthetaṁ (Sī, Syā), kayirāthenaṁ (I)

4. Anāthapiṇḍikaseṭṭhivatthu

119. Pāpopi passati bhadraṁ, yāva pāpaṁ na paccati.
Yadā ca paccati pāpaṁ, atha pāpo pāpāni[1] passati.

120. Bhadropi passati pāpaṁ, yāva bhadraṁ na paccati.
Yadā ca paccati bhadraṁ, atha bhadro bhadrāni[2] passati.

5. Asaññataparikkhāravatthu

121. Māvamaññetha[3] pāpassa, na mandaṁ[4] āgamissati.
Udabindunipātena, udakumbhopi pūrati.
Bālo pūrati[5] pāpassa, thokaṁ thokampi[6] ācinaṁ.

6. Biḷālapādakaseṭṭhivatthu

122. Māvamaññetha puññassa, na mandaṁ āgamissati.
Udabindunipātena, udakumbhopi pūrati.
Dhīro pūrati puññassa, thokaṁ thokampi ācinaṁ.

7. Mahādhanavāṇijavatthu

123. Vāṇijova bhayaṁ maggaṁ, appasattho mahaddhano.
Visaṁ jīvitukāmova, pāpāni parivajjaye.

8. Kukkuṭamittanesādavatthu

124. Pāṇimhi ce vaṇo nāssa, hareyya pāṇinā visaṁ.
Nābbaṇaṁ visamanveti, natthi pāpaṁ akubbato.

---

1. Atha pāpāni (?)
2. Atha bhadrāni (?)
3. Māppamaññetha (Sī, Syā, I)
4. Na maṁ taṁ (Sī, I), na mattaṁ (Syā)
5. Pūrati bālo (Sī, Ka), āpūrati bālo (Syā)
6. Thoka thokampi (Sī, I)

9. Kokasunakhaluddakavatthu

125. * Yo appaduṭṭhassa narassa dussati,
Suddhassa posassa anaṅgaṇassa.
Tameva bālaṁ pacceti pāpaṁ,
Sukhumo rajo paṭivātaṁva khitto.

10. Maṇikārakulūpakatissattheravatthu

126. Gabbhameke uppajjanti, nirayaṁ pāpakammino.
Saggaṁ sugatino yanti, parinibbanti anāsavā.

11. Tayojanavatthu

127. Na antalikkhe na samuddamajjhe,
Na pabbatānaṁ vivaraṁ pavissa[1].
Na vijjatī[2] so jagatippadeso,
Yatthaṭṭhito[3] mucceyya pāpakammā.

12. Suppabuddhasakyavatthu

128. Na antalikkhe na samuddamajjhe,
Na pabbatānaṁ vivaraṁ pavissa.
Na vijjatī so jagatippadeso,
Yatthaṭṭhitaṁ[4] nappasaheyya maccu.

Pāpavaggo navamo.

---

10. Daṇḍavagga

1. Chabbaggiyabhikkhuvatthu

129. Sabbe tasanti daṇḍassa, sabbe bhāyanti maccuno.
Attānaṁ upamaṁ katvā, na haneyya na ghātaye.

---

* Upari 382 piṭṭhepi.
1. Pavisaṁ (Syā)
2. Na vijjati (Ka-Sī, I, Ka)
3. Yatraṭṭhito (Syā)
4. Yatraṭṭhitaṁ (Syā)

2. Chabbaggiyavatthu

130. Sabbe tasanti daṇḍassa, sabbesaṁ jīvitaṁ piyaṁ.
Attānaṁ upamaṁ katvā, na haneyya na ghātaye.

3. Sambahulakumārakavatthu

131. * Sukhakāmāni bhūtāni, yo daṇḍena vihiṁsati.
Attano sukhamesāno, pecca so na labhate sukhaṁ.

132. Sukhakāmāni bhūtāni, yo daṇḍena na hiṁsati.
Attano sukhamesāno, pecca so labhate sukhaṁ.

4. Koṇḍadhānattheravatthu

133. Māvoca pharusaṁ kañci, vuttā paṭivadeyyu taṁ[1].
Dukkhā hi sārambhakathā, paṭidaṇḍā phuseyyu taṁ[2].

134. Sace neresi attānaṁ, kaṁso upahato yathā.
Esa pattosi nibbānaṁ, sārambho te na vijjati.

5. Uposathika-itthīnaṁvatthu

135. Yathā daṇḍena gopālo, gāvo pājeti gocaraṁ.
Evaṁ jarā ca maccu ca, āyuṁ pājenti pāṇinaṁ.

6. Ajagarapetavatthu

136. Atha pāpāni kammāni, karaṁ bālo na bujjhati.
Sehi kammehi dummedho, aggiḍaḍḍhova tappati.

7. Mahāmoggallānattheravatthu

137. Yo daṇḍena adaṇḍesu, appaduṭṭhesu dussati.
Dasannamaññataraṁ ṭhānaṁ, khippameva nigacchati.

---

* Upari 89 piṭṭhe; Khu 10. 29, 108 Nettiyampi.
1. Paṭivadeyyuṁ taṁ (Ka)
2. Phuseyyuṁ taṁ (Ka)

138. Vedanaṁ pharusaṁ jāniṁ, sarīrassa va bhedanaṁ[1].
Garukaṁ vāpi ābādhaṁ, cittakkhepaṁ va[2] pāpuṇe.

139. Rājato vā upasaggaṁ[3], abbhakkhānaṁ va[4] dāruṇaṁ.
Parikkhayaṁ va[5] ñātīnaṁ, bhogānaṁ va[6] pabhaṅguraṁ[7].

140. Atha vāssa agārāni, aggi ḍahati[8] pāvako.
Kāyassa bhedā duppañño, nirayaṁ sopapajjati[9].

8. Bahubhaṇḍikabhikkhuvatthu

141. Na naggacariyā na jaṭā na paṅkā,
Nānāsakā thaṇḍilasāyikā vā.
Rajojallaṁ ukkuṭikappadhānaṁ,
Sodhenti maccaṁ avitiṇṇakaṅkhaṁ.

9. Santatimahāmattavatthu

142. Alaṅkato cepi samaṁ careyya,
Santo danto niyato brahmacārī.
Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṁ,
So brāhmaṇo so samaṇo sa bhikkhu.

10. Pilotikatissattheravatthu

143. Hirīnisedho puriso, koci lokasmi vijjati.
Yo niddaṁ[10] apabodheti[11], asso bhadro kasāmiva.

---

1. Sarīrassa pabhedanaṁ (Syā)
2. Cittakkhepañca (Ka)
3. Upassaggaṁ (Sī, I)
4. Abbhakkhānañca (Ka)
5. Parikkhayañca (Ka)
6. Bhogānañca (Ka)
7. Pabhaṅgunaṁ (Ka)
8. Ḍayhati (Ka)
9. So upapajjati (Sī, yā)
10. Nindaṁ (Sī, I) saṁ 1. 8 piṭṭhepi.
11. Apabodhati (Sī, Syā, I)

144. Asso yathā bhadro kasāniviṭṭho,
Ātāpino saṁvegino bhavātha.
Saddhāya sīlena ca vīriyena ca,
Samādhinā dhammavinicchayena ca.
Sampannavijjācaraṇā patissatā,
Jahissatha[1] dukkhamidaṁ anappakaṁ.

11. Sukhasāmaṇeravatthu

145. * Udakaṁ hi nayanti nettikā, usukārā namayanti tejanaṁ.
Dāruṁ namayanti tacchakā, attānaṁ damayanti subbatā.

Daṇḍavaggo dasamo.

---

11. Jarāvagga

1. Visākhāya sahāyikānaṁ vatthu

146. Ko nu hāso[2] kimānando, niccaṁ pajjalite sati.
Andhakārena onaddhā, padīpaṁ na gavesatha,

2. Sirimāvatthu

147. Passa cittakataṁ bimbaṁ, arukāyaṁ samussitaṁ.
Āturaṁ bahusaṅkappaṁ, yassa natthi dhuvaṁ ṭhiti.

3. Uttarātherīvatthu

148. Parijiṇṇamidaṁ rūpaṁ, roganīḷaṁ[3] pabhaṅguraṁ.
Bhijjati pūtisandeho, maraṇantaṁ hi jīvitaṁ.

---

1. Pahassatha (Sī, Syā, I)
2. Kinnuhāso (Ka)

* Khu 2. 224, 334 piṭṭhesupi.
3. Roganiḍḍhaṁ (Sī, I), roganiddhaṁ (Syā)

4. Sambahula-adhimānikabhikkhuvatthu

149. Yānimāni apatthāni[1], alābūneva[2] sārade.
Kāpotakāni aṭṭhīni, tāni disvāna kā rati.

5. Janapadakalyāṇīrūpanandātherīvatthu

150. Aṭṭhīnaṁ nagaraṁ kataṁ, maṁsalohitalepanaṁ.
Yattha jarā ca maccu ca, māno makkho ca ohito.

6. Mallikādevīvatthu

151. Jīranti ve rājarathā sucittā,
Atho sarīrampi jaraṁ upeti.
Satañca dhammo na jaraṁ upeti,
Santo have sabbhi pavedayanti.

7. Lāḷudāyītheravatthu

152. Appassutāyaṁ puriso, balībaddova[3] jīrati.
Maṁsāni tassa vaḍḍhanti, paññā tassa na vaḍḍhati.

8. Udānavatthu

153. Anekajātisaṁsāraṁ, sandhāvissaṁ anibbisaṁ.
Gahakāraṁ[4] gavesanto, dukkhā jāti punappunaṁ.

154. Gahakāraka diṭṭhosi, puna gehaṁ na kāhasi.
Sabbā te phāsukā bhaggā, gahakūṭaṁ visaṅkhataṁ.
Visaṅkhāragataṁ cittaṁ, taṇhānaṁ khayamajjhagā.

9. Mahādhanaseṭṭhiputtavatthu

155. * Acaritvā brahmacariyaṁ, aladdhā yobbane dhanaṁ.
Jiṇṇakoñcāva jhāyanti, khīṇamaccheva pallale.

---

1. Apattāni (Ka), yānimāni'paviddhāni (?)
2. Alāpūneva (Sī, Syā, I)
3. Balivaddova (Sī, Syā, I) balibaddhova (Ka)
4. Gahakārakaṁ (Sī, Syā, I)

* Khu 10. 171 piṭṭhepi.

156. Acaritvā brahmacariyaṁ, aladdhā yobbane dhanaṁ.
Senti cāpātikhīṇāva, purāṇāni anutthunaṁ.

Jarāvaggo ekādasamo.

---

12. Attavagga

1. Bodhirājakumāravatthu

157. Attānañce piyaṁ jaññā, rakkheyya naṁ surakkhitaṁ.
Tiṇṇaṁ aññataraṁ yāmaṁ, paṭijaggeyya paṇḍito.

2. Upanandasakyaputtattheravatthu

158. Attānameva paṭhamaṁ, patirūpe nivesaye.
Athaññamanusāseyya, na kilisseyya paṇḍito.

3. Padhānikatissattheravatthu

159. Attānañce tathā kayirā, yathāññamanusāsati.
Sudanto vata dametha, attā hi kira duddamo.

4. Kumārakassapamātuttherivatthu

160. Attā hi attano nātho, ko hi nātho paro siyā.
Attanā hi sudantena, nāthaṁ labhati dullabhaṁ.

5. Mahākāla-upāsakavatthu

161. Attanā hi kataṁ pāpaṁ, attajaṁ attasambhavaṁ.
Abhimatthati[1] dummedhaṁ, vajiraṁva'smamayaṁ[2] maṇiṁ.

6. Devadattavatthu

162. Yassa accantadussilyaṁ, māluvā sālamivotthataṁ.
Karoti so tatha'ttānaṁ, yathā naṁ icchatī diso.

---

1. Abhimanthati (Sī, I) Khu 10. 158 piṭṭhepi. 2. Vajiraṁva'mha mayaṁ (Syā, Ka)

7. Saṁghabhedaparisakkanavatthu

163. Sukarāni asādhūni, attano ahitāni ca.
Yaṁ ve hitañca sādhuñca, taṁ ve paramadukkaraṁ.

8. Kālattheravatthu

164. Yo sāsanaṁ arahataṁ, ariyānaṁ dhammajīvinaṁ.
Paṭikkosati dummedho, diṭṭhiṁ nissāya pāpikaṁ.
Phalāni kaṭṭhakasseva, attaghātāya[1] phallati.

9. Cūḷakāla-upāsakavatthu

165. Attanā hi[2] kataṁ pāpaṁ, attanā saṁkilissati.
Attanā akataṁ pāpaṁ, attanāva visujjhati.
Suddhī asuddhi paccattaṁ, nāñño aññaṁ[3] visodhaye.

10. Attadatthattheravatthu

166. Attadatthaṁ paratthena, bahunāpi na hāpaye.
Attadatthamabhiññāya, sadatthapasuto siyā.

Attavaggo dvādasamo.

---

13. Lokavagga

1. Daharabhikkhuvatthu

167. Hīnaṁ dhammaṁ na seveyya, pamādena na saṁvase.
Micchādiṭṭhiṁ na seveyya, na siyā lokavaḍḍhano.

2. Suddhodanavatthu

168. Uttiṭṭhe nappamajjeyya, dhammaṁ sucaritaṁ care.
Dhammacārī sukhaṁ seti, asmiṁ loke paramhi ca.

---

1. Attaghaññāya (Sī, Syā, I)
2. Attanāva (Sī, Syā, I) Khu 8. 95 piṭṭhepi.
3. Nāññamañño (Sī)

169. Dhammaṁ care sucaritaṁ, na naṁ duccaritaṁ care.
Dhammacārī sukhaṁ seti, asmiṁ loke paramhi ca.

3. Pañcasatavipassakabhikkhuvatthu

170. Yathā pubbuḷakaṁ[1] passe, yathā passe marīcikaṁ.
Evaṁ lokaṁ avekkhantaṁ, maccurājā na passati.

4. Abhayarājakumāravatthu

171. Etha passathimaṁ lokaṁ, cittaṁ rājarathūpamaṁ.
Yattha bālā visīdanti, natthi saṅgo vijānataṁ.

5. Sammajjanattheravatthu

172. Yo ca pubbe pamajjitvā, pacchā so nappamajjati.
So'maṁ lokaṁ pabhāseti, abbhā muttova candimā.

6. Aṅgulimālattheravatthu

173. Yassa pāpaṁ kataṁ kammaṁ, kusalena pidhīyati[2].
So'maṁ lokaṁ pabhāseti, abbhā muttova candimā.

7. Pesakāradhītāvatthu

174. Andhabhūto[3] ayaṁ loko, tanuke'ttha vipassati.
Sakuṇo jālamuttova, appo saggāya gacchati.

8. Tiṁsabhikkhuvatthu

175. Haṁsā'diccapathe yanti, ākāse yanti iddhiyā.
Nīyanti dhīrā lokamhā, jetvā māraṁ savāhiniṁ[4].

9. Ciñcamāṇavikāvatthu

176. Ekaṁ dhammaṁ atītassa, musāvādissa jantuno.
Vitiṇṇaparalokassa, natthi pāpaṁ akāriyaṁ.

---

1. Bubbuḷakaṁ (Sī, I)
2. Pithīyati (Sī, Syā, I)
3. Andhībhūto (Ka)
4. Savāhanaṁ (Syā, Ka)

10. Asadisadānavatthu

177. Na ve kadariyā devalokaṁ vajanti,
Bālā have nappasaṁsanti dānaṁ.
Dhīro ca dānaṁ anumodamāno,
Teneva so hoti sukhī parattha.

11. Anāthapiṇḍikaputtakālavatthu

178. Pathabyā ekarajjena, saggassa gamanena vā.
Sabbalokādhipaccena, sotāpattiphalaṁ varaṁ.

Lokavaggo terasamo.

---

14. Buddhavagga

1. Māradhītaravatthu

179. Yassa jitaṁ nāvajīyati,
Jitaṁ yassa[1] no'yāti koci loke.
Taṁ Buddhamanantagocaraṁ,
Apadaṁ kena padena nessatha.

180. Yassa jālinī visattikā,
Taṇhā natthi kuhiñci netave.
Taṁ Buddhamanantagocaraṁ,
Apadaṁ kena padena nessatha.

2. Devorohaṇavatthu

181. Ye jhānapasutā dhīrā, nekkhammūpasame ratā.
Devāpi tesaṁ pihayanti, sambuddhānaṁ satīmataṁ.

---

1. Jitamassa (Sī, Syā, I), jitaṁ massa (Ka)

3. Erakapattanāgarājavatthu

182. Kiccho manussapaṭilābho, kiccharṁ maccāna jīvitaṁ.
Kicchaṁ saddhammassavanaṁ, kiccho Buddhānamuppādo.

4. Ānandattherapañhavatthu

183. * Sabbapāpassa akaraṇaṁ, kusalassa upasampadā[1].
Sacittapariyodapanaṁ[2], etaṁ Buddhāna sāsanaṁ.

184. * Khantī paramaṁ tapo titikkhā,
Nibbānaṁ[3] paramaṁ vadanti Buddhā.
Na hi pabbajito parūpaghātī,
Na[4] samaṇo hoti paraṁ viheṭhayanto.

185. * Anūpavādo anūpaghāto[5], pātimokkhe ca saṁvaro.
Mattaññutā ca bhattasmiṁ, pantañca sayanāsanaṁ.
Adhicitte ca āyogo, etaṁ Buddhāna sāsanaṁ.

5. Anabhiratabhikkhuvatthu

186. Na kahāpaṇavassena, titti kāmesu vijjati.
Appassādā dukhā kāmā, iti viññāya paṇḍito.

187. Api dibbesu kāmesu, ratiṁ so nādhigacchati.
Taṇhakkhayarato hoti, Sammāsambuddhasāvako.

6. Aggidattabrāhmaṇavatthu

188. Bahuṁ ve saraṇaṁ yanti, pabbatāni vanāni ca.
Ārāmarukkhacetyāni, manussā bhayatajjitā.

189. Netaṁ kho saraṇaṁ khemaṁ, netaṁ saraṇamuttamaṁ.
Netaṁ saraṇamāgamma, sabbadukkhā pamuccati.

---

* Dī 2. 42; Upari 127; Khu 10. 37 piṭṭhesupi.
1. Kusalassūpasampadā (Syā)
2. Sacittapariyodāpanaṁ (?)
3. Nibbāṇaṁ (Ka-Sī, I)
4. Ayaṁ nakāro Sī-Syā-I-potthakesu na dissati.
5. Anupavādo anupaghāto (Syā, Ka)

190. Yo ca Buddhañca dhammañca, saṁghañca saraṇaṁ gato.
Cattāri ariyasaccāni, sammappaññāya passati.

191. Dukkhaṁ dukkhasamuppādaṁ, dukkhassa ca atikkamaṁ.
Ariyaṁ caṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ, dukkhūpasamagāminaṁ.

192. Etaṁ kho saraṇaṁ khemaṁ, etaṁ saraṇamuttamaṁ.
Etaṁ saraṇamāgamma, sabbadukkhā pamuccati.

7. Ānandattherapañhavatthu

193. Dullabho purisājañño, na so sabbattha jāyati.
Yattha so jāyati dhīro, taṁ kulaṁ sukhamedhati.

8. Sambahulabhikkhuvatthu

194. Sukho Buddhānamuppādo, sukhā saddhammadesanā.
Sukhā saṁghassa sāmaggī, samaggānaṁ tapo sukho.

9. Kassapadasabalassa suvaṇṇacetiyavatthu

195. Pūjārahe pūjayato, Buddhe yadi va sāvake.
Papañcasamatikkante, tiṇṇasokapariddave.

196. Te tādise pūjayato, nibbute akutobhaye.
Na sakkā puññaṁ saṅkhātuṁ, imettamapi kenaci.

Buddhavaggo cuddasamo.

Paṭhamabhāṇavāraṁ.

---

15. Sukhavagga

1. Ñātikalahavūpasamanavatthu

197. Susukhaṁ vata jīvāma, verinesu averino.
Verinesu manussesu, viharāma averino.

198. Susukhaṁ vata jīvāma, āturesu anāturā.
Āturesu manussesu, viharāma anāturā.

199. Susukhaṁ vata jīvāma, ussukesu anussukā.
Ussukesu manussesu, viharāma anussukā.

2. Māravatthu

200. Susukhaṁ vata jīvāma, yesaṁ no natthi kiñcanaṁ.
Pītibhakkhā bhavissāma, devā Ābhassarā yathā.

3. Kosalarañño parājayavatthu

201. Jayaṁ veraṁ pasavati, dukkhaṁ seti parājito.
Upasanto sukhaṁ seti, hitvā jayaparājayaṁ.

4. Aññatarakuladārikāvatthu

202. Natthi rāgasamo aggi, natthi dosasamo kali.
Natthi khandhasamā[1] dukkhā, natthi santiparaṁ sukhaṁ.

5. Eka-upāsakavatthu

203. Jighacchāparamā rogā, saṅkhāraparamā[2] dukhā.
Etaṁ ñatvā yathābhūtaṁ, nibbānaṁ paramaṁ sukhaṁ.

6. PasenadiKosalavatthu

204. Ārogyaparamā lābhā, santuṭṭhiparamaṁ dhanaṁ.
Vissāsaparamā ñāti[3], nibbānaṁ paramaṁ[4] sukhaṁ.

7. Tissattheravatthu

205. Pavivekarasaṁ pitvā[5], rasaṁ upasamassa ca.
Niddaro hoti nippāpo, dhammapītirasaṁ pivaṁ.

---

1. Khandhādisā (Sī, Syā, I, Rūpasiddhiyā sameti)
2. Saṅkhārā paramā (bahūsu)
3. Vissāsaparamo ñāti (Ka-Sī), vissāsaparamā ñātī (Sī-Ṭṭha), vissāsā paramā ñāti (Ka)
4. Nibbāṇaparamaṁ (Ka-Sī)
5. Pītvā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

8. Sakkavatthu

206. Sāhu dassanamariyānaṁ, sannivāso sadā sukho.
Adassanena bālānaṁ, niccameva sukhī siyā.

207. Bālasaṅgatacārī[1] hi, dīghamaddhāna socati.
Dukkho bālehi saṁvāso, amitteneva sabbadā.
Dhīro ca sukhasaṁvāso, ñātīnaṁva samāgamo.

208. [2]Tasmā hi—
Dhīrañca paññañca bahussutañca,
Dhorayhasīlaṁ vatavantamariyaṁ.
Taṁ tādisaṁ sappurisaṁ sumedhaṁ,
Bhajetha nakkhattapathaṁva candimā[2].

Sukhavaggo pannarasamo.

---

16. Piyavagga

1. Tayojanapabbajitavatthu

209. Ayoge yuñja'mattānaṁ, yogasmiñca ayojayaṁ.
Atthaṁ hitvā piyaggāhī, piheta'ttānuyoginaṁ.

210. Mā piyehi samāgañchi, appiyehi kudācanaṁ.
Piyānaṁ adassanaṁ dukkhaṁ, appiyānañca dassanaṁ.

211. Tasmā piyaṁ na kayirātha, piyāpāyo hi pāpako.
Ganthā tesaṁ na vijjanti, yesaṁ natthi piyāppiyaṁ.

2. Aññatarakuṭumbikavatthu

212. Piyato jāyatī soko, piyato jāyatī[3] bhayaṁ.
Piyato vippamuttassa, natthi soko kuto bhayaṁ.

---

1. Bālasaṅgaticārī (Ka)
2. Tasmā hi dhīraṁ paññañca, bahussutañca dhorayhaṁ. Sīlaṁ dhutavatamariyaṁ, taṁ tādisaṁ sappurisaṁ. Sumedhaṁ bhajetha nakkhattapathaṁva candimā. (Ka)
3. Jāyate (Ka)

3. Visākhāvatthu

213. Pemato jāyatī soko, pemato jāyatī bhayaṁ.
Pemato vippamuttassa, natthi soko kuto bhayaṁ.

4. Licchavīvatthu

214. Ratiyā jāyatī soko, ratiyā jāyatī bhayaṁ.
Ratiyā vippamuttassa, natthi soko kuto bhayaṁ.

5. Anitthigandhakumāravatthu

215. Kāmato jāyatī soko, kāmato jāyatī bhayaṁ.
Kāmato vippamuttassa, natthi soko kuto bhayaṁ.

6. Aññatarabrāhmaṇavatthu

216. Taṇhāya jāyatī[1] soko, taṇhāya jāyatī[1] bhayaṁ.
Taṇhāya vippamuttassa, natthi soko kuto bhayaṁ.

7. Pañcasatadārakavatthu

217. Sīladassanasampannaṁ, dhammaṭṭhaṁ saccavedinaṁ.
Attano kamma kubbānaṁ, taṁ jano kurute piyaṁ.

8. Eka-anāgāmittheravatthu

218. Chandajāto anakkhāte, manasā ca phuṭo siyā.
Kāmesu ca appaṭibaddhacitto[2], "uddhaṁsoto"ti vuccati.

9. Nandiyavatthu

219. * Cirappavāsiṁ purisaṁ, dūrato sotthimāgataṁ.
Ñātimittā suhajjā ca, abhinandanti āgataṁ.

220. * Tatheva katapuññampi, asmā lokā paraṁ gataṁ.
Puññāni paṭigaṇhanti, piyaṁ ñātīva āgataṁ.

Piyavaggo soḷasamo.

---

1. Jāyate (Ka)   2. Appaṭibandhacitto (Ka)   * Khu 2. 73 piṭṭhepi.

17. Kodhavagga

1. Rohinīkhattiyakaññāvatthu

221. Kodhaṁ jahe vippajaheyya mānaṁ,
Saṁyojanaṁ sabbamatikkameyya.
Taṁ nāmarūpasmimasajjamānaṁ,
Akiñcanaṁ nānupatanti dukkhā.

2. Aññatarabhikkhuvatthu

222. Yo ve uppatitaṁ kodhaṁ, rathaṁ bhantaṁva vāraye[1].
Tamahaṁ sārathiṁ brūmi, rasmiggāho itaro jano.

3. Uttarā-upāsikavatthu

223. Akkodhena jine kodhaṁ, asādhuṁ sādhunā jine.
Jine kadariyaṁ dānena, saccenā'likavādinaṁ.

4. Mahāmoggallānapañhavatthu

224. Saccaṁ bhaṇe na kujjheyya, dajjā appampi[2] yācito.
Etehi tīhi ṭhānehi, gacche devāna santike.

5. Buddhapitubrāhmaṇavatthu

225. Ahiṁsakā ye munayo[3], niccaṁ kāyena saṁvutā.
Te yanti accutaṁ ṭhānaṁ, yattha gantvā na socare.

6. Puṇṇadāsīvatthu

226. Sadā jāgaramānānaṁ, ahorattānusikkhinaṁ.
Nibbānaṁ adhimuttānaṁ, atthaṁ gacchanti āsavā.

---

1. Dhāraye (Sī, Syā, I)
2. Dajjā'ppasmimpi (Sī, I), dajjā appasmi (Syā, Ka)
3. Ahiṁsakāyā munayo (Ka)

7. Atula-upāsakavatthu

227. Porāṇametaṁ atula, netaṁ ajjatanāmiva.
Nindanti tuṇhimāsīnaṁ, nindanti bahubhāṇinaṁ.
Mitabhāṇimpi nindanti, natthi loke anindito.

228. Na cāhu na ca bhavissati, na cetarahi vijjati.
Ekantaṁ nindito poso, ekantaṁ vā pasaṁsito.

229. Yaṁ ce viññū pasaṁsanti, anuvicca suve suve.
Acchiddavuttiṁ[1] medhāviṁ, paññāsīlasamāhitaṁ.

230. Nikkhaṁ[2] jambonadasseva, ko taṁ ninditumarahati.
Devāpi naṁ pasaṁsanti, brahmunāpi pasaṁsito.

8. Chabbaggiyavatthu

231. Kāyappakopaṁ rakkheyya, kāyena saṁvuto siyā.
Kāyaduccaritaṁ hitvā, kāyena sucaritaṁ care.

232. Vacīpakopaṁ rakkheyya, vācāya saṁvuto siyā.
Vacīduccaritaṁ hitvā, vācāya sucaritaṁ care.

233. Manopakopaṁ rakkheyya, manasā saṁvuto siyā.
Manoduccaritaṁ hitvā, manasā sucaritaṁ care.

234. Kāyena saṁvutā dhīrā, atho vācāya saṁvutā.
Manasā saṁvutā dhīrā, te ve suparisaṁvutā.

Kodhavaggo sattarasamo.

---

18. Malavagga

1. Goghātakaputtavatthu

235. Paṇḍupalāsova dānisi, yamapurisāpi ca te[3] upaṭṭhitā.
Uyyogamukhe ca tiṭṭhasi, pātheyyampi ca te na vijjati.

---

1. Acchinnavuttiṁ (Ka) 2. Nekkhaṁ (Sī, Syā, I) 3. Taṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

236. So karohi dīpamattano, khippaṁ vāyama paṇḍito bhava.
Niddhantamalo anaṅgaṇo, dibbaṁ ariyabhūmiṁ upehisi[1].

237. Upanītavayo ca dānisi, sampayātosi Yamassa santikaṁ.
Vāso[2] te natthi antarā, pātheyyampi ca te na vijjati.

238. So karohi dīpamattano, khippaṁ vāyama paṇḍito bhava.
Niddhantamalo anaṅgaṇo, na punaṁ jātijaraṁ[3] upehisi.

2. Aññatarabrāhmaṇavatthu

239. Anupubbena medhāvī, thokaṁ thokaṁ khaṇe khaṇe.
Kammāro rajatasseva, niddhame malamattano.

3. Tissattheravatthu

240. * Ayasāva malaṁ samuṭṭhitaṁ[4], tatuṭṭhāya[5] tameva khādati.
Evaṁ atidhonacārinaṁ, sāni kammāni[6] nayanti duggatiṁ.

4. Lāḷudāyīvatthu

241. Asajjhāyamalā mantā, anuṭṭhānamalā gharā.
Malaṁ vaṇṇassa kosajjaṁ, pamādo rakkhato malaṁ.

5. Aññatarakulaputtavatthu

242. Malitthiyā duccaritaṁ, maccheraṁ dadato malaṁ.
Malā ve pāpakā dhammā, asmiṁ loke paramhi ca.

243. Tato malā malataraṁ, avijjā paramaṁ malaṁ.
Etaṁ malaṁ pahantvāna, nimmalā hotha bhikkhavo.

6. Cūḷasāribhikkhuvatthu

244. Sujīvaṁ ahirikena, kākasūrena dhaṁsinā.
Pakkhandinā pagabbhena, saṁkiliṭṭhena jīvitaṁ.

---

1. Dibbaṁ ariyabhūmimehisi (Sī, Syā, I), dibbamariyabhūmiṁ upehisi (?)
2. Vāsopi ca (bahūsu)
3. Na puna jātijaraṁ (Sī, Syā), na puna jātijjaraṁ (Ka)
* Khu 10. 108, 173 piṭṭhesupi.
4. Samuṭṭhāya (Ka)
5. Taduṭṭhāya (Sī, Syā, I)
6. Sakakammāni (Sī, I)

245. Hirīmatā ca dujjīvaṁ, niccaṁ sucigavesinā.
Alīnenā'ppagabbhena, suddhājīvena passatā.

7. Pañca-upāsakavatthu

246. Yo pāṇamatipāteti, musāvādañca bhāsati.
Loke adinnamādiyati, paradārañca gacchati.

247. Surāmerayapānañca, yo naro anuyuñjati.
Idheva meso lokasmiṁ, mūlaṁ khaṇati attano.

248. Evaṁ bho purisa jānāhi, pāpadhammā asaññatā.
Mā taṁ lobho adhammo ca, ciraṁ dukkhāya randhayuṁ.

8. Tissadaharavatthu

249. Dadāti ve yathāsaddhaṁ, yathāpasādanaṁ[1] jano.
Tattha yo ca maṅku bhavati[2], paresaṁ pānabhojane.
Na so divā vā rattiṁ vā, samādhimadhigacchati.

250. Yassa cetaṁ samucchinnaṁ, mūlaghaccaṁ[3] samūhataṁ.
Sa ve divā vā rattiṁ vā, samādhimadhigacchati.

9. Pañca-upāsakavatthu

251. Natthi rāgasamo aggi, natthi dosasamo gaho.
Natthi mohasamaṁ jālaṁ, natthi taṇhāsamā nadī.

10. Meṇḍakaseṭṭhivatthu

252. Sudassaṁ vajjamaññesaṁ, attano pana duddasaṁ.
Paresaṁ hi so vajjāni, opunāti[4] yathā bhusaṁ.
Attano pana chādeti, kaliṁva kitavā saṭho.

---

1. Yattha pasādanaṁ (katthaci)
2. Tattha ce maṁku yo hoti (Sī), tattha yo maṅkuto hoti (Syā)
3. Mūlaghacchaṁ (Ka)
4. Ophunāti (Ka)

11. Ujjhānasaññittheravatthu

253. Paravajjānupassissa, niccaṁ ujjhānasaññino.
Āsavā tassa vaḍḍhanti, ārā so āsavakkhayā.

12. Subhaddaparibbājakavatthu

254. Ākāseva padaṁ natthi, samaṇo natthi bāhire.
Papañcābhiratā pajā, nippapañcā Tathāgatā.

255. Ākāseva padaṁ natthi, samaṇo natthi bāhire.
Saṅkhārā sassatā natthi, natthi Buddhānamiñjitaṁ.

Malavaggo aṭṭhārasamo.

---

19. Dhammaṭṭhavagga

1. Vinicchayamahāmattavatthu

256. Na tena hoti dhammaṭṭho, yenatthaṁ sāhasā[1] naye.
Yo ca atthaṁ anatthañca, ubho niccheyya paṇḍito.

257. Asāhasena dhammena, samena nayatī pare.
Dhammassa gutto medhāvī, "dhammaṭṭho"ti pavuccati.

2. Chabbaggiyavatthu

258. Na tena paṇḍito hoti, yāvatā bahu bhāsati.
Khemī averī abhayo, "paṇḍito"ti pavuccati.

3. Ekudānakhīṇāsavavatthu

259. Na tāvatā dhammadharo, yāvatā bahu bhāsati.
Yo ca appampi sutvāna, dhammaṁ kāyena passati.
Sa ve dhammadharo hoti, yo dhammaṁ nappamajjati.

---

1. Sahasā (Sī, Syā, I)

4. Lakuṇḍakabhaddiyattheravatthu

260. Na tena thero so hoti[1], yenassa palitaṁ siro.
Paripakko vayo tassa, "moghajiṇṇo"ti vuccati.

261. Yamhi saccañca dhammo ca, ahiṁsā saṁyamo damo.
Sa ve vantamalo dhīro, "thero" iti[2] pavuccati.

5. Sambahulabhikkhuvatthu

262. Na vākkaraṇamattena, vaṇṇapokkharatāya vā.
Sādhurūpo naro hoti, issukī maccharī saṭho.

263. Yassa cetaṁ samucchinnaṁ, mūlaghaccaṁ samūhataṁ.
Sa vantadoso medhāvī, "sādhurūpo"ti vuccati.

6. Hatthakavatthu

264. Na muṇḍakena samaṇo, abbato alikaṁ bhaṇaṁ.
Icchālobhasamāpanno, samaṇo kiṁ bhavissati.

265. Yo ca sameti pāpāni, aṇuṁthūlāni sabbaso.
Samitattā hi pāpānaṁ, "samaṇo"ti pavuccati.

7. Aññatarabrāhmaṇavatthu

266. Na tena bhikkhu so hoti, yāvatā bhikkhate pare.
Vissaṁ dhammaṁ samādāya, bhikkhu hoti na tāvatā.

267. Yo'dha puññañca pāpañca, bāhetvā brahmacariyavā[3].
Saṅkhāya loke carati, sa ve "bhikkhū"ti vuccati.

8. Titthiyavatthu

268. * Na monena munī hoti, mūḷharūpo aviddasu.
Yo ca tulaṁva paggayha, varamādāya paṇḍito.

---

1. Thero hoti (Sī, Syā) 2. So theroti (Syā, Ka) 3. Brahmacariyaṁ (Ka)
* Khu 8. 74 piṭṭhepi.

269. Pāpāni parivajjeti, sa munī tena so muni.
Yo munāti ubho loke, "muni" tena pavuccati.

9. Bālisikavatthu

270. Na tena ariyo hoti, yena pāṇāni hiṁsati.
Ahiṁsā sabbapāṇānaṁ, "ariyo"ti pavuccati.

10. Sambahulasīlādisampannabhikkhuvatthu

271. Na sīlabbatamattena, bāhusaccena vā pana.
Atha vā samādhilābhena, vivittasayanena vā.

272. Phusāmi nekkhammasukhaṁ, aputhujjanasevitaṁ.
Bhikkhu vissāsamāpādi, appatto āsavakkhayaṁ.

Dhammaṭṭhavaggo ekūnavīsatimo.

---

20. Maggavagga

1. Pañcasatabhikkhuvatthu

273. * Maggānaṭṭhaṅgiko seṭṭho, saccānaṁ caturo padā.
Virāgo seṭṭho dhammānaṁ, dvipadānañca cakkhumā.

274. Eseva[1] maggo natthañño, dassanassa visuddhiyā.
Etañhi tumhe paṭipajjatha, mārassetaṁ pamohanaṁ.

275. Etañhi tumhe paṭipannā, dukkhassantaṁ karissatha. .
Akkhāto vo[2] mayā maggo, aññāya sallakantanaṁ[3].

276. Tumhehi kiccamātappaṁ, akkhātāro Tathāgatā.
Paṭipannā pamokkhanti, jhāyino mārabandhanā.

---

* Abhi 4. 433; Khu 10. 162 piṭṭhesupi. 1. Esova (Sī, I) 2. Akkhāto ve (Sī, I)
3. Sallasanthanaṁ (Sī, I), sallasatthanaṁ (Syā)

1. Aniccalakkhaṇavatthu

277. * "Sabbe saṅkhārā aniccā"ti, yadā paññāya passati.
Atha nibbindati dukkhe, esa maggo visuddhiyā.

2. Dukkhalakkhaṇavatthu

278. * "Sabbe saṅkhārā dukkhā"ti, yadā paññāya passati.
Atha nibbindati dukkhe, esa maggo visuddhiyā.

3. Anattalakkhaṇavatthu

279. * "Sabbe dhammā anattā"ti, yadā paññāya passati.
Atha nibbindati dukkhe, esa maggo visuddhiyā.

5. Padhānakammikatissattheravatthu

280. Uṭṭhānakālamhi anuṭṭhahāno,
Yuvā balī ālasiyaṁ upeto.
Saṁsannasaṅkappamano[1] kusīto,
Paññāya maggaṁ alaso na vindati.

6. Sūkarapetavatthu

281. + Vācānurakkhī manasā susaṁvuto,
Kāyena ca nākusalaṁ kayirā[2].
Ete tayo kammapathe visodhaye,
Ārādhaye magga'misippaveditaṁ.

7. Poṭṭhilattheravatthu

282. Yogā ve jāyatī[3] bhūri, ayogā bhūrisaṅkhayo.
Etaṁ dvedhāpathaṁ ñatvā, bhavāya vibhavāya ca.
Tathā'ttānaṁ niveseyya, yathā bhūri pavaḍḍhati.

---

* Khu 2. 317; Khu 10. 7, 53 piṭṭhesupi.
+ Khu 10. 158 piṭṭhepi.

1. Asampannasaṅkappamano (Ka)
2. Akusalaṁ na kayirā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Jāyate (katthaci)

8. Pañcamahallakabhikkhuvatthu

283. Vanaṁ chindatha mā rukkhaṁ, vanato jāyate bhayaṁ.
Chetvā vanañca vanathañca, nibbanā hotha bhikkhavo.

284. Yāva hi vanatho na chijjati,
Aṇumattopi narassa nārisu.
Paṭibaddhamanova[1] tāva so,
Vaccho khīrapakova[2] mātari.

9. Suvaṇṇakārattheravatthu

285. * Ucchinda sinehamattano, kumudaṁ sāradikaṁva pāṇinā.
Santimaggameva brūhaya, nibbānaṁ Sugatena desitaṁ.

10. Mahādhanavāṇijavatthu

286. Idha vassaṁ vasissāmi, idha hemantagimhisu.
Iti bālo vicinteti, antarāyaṁ na bujjhati.

11. Kisāgotamīvatthu

287. Taṁ puttapasusammattaṁ, byāsattamanasaṁ naraṁ.
Suttaṁ gāmaṁ mahoghova, maccu ādāya gacchati.

12. Paṭācārāvatthu

288. Na santi puttā tāṇāya, na pitā nāpi bandhavā.
Antakenā'dhipannassa, natthi ñātīsu tāṇatā.

289. Etamatthavasaṁ ñatvā, paṇḍito sīlasaṁvuto.
Nibbānagamanaṁ maggaṁ, khippameva visodhaye.

Maggavaggo vīsatimo.

---

1. Paṭibandhamanova (Ka) 2. Khīrapānova (I) * Khu 10. 32 piṭṭhepi.

21. Pakiṇṇakavagga

1. Attano pubbakammavatthu

290. Mattāsukhapariccāgā, passe ce vipulaṁ sukhaṁ.
Caje mattāsukhaṁ dhīro, sampassaṁ vipulaṁ sukhaṁ.

2. Kukkuṭaṇḍakhādikāvatthu

291. Paradukkhūpadhānena, attano[1] sukhamicchati.
Verasaṁsaggasaṁsaṭṭho, verā so na parimuccati.

3. Bhaddiyānaṁ bhikkhūnaṁ vatthu

292. Yaṁ hi kiccaṁ apaviddhaṁ[2], akiccaṁ pana karīyati.
Unnaḷānaṁ pamattānaṁ, tesaṁ vaḍḍhanti āsavā.

293. * Yesañca susamāraddhā, niccaṁ kāyagatā sati.
Akiccaṁ te na sevanti, kicce sātaccakārino.
Satānaṁ sampajānānaṁ, atthaṁ gacchanti āsavā.

4. Lakuṇḍakabhaddiyavatthu

294. Mātaraṁ pitaraṁ hantvā, rājāno dve ca khattiye.
Raṭṭhaṁ sānucaraṁ hantvā, anīgho yāti brāhmaṇo.

295. Mātaraṁ pitaraṁ hantvā, rājāno dve ca sotthiye.
Veyagghapañcamaṁ hantvā, anīgho yāti brāhmaṇo.

5. Dārusākaṭikaputtavatthu

296. Suppabuddhaṁ pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā.
Yesaṁ divā ca ratto ca, niccaṁ Buddhagatā sati.

297. Suppabuddhaṁ pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā.
Yesaṁ divā ca ratto ca, niccaṁ dhammagatā sati.

---

1. Yo attano (Syā, I, Ka)
2. Tadapaviddhaṁ (Sī, Syā)

* Khu 10. 27 piṭṭhe Nettiyampi.

298. Suppabuddhaṁ pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā.
Yesaṁ divā ca ratto ca, niccaṁ saṁghagatā sati.

299. Suppabuddhaṁ pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā.
Yesaṁ divā ca ratto ca, niccaṁ kāyagatā sati.

300. Suppabuddhaṁ pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā.
Yesaṁ divā ca ratto ca, ahiṁsāya rato mano.

301. Suppabuddhaṁ pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā.
Yesaṁ divā ca ratto ca, bhāvanāya rato mano.

6. Vajjiputtakabhikkhuvatthu

302. Duppabbajjaṁ durabhiramaṁ, durāvāsā gharā dukhā.
Dukkho'samānasaṁvāso, dukkhānupatitaddhagū.
Tasmā na caddhagū siyā, na ca[1] dukkhānupatito siyā[2].

7. Cittagahapativatthu

303. Saddho sīlena sampanno, yasobhogasamappito.
Yaṁ yaṁ padesaṁ bhajati, tattha tattheva pūjito.

8. Cūḷasubhaddāvatthu

304. * Dūre santo pakāsenti, Himavantova pabbato.
Asantettha na dissanti, rattiṁ khittā yathā sarā.

9. Ekavihārittheravatthu

305. Ekāsanaṁ ekaseyyaṁ, eko caramatandito.
Eko damayamattānaṁ, vanante ramito siyā.

Pakiṇṇakavaggo ekavīsatimo.

---

1. Tasmā na caddhagū na ca, (Ka)
2. Dukkhānupātito (?)
* Khu 10. 12 piṭṭhe Nettiyampi.

22. Nirayavagga

1. Sundarī paribbājikāvatthu

306. + Abhūtavādī nirayaṁ upeti,
Yo vāpi[1] katvā na karomi'cāha[2].
Ubhopi te pecca samā bhavanti.
Nihīnakammā manujā parattha.

2. Duccaritaphalapīḷitavatthu

307. * Kāsāvakaṇṭhā bahavo, pāpadhammā asaññatā.
Pāpā pāpehi kammehi, nirayaṁ te upapajjare.

3. Vaggumudātīriyabhikkhuvatthu

308. * Seyyo ayoguḷo bhutto, tatto aggisikhūpamo.
Yañce bhuñjeyya dussīlo, raṭṭhapiṇḍamasaññato.

4. Khemakaseṭṭhiputtavatthu

309. Cattāri ṭhānāni naro pamatto,
Āpajjati paradārūpasevī.
Apuññalābhaṁ na nikāmaseyyaṁ,
Nindaṁ tatīyaṁ nirayaṁ catutthaṁ.

310. Apuññalābho ca gatī ca pāpikā,
Bhītassa bhītāya ratī ca thokikā.
Rājā ca daṇḍaṁ garukaṁ paṇeti,
Tasmā naro paradāraṁ na seve.

5. Dubbacabhikkhuvatthu

311. Kuso yathā duggahito, hatthamevā'nukantati.
Sāmaññaṁ dupparāmaṭṭhaṁ, nirayāyu'pakaḍḍhati.

+ Upari 130, 224, 382 piṭṭhesupi.
1. Yo cāpi (Sī, Ika)
2. Na karomīti cāha (Syā)
* Vi 1. 116 piṭṭhepi.

312. Yaṁkiñci sithilaṁ kammaṁ, saṁkiliṭṭhañca yaṁ vataṁ.
Saṅkassaraṁ brahmacariyaṁ, na taṁ hoti mahapphalaṁ.

313. Kayirā ce kayirāthenaṁ[1], daḷhamenaṁ parakkame.
Sithilo hi paribbājo, bhiyyo ākirate rajaṁ.

6. Issāpakata-itthivatthu

314. Akataṁ dukkaṭaṁ seyyo, pacchā tappati dukkaṭaṁ.
Katañca sukataṁ seyyo, yaṁ katvā nānutappati.

7. Sambahulabhikkhuvatthu

315. Nagaraṁ yathā paccantaṁ, guttaṁ santarabāhiraṁ.
Evaṁ gopetha attānaṁ, khaṇo vo[2] mā upaccagā.
Khaṇātītā hi socanti, nirayamhi samappitā.

8. Nigaṇṭhavatthu

316. Alajjitāye lajjanti, lajjitāye na lajjare.
Micchādiṭṭhisamādānā, sattā gacchanti duggatiṁ.

317. Abhaye bhayadassino, bhaye cābhayadassino.
Micchādiṭṭhisamādānā, sattā gacchanti duggatiṁ.

9. Titthiyasāvakavatthu

318. Avajje vajjamatino, vajje cāvajjadassino.
Micchādiṭṭhisamādānā, sattā gacchanti duggatiṁ.

319. Vajjañca vajjato ñatvā, avajjañca avajjato.
Sammādiṭṭhisamādānā, sattā gacchanti suggatiṁ.

Nirayavaggo dvāvīsatimo.

---

1. Kayirā naṁ (Ka)
2. Khaṇo ve (Sī, I, Ka)

23. Nāgavagga

1. Attadantavatthu

320. Ahaṁ nāgova saṅgāme, cāpato patitaṁ saraṁ.
Ativākyaṁ titikkhissaṁ, dussīlo hi bahujjano.

321. * Dantaṁ nayanti samitiṁ, dantaṁ rājā'bhirūhati.
Danto seṭṭho manussesu, yo'tivākyaṁ titikkhati.

322. * Varamassatarā dantā, ājānīyā ca[1] sindhavā.
Kuñjarā ca[2] mahānāgā, attadanto tato varaṁ.

2. Hatthācariyapubbakabhikkhuvatthu

323. * Na hi etehi yānehi, gaccheyya agataṁ disaṁ.
Yathā'ttanā sudantena, danto dantena gacchati.

3. Parijiṇṇabrāhmaṇaputtavatthu

324. Dhanapālo[3] nāma kuñjaro,
Kaṭukabhedano[4] dunnivārayo.
Baddho kabaḷaṁ na bhuñjati,
Sumarati[5] nāgavanassa kuñjaro.

4. Pasenadikosalavatthu

325. + Middhī yadā hoti mahagghaso ca,
Niddāyitā samparivattasāyī.
Mahāvarāhova nivāpapuṭṭho,
Punappunaṁ gabbhamupeti mando.

---

* Khu 7.187; Khu 8. 66 piṭṭhesupi.
1. Ājānīyāva (Syā)
2. Kuñjarāva (Syā)
3. Dhanapālako (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Kaṭukappabhedano (Sī, Syā, I)
5. Susarati (Ka)
+ Khu 10. 30, 109 piṭṭhesupi.

5. Sānusāmaṇeravatthu

326. Idaṁ pure cittamacāri cārikaṁ,
Yenicchakaṁ yatthakāmaṁ yathāsukhaṁ.
Tadajjahaṁ niggahessāmi yoniso,
Hatthippabhinnaṁ viya aṅkusaggaho.

6. Pāveyyakahatthivatthu

327. Appamādaratā hotha, sacittamanurakkhatha.
Duggā uddharatha'ttānaṁ, paṅke sannova[1] kuñjaro.

7. Sambahulabhikkhuvatthu

328. * Sace labhetha nipakaṁ sahāyaṁ,
Saddhiṁcaraṁ sādhuvihāridhīraṁ.
Abhibhuyya sabbāni parissayāni,
Careyya tena'ttamano satīmā.

329. * No ce labhetha nipakaṁ sahāyaṁ,
Saddhiṁcaraṁ sādhuvihāridhīraṁ.
Rājāva raṭṭhaṁ vijitaṁ pahāya,
Eko care mātaṅga'raññeva nāgo.

330. * Ekassa caritaṁ seyyo,
Natthi bāle sahāyatā.
Eko care na ca pāpāni kayirā,
Appossukko Mātaṅga'raññeva nāgo.

8. Māravatthu

331. Atthamhi jātamhi sukhā sahāyā,
Tuṭṭhī sukhā yā itarītarena.
Puññaṁ sukhaṁ jīvitasaṅkhayamhi,
Sabbassa dukkhassa sukhaṁ pahānaṁ.

---

1. Sattova (Sī, I)

* Vi 3. 496; Ma 3. 192; upari 286 piṭṭhesupi.

332. Sukhā matteyyatā loke,
Atho petteyyatā sukhā.
Sukhā sāmaññatā loke,
Atho brahmaññatā sukhā.

333. Sukhaṁ yāva jarā sīlaṁ, sukhā saddhā patiṭṭhitā.
Sukho paññāya paṭilābho, pāpānaṁ akaraṇaṁ sukhaṁ.

Nāgavaggo tevīsatimo.

---

24. Taṇhāvagga

1. Kapilamacchavatthu

334. Manujassa pamattacārino,
Taṇhā vaḍḍhati māluvā viya.
So plavatī[1] hurā huraṁ,
Phalamicchaṁva vanasmi vānaro.

335. Yaṁ esā sahate jammī, taṇhā loke visattikā.
Sokā tassa pavaḍḍhanti, abhivaṭṭhaṁva[2] bīraṇaṁ.

336. Yo cetaṁ sahate jammiṁ, taṇhaṁ loke duraccayaṁ.
Sokā tamhā papatanti, udabinduva pokkharā.

337. Taṁ vo vadāmi bhaddaṁ vo, yāvante'ttha samāgatā.
Taṇhāya mūlaṁ khaṇatha, usīratthova bīraṇaṁ.
Mā vo naḷaṁva sotova, māro bhañji punappunaṁ.

---

1. Plavati (Sī, I), palavetī (Ka), uplavatī (?)
2. Abhivaḍḍhaṁva (Syā), abhivaṭṭaṁva (I), abhivuḍḍhaṁva (Ka)

2. Sūkarapotikāvatthu

338. * Yathāpi mūle anupaddave daḷhe,
Chinnopi rukkho punareva rūhati.
Evampi taṇhānusaye anūhate,
Nibbattatī dukkhamidaṁ punappunaṁ.

339. Yassa chattiṁsati sotā, manāpasavanā bhusā.
Mahā[1] vahanti duddiṭṭhiṁ, saṅkappā rāganissitā.

340. Savanti sabbadhi sotā, latā uppajja[2] tiṭṭhati.
Tañca disvā lataṁ jātaṁ, mūlaṁ paññāya chindatha.

341. Saritāni sinehitāni ca,
Somanassāni bhavanti jantuno.
Te sātasitā sukhesino,
Te ve jātijarūpagā narā.

342. Tasiṇāya purakkhatā pajā,
Parisappanti sasova bandhito[3].
Saṁyojanasaṅgasattakā,
Dukkhamupenti punappunaṁ cirāya.

343. Tasiṇāya purakkhatā pajā.
Parisappanti sasova bandhito.
Tasmā tasiṇaṁ vinodaye,
Ākaṅkhanta[4] virāgamattano.

3. Vibbhantabhikkhuvatthu

344. Yo nibbanatho vanādhimutto,
Vanamutto vanameva dhāvati.
Taṁ puggalametha passatha,
Mutto bandhanameva dhāvati.

---

* Khu 10. 37 piṭṭhepi. 1. Vāhā (Sī, Syā, I) 2. Ubbhijja (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Bādhito (bahūsu) 4. Bhikkhu ākaṅkhī (Sī), bhikkhu ākaṅkhaṁ (Syā)

4. Bandhanāgāravatthu

345. * Na taṁ daḷhaṁ bandhanamāhu dhīrā,
Yadāyasaṁ dārujapabbajañca[1].
Sārattarattā maṇikuṇḍalesu,
Puttesu dāresu ca yā apekkhā.

346. Etaṁ daḷhaṁ bandhanamāhu dhīrā,
Ohārinaṁ sithilaṁ duppamuñcaṁ.
Etampi chetvāna paribbajanti,
Anapekkhino kāmasukhaṁ pahāya.

5. Khemātherīvatthu

347. Ye rāgarattā'nupatanti sotaṁ,
Sayaṁkataṁ makkaṭakova jālaṁ.
Etampi chetvāna vajanti dhīrā,
Anapekkhino sabbadukkhaṁ pahāya.

6. Uggasenavatthu

348. Muñca pure muñca pacchato,
Majjhe muñca bhavassa pāragū.
Sabbattha vimuttamānaso,
Na punaṁ jātijaraṁ upehisi.

7. Cūḷadhanuggahapaṇḍitavatthu

349. Vitakkamathitassa jantuno,
Tibbarāgassa subhānupassino.
Bhiyyo taṇhā pavaḍḍhati,
Esa kho daḷhaṁ[2] karoti bandhanaṁ.

---

* Khu 10. 31, 185 piṭṭhesupi. 1. Dārujaṁ babbajañca (Sī, I) 2. Esa gāḷaṁ (Ka)

350. Vitakkūpasame ca[1] yo rato,
Asubhaṁ bhāvayate sadā sato.
Esa[2] kho byanti kāhiti,
Esa[2] checchati mārabandhanaṁ.

8. Māravatthu

351. Niṭṭhaṅgato asantāsī, vītataṇho anaṅgaṇo.
Acchindi bhavasallāni, antimoyaṁ samussayo.

352. Vītataṇho anādāno, niruttipadakovido.
Akkharānaṁ sannipātaṁ, jaññā pubbāparāni ca.
Sa ve "antimasārīro, mahāpañño mahāpuriso"ti vuccati.

9. Upakājīvakavatthu

353. * Sabbābhibhū sabbavidūhamasmi,
Sabbesu dhammesu anūpalitto.
Sabbañjaho taṇhakkhaye vimutto,
Sayaṁ abhiññāya kamuddiseyaṁ.

10. Sakkapañhavatthu

354. Sabbadānaṁ dhammadānaṁ jināti, sabbarasaṁ dhammaraso jināti.
Sabbaratiṁ dhammarati jināti, taṇhakkhayo sabbadukkhaṁ jināti.

11. Aputtakaseṭṭhivatthu

355. Hananti bhogā dummedhaṁ, no ca pāragavesino.
Bhogataṇhāya dummedho, hanti aññeva attanaṁ.

12. Aṅkuravatthu

356. Tiṇadosāni khettāni, rāgadosā ayaṁ pajā.
Tasmā hi vītarāgesu, dinnaṁ hoti mahapphalaṁ.

---

1. Vitakkūpasameva (Ka) 2. Eso (?) * Vi 3. 12; Abhi 4. 218 piṭṭhesupi.

357. Tiṇadosāni khettāni, dosadosā ayaṁ pajā.
Tasmā hi vītadosesu, dinnaṁ hoti mahapphalaṁ.

358. Tiṇadosāni khettāni, mohadosā ayaṁ pajā.
Tasmā hi vītamohesu, dinnaṁ hoti mahapphalaṁ.

359. Tiṇadosāni khettāni, icchādosā ayaṁ pajā.
Tasmā hi vigaticchesu, dinnaṁ hoti mahapphalaṁ. ( )[1]

Taṇhāvaggo catuvīsatimo.

---

25. Bhikkhuvagga

1. Pañcabhikkhuvatthu

360. Cakkhunā saṁvaro sādhu, sādhu sotena saṁvaro.
Ghānena saṁvaro sādhu, sādhu jivhāya saṁvaro.

361. Kāyena saṁvaro sādhu, sādhu vācāya saṁvaro.
Manasā saṁvaro sādhu, sādhu sabbattha saṁvaro.
Sabbattha saṁvuto bhikkhu, sabbadukkhā pamuccati.

2. Haṁsaghātakabhikkhuvatthu

362. Hatthasaṁyato pādasaṁyato,
Vācāsaṁyato saṁyatuttamo.
Ajjhattarato samāhito,
Eko santusito tamāhu bhikkhuṁ.

3. Kokālikavatthu

363. Yo mukhasaṁyato bhikkhu, mantabhāṇī anuddhato.
Atthaṁ dhammañca dīpeti, madhuraṁ tassa bhāsitaṁ.

---

1. (Tiṇadosāni khettāni, taṇhādosā ayaṁ pajā.
Tasmā hi vītataṇhesu, dinnaṁ hoti mahapphalaṁ.) Katthaci potthake dissati.

4. Dhammārāmattheravatthu

364. Dhammārāmo dhammarato, dhammaṁ anuvicintayaṁ.
Dhammaṁ anussaraṁ bhikkhu, saddhammā na parihāyati.

5. Vipakkhasevakabhikkhuvatthu

365. Salābhaṁ nātimaññeyya, nā'ññesaṁ pihayaṁ care.
Aññesaṁ pihayaṁ bhikkhu, samādhiṁ nādhigacchati.

366. Appalābhopi ce bhikkhu, salābhaṁ nātimaññati.
Taṁ ve devā pasaṁsanti, suddhājīviṁ atanditaṁ.

6. Pañcaggadāyakabrāhmaṇavatthu

367. Sabbaso nāmarūpasmiṁ, yassa natthi mamāyitaṁ.
Asatā ca na socati, sa ve "bhikkhū"ti vuccati.

7. Sambahulabhikkhuvatthu

368. Mettāvihārī yo bhikkhu, pasanno Buddhasāsane.
Adhigacche padaṁ santaṁ, saṅkhārūpasamaṁ sukhaṁ.

369. Siñca bhikkhu imaṁ nāvaṁ, sittā te lahumessati.
Chetvā rāgañca dosañca, tato nibbānamehisi.

370. Pañca chinde pañca jahe, pañca cuttari bhāvaye.
Pañcasaṅgātigo bhikkhu, "oghatiṇṇo"ti vuccati.

371. Jhāya bhikkhu[1] mā pamādo[2],
Mā te kāmaguṇe ramessu[3] cittaṁ.
Mā lohaguḷaṁ gilī pamatto,
Mā kandi "dukkhamidan"ti dayhamāno.

372. Natthi jhānaṁ apaññassa, paññā natthi ajhāyato[4].
Yamhi jhānañca paññā ca, sa ve nibbānasantike.

---

1. Jhāya tuvaṁ bhikkhu (?)
2. Mā ca pamādo (Sī, Syā, I)
3. Bhamassu (Sī, I), bhavassu (Syā), ramassu (Ka)
4. Ajhāyino (Ka)

373. Suññāgāraṁ paviṭṭhassa, santacittassa bhikkhuno.
Amānusī rati hoti, sammā dhammaṁ vipassato.

374. Yato yato sammasati, khandhānaṁ udayabbayaṁ.
Labhatī[1] pītipāmojjaṁ, amataṁ taṁ vijānataṁ.

375. Tatrāyamādi bhavati, idha paññassa bhikkhuno.
Indriyagutti santuṭṭhi, pātimokkhe ca saṁvaro.

376. Mitte bhajassu kalyāṇe, suddhājīve atandite.
Paṭisanthāravutyassa[2], ācārakusalo siyā.
Tato pāmojjabahulo, dukkhassantaṁ karissati.

8. Pañcasatabhikkhuvatthu

377. Vassikā viya pupphāni, maddavāni[3] pamuñcati.
Evaṁ rāgañca dosañca, vippamuñcetha bhikkhavo.

9. Santakāyattheravatthu

378. Santakāyo santavāco, santavā susamāhito[4].
Vantalokāmiso bhikkhu, "upasanto"ti vuccati.

10. Naṅgalakulattheravatthu

379. Attanā codayattānaṁ, paṭimaṁsetha attanā[5].
So attagutto satimā, sukhaṁ bhikkhu vihāhisi.

380. Attā hi attano nātho,
(Ko hi nātho paro siyā)[6]
Attā hi attano gati.
Tasmā saṁyamamattānaṁ[7],
Assaṁ bhadraṁva vāṇijo.

1. Labhati (I), labhate (Ka)
2. Paṭisandhāravutyassa (Ka)
3. Majjavāni (Ka, Ṭīkā), paccavāni (Ka-Ṭṭha)
4. Santamano susamāhito (Syā, I), santamano samāhito (Ka)
5. Paṭimāse attamattanā (Sī, I), paṭimaṁse tamattanā (Syā)
6. ( ) Videsapotthakesu natthi.
7. Saṁyamaya'ttānaṁ (Sī, I)

11. Vakkalittheravatthu

381. Pāmojjabahulo bhikkhu, pasanno Buddhasāsane.
Adhigacche padaṁ santaṁ, saṅkhārūpasamaṁ sukhaṁ.

12. Sumanasāmaṇeravatthu

382. Yo have daharo bhikkhu, yuñjati Buddhasāsane.
So'maṁ[1] lokaṁ pabhāseti, abbhā muttova candimā.

Bhikkhuvaggo pañcavīsatimo.

---

26. Brāhmaṇavagga

1. Pasādabahulabrāhmaṇavatthu

383. Chinda sotaṁ parakkamma, kāme panuda brāhmaṇa.
Saṅkhārānaṁ khayaṁ ñatvā, akataññūsi brāhmaṇa.

2. Sambahulabhikkhuvatthu

384. Yadā dvayesu dhammesu, pāragū hoti brāhmaṇo.
Athassa sabbe saṁyogā, atthaṁ gacchanti jānato.

3. Māravatthu

385. Yassa pāraṁ apāraṁ vā, pārāpāraṁ na vijjati.
Vītaddaraṁ visaṁyuttaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

4. Aññatara brāhmaṇavatthu

386. Jhāyiṁ viraja'māsīnaṁ, katakicca'manāsavaṁ.
Uttamattha'manuppattaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

---

1. So imaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

5. Ānandattheravatthu

387. Divā tapati ādicco, ratti'mābhāti candimā.
Sannaddho khattiyo tapati, jhāyī tapati brāhmaṇo.
Atha sabbamahorattiṁ[1], Buddho tapati tejasā.

6. Aññatarabrāhmaṇapabbajitavatthu

388. Bāhitapāpoti brāhmaṇo,
Samacariyā "samaṇo"ti vuccati.
Pabbājayamattano malaṁ,
Tasmā "pabbajito"ti vuccati.

7. Sāriputtattheravatthu

389. Na brāhmaṇassa pahareyya, nāssa muñcetha brāhmaṇo.
Dhī[2] brāhmaṇassa hantāraṁ, tato dhī yassa[3] muñcati.

390. Na brāhmaṇasse'tadakiñci seyyo,
Yadā nisedho manaso piyehi.
Yato yato hiṁsamano nivattati,
Tato tato sammatimeva dukkhaṁ.

8. Mahāpajāpatigotamīvatthu

391. Yassa kāyena vācāya, manasā natthi dukkaṭaṁ.
Saṁvutaṁ tīhi ṭhānehi, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

9. Sāriputtattheravatthu

392. Yamhā dhammaṁ vijāneyya, Sammāsambuddhadesitaṁ.
Sakkaccaṁ taṁ namasseyya, aggihuttaṁva brāhmaṇo.

10. Jaṭilabrāhmaṇavatthu

393. Na jaṭāhi na gottena, na jaccā hoti brāhmaṇo.
Yamhi saccañca dhammo ca, so sucī so ca brāhmaṇo.

---

1. Sabbamahorattaṁ (?) 2. Dhi (Syā, byākaraṇesu) 3. Yo + assa = yassa

11. Kuhakabrāhmaṇavatthu

394. Kiṁ te jaṭāhi dummedha, kiṁ te ajinasāṭiyā.
Abbhantaraṁ te gahanaṁ, bāhiraṁ parimajjasi.

12. Kisāgotamīvatthu

395. Paṁsukūladharaṁ jantuṁ, kisaṁ dhamanisantha taṁ.
Ekaṁ vanasmiṁ jhāyantaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

13. Ekabrāhmaṇavatthu

396. * Na cāhaṁ brāhmaṇaṁ brūmi, yonijaṁ mattisambhavaṁ.
Bhovādi nāma so hoti, sace hoti sakiñcano.
Akiñcanaṁ anādānaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

14. Uggasenaseṭṭhiputtavatthu

397. * Sabbasaṁyojanaṁ chetvā, yo ve na paritassati.
Saṅgātigaṁ visaṁyuttaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

15. Dvebrāhmaṇavatthu

398. * Chetvā naddhiṁ[1] varattañca, sandānaṁ[2] sahanukkamaṁ.
Ukkhittapalighaṁ Buddhaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

16. AkkosakaBhāradvājavatthu

399. * Akkosaṁ vadhabandhañca, aduṭṭho yo titikkhati.
Khantībalaṁ balānīkaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

17. Sāriputtattheravatthu

400. * Akkodhanaṁ vatavantaṁ, sīlavantaṁ anussadaṁ.
Dantaṁ antimasārīraṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

---

* Upari 376; Ma 2. 410 piṭṭhesupi.
1. Nandhiṁ (Ka-Sī), nandiṁ (I)
2. Sandāmaṁ (Sī)

18. Uppalavaṇṇātherīvatthu

401. * Vāri pokkharapatteva, āraggeriva sāsapo.
Yo na limpati[1] kāmesu, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

19. Aññatara brāhmaṇavatthu

402. * Yo dukkhassa pajānāti, idheva khayamattano.
Pannabhāraṁ visaṁyuttaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

20. Khemābhikkhunīvatthu

403. * Gambhīrapaññaṁ medhāviṁ, maggāmaggassa kovidaṁ.
Uttamattha'manuppattaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

21. Pabbhāravāsitissattheravatthu

404. * Asaṁsaṭṭhaṁ gahaṭṭhehi, anāgārehi cūbhayaṁ.
Anokasāri'mappicchaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

22. Aññatarabhikkhuvatthu

405. * Nidhāya daṇḍaṁ bhūtesu, tasesu thāvaresu ca.
Yo na hanti na ghāteti, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

23. Sāmaṇerānaṁ vatthu

406. * Aviruddhaṁ viruddhesu, attadaṇḍesu nibbutaṁ.
Sādānesu anādānaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

24. Mahāpanthakattheravatthu

407. * Yassa rāgo ca doso ca, māno makkho ca pātito.
Sāsaporiva āraggā[2], tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

---

* Upari 376; Ma 2. 410 piṭṭhesupi. 1. Lippati (Sī, I) 2. Āragge (Ka)

25. Pilindavacchattheravatthu

408. * Akakkasaṁ viññāpaniṁ, giraṁ sacca'mudīraye.
Yāya nābhisaje kañci[1], tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

26. Aññatarattheravatthu

409. * Yo'dha dīghaṁ va rassaṁ vā, aṇuṁ thūlaṁ subhāsubhaṁ.
Loke adinnaṁ nādiyati[2], tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

27. Sāriputtattheravatthu

410. * Āsā yassa na vijjanti, asmiṁ loke paramhi ca.
Nirāsāsaṁ[3] visaṁyuttaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

28. Mahāmoggallānattheravatthu

411. * Yassālayā na vijjanti, aññāya akathaṁkathī.
Amatogadha'manuppattaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

29. Revatattheravatthu

412. * Yo'dha puññañca pāpañca, ubho saṅga'mupaccagā.
Asokaṁ virajaṁ suddhaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

30. Candābhattheravatthu

413. * Candaṁva vimalaṁ suddhaṁ, vippasannamanāvilaṁ.
Nandībhavaparikkhīṇaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

31. Sīvalittheravatthu

414. * Yo'maṁ[4] palipathaṁ duggaṁ, saṁsāraṁ mohamaccagā.
Tiṇṇo pāraṅgato[5] jhāyī, anejo akathaṁkathī.
Anupādāya nibbuto, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

---

* Upari 377; Ma 2. 411 piṭṭhapi.
1. Kiñci (Ka)
2. Nādeti (Ma 2. 411)
3. Nirāsayaṁ (Sī, Syā, I), nirāsakaṁ (?)
4. Yo imaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
5. Pāragato (Sī, Syā, Kaṁ, I)

32. Sundarasamuddattheravatthu

415. * Yo'dha kāme pahantvāna[1], anāgāro paribbaje.
Kāmabhavaparikkhīṇaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

33. Jaṭilattheravatthu

416. * Yo'dha taṇhaṁ pahantvāna, anāgāro paribbaje.
Taṇhābhavaparikkhīṇaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ[2].

34. Jotikattheravatthu

416. * Yo'dha taṇhaṁ pahantvāna, anāgāro paribbaje.
Taṇhābhavaparikkhīṇaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ[2].

35. Naṭaputtakattheravatthu

417. * Hitvā mānusakaṁ yogaṁ, dibbaṁ yogaṁ upaccagā.
Sabbayogavisaṁyuttaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

36. Naṭaputtakattheravatthu

418. * Hitvā ratiṁ ca aratiṁ ca, sītibhūtaṁ nirūpadhiṁ.
Sabbalokābhibhuṁ vīraṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

37. Vaṅgīsattheravatthu

419. * Cutiṁ yo vedi sattānaṁ, upapattiñca sabbaso.
Asattaṁ Sugataṁ Buddhaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

420. * Yassa gatiṁ na jānanti, devā gandhabbamānusā.
Khīṇāsavaṁ arahantaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

---

* Upari 377; Ma 2. 411 piṭṭhesupi.

1. Pahatvāna (Sī, I)

2. Idaṁ gāthādvayaṁ videsapotthakesu sakideva dassitaṁ.

38. Dhammadinnātherīvatthu

421. Yassa pure ca pacchā ca, majjhe ca natthi kiñcanaṁ.
Akiñcanaṁ anādānaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

39. Aṅgulimālattheravatthu

422. Usabhaṁ pavaraṁ vīraṁ, mahesiṁ vijitāvinaṁ.
Anejaṁ nhātakaṁ[1] Buddhaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

40. Devahitabrāhmaṇavatthu

423. Pubbenivāsaṁ yo vedi, saggāpāyañca passati.
Atho jātikkhayaṁ patto, abhiññāvosito Muni.
Sabbavositavosānaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Brāhmaṇavaggo chabbīsatimo.

(Ettāvatā sabbapaṭhame Yamakavagge cuddasa vatthūni, Appamādavagge nava, Cittavagge nava, Pupphavagge dvādasa, Bālavagge pannarasa, Paṇḍitavagge ekādasa, Arahantavagge dasa, Sahassavagge cuddasa, Pāpavagge dvādasa, Daṇḍavagge ekādasa, Jarāvagge nava, Attavagge dasa, Lokavagge ekādasa, Buddhavagge nava[2], Sukhavagge aṭṭha, Piyavagge nava, Kodhavagge aṭṭha, Malavagge dvādasa, Dhammaṭṭhavagge dasa, Maggavagge dvādasa, Pakiṇṇakavagge nava, Nirayavagge nava, Nāgavagge aṭṭha, Taṇhāvagge dvādasa, Bhikkhuvagge dvādasa, Brāhmaṇavagge cattālīsāti pañcādhikāni tīṇi vatthusatāni.

Satevīsacatussatā, catusaccavibhāvinā.
Satattayañca vatthūnaṁ, pañcādhikaṁ samuṭṭhitāti)[3].

---

1. Nahātakaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Aṭṭha (Ka)
3. ( ) Etthantare pāṭho videsapotthakesu natthi, Aṭṭhakathāsuyeva dissati.

[1] Dhammapade vaggānamuddānaṁ

Yamakappamādo Cittaṁ, Pupphaṁ Bālena Paṇḍito.
Arahanto Sahassañca, Pāpaṁ Daṇḍena te dasa.

Jarā Attā ca Loko ca, Buddho Sukhaṁ Piyena ca.
Kodho Malañca Dhammaṭṭho, Maggavaggena vīsati.

Pakiṇṇaṁ Nirayo Nāgo, Taṇhā Bhikkhu ca Brāhmaṇo.
Ete chabbīsati vaggā, desitādiccabandhunā.

Gāthānamuddānaṁ

Yamake vīsati gāthā, Appamādamhi dvādasa.
Ekādasa Cittavagge, Pupphavaggamhi soḷasa.

Bāle ca soḷasa gāthā, Paṇḍitamhi catuddasa.
Arahante dasa gāthā, Sahasse honti soḷasa.

Terasa Pāpavaggamhi, Daṇḍamhi dasa satta ca.
Ekādasa Jarā vagge, Attavaggamhi tā dasa.

---

1. Dhammapadassa vaggassuddānaṁ

Yamakaṁ Pamādaṁ Cittaṁ, Pupphaṁ Bālañca Paṇḍitaṁ.
Rahantaṁ Sahassaṁ Pāpaṁ, Daṇḍaṁ Jarā Attalokaṁ.

Buddhaṁ Sukhaṁ Piyaṁ Kodhaṁ, Malaṁ Dhammaṭṭhamaggañca.
Pakiṇṇakaṁ Nirayaṁ Nāgaṁ, Taṇhā Bhikkhu ca Brāhmaṇo.

Gāthāyuddānaṁ

Yamake vīsagāthāyo, Appamādalokamhi ca.
Piye dvādasa gāthāyo, Citte Jarattekādasa.

Pupphabālasahassamhi, Buddha Magga Pakiṇṇake.
Soḷasa Paṇḍite Kodhe, Niraye Nāge catuddasa.

Arahante dasaggāthā, Pāpasukhamhi terasa.
Sattarasa Daṇḍadhammaṭṭhe, Malamhi ekavīsati.

Taṇhāvagge sattabbīsa, tevīsa Bhikkhuvaggamhi.
Brāhmaṇe ekatālīsa, catussatā satevīsa. (Ka)

Dvādasa Lokavaggamhi, Buddhavaggamhi ṭhārasa[1].
Sukhe ca Piyavagge ca, gāthāyo honti dvādasa.

Cuddasa Kodhavaggamhi, Malavaggekavīsati.
Sattarasa ca Dhammaṭṭhe, Maggavagge sattarasa.

Pakiṇṇe soḷasa gāthā, Niraye Nāge ca cuddasa.
Chabbīsa Taṇhāvaggamhi, tevīsa Bhikkhuvaggikā.

Ekatālīsagāthāyo, Brāhmaṇe vaggamuttame.
Gāthāsatāni cattāri, tevīsa ca punāpare.
Dhammapade nipātamhi, desitādiccabandhunāti[1].

Dhammapadapāḷi samattā.

1. Soḷasa (sabbattha)

Khuddakanikāya

Udānapāḷi

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

1. Bodhivagga

1. Paṭhamabodhisutta

1. * Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Uruvelāyaṁ viharati najjā Nerañjarāya tīre Bodhirukkhamūle paṭhamābhisambuddho. Tena kho pana samayena Bhagavā sattāhaṁ ekapallaṅkena nisinno hoti vimuttisukhapaṭisaṁvedī[1]. Atha kho Bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvā rattiyā paṭhamaṁ yāmaṁ paṭiccasamuppādaṁ anulomaṁ sādhukaṁ manasākāsi—

Iti imasmiṁ sati idaṁ hoti, imassuppādā idaṁ uppajjati, yadidaṁ avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇaṁ, viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ, nāmarūpapaccayā saḷāyatanaṁ, saḷāyatanapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānaṁ, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti, evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hotīti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

---

* Vi 3. 1 piṭṭhepi.

1. Vimuttisukhaṁ paṭisaṁvedī (Syā, I, Ka)

“Yadā have pātubhavanti dhammā,
Ātāpino jhāyato brāhmaṇassa.
Athassa kaṅkhā vapayanti sabbā,
Yato pajānāti sahetudhamman”ti. . Paṭhamaṁ.

2. Dutiyabodhisutta

2. * Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Uruvelāyaṁ viharati najjā Nerañjarāya tīre Bodhirukkhamūle paṭhamābhisambuddho. Tena kho pana samayena Bhagavā sattāhaṁ ekapallaṅkena nisinno hoti vimuttisukhapaṭisaṁvedī. Atha kho Bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvā rattiyā majjhimaṁ yāmaṁ paṭiccasamuppādaṁ paṭilomaṁ sādhukaṁ manasākāsi—

Iti imasmiṁ asati idaṁ na hoti, imassa nirodhā idaṁ nirujjhati, yadidaṁ avijjānirodhā saṅkhāranirodho, saṅkhāranirodhā viññāṇanirodho, viññāṇanirodhā nāmarūpanirodho, nāmarūpanirodhā saḷāyatananirodho, saḷāyatananirodhā phassanirodho, phassanirodhā vedanānirodho, vedanānirodhā taṇhānirodho, taṇhānirodhā upādānanirodho, upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanussupāyāsā nirujjhanti, evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hotīti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

“Yadā have pātubhavanti dhammā,
Ātāpino jhāyato brāhmaṇassa.
Athassa kaṅkhā vapayanti sabbā,
Yato khayaṁ paccayānaṁ avedī”ti. . Dutiyaṁ.

3. Tatiyabodhisutta

3. * Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Uruvelāyaṁ viharati najjā Nerañjarāya tīre Bodhirukkhamūle paṭhamābhisambuddho. Tena kho pana

* Vi 3. 2 piṭṭhepi.

samayena Bhagavā sattāhaṁ ekapallaṅkena nisinno hoti vimuttisukhapaṭisaṁvedī. Atha kho Bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvā rattiyā pacchimaṁ yāmaṁ paṭiccasamuppādaṁ anulomapaṭilomaṁ sādhukaṁ manasākāsi—

Iti imasmiṁ sati idaṁ hoti, imassuppādā idaṁ uppajjati, imasmiṁ asati idaṁ na hoti, imassa nirodhā idaṁ nirujjhati, yadidaṁ avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇaṁ, viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ, nāmarūpapaccayā saḷāyatanaṁ, saḷāyatanapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānaṁ, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti, evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti.

Avijjāya tveva asesavirāganirodhā saṅkhāranirodho, saṅkhāranirodhā viññāṇanirodho, viññāṇanirodhā nāmarūpanirodho, nāmarūpanirodhā saḷāyatananirodho, saḷāyatananirodhā phassanirodho, phassanirodhā vedanānirodho, vedanānirodhā taṇhānirodho, taṇhānirodhā upādānanirodho, upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti, evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hotīti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

“Yadā have pātubhavanti dhammā,
Ātāpino jhāyato brāhmaṇassa.
Vidhūpayaṁ tiṭṭhati mārasenaṁ,
Sūriyova[1] obhāsayamantalikkhan”ti. . Tatiyaṁ.

---

1. Suriyova (Sī, Syā, Kaṁ, I)

4. Huṁhuṅkasutta

4. * Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Uruvelāyaṁ viharati najjā Nerañjarāya tīre Ajapālanigrodhe paṭhamābhisambuddho. Tena kho pana samayena Bhagavā sattāhaṁ ekapallaṅkena nisinno hoti vimuttisukhapaṭisaṁvedī. Atha kho Bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhāsi.

Atha kho aññataro huṁhuṅkajātiko[1] brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho so brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "kittāvatā nu kho bho Gotama brāhmaṇo hoti, katame ca pana brāhmaṇakaraṇā[2] dhammā"ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

+ "Yo brāhmaṇo bāhitapāpadhammo,
Nihuṁhuṅko[3] nikkasāvo yatatto.
Vedantagū vūsitabrahmacariyo,
Dhammena so brahmavādaṁ vadeyya.
Yassu'ssadā natthi kuhiñci loke"ti. . Catutthaṁ.

5. Brāhmaṇasutta

5. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā ca Sāriputto āyasmā ca Mahāmoggallāno āyasmā ca Mahākassapo āyasmā ca Mahākaccāno[4] āyasmā ca Mahākoṭṭhiko āyasmā ca Mahākappino āyasmā ca Mahācundo āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Revato āyasmā ca Nando[5] yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu.

---

* Vi 3. 3 piṭṭhepi.
1. Huhuṅkajātiko (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Brāhmaṇakārakā (Ka)
+ Khu 10. 129 piṭṭhepi.
3. Nihuhuṅko (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Mahākaccāyano (Sī, I, Ka)
5. Ānando (Sī, I)

Addasā kho Bhagavā te āyasmante dūratova āgacchante, disvāna bhikkhū āmantesi "ete bhikkhave brāhmaṇā āgacchanti, ete bhikkhave brāhmaṇā āgacchantī"ti. Evaṁ vutte aññataro brāhmaṇajātiko bhikkhu Bhagavantaṁ etadavoca "kittāvatā nu kho bhante brāhmaṇo hoti, katame ca pana brāhmaṇakaraṇā dhammā"ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Bāhitvā pāpake dhamme, ye caranti sadā satā.
Khīṇasaṁyojanā Buddhā, te ve[1] lokasmi brāhmaṇā"ti.

Pañcamaṁ.

6. Mahākassapasutta

6. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā Mahākassapo Pippaliguhāyaṁ[2] viharati ābādhiko[3] dukkhito bāḷhagilāno. Atha kho āyasmā Mahākassapo aparena samayena tamhā ābādhā vuṭṭhāsi, atha kho āyasmato Mahākassapassa tamhā ābādhā vuṭṭhitassa etadahosi "yaṁnūnāhaṁ Rājagahaṁ piṇḍāya paviseyyan"ti.

Tena kho pana samayena pañcamattāni devatāsatāni ussukkaṁ āpannāni honti āyasmato Mahākassapassa piṇḍapātapaṭilābhāya. Atha kho āyasmā Mahākassapo tāni pañcamattāni devatāsatāni paṭikkhipitvā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi yena daliddavisikhā kapaṇavisikhā pesakāravisikhā, addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Mahākassapaṁ Rājagahe piṇḍāya carantaṁ yena daliddavisikhā kapaṇavisikhā pesakāravisikhā.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Anaññaposi'maññātaṁ, dantaṁ sāre patiṭṭhitaṁ.
Khīṇāsavaṁ vantadosaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇan"ti. . Chaṭṭhaṁ.

---

* Khu 10. 129 piṭṭhepi. 1. Teva (Sī)
2. Vipphaliguhāyaṁ (Syā), Simbaliguhāyaṁ (Ka)
3. Ābādhiko hoti (Syā, I) Saṁ 3. 71 piṭṭhepi passitabbaṁ.

7. Ajakalāpakasutta

7. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Pāvāyaṁ[1] viharati Ajakalāpake cetiye Ajakalāpakassa yakkhassa bhavane. Tena kho pana samayena Bhagavā rattandhakāratimisāyaṁ abbhokāse nisinno hoti, devo ca ekamekaṁ phusāyati. Atha kho Ajakalāpako yakkho Bhagavato bhayaṁ chambhitattaṁ lomahaṁsaṁ uppādetukāmo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavato avidūre tikkhattuṁ "akkulo pakkulo"ti akkulapakkulikaṁ akāsi "eso te samaṇa pisāco"ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Yadā sakesu dhammesu, pāragū hoti brāhmaṇo.
Atha etaṁ pisācañca, pakkulañcā'tivattatī"ti. . Sattamaṁ.

8. Saṅgāmajisutta

8. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Saṅgāmaji Sāvatthiṁ anuppatto hoti Bhagavantaṁ dassanāya. Assosi kho āyasmato Saṅgāmajissa purāṇadutiyikā "ayyo kira Saṅgāmaji Sāvatthiṁ anuppatto"ti, sā dārakaṁ ādāya Jetavanaṁ agamāsi.

Tena kho pana samayena āyasmā Saṅgāmaji aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisinno hoti. Atha kho āyasmato Saṅgāmajissa purāṇadutiyikā yenāyasmā Saṅgāmaji tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Saṅgāmajiṁ etadavoca "khuddaputtaṁ hi[2] samaṇa posa man"ti. Evaṁ vutte āyasmā Saṅgāmaji tuṇhī ahosi.

Dutiyampi kho āyasmato Saṅgāmajissa purāṇadutiyikā āyasmantaṁ Saṅgāmajiṁ etadavoca "khuddaputtaṁ hi samaṇa posa man"ti. Dutiyampi kho āyasmā Saṅgāmaji tuṇhī ahosi.

---

1. Pāṭaliyaṁ (I) 2. Khuddaputtāmhi (Sī)

Tatiyampi kho āyasmato Saṅgāmajissa purāṇadutiyikā āyasmantaṁ Saṅgāmajiṁ etadavoca "khuddaputtaṁ hi samaṇa posa man"ti. Tatiyampi kho āyasmā Saṅgāmaji tuṇhī ahosi.

Atha kho āyasmato Saṅgāmajissa puraṇadutiyikā taṁ dārakaṁ āyasmato Saṅgāmajissa purato nikkhipitvā pakkāmi[1] "eso[2] te samaṇa putto, posa nan"ti.

Atha kho āyasmā Saṅgāmaji taṁ dārakaṁ neva olokesi nāpi ālapi. Atha kho āyasmato Saṅgāmajissa purāṇadutiyikā avidūraṁ[3] gantvā apalokentī addasa āyasmantaṁ Saṅgāmajiṁ taṁ dārakaṁ neva olokentaṁ nāpi ālapantaṁ, disvānassā etadahosi "na cāyaṁ samaṇo puttenapi atthiko"ti tato paṭinivattitvā dārakaṁ ādāya pakkāmi. Addasā kho Bhagavā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena āyasmato Saṅgāmajissa purāṇadutiyikāya evarūpaṁ vippakāraṁ.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Āyantiṁ nābhinandati, pakkamantiṁ na socati.
Saṅgā Saṅgāmajiṁ muttaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇan"ti. .
Aṭṭhamaṁ.

9. Jaṭilasutta

9. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Gayāyaṁ viharati Gayāsīse. Tena kho pana samayena sambahulā jaṭilā sītāsu hemantikāsu rattīsu antaraṭṭhake himapātasamaye Gayāyaṁ ummujjantipi nimujjantipi, ummujjanimujjampi karonti osiñcantipi, aggimpi juhanti "iminā suddhī"ti.

Addasā kho Bhagavā te sambahule jaṭile sītāsu hemantikāsu rattīsu antaraṭṭhake himapātasamaye Gayāyaṁ ummujjantepi nimujjantepi ummujjanimujjampi karonte[4] osiñcantepi aggimpi juhante "iminā suddhī"ti.

---

1. Pakkami (Ka) evamuparipi. 2. Esa (Sī, Ka) 3. Avidūre (Syā, I)
* Khu 10. 130 piṭṭhepi. 4. Ummujjanimujjaṁ karontepi (Sī, I, Ka)

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Na udakena sucī hoti, bahvettha nhāyatī[1] jano.
Yamhi saccañca dhammo ca, so sucī so ca brāhmaṇo"ti.

Navamaṁ.

10. Bāhiyasutta

10. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Bāhiyo dārucīriyo Suppārake paṭivasati samuddatīre sakkato garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvara piṇḍapātasenāsana gilānapaccaya bhesajja parikkhārānaṁ. Atha kho Bāhiyassa dārucīriyassa rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi "ye kho keci loke arahanto vā arahattamaggaṁ vā samāpannā, ahaṁ tesaṁ aññataro"ti.

Atha kho Bāhiyassa dārucīriyassa purāṇasālohitā devatā anukampikā atthakāmā Bāhiyassa dārucīriyassa cetasā cetoparivitakkamaññāya yena Bāhiyo dārucīriyo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bāhiyaṁ dārucīriyaṁ etadavoca "neva kho tvaṁ Bāhiya arahā nāpi arahattamaggaṁ vā samāpanno, sāpi te paṭipadā natthi, yāya tvaṁ arahā vā assa[2] arahattamaggaṁ vā samāpanno"ti.

Atha ke carahi devate loke arahanto vā arahattamaggaṁ vā samāpannāti. Atthi Bāhiya uttaresu janapadesu[3] Sāvatthī nāma nagaraṁ, tattha so Bhagavā etarahi viharati Arahaṁ Sammāsambuddho, so hi Bāhiya Bhagavā arahā ceva arahattāya ca dhammaṁ desetīti.

Atha kho Bāhiyo dārucīriyo tāya devatāya saṁvejito tāvadeva Suppārakamhā pakkāmi sabbattha ekarattiparivāsena yena Savatthī Jetavanaṁ Anāthapiṇḍikassa ārāmo tenupasaṅkami. Tena kho pana

---

* Khu 10-130-piṭṭhepi. 1. Nahāyatī (Sī) 2. Assasi (Syā, Ka) 3. Janapade (Sī)

samayena sambahulā bhikkhū abbhokāse caṅkamanti. Atha kho Bāhiyo dārucīriyo yena te bhikkhū tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā te bhikkhū etadavoca "kahaṁ nu kho bhante etarahi Bhagavā viharati Arahaṁ Sammāsambuddho, dassanakāmamhā mayaṁ taṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhan"ti. Antaragharaṁ paviṭṭho kho Bāhiya Bhagavā piṇḍāyāti.

Atha kho Bāhiyo dārucīriyo taramānarūpo Jetavanā nikkhamitvā Sāvatthiṁ pavisitvā addasa Bhagavantaṁ Sāvatthiyaṁ piṇḍāya carantaṁ pāsādikaṁ pasādanīyaṁ santindriyaṁ santamānasaṁ uttamadamathasamathamanuppattaṁ dantaṁ guttaṁ yatindriyaṁ nāgaṁ, disvāna yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavato pāde sirasā nipatitvā Bhagavantaṁ etadavoca "desetu me bhante Bhagavā dhammaṁ, desetu Sugato dhammaṁ, yaṁ mamassa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā"ti. Evaṁ vutte Bhagavā Bāhiyaṁ dārucīriyaṁ etadavoca "akālo kho tāva Bāhiya, antaragharaṁ paviṭṭhamhā piṇḍāyā"ti.

Dutiyampi kho Bāhiyo dārucīriyo Bhagavantaṁ etadavoca "dujjānaṁ kho panetaṁ bhante Bhagavato vā jīvitantarāyānaṁ, mayhaṁ vā jīvitantarāyānaṁ. Desetu me bhante Bhagavā dhammaṁ, desetu Sugato dhammaṁ, yaṁ mamassa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā"ti. Dutiyampi kho Bhagavā Bāhiyaṁ dārucīriyaṁ etadavoca "akālo kho tāva Bāhiya, antaragharaṁ paviṭṭhamhā piṇḍāyā"ti.

Tatiyampi kho Bāhiyo dārucīriyo Bhagavantaṁ etadavoca "dujjānaṁ kho panetaṁ bhante Bhagavato vā jīvitantarāyānaṁ, mayhaṁ vā jīvitantarāyānaṁ. Desetu me bhante Bhagavā dhammaṁ, desetu Sugato dhammaṁ, yaṁ mamassa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā"ti.

Tasmātiha te Bāhiya evaṁ sikkhitabbaṁ "diṭṭhe diṭṭhamattaṁ bhavissati, sute sutamattaṁ bhavissati, mute mutamattaṁ bhavissati, viññāte viññātamattaṁ bhavissatī"ti, evañhi te Bāhiya sikkhitabbaṁ. Yato kho te Bāhiya diṭṭhe diṭṭhamattaṁ bhavissati, sute sutamattaṁ bhavissati, mute mutamattaṁ bhavissati, viññāte viññātamattaṁ bhavissati, tato tvaṁ Bāhiya na tena. Yato tvaṁ Bāhiya na tena, tato tvaṁ Bāhiya na

tattha. Yato tvaṁ Bāhiya na tattha, tato tvaṁ Bāhiya nevidha na huraṁ na ubhayamantarena. Esevanto dukkhassāti.

Atha kho Bāhiyassa dārucīriyassa Bhagavato imāya saṁkhittāya dhammadesanāya tāvadeva anupādāya āsavehi cittaṁ vimucci.

Atha kho Bhagavā Bāhiyaṁ dārucīriyaṁ iminā saṁkhittena ovādena ovaditvā pakkāmi. Atha kho acirapakkantassa Bhagavato Bāhiyaṁ dārucīriyaṁ gāvī taruṇavacchā adhipatitvā[1] jīvitā voropesi.

Atha kho Bhagavā Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto sambahulehi bhikkhūhi saddhiṁ nagaramhā nikkhamitvā addasa Bāhiyaṁ dārucīriyaṁ kālaṅkataṁ[2], disvāna bhikkhū āmantesi "gaṇhatha bhikkhave Bāhiyassa dārucīriyassa sarīrakaṁ, mañcakaṁ āropetvā nīharitvā jhāpetha, thūpañcassa karotha, sabrahmacārī vo bhikkhave kālaṅkato"ti.

"Evaṁ bhante"ti kho te bhikkhū Bhagavato paṭissutvā Bāhiyassa dārucīriyassa sarīrakaṁ mañcakaṁ āropetvā nīharitvā jhāpetvā thūpañcassa katvā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ "daḍḍhaṁ bhante Bāhiyassa dārucīriyassa sarīraṁ, thūpo cassa kato, tassa kā gati, ko abhisamparāyo"ti. Paṇḍito bhikkhave Bāhiyo dārucīriyo paccapādi dhammassānudhammaṁ, na ca maṁ dhammādhikaraṇaṁ vihesesi, parinibbuto bhikkhave Bāhiyo dārucīriyoti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Yattha āpo ca pathavī, tejo vāyo na gādhati.
Na tattha sukkā jotanti, ādicco nappakāsati.
Na tattha candimā bhāti, tamo tattha na vijjati.

---

1. Adhipātetvā (Sī, Syā, I), adhipātitvā (Ka) 2. Kālakata (Sī, Syā, Kaṁ)
* Khu 10. 129 piṭṭhepi.

Yadā ca attanā'vedi[1], muni monena brāhmaṇo.
Atha rūpā arūpā ca, sukhadukkhā pamuccatī"ti. . Dasamaṁ.
(Ayampi udāno vutto Bhagavatā iti me sutanti.)[2].

Bodhivaggo paṭhamo.

Tassuddānaṁ

Tayo Bodhī ca Huṁhuṅko[3] Brāhmaṇā[4] Kassapena ca.
Aja[5] Saṅgāma Jaṭilā, Bāhiyenāti te dasāti.

---

2. Mucalindavagga

1. Mucalindasutta

11. * Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Uruvelāyaṁ viharati najjā Nerañjarāya tīre Mucalindamūle paṭhamābhisambuddho. Tena kho pana samayena Bhagavā sattāhaṁ ekapallaṅkena nisinno hoti vimuttisukhapaṭisaṁvedī.

Tena kho pana samayena mahā akālamegho udapādi sattāhavaddalikā sītavātaduddinī. Atha kho Mucalindo nāgarājā sakabhavanā nikkhamitvā Bhagavato kāyaṁ sattakkhattuṁ bhogehi parikkhipitvā uparimuddhani mahantaṁ phaṇaṁ vihacca aṭṭhāsi "mā Bhagavantaṁ sītaṁ, mā Bhagavantaṁ uṇhaṁ, mā Bhagavantaṁ ḍaṁsa makasa vātātapa sarīsapa[6] samphasso"ti.

Atha kho Bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhāsi. Atha kho Mucalindo nāgarājā viddhaṁ vigatavalāhakaṁ devaṁ viditvā Bhagavato kāyā bhoge viniveṭhetvā sakavaṇṇaṁ paṭisaṁharitvā māṇavakavaṇṇaṁ abhinimminitvā Bhagavato purato aṭṭhāsi pañjaliko Bhagavantaṁ namassamāno.

---

1. Vemī (Ka) Khu 10. 129 piṭṭhepi.
2. ( ) Syāmapotthake natti.
3. Tayo ca bodhi nigrodho (sabbattha)
4. Te therā (Sī, Syā, I), thero (Ka)
5. Pāvāya (Sī, Syā), Pāṭaliyaṁ (I), Pāvā (Ka)
6. Siriṁsapa (Sī, Syā, Kaṁ, I)

* Vi 3. 3 piṭṭhepi.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Sukho viveko tuṭṭhassa, sutadhammassa passato.
Abyāpajjaṁ sukhaṁ loke, pāṇabhūtesu saṁyamo.

Sukhā virāgatā loke, kāmānaṁ samatikkamo.
Asmimānassa yo vinayo, etaṁ ve paramaṁ sukhan"ti. . Paṭhamaṁ.

2. Rājasutta

12. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantānaṁ upaṭṭhānasālāyaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayamantarākathā udapādi "ko nu kho āvuso imesaṁ dvinnaṁ rājūnaṁ mahaddhanataro vā mahābhogataro vā mahākosataro vā mahāvijitataro vā mahāvāhanataro vā mahabbalataro vā mahiddhikataro vā mahānubhāvataro vā rājā vā Māgadho seniyo Bimbisāro, rājā vā Pasenadi Kosalo"ti. Ayañcarahi tesaṁ bhikkhūnaṁ antarākathā hoti vippakatā.

Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yenupaṭṭhānasālā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "kāya nuttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā sannipatitā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā"ti.

Idha bhante amhākaṁ pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantānaṁ upaṭṭhānasālāyaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayamantarākathā udapādi "ko nu kho āvuso imesaṁ dvinnaṁ rājūnaṁ mahaddhanataro vā mahābhogataro vā mahākosataro vā mahāvijitataro vā mahāvāhanataro vā mahabbalataro vā mahiddhikataro vā mahānubhāvataro vā rājā vā Māgadho seniyo Bimbisāro, rājā vā Pasenadi Kosalo"ti. Ayaṁ kho no bhante antarākathā vippakatā, atha Bhagavā anuppattoti.

---

* Vi 3. 4; Abhi 4. 163 piṭṭhesupi.

Na khvetaṁ bhikkhave tumhākaṁ patirūpaṁ kulaputtānaṁ saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitānaṁ, yaṁ tumhe evarūpiṁ kathaṁ katheyyātha, sannipatitānaṁ vo bhikkhave dvayaṁ karaṇīyaṁ dhammī vā kathā ariyo vā tuṇhībhāvoti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Yañca kāmasukhaṁ loke, yañcidaṁ diviyaṁ sukhaṁ.
Taṇhakkhayasukhassete, kalaṁ nāgghanti soḷasin"ti. . Dutiyaṁ.

3. Daṇḍasutta

13. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulā kumārakā antarā ca Sāvatthiṁ antarā ca Jetavanaṁ ahiṁ daṇḍena hananti. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi, addasā kho Bhagavā sambahule kumārake antarā ca Sāvatthiṁ antarā ca Jetavanaṁ ahiṁ daṇḍena hanante.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Sukhakāmāni bhūtāni, yo daṇḍena vihiṁsati.
Attano sukhamesāno, pecca so na labhate sukhaṁ.

Sukhakāmāni bhūtāni, yo daṇḍena na hiṁsati.
Attano sukhamesāno, pecca so labhate sukhan"ti.

Tatiyaṁ.

4. Sakkārasutta

14. + Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Bhagavā sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvara piṇḍapātasenāsana gilānapaccaya bhesajja parikkhārānaṁ, bhikkhusaṁghopi sakkato

* Heṭṭhā 33 piṭṭhepi. + Upari 128 piṭṭhepi.

hoti garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsana gilānapaccaya bhesajja parikkhārānaṁ. Aññatitthiyā pana paribbājakā asakkatā honti agarukatā amānitā apūjitā anapacitā[1] na lābhino cīvara piṇḍapāta senāsana gilānapaccaya bhesajja parikkhārānaṁ. Atha kho te aññatitthiyā paribbājakā Bhagavato sakkāraṁ asahamānā bhikkhusaṁghassa ca, gāme ca araññe ca bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosenti vihesenti.

Atha kho sambahulā bhikkhū yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ "etarahi bhante Bhagavā sakkato garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvara piṇḍapātasenāsana gilānapaccaya bhesajja parikkhārānaṁ, bhikkhusaṁghopi sakkato garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvara piṇḍapātasenāsana galenapaccaya bhesajja parikkhārānaṁ. Aññatitthiyā pana paribbājakā asakkatā agarukatā amānitā apūjitā anapacitā na lābhino cīvarapiṇḍapāta senāsana gilānapaccaya bhesajja parikkhārānaṁ. Atha kho te bhante aññatitthiyā paribbājakā Bhagavato sakkāraṁ asahamānā bhikkhusaṁghassa ca, gāme ca araññe ca bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosenti vihesentī"ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Gāme araññe sukhadukkhaphuṭṭho,
Nevattato no parato dahetha.
Phusanti phassā upadhiṁ paṭicca,
Nirūpadhiṁ kena phuseyyu phassā"ti. . Catutthaṁ.

5. Upāsakasutta

15. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññataro

---

1. Na apacitā (Syā, I)

Icchānaṅgalako upāsako Sāvatthiṁ anuppatto hoti kenacideva karaṇīyena. Atha kho so upāsako Sāvatthiyaṁ taṁ karaṇīyaṁ tīretvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho taṁ upāsakaṁ Bhagavā etadavoca "cirassaṁ kho tvaṁ upāsaka imaṁ pariyāyamakāsi, yadidaṁ idhāgamanāyā"ti.

Cirapaṭikāhaṁ bhante Bhagavantaṁ dassanāya upasaṅkamitukāmo, api cāhaṁ kehici kehici kiccakaraṇīyehi byāvaṭo, evāhaṁ nāsakkhiṁ Bhagavantaṁ dassanāya upasaṅkamituntі.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Sukhaṁ vata tassa na hoti kiñci,
Saṅkhātadhammassa bahussutassa.
Sakiñcanaṁ passa vihaññamānaṁ,
Jano janasmiṁ paṭibandharūpo"ti. . Pañcamaṁ.

6. Gabbhinīsutta

16. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññatarassa paribbājakassa daharamāṇavikā pajāpati hoti gabbhinī upavijaññā. Atha kho sā paribbājikā taṁ paribbājakaṁ etadavoca "gaccha tvaṁ brāhmaṇa telaṁ āhara, yaṁ me vijātāya bhavissatī"ti.

Evaṁ vutte so paribbājako taṁ paribbājikaṁ etadavoca "kuto panāhaṁ bhoti[1] telaṁ āharāmī"ti. Dutiyampi kho sā paribbājikā taṁ paribbājakaṁ etadavoca "gaccha tvaṁ brāhmaṇa telaṁ āhara, yaṁ me vijātāya bhavissatī"ti. Dutiyampi kho so paribbājako taṁ paribbājikaṁ etadavoca "kuto panāhaṁ bhoti telaṁ āharāmī"ti. Tatiyampi kho sā paribbājikā taṁ paribbājakaṁ etadavoca "gaccha tvaṁ brāhmaṇa telaṁ āhara, yaṁ me vijātāya bhavissatī"ti.

1. Bhotiyā (Syā, I, Ka)

Tena kho pana samayena rañño Pasenadissa Kosalassa koṭṭhāgāre samaṇassa vā brāhmaṇassa vā sappissa vā telassa vā yāvadatthaṁ pātuṁ dīyati[1] no nīharituṁ.

Atha kho tassa paribbājakassa etadahosi "rañño kho pana Pasenadissa Kosalassa koṭṭhāgāre samaṇassa vā brāhmaṇassa vā sappissa vā telassa vā yāvadatthaṁ pātuṁ dīyati no nīharituṁ, yaṁnūnāhaṁ rañño Pasenadissa Kosalassa koṭṭhāgāraṁ gantvā telassa yāvadatthaṁ pivitvā gharaṁ āgantvā ucchadditvāna[2] dadeyyaṁ yaṁ imissā vijātāya bhavissatī"ti.

Atha kho so paribbājako rañño Pasenadissa Kosalassa koṭṭhāgāraṁ gantvā telassa yāvadatthaṁ pivitvā gharaṁ āgantvā neva sakkoti uddhaṁ kātuṁ na pana adho, so dukkhāhi tibbāhi[3] kharāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭho āvaṭṭati parivaṭṭati.

Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi, addasā kho Bhagavā taṁ paribbājakaṁ dukkhāhi tibbāhi kharāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭhaṁ āvaṭṭamānaṁ parivaṭṭamānaṁ.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Sukhino vata ye akiñcanā,
Vedaguno hi janā akiñcanā.
Sakiñcanaṁ passa vihaññamānaṁ,
Jano janasmiṁ paṭibandhacitto"[4]ti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Ekaputtakasutta

17. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññatarassa upāsakassa ekaputtako piyo manāpo kālaṅkato hoti.

---

1. Diyyati (Sī, Ka)
2. Uggiritvāna (Sī, Syā, I), ucchaditvā (Sī-Syā-Ṭṭha), ucchaḍḍitvāna (Ka)
3. Tippāhi (Syā)
4. Paṭibaddhacitto (Syā), paṭibandharūpo (?)

Atha kho sambahulā upāsakā allavatthā allakesā divā divassa yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinne kho te upāsake Bhagavā etadavoca "kiṁ nu kho tumhe upāsakā allavatthā allakesā idhūpasaṅkamantā divā divassā"ti.

Evaṁ vutte so upāsako Bhagavantaṁ etadavoca "mayhaṁ kho bhante ekaputtako piyo manāpo kālaṅkato, tena mayaṁ allavatthā allakesā idhūpasaṅkamantā divā divassā"ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Piyarūpassādagadhitāse[1],
Devakāyā puthu manussā ca.
Aghāvino parijunnā,
Maccurājassa vasaṁ gacchanti.

Ye ve divā ca ratto ca,
Appamattā jahanti piyarūpaṁ.
Te ve khaṇanti aghamūlaṁ,
Maccuno āmisaṁ durativattan"ti. . Sattamaṁ.

8. Suppavāsāsutta

18. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kuṇḍikāyaṁ[2] viharati Kuṇḍadhānavane[3]. Tena kho pana samayena Suppavāsā Koliyadhītā satta vassāni gabbhaṁ dhareti sattāhaṁ mūḷhagabbhā, sā dukkhāhi tibbāhi kharāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭhā tīhi vitakkehi adhivāseti—"Sammāsambuddho vata so Bhagavā, yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya dhammaṁ deseti. Suppaṭipanno vata tassa Bhagavato sāvakasaṁgho, yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya paṭipanno. Susukhaṁ vata taṁ nibbānaṁ, yatthidaṁ evarūpaṁ dukkhaṁ na saṁvijjatī"ti.

---

1. Piyarūpassātagadhitāse (Sī, I)
2. Kuṇḍiyāyaṁ (Sī, Syā, I)
3. Kuṇḍiṭṭhānavane (Sya, I)

Atha kho Suppavāsā Koliyadhītā sāmikaṁ āmantesi “ehi tvaṁ ayyaputtha yena Bhagavā tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha ‘Suppavāsā bhante Koliyadhītā Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatī’ti. Evañca vadehi ‘Suppavāsā bhante Koliyadhītā satta vassāni gabbhaṁ dhāreti sattāhaṁ mūḷhagabbhā, sā dukkhāhi tibbāhi kharāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭhā tīhi vitakkehi adhivāseti—Sammāsambuddho vata so Bhagavā, yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya dhammaṁ deseti. Suppaṭipanno vata tassa Bhagavato sāvakasaṁgho, yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya paṭipanno. Susukhaṁ vata taṁ nibbānaṁ, yatthidaṁ evarūpaṁ dukkhaṁ na saṁvijjatī’ti”.

“Paraman”ti kho so Koliyaputto Suppavāsāya Koliyadhītāya paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Koliyaputto Bhagavantaṁ etadavoca “Suppavāsā bhante Koliyadhītā Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati, evañca vadeti ‘Suppavāsā bhante Koliyadhītā satta vassāni gabbhaṁ dhāreti sattāhaṁ mūḷhagabbhā, sā dukkhāhi tibbāhi kharāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭhā tīhī vitakkehi adhivāseti—Sammāsambuddho vata so Bhagavā, yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya dhammaṁ deseti. Suppaṭipanno vata tassa Bhagavato sāvakasaṁgho, yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya paṭipanno. Susukhaṁ vata nibbānaṁ, yatthidaṁ evarūpaṁ dukkhaṁ na saṁvijjatī’ti”.

“Sukhinī hotu Suppavāsā Koliyadhītā arogā, arogaṁ puttaṁ vijāyatū”ti saha vacanā ca pana Bhagavato Suppavāsā Koliyadhītā sukhinī arogā arogaṁ puttaṁ vijāyi.

“Evaṁ bhante”ti kho so Koliyaputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena sakaṁ gharaṁ tena paccāyāsi. Addasā kho so Koliyaputto Suppavāsaṁ Koliyadhītaraṁ sukhiniṁ arogaṁ,

arogaṁ puttaṁ vijātaṁ, disvānassa etadahosi "acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho, Tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, yatra hi nāmāyaṁ Suppavāsā koliyadhitā saha vacanā ca pana[1] Bhagavato sukhinī arogā arogaṁ puttaṁ vijāyissatī"ti attamano pamudito pītisomanassajāto ahosi.

Atha kho Suppavāsā Koliyadhītā sāmikaṁ āmantesi "ehi tvaṁ ayyaputta yena Bhagavā tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi 'Suppavāsā bhante Koliyadhītā Bhagavato pāde sirasā vandatī'ti, evañca vadehi 'Suppavāsā bhante Koliyadhītā satta vassāni gabbhaṁ dhāreti sattāhaṁ mūḷhagabbhā, sā etarahi sukhinī arogā arogaṁ puttaṁ vijātā, sā sattāhaṁ Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ bhattena nimanteti 'adhivāsetu kira bhante Bhagavā Suppavāsāya Koliyadhītāya satta bhattāni saddhiṁ bhikkhusaṁghenā'ti".

"Paraman"ti kho so Koliyaputto Suppavāsāya Koliyadhītāya paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho so Koliyaputto Bhagavantaṁ etadavoca—

Suppavāsā bhante Koliyadhītā Bhagavato pāde sirasā vandati, evañca vadeti "Suppavāsā bhante Koliyadhītā satta vassāni gabbhaṁ dhāreti sattāhaṁ mūḷhagabbhā, sā etarahi sukhinī arogā arogaṁ puttaṁ vijātā, sā sattāhaṁ Buddhappamudhaṁ bhikkhusaṁghaṁ bhattena nimanteti 'adhivāsetu kira bhante Bhagavā Suppavāsāya Koliyadhītāya satta bhattāni saddhiṁ bhikkhusaṁghenā'ti".

Tena kho pana samayena aññatarena upāsakena Buddhappamukho bhikkhusaṁgho svātanāya bhattena nimantito hoti, so ca upāsako āyasmato Mahāmoggallānassa[2] upaṭṭhāko hoti. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ āmantesi "ehi tvaṁ Moggallāna yena so upāsako tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā taṁ upāsakaṁ evaṁ vadehi 'Suppavāsā āvuso Koliyadhītā

---

1. Saha vacanā pana (I), saha vacanā (?)
2. Mahāmoggalānassa (Ka)

satta vassāni gabbhaṁ dhāresi sattāhaṁ mūḷhagabbhā, sā etarahi sukhinī arogā arogaṁ puttaṁ vijātā, sā sattāhaṁ Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ bhatthena nimanteti. Karotu Suppavāsā Koliyadhītā satta bhattāni, pacchā tvaṁ karissasī'ti[1], tuyheso upaṭṭhāko"ti.

"Evaṁ bhante"ti kho āyasmā Mahāmoggallāno Bhagavato paṭissutvā yena so upāsako tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā taṁ upāsakaṁ etadavoca "Suppavāsā āvuso Koliyadhītā satta vassāni gabbhaṁ dhāreti sattāhaṁ mūḷhagabbhā, sā etarahi sukhinī arogā arogaṁ puttaṁ vijātā, sā sattāhaṁ Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ bhattena nimanteti, karotu Suppavāsā Koliyadhītā satta bhattāni, pacchā tvaṁ karissasī"ti.

Sace me bhante ayyo Mahāmoggallāno tiṇṇaṁ dhammānaṁ pāṭibhogo—bhogānañca jīvitassa ca saddhāya ca, karotu Suppavāsā Koliyadhītā satta bhattāni, pacchāhaṁ karissāmīti. Dvinnaṁ kho te ahaṁ[2] āvuso dhammānaṁ pāṭibhogo—bhogānañca jīvitassa ca, saddhāya pana tvaṁyeva pāṭibhogoti.

Sace me bhante ayyo Mahāmoggallāno dvinnaṁ dhammānaṁ pāṭibhogo—bhogānañca jīvitassa ca, karotu Suppavāsā Koliyadhītā satta bhattāni, pacchāhaṁ karissāmīti.

Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno taṁ upāsakaṁ saññāpetvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ etadavoca "saññatto[3] bhante so upāsako mayā, karotu Suppavāsā Koliyadhītā satta bhattāni, pacchā so karissatī"ti.

Atha kho Suppavāsā Koliyadhītā sattāhaṁ Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi, tañca dārakaṁ Bhagavantaṁ vandāpesi sabbañca bhikkhusaṁghaṁ.

---

1. Karissasīti saññāpehi (Ka)
2. Dvinnaṁ kho tesaṁ (I), dvinnaṁ kho nesaṁ (Ka)
3. Saññāto (Syā)

Atha kho āyasmā Sāriputto taṁ dārakaṁ etadavoca “kacci te dāraka khamanīyaṁ kacci yāpanīyaṁ kacci na kiñci dukkhan”ti. Kuto me bhante Sāriputta khamanīyaṁ kuto yāpanīyaṁ, satta me vassāni lohitakumbhiyaṁ vutthānīti.

Atha kho Suppavāsā Koliyadhītā “putto me Dhammasenāpatinā saddhiṁ mantetī”ti attamanā pamuditā pītisomanassajātā ahosi. Atha kho Bhagavā (Suppavāsaṁ Koliyadhītaraṁ attamanaṁ pamuditaṁ pītisomanassajātaṁ viditvā[1])[2] Suppavāsaṁ Koliyadhītaraṁ etadavoca “iccheyyāsi tvaṁ Suppavāse aññampi evarūpaṁ puttan”ti. Iccheyyāmahaṁ Bhagavā aññānipi evarūpāni satta puttānīti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

“Asātaṁ sātarūpena, piyarūpena appiyaṁ.
Dukkhaṁ sukhassa rūpena, pamattamativattatī”ti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Visākhāsutta

19. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena Visākhāya Migāramātuyā kocideva attho raññe Pasenadimhi Kosale paṭibaddho[3] hoti. Taṁ rājā Pasenadi Kosalo na yathādhippāyaṁ tīreti.

Atha kho Visākhā Migāramātā divā divassa[4] yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Visākhaṁ Migāramātaraṁ Bhagavā etadavoca “handa kuto nu tvaṁ Visākhe āgacchasi divā divassā”ti. Idha me bhante kocideva attho raññe Pasenadimhi Kosale paṭibaddho, taṁ rājā Pasenadi Kosalo na yathādhippāyaṁ tīretīti.

---

1. Disvā (Sī) 2. ( ) Natthi Iṅgalisapotthake. 3. Paṭibandho (I, Ka)
4. Divādivasseva (Syā), divādivasseyeva (I), divā divassayeva (Ka)

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

> "Sabbaṁ paravasaṁ dukkhaṁ, sabbaṁ issariyaṁ sukhaṁ.
> Sādhāraṇe vihaññanti, yogā hi duratikkamā"ti. . Navamaṁ.

10. Bhaddiyasutta

20. * Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Anupiyāyaṁ viharati ambavane. Tena kho pana samayena āyasmā Bhaddiyo Kāḷīgodhāya putto araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi abhikkhaṇaṁ udānaṁ udānesi "aho sukhaṁ aho sukhan"ti.

Assosuṁ kho sambahulā bhikkhū āyasmato Bhaddiyassa Kāḷīgodhāya puttassa araññagatassapi rukkhamūlagatassapi suññāgāragatassapi abhikkhaṇaṁ udānaṁ udānentassa "aho sukhaṁ aho sukhan"ti, sutvāna nesaṁ etadahosi "nissaṁsayaṁ kho āvuso āyasmā Bhaddiyo Kāḷīgodhāya putto anabhirato brahmacariyaṁ carati, yaṁ'sa pubbe agāriyabhūtassa[1] rajjasukhaṁ, so tamanussaramāno araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi abhikkhaṇaṁ udānaṁ udānesi "aho sukhaṁ aho sukhan"ti.

Atha kho sambahulā bhikkhū yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ "āyasmā bhante Bhaddiyo Kāḷīgodhāya putto araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi abhikkhaṇaṁ udānaṁ udānesi 'aho sukhaṁ aho sukhan'ti, nissaṁsayaṁ kho bhante āyasmā Bhaddiyo Kāḷīgodhāya putto anabhirato brahmacariyaṁ carati, yaṁ'sa pubbe agāriyabhūtassa rajjasukhaṁ, so tamanussaramāno araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi abhikkhaṇaṁ udānaṁ udānesi 'aho sukhaṁ aho sukhan'ti".

---

1. Agārikabhūtassa (Syā)

* Vi 4. 399 piṭṭhepi.

Atha kho Bhagavā aññataraṁ bhikkhuṁ āmantesi “ehi tvaṁ bhikkhu mama vacanena Bhaddiyaṁ bhikkhuṁ āmantehi “Satthā taṁ āvuso Bhaddiya āmantetī’ti”.

“Evaṁ bhante”ti kho so bhikkhu Bhagavato paṭissutvā yenāyasmā Bhaddiyo Kāḷīgodhāya putto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhaddiyaṁ Kāḷīgodhāya puttaṁ etadavoca “Satthā taṁ āvuso Bhaddiya āmantetī”ti. “Evamāvuso”ti kho āyasmā Bhaddiyo Kāḷīgodhāya putto tassa bhikkhuno paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Bhaddiyaṁ Kāḷīgodhāya puttaṁ Bhagavā etadavoca—

Saccaṁ kira tvaṁ Bhaddiya araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi abhikkhaṇaṁ udānaṁ udānesi “aho sukhaṁ aho sukhan”ti, evaṁ bhanteti.

Kiṁ pana[1] tvaṁ Bhaddiya atthavasaṁ sampassamāno araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi abhikkhaṇaṁ udānaṁ udānesi “aho sukhaṁ aho sukhan”ti. Pubbe me bhante agāriyabhūtassa rajjaṁ kārentassa antopi antepure rakkhā susaṁvihitā ahosi, bahipi antepure rakkhā susaṁvihitā ahosi, antopi nagare rakkhā susaṁvihitā ahosi, bahipi nagare rakkhā susaṁvihitā ahosi, antopi janapade rakkhā susaṁvihitā ahosi, bahipi janapade rakkhā susaṁvihitā ahosi. So kho ahaṁ bhante evaṁ rakkhito gopito santo bhīto ubbiggo ussaṅkī utrāsī vihāsiṁ, etarahi kho panāhaṁ bhante araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi eko[2] abhīto anubbiggo anussaṅkī anutrāsī appossukko pannalomo paradattavutto[3] migabhūtena cetasā viharāmi, imaṁ[4] kho ahaṁ bhante atthavasaṁ sampassamāno araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi abhikkhaṇaṁ udānaṁ udānesiṁ[5] “aho sukhaṁ aho sukhan”ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

---

1. Kaṁ pana (Syā, I) 2. Ekako (Syā, I) 3. Paradavutto (Ka-Sī, Syā, I)
4. Idaṁ (Sī, Ka) 5. Udānemi (Ka)

“Yassantarato na santi kopā,
Itibhavābhavatañca vītivatto.
Taṁ vigatabhayaṁ sukhiṁ asokaṁ,
Devā nānubhavanti dassanāyā”ti. . Dasamaṁ.

Mucalindavaggo dutiyo.

Tassuddānaṁ

Mucalindo Rājā Daṇḍena, Sakkāro Upāsakena ca.
Gabbhinī Ekaputto ca, Suppavāsā Visākhā ca.
Kāḷīgodhāya Bhaddiyoti.

---

3. Nandavagga

1. Kammavipākajasutta

21. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññataro bhikkhu Bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya purāṇakammavipākajaṁ dukkhaṁ tibbaṁ kharaṁ kaṭukaṁ vedanaṁ adhivāsento sato sampajāno avihaññamāno.

Addasā kho Bhagavā taṁ bhikkhuṁ avidūre nisinnaṁ pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya purāṇakammavipākajaṁ dukkhaṁ tibbaṁ kharaṁ kaṭukaṁ vedanaṁ adhivāsentaṁ sataṁ sampajānaṁ avihaññamānaṁ.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

“Sabbakammajahassa bhikkhuno,
Dhunamānassa pure kataṁ rajaṁ.
Amamassa ṭhitassa tādino,
Attho natthi janaṁ lapetave”ti. . Paṭhamaṁ.

2. Nandasutta

22. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Nando Bhagavato bhātā mātucchāputto sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ evamāroceti "anabhirato ahaṁ āvuso brahmacariyaṁ carāmi, na sakkomi brahmacariyaṁ sandhāretuṁ, sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattissāmī"ti.

Atha kho aññataro bhikkhu yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho so bhikkhu Bhagavantaṁ etadavoca "āyasmā bhante Nando Bhagavato bhātā mātucchāputto sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ evamāroceti 'anabhirato ahaṁ āvuso brahmacariyaṁ carāmi, na sakkomi brahmacariyaṁ sandhāretuṁ, sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattissāmī'ti".

Atha kho Bhagavā aññataraṁ bhikkhuṁ āmante si "ehi tvaṁ bhikkhu mama vacanena Nandaṁ bhikkhuṁ āmantehi 'Satthā taṁ āvuso Nanda āmantetī'ti". "Evaṁ bhante"ti kho so bhikkhu Bhagavato paṭissutvā yenāyasmā Nando tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Nandaṁ etadavoca "Satthā taṁ āvuso Nanda āmantetī"ti.

"Evamāvuso"ti kho āyasmā Nando tassa bhikkhuno paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Nandaṁ Bhagavā etadavoca—

Saccaṁ kira tvaṁ Nanda sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ evamārocesi "anabhirato ahaṁ āvuso brahmacariyaṁ carāmi, na sakkomi brahmacariyaṁ sandhāretuṁ, sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattissāmī"ti. Evaṁ bhanteti.

Kissa pana tvaṁ Nanda anabhirato brahmacariyaṁ carasi, na sakkosi brahmacariyaṁ sandhāretuṁ, sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattissasīti. Sākiyānī maṁ[1] bhante Janapadakalyāṇī gharā nikkhamantassa[2] upaḍḍhullikhitehi kesehi apaloketvā maṁ etadavoca "tuvaṭaṁ kho ayyaputta āgaccheyyāsī"ti.

---

1. Mama (Syā, Aṭṭhakathā oloketabbā)
2. Nikkhamantaṁ (Aṭṭhakathāyaṁ pāṭhantaraṁ)

so kho ahaṁ bhante tamanussaramāno anabhirato brahmacariyaṁ carāmi, na sakkomi brahmacariyaṁ sandhāretuṁ, sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattissāmīti.

Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Nandaṁ bāhāyaṁ gahetvā seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ[1] vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya[2]. Evamevaṁ Jetavane antarahito devesu Tāvatiṁsesu pāturahosi.

Tena kho pana samayena pañcamattāni accharāsatāni Sakkassa Devānamindassa upaṭṭhānaṁ āgatāni honti kakuṭapādāni. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Nandaṁ āmantesi "passasi no tvaṁ Nanda imāni pañca accharāsatāni kakuṭapādānī"ti. Evaṁ bhanteti.

Taṁ kiṁ maññasi Nanda, katamā nu kho abhirūpatarā vā dassanīyatarā vā pāsādikatarā vā sākiyānī vā Janapadakalyāṇī, imāni vā pañca accharāsatāni kakuṭapādānīti. Seyyathāpi bhante paluṭṭhamakkaṭī kaṇṇanāsacchinnā. Evamevaṁ kho bhante sākiyānī Janapadakalyāṇī imesaṁ pañcannaṁ accharāsatānaṁ upanidhāya saṅkhyampi[3] nopeti, kalabhāgampi nopeti, upanidhimpi nopeti. Atha kho imāni pañca accharāsatāni abhirūpatarāni ceva dassanīyatarāni ca pāsādikatarāni cāti.

Abhirama Nanda abhirama Nanda, ahaṁ te pāṭibhogo pañcannaṁ accharāsatānaṁ paṭilābhāya kakuṭapādānanti. Sace me bhante Bhagavā pāṭibhogo pañcannaṁ accharāsatānaṁ paṭilābhāya kakuṭapādānaṁ, abhiramissāmahaṁ bhante Bhagavati brahmacariyeti[4].

Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Nandaṁ bāhāyaṁ gahetvā seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya. Evamevaṁ devesu Tāvatiṁsesu antarahito Jetavane pāturahosi.

---

1. Sammiñjitaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Sammiñjeyya (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Saṅkhampi (Sī)
4. Bhagavā brahmacariyeti (Syā, I), Bhagavā brahmacariyanti (Ka)

Assosuṁ kho bhikkhū "āyasmā kira Nando Bhagavato bhātā mātucchāputto accharānaṁ hetu brahmacariyaṁ carati, Bhagavā kirassa pāṭibhogo pañcannaṁ accharāsatānaṁ paṭilābhāya kakuṭapādānan"ti.

Atha kho āyasmato Nandassa sahāyakā bhikkhū āyasmantaṁ Nandaṁ bhatakavādena ca upakkitakavādena ca samudācaranti "bhatako kirāyasmā Nando, upakkitako kirāyasmā Nando accharānaṁ hetu brahmacariyaṁ carati, Bhagavā kirassa pāṭibhogo pañcannaṁ accharāsatānaṁ paṭilābhāya kakuṭapādānan"ti.

Atha kho āyasmā Nando sahāyakānaṁ bhikkhūnaṁ bhatakavādena ca upakkitakavādena ca aṭṭīyamāno harāyamāno jigucchamāno eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā Nando arahataṁ ahosi.

Atha kho aññatarā devatā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappaṁ Jetavanaṁ obhāsetvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhitā kho sā devatā Bhagavantaṁ etadavoca "āyasmā bhante Nando Bhagavato bhātā mātucchāputto āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī"ti. Bhagavatopi kho ñāṇaṁ udapādi "Nando āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī"ti.

Atha kho āyasmā Nando tassā rattiyā accayena yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Nando Bhagavantaṁ etadavoca "yaṁ me bhante Bhagavā pāṭibhogo pañcannaṁ accharāsatānaṁ paṭilābhāya kakuṭapādānaṁ, muñcāmahaṁ bhante Bhagavantaṁ etasmā paṭissavā"ti. Mayāpi

kho tvaṁ Nanda[1] cetasā ceto paricca vidito "Nando āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī"ti. Devatāpi me etamatthaṁ ārocesi "āyasmā bhante Nando Bhagavato bhātā mātucchāputto āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī"ti. Yadeva kho te Nanda anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttaṁ, athāhaṁ mutto etasmā paṭissavāti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Yassa nittiṇṇo paṅko,
Maddito kāmakaṇḍako.
Mohakkhayaṁ anuppatto,
Sukhadukkhesu na vedhatī sa bhikkhū"ti. . Dutiyaṁ.

3. Yasojasutta

23. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Yasojappamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni Sāvatthiṁ anuppattāni honti Bhagavantaṁ dassanāya, te'dha kho āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhiṁ paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā[2] ahesuṁ.

Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi "ke panete Ānanda uccāsaddā mahāsaddā kevaṭṭā maññe macchavilope"ti. Etāni bhante Yasojappamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni Sāvatthiṁ anuppattāni Bhagavantaṁ dassanāya, te'te āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhiṁ paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddāti. Tenahānanda mama vacanena te bhikkhū āmantehi "Satthā āyasmante āmantetī"ti.

1. Kho te Nanda (Sī, Syā, I), kho Nanda (Ka)
2. Uccāsaddamahāsaddā (Ka)

"Evaṁ bhante"ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paṭissutvā yena te bhikkhū tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā te bhikkhū etadavoca "Satthā āyasmante āmantetī"ti. "Evamāvuso"ti kho te bhikkhū āyasmato Ānandassa paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinne kho te bhikkhū Bhagavā etadavoca—

Kiṁ nu tumhe bhikkhave uccāsaddā mahāsaddā kevaṭṭā maññe macchavilopeti. Evaṁ vutte āyasmā Yasojo Bhagavantaṁ etadavoca "imāni bhante pañcamattāni bhikkhusatāni Sāvatthiṁ anuppattāni Bhagavantaṁ dassanāya, te'me āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhiṁ paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā"ti. Gacchatha bhikkhave, paṇāmemi vo[1] "na vo mama santike vatthabban"ti.

"Evaṁ bhante"ti kho te bhikkhū Bhagavato paṭissutvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā senāsanaṁ saṁsāmetvā[2] pattacīvaramādāya yena Vajjī tena cārikaṁ pakkamiṁsu, Vajjīsu anupubbena cārikaṁ caramānā yena Vaggumudā nadī tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Vaggumudāya nadiyā tīre paṇṇakuṭiyo karitvā vassaṁ upagacchiṁsu.

Atha kho āyasmā Yasojo vassūpagato[3] bhikkhū āmantesi "Bhagavatā mayaṁ āvuso paṇāmitā atthakāmena hitesinā anukampakena anukampaṁ upādāya, handa mayaṁ āvuso tathā vihāraṁ kappema, yathā no viharataṁ Bhagavā attamano assā"ti. "Evamāvuso"ti kho te bhikkhū āyasmato Yasojassa paccassosuṁ. Atha kho te bhikkhū vūpakaṭṭhā appamattā ātāpino pahitattā viharantā tenevantaravassena sabbeva tisso vijjā sacchākaṁ su.

Atha kho Bhagavā Sāvatthiyaṁ yathābhirantaṁ viharitvā yena Vesālī tena cārikaṁ pakkāmi, anupubbena cārikaṁ caramāno yena Vesālī tadavasari, tatra sudaṁ Bhagavā Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ.

---

1. Vo paṇāmemi (sabbattha) Ma 2. 120 piṭṭhe passitabbaṁ.
2. Paṭisaṁsāmetvā (Syā)
3. Vassūpagate (Ka)

Atha kho Bhagavā Vaggumudātīriyānaṁ bhikkhūnaṁ cetasā ceto paricca manasi karitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi "ālokajātā viya me Ānanda esā disā, obhāsajātā viya me Ānanda esā disā, yassaṁ disāyaṁ[1] Vaggumudātīriyā bhikkhū viharanti, gantuṁ appaṭikūlāsi me manasi kātuṁ, pahiṇeyyāsi tvaṁ Ānanda Vaggumudātīriyānaṁ bhikkhūnaṁ santike dūtaṁ, 'Satthā āyasmante āmanteti, Satthā āyasmantānaṁ dassanakāmo'ti.

"Evaṁ bhante"ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paṭissutvā yena aññataro bhikkhu tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā taṁ bhikkhuṁ etadavoca "ehi tvaṁ āvuso yena Vaggumudātīriyā bhikkhū tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā Vaggumudātīriye bhikkhū evaṁ vadehi 'Satthā āyasmante āmanteti, Satthā āyasmantānaṁ dassanakāmo'ti".

"Evamāvuso"ti kho so bhikkhu āyasmato Ānandassa paṭissutvā seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya, evamevaṁ Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ antarahito Vaggumudāya nadiyā tīre tesaṁ bhikkhūnaṁ purato pāturahosi. Atha kho so bhikkhu Vaggumudātīriye bhikkhū etadavoca "Satthā āyasmante āmanteti, Satthā āyasmantānaṁ dassanakāmo"ti.

"Evamāvuso"ti kho te bhikkhū tassa bhikkhuno paṭissutvā senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaramādāya seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya, evamevaṁ Vaggumudāya nadiyā tīre antarahitā Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ Bhagavato sammukhe pāturahesuṁ. Tena kho pana samayena Bhagavā āneñjena samādhinā nisinno hoti. Atha kho tesaṁ bhikkhūnaṁ etadahosi "katamena nu kho Bhagavā vihārena etarahi viharatī"ti. Atha kho tesaṁ bhikkhūnaṁ etadahosi "āneñjena kho Bhagavā vihārena etarahi viharatī"ti sabbeva āneñjasamādhinā nisīdiṁsu.

---

1. Yāyaṁ (Ka)

Atha kho āyasmā Ānando abhikkantāya rattiyā nikkhante paṭhame yāme uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ[1] karitvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantā bhante ratti, nikkhanto paṭhamo yāmo, ciranisinnā āgantukā bhikkhū, paṭisammodatu bhante Bhagavā āgantukehi bhikkhūhī"ti. Evaṁ vutte Bhagavā tuṇhī ahosi.

Dutiyampi kho āyasmā Ānando abhikkantāya rattiyā nikkhante majjhime yāme uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantā bhante ratti, nikkhanto majjhimo yāmo, ciranisinnā āgantukā bhikkhū, paṭisammodatu bhante Bhagavā āgantukehi bhikkhūhī"ti. Dutiyampi kho Bhagavā tuṇhī ahosi.

Tatiyampi kho āyasmā Ānando abhikkantāya rattiyā nikkhante pacchime yāme uddhaste aruṇe nandimukhiyā rattiyā uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantā bhante ratti, nikkhanto pacchimo yāmo, uddhasto aruṇo, nandimukhī ratti, ciranisinnā āgantukā bhikkhū, paṭisammodatu bhante Bhagavā āgantukehi bhikkhūhī"ti.

Atha kho Bhagavā tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi "sace kho tvaṁ Ānanda jāneyyāsi, ettakampi te nappaṭibhāyeyya[2], ahañca Ānanda imāni ca pañca bhikkhusatāni sabbeva āneñjasamādhinā nisīdimhā"ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Yassa jito kāmakaṇḍako,
Akkoso ca vadho ca bandhanañca.
Pabbatova[3] so ṭhito anejo,
Sukhadukkhesu na vedhatī sa bhikkhū"ti. . Tatiyaṁ.

---

1. Cīvaraṁ (sabbattha) Vi 4. 418; Aṁ 3. 44 piṭṭhesupi.
2. Nappaṭibheyya (?) Aṁ 3. 417 piṭṭhepi.
3. Pabbato viya (Sī, Syā, I)

4. Sāriputtasutta

24. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto Bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ avidūre nisinnaṁ pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Yathāpi pabbato selo, acalo suppatiṭṭhito.
Evaṁ mohakkhayā bhikkhu, pabbatova na vedhatī"ti. . Catutthaṁ.

5. Mahāmoggallānasutta

25. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Mahāmoggallāno Bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya kāyagatāya satiyā ajjhattaṁ sūpaṭṭhitāya. Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ avidūre nisinnaṁ pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya kāyagatāya satiyā ajjhattaṁ sūpaṭṭhitāya.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

+ "Sati kāyagatā upaṭṭhitā,
Chasu phassāyatanesu saṁvuto.
Satataṁ bhikkhu samāhito,
Jaññā nibbānamattano"ti. . Pañcamaṁ.

---

* Khu 2. 345 piṭṭhepi. + Khu 10. 179 piṭṭhepi.

6. Pilindavacchasutta

26. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā Pilindavaccho[1] bhikkhū vasalavādena samudācarati. Atha kho sambahulā bhikkhū yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ "āyasmā bhante Pilindavaccho bhikkhū vasalavādena samudācaratī"ti.

Atha kho Bhagavā aññataraṁ bhikkhuṁ āmantesi "ehi tvaṁ bhikkhu mama vacanena Pilindavacchaṁ bhikkhuṁ āmantehi 'Satthā taṁ āvuso Pilindavaccha[2] āmantetī'ti". "Evaṁ bhante"ti kho so bhikkhu Bhagavato paṭissutvā yenāyasmā Pilindavaccho tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Pilindavacchaṁ etadavoca "Satthā taṁ āvuso Pilindavaccha āmantetī"ti.

"Evamāvuso"ti kho āyasmā Pilindavaccho tassa bhikkhuno paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Pilindavacchaṁ Bhagavā etadavoca "saccaṁ kira tvaṁ Vaccha bhikkhū vasalavādena samudācarasī"ti. Evaṁ bhanteti.

Atha kho Bhagavā āyasmato Pilindavacchassa pubbenivāsaṁ manasi karitvā bhikkhū āmantesi—mā kho tumhe bhikkhave Vacchassa bhikkhuno ujjhāyittha, na bhikkhave Vaccho dosantaro bhikkhū vasalavādena samudācarati, Vacchassa bhikkhave bhikkhuno pañca jātisatāni abbokiṇṇāni brāhmaṇakule paccājātāni, so tassa vasalavādo dīgharattaṁ samudāciṇṇo[3], tenāyaṁ Vaccho bhikkhū vasalavādena samudācaratīti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

---

1. Pilindivaccho (Sī) 2. Vaccha (Syā)
3. Ajjhāciṇṇo (Syā, I, Ka, Aṭṭhakathāyaṁ pāṭhantaraṁ)

"Yamhī na māyā vasatī namāno,
Yo vītalobho amamo nirāso.
Paṇunnakodho[1] abhinibbutatto,
So brāhmaṇo so samaṇo sa bhikkhū"ti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Sakkudānasutta

27. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā Mahākassapo Pippaliguhāyaṁ viharati, sattāhaṁ ekapallaṅkena nisinno hoti aññataraṁ[2] samādhiṁ samāpajjitvā. Atha kho āyasmā Mahākassapo tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhāsi. Atha kho āyasmato Mahākassapassa tamhā samādhimhā vuṭṭhitassa etadahosi "yaṁnūnāhaṁ Rājagahaṁ piṇḍāya paviseyyan"ti.

Tena kho pana samayena pañcamattāni devatāsatāni ussukkaṁ āpannāni honti āyasmato Mahākassapassa piṇḍapātapaṭilābhāya. Atha kho āyasmā Mahākassapo tāni pañcamattāni devatāsatāni paṭikkhipitvā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi.

Tena kho pana samayena Sakko Devānamindo āyasmato Mahākassapassa piṇḍapātaṁ dātukāmo hoti. Pesakāravaṇṇaṁ abhinimminitvā tantaṁ vināti Sujā[3] asurakaññā tasaraṁ pūreti. Atha kho āyasmā Mahākassapo Rājagahe sapadānaṁ piṇḍāya caramāno yena Sakkassa Devānamindassa nivesanaṁ tenupasaṅkami. Addasā kho Sakko Devānamindo āyasmantaṁ Mahākassapaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna gharā nikkhamitvā paccuggantvā hatthato pattaṁ gahetvā gharaṁ pavisitvā[4] ghaṭiyā odanaṁ uddharitvā pattaṁ pūretvā āyasmato Mahākassapassa adāsi. So ahosi piṇḍapāto anekasūpo anekabyañjano anekarasabyañjano[5]. Atha kho āyasmato Mahākassapassa etadahosi "ko nu kho ayaṁ satto, yassāyaṁ evarūpo

---

1. Panuṇṇakodho (Ka) Khu 10. 175 piṭṭhepi. 2. Nisinno aññataraṁ (Syā, Ka)
3. Sujātā (Syā, I, Ka) 4. Pavisetvā (Ka) 5. Anekasūparasabyañjano (Sī, I)

iddhānubhāvo"ti. Atha kho āyasmato Mahākassapassa etadahosi "Sakko kho ayaṁ Devānamindo"ti iti viditvā Sakkaṁ Devānamindaṁ etadavoca "kataṁ kho te idaṁ Kosiya, mā[1] punapi evarūpamakāsī"ti. Amhākampi bhante Kassapa puññena attho, amhākampi puññena karaṇīyanti.

Atha kho Sakko Devānamindo āyasmantaṁ Mahākassapaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā vehāsaṁ abbhuggantvā ākāse antalikkhe tikkhattuṁ udānaṁ udānesi "aho dānaṁ paramadānaṁ[2] Kassape suppatiṭṭhitaṁ, aho dānaṁ paramadānaṁ Kassape suppatiṭṭhitaṁ, aho dānaṁ paramadānaṁ Kassape suppatiṭṭhitan"ti. Assosi kho Bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya Sakkassa Devanamindassa vehāsaṁ abbhuggantvā ākāse antalikkhe tikkhattuṁ udānaṁ udānentassa "aho dānaṁ paramadānaṁ Kassape suppatiṭṭhitaṁ, aho dānaṁ paramadānaṁ Kassape suppatiṭṭhitaṁ, aho dānaṁ paramadānaṁ Kassape suppatiṭṭhitan"ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Piṇḍapātikassa bhikkhuno,
Attabharassa anaññaposino.
Devā pihayanti tādino,
Upasantassa sadā satīmato"ti. . Sattamaṁ.

8. Piṇḍapātikasutta

28. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantānaṁ Karerimaṇḍalamāḷe sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayamantarākathā udapādi—

Piṇḍapātiko āvuso bhikkhu piṇḍāya caranto labhati kālena kālaṁ manāpike cakkhunā rūpe passituṁ, labhati kālena kālaṁ manāpike sotena sadde sotuṁ, labhati kālena kālaṁ manāpike

---

1. Māssu (Sī, Syā)
2. Paramaṁ dānaṁ (I, Ka)

ghānena gandhe ghāyituṁ, labhati kālena kālaṁ manāpike jivhāya rase sāyituṁ, labhati kālena kālaṁ manāpike kāyena phoṭṭhabbe phusituṁ, piṇḍapātiko āvuso bhikkhu sakkato garukato mānito pūjito apacito piṇḍāya carati. Handāvuso mayampi piṇḍapātikā homa, mayampi lacchāma kālena kālaṁ manāpike cakkhunā rūpe passituṁ, mayampi lacchāma kālena kālaṁ manāpike sotena sadde sotuṁ, mayampi lacchāma kālena kālaṁ manāpike ghānena gandhe ghāyituṁ, mayampi lacchāma kālena kālaṁ manāpike jivhāya rase sāyituṁ, mayampi lacchāma kālena kālaṁ manāpike kāyena phoṭṭhabbe phusituṁ, mayampi sakkatā garukatā mānitā pūjitā apacitā piṇḍāya carissāmāti. Ayañcarahi tesaṁ bhikkhūnaṁ antarākathā hoti vippakatā.

Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena Karerimaṇḍalamāḷo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "kāya nuttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā"ti.

Idha bhante amhākaṁ pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantānaṁ Karerimaṇḍalamāḷe sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayamantarākathā udapādi—

Piṇḍapātiko āvuso bhikkhu piṇḍāya caranto labhati kālena kālaṁ manāpike cakkhunā rūpe passituṁ, labhati kālena kālaṁ manāpike sotena sadde sotuṁ, labhati kālena kālaṁ manāpike ghānena gandhe ghāyituṁ, labhati kālena kālaṁ manāpike jivhāya rase sāyituṁ, labhati kālena kālaṁ manāpike kāyena phoṭṭhabbe phusituṁ, piṇḍapātiko āvuso bhikkhu sakkato garukato mānito pūjito apacito piṇḍāya carati. Handāvuso mayampi piṇḍapātikā homa, mayampi lacchāma kālena kālaṁ manāpike cakkhunā rūpe passituṁ -pa- kāyena phoṭṭhabbe phusituṁ, mayampi sakkatā garukatā mānitā pūjitā apacitā piṇḍāya carissāmāti. Ayaṁ kho no bhante antarākathā vippakatā, atha Bhagavā anuppattoti.

Na khvetaṁ bhikkhave tumhākaṁ patirūpaṁ kulaputtānaṁ saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitānaṁ, yaṁ tumhe evarūpiṁ kathaṁ katheyyātha, sannipatitānaṁ vo bhikkhave dvayaṁ karaṇīyaṁ dhammī vā kathā ariyo vā tuṇhībhāvoti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Piṇḍapātikassa bhikkhuno,
Attabharassa anaññaposino.
Devā pihayanti tādino,
No ce saddasilokanissito"ti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Sippasutta

29. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantānaṁ maṇḍalamāḷe sannisinnānaṁ sannipatitanaṁ ayamantarākathā udapādi "ko nu kho āvuso sippaṁ jānāti, ko kiṁ sippaṁ sikkhi, kataraṁ sippaṁ sippānaṁ aggan"ti.

Tatthekacce evamāhaṁsu "hatthisippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "assasippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "rathasippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "dhanusippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "tharusippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "muddāsippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "gaṇanāsippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "saṅkhānasippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "lekhāsippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "kāveyyasippaṁ[1] sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "lokāyatasippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "khattavijjāsippaṁ sippānaṁ aggan"ti. Ayañcarahi tesaṁ bhikkhūnaṁ antarākathā hoti vippakatā.

Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena maṇḍalamāḷo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi,

1. Kābyasippaṁ (Syā)

nisajja kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "kāya nuttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā"ti.

Idha bhante amhākaṁ pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantānaṁ maṇḍalamāḷe sannisinnānaṁ ayamantarākathā udapādi "ko nu kho āvuso sippaṁ jānāti, ko kiṁ sippaṁ sikkhi, kataraṁ sippaṁ sippānaṁ aggan"ti.

Tatthekacce evamāhaṁsu "hatthisippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "assasippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "rathasippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "dhanusippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "tharusippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "muddāsippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "gaṇanāsippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "saṅkhānasippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "lekhāsippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "kāveyyasippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "lokāyatasippaṁ sippānaṁ aggan"ti, ekacce evamāhaṁsu "khattavijjāsippaṁ sippānaṁ aggan"ti. Ayaṁ kho no bhante antarākathā hoti vippakatā, atha Bhagavā anuppattoti.

Na khvetaṁ bhikkhave tumhākaṁ patirūpaṁ kulaputtānaṁ saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitānaṁ, yaṁ tumhe evarūpiṁ kathaṁ katheyyātha, sannipatitānaṁ vo bhikkhave dvayaṁ karaṇīyaṁ dhammī vā kathā ariyo vā tuṇhībhāvoti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Asippajīvī lahu atthakāmo,
Yatindriyo sabbadhi vippamutto.
Anokasārī amamo nirāso,
Hitvā mānaṁ ekacaro sa bhikkhū"ti. . Navamaṁ.

10. Lokasutta

30. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Uruvelāyaṁ viharati najjā Nerañjarāya tīre Bodhirukkhamūle paṭhamābhisambuddho. Tena kho pana

samayena Bhagavā sattāhaṁ ekapallaṅkena nisinno hoti vimuttisukhapaṭisaṁvedī.

Atha kho Bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvā Buddhacakkhunā lokaṁ volokesi. Addasā kho Bhagavā Buddhacakkhunā volokento satte anekehi santāpehi santappamāne anekehi ca pariḷāhehi pariḍayhamāne rāgajehipi dosajehipi mohajehipi[1].

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Ayaṁ loko santāpajāto,
Phassapareto rogaṁ vadati attato.
Yena yena hi maññati[2],
Tato taṁ hoti aññathā.
Aññathābhāvī bhavasatto loko,
Bhavapareto bhavamevābhinandati.
Yadabhinandati taṁ bhayaṁ,
Yassa bhāyati taṁ dukkhaṁ.
Bhavavippahānāya kho panidaṁ brahmacariyaṁ vussati.

Ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā bhavena bhavassa vippamokkhamāhaṁsu, sabbe te 'avippamuttā bhavasmā'ti vadāmi. Ye vā pana keci samaṇā vā brāhmaṇā vā vibhavena bhavassa nissaraṇamāhaṁsu, sabbe te anissaṭā bhavasmā'ti vadāmi.

Upadhiṁ hi paṭicca dukkhamidaṁ sambhoti, sabbupādānakkhayā natthi dukkhassa sambhavo, lokamimaṁ passa, puthū avijjāya paretā bhūtā bhūtaratā aparimuttā, ye hi keci bhavā sabbadhi sabbatthatāya, sabbe te bhavā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammāti.

---

1. Mohajehipīti (sabbattha)
2. Yena hi maññati (Syā, I)

* Khu 10. 135, 186 piṭṭhesupi.

Evametaṁ yathābhūtaṁ, sammappaññāya passato.
Bhavataṇhā pahīyati, vibhavaṁ nābhinandati.
Sabbaso taṇhānaṁ khayā,
Asesavirāganirodho nibbānaṁ.

Tassa nibbutassa bhikkhuno,
Anupādā[1] punabbhavo na hoti.
Abhibhūto māro vijitasaṅgāmo,
Upaccagā sabbabhavāni tādī"ti. . Dasamaṁ.

Nandavaggo tatiyo.

Tassuddānaṁ

Kammaṁ Nando Yasojo ca, Sāriputto ca Kolito.
Pilindo[2] Kassapo Piṇḍo, Sippaṁ Lokena te dasāti.

---

4. Meghiyavagga

1. Meghiyasutta

31. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Cālikāyaṁ viharati Cālike pabbate. Tena kho pana samayena āyasmā Meghiyo Bhagavato upaṭṭhāko hoti. Atha kho āyasmā Meghiyo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho āyasmā Meghiyo Bhagavantaṁ etadavoca "icchāmahaṁ bhante Jantugāmaṁ piṇḍāya pavisitun"ti. Yassadāni tvaṁ Meghiya kālaṁ maññasīti.

Atha kho āyasmā Meghiyo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Jantugāmaṁ piṇḍāya pāvisi, jantugāme piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Kimikāḷāya nadiyā tīraṁ tenupasaṅkami,

---

1. Anupādānā (Sī) 2. Pilindi (Sī)

[1]addasā kho āyasmā Meghiyo[1] Kimikāḷāya nadiyā tīre jaṅghāvihāraṁ[2] anucaṅkamamāno anuvicaramāno[3] ambavanaṁ pāsādikaṁ manuññaṁ[4] ramaṇīyaṁ, disvānassa etadahosi "pāsādikaṁ vatidaṁ ambavanaṁ manuññaṁ ramaṇīyaṁ, alaṁ vatidaṁ kulaputtassa padhānatthikassa padhānāya. Sace maṁ Bhagavā anujāneyya, āgaccheyyāhaṁ imaṁ ambavanaṁ padhānāyā"ti.

Atha kho āyasmā Meghiyo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Meghiyo Bhagavantaṁ etadavoca—

Idhāhaṁ bhante pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Jantugāmaṁ piṇḍāya pāvisiṁ, Jantugāme piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Kimikāḷāya nadiyā tīraṁ tenupasaṅkamiṁ, [5] addasaṁ kho ahaṁ bhante[5] Kimikāḷāya nadiyā tīre jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno[6] ambavanaṁ pāsādikaṁ manuññaṁ ramaṇīyaṁ, disvāna me etadahosi "pāsādikaṁ vatidaṁ ambavanaṁ manuññaṁ ramaṇīyaṁ, alaṁ vatidaṁ kulaputtassa padhānatthikassa padhānāya. Sace maṁ Bhagavā anujāneyya, āgaccheyyāhaṁ imaṁ ambavanaṁ padhānāyā"ti. Sace maṁ bhante Bhagavā anujānāti[7], gaccheyyāhaṁ taṁ ambavanaṁ padhānāyāti.

Evaṁ vutte Bhagavā āyasmantaṁ Meghiyaṁ etadavoca "āgamehi tāva Meghiya, ekakamhi[8] tāva, yāva aññopi koci bhikkhu āgacchatī"ti.

Dutiyampi kho āyasmā Meghiyo Bhagavantaṁ etadavoca "Bhagavato bhante natthi kiñci uttari[9] karaṇīyaṁ, natthi katassa vā paticayo. Mayhaṁ kho pana bhante atthi uttari karaṇīyaṁ, atthi katassa paticayo. Sace maṁ Bhagavā anujānāti, gaccheyyāhaṁ taṁ ambavanaṁ padhānāyā"ti. Dutiyampi

---

1-1. Upasaṅkamitvā (sabbattha) Aṁ 3. 166 piṭṭhe passitabbaṁ.
2. Jaṅghavihāraṁ (Ka)
3. Anuvicaramāno addasā kho (Sī, Syā, I), anuvicaramāno addasa (Ka)
4. Idaṁ padaṁ videsapotthakesu natthi, Aṅguttarepi.
5-5. Upasaṅkamitvā (sabbattha)
6. Anuvicaramāno addasaṁ (sabbattha)
7. Anujāneyya (Aṁ 3. 167)
8. Ekakamhā (Sī, I), ekakomhi (Syā)
9. Uttariṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

kho Bhagavā āyasmantaṁ Meghiyaṁ etadavoca "āgamehi tāva Meghiya, ekakamhi tāva, yāva aññopi koci bhikkhu āgacchatī"ti.

Tatiyampi kho āyasmā Meghiyo Bhagavantaṁ etadavoca "Bhagavato bhante natthi kiñci uttari karaṇīyaṁ, natthi katassa vā paticayo. Mayhaṁ kho pana bhante atthi uttari karaṇīyaṁ, atthi katassa paticayo. Sace maṁ Bhagavā anujānāti, gaccheyyāhaṁ taṁ ambavanaṁ padhānāyā"ti. "Padhānan"ti kho Meghiya vadamānaṁ kinti vadeyyāma, yassadāni tvaṁ Meghiya kālaṁ maññasīti.

Atha kho āyasmā Meghiyo uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena taṁ ambavanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā taṁ ambavanaṁ ajjhogāhetvā[1] aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdi. Atha kho āyasmato Meghiyassa tasmiṁ ambavane viharantassa yebhuyyena tayo pāpakā akusalā vitakkā samudācaranti. Seyyathidaṁ, kāmavitakko byāpādavitakko vihiṁsāvitakko[2].

Atha kho āyasmato Meghiyassa etadahosi "acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho, saddhāya ca vatamhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, atha ca panimehi tīhi pāpakehi akusalehi vitakkehi anvāsattā. Seyyathidaṁ, kāmavitakkena byāpādavitakkena vihiṁsāvitakkena."

Atha kho āyasmā Meghiyo sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Meghiyo Bhagavantaṁ etadavoca "idha mayhaṁ bhante tasmiṁ ambavane viharantassa yebhuyyena tayo pāpakā akusalā vitakkā samudācaranti. Seyyathidaṁ, kāmavitakko byāpādavitakko vihiṁsāvitakko. Tassa mayhaṁ bhante etadahosi "acchariyaṁ vata bho abbhutaṁ vata bho, saddhāya ca vatamhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, atha ca panimehi tīhi pāpakehi

---

1. Ajjhogahetvā (Sī, Syā, I) 2. Vitakkoti (Sī, I, Ka)

akusalehi vitakkehi anvāsattā. Seyyathidaṁ, kāmavitakkena byāpādavitakkena vihiṁsāvitakkena.”

Aparipakkāya Meghiya cetovimuttiyā pañca dhammā paripākāya saṁvattanti. Katame pañca?

Idha Meghiya bhikkhu kalyāṇamitto hoti kalyāṇasahāyo kalyāṇasampavaṅko, aparipakkāya Meghiya cetovimuttiyā ayaṁ paṭhamo dhammo paripākāya saṁvattati.

Puna caparaṁ Meghiya bhikkhu sīlavā hoti pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu, aparipakkāya Meghiya cetovimuttiyā ayaṁ dutiyo dhammo paripākāya saṁvattati.

Puna caparaṁ Meghiya bhikkhu yāyaṁ kathā abhisallekhikā cetovivaraṇasappāyā ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati, seyyathidaṁ, appicchakathā santuṭṭhikathā pavivekakathā asaṁsaggakathā vīriyārambhakathā sīlakathā samādhikathā paññākathā vimuttikathā vimuttiñāṇadassanakathā, evarūpāya kathāya nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī, aparipākāya Meghiya cetovimuttiyā ayaṁ tatiyo dhammo paripākāya saṁvattati.

Puna caparaṁ Meghiya bhikkhu āraddhavīriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya[1] thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu, aparipakkāya Meghiya cetovimuttiyā ayaṁ catuttho dhammo paripākāya saṁvattati.

Puna caparaṁ Meghiya bhikkhu paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammā dukkhakkhayagāminiyā, aparipakkāya Meghiya cetovimuttiyā ayaṁ pañcamo dhammo paripākāya saṁvattati. Aparipakkāya Meghiya cetovimuttiyā ime pañca dhammā paripākāya saṁvattanti.

---

1. Uppādāya (Syā)

Kalyāṇamittassetaṁ Meghiya bhikkhuno pāṭikaṅkhaṁ kalyāṇasahāyassa kalyāṇasampavaṅkassa "yaṁ sīlavā bhavissati pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharissati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhissati sikkhāpadesu".

Kalyāṇamittassetaṁ Meghiya bhikkhuno pāṭikaṅkhaṁ kalyāṇasahāyassa kalyāṇasampavaṅkassa "yaṁ yāyaṁ kathā abhisallekhikā cetovivaraṇasappāyā ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati, seyyathidaṁ, appicchakathā santuṭṭhikathā pavivekakathā asaṁsaggakathā vīriyārambhakathā sīlakathā samādhikathā paññākathā vimuttikathā vimuttiñāṇadassanakathā, evarūpāya kathāya nikāmalābhī bhavissati akicchalābhī akasiralābhī".

Kalyāṇamittassetaṁ Meghiya bhikkhuno pāṭikaṅkhaṁ kalyāṇasahāyassa kalyāṇasampavaṅkassa "yaṁ āraddhavīriyo viharissati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu".

Kalyāṇamittassetaṁ Meghiya bhikkhuno pāṭikaṅkhaṁ kalyāṇasahāyassa kalyāṇasampavaṅkassa "yaṁ paññavā bhavissati udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammā dukkhakkhayagāminiyā".

Tena ca pana Meghiya bhikkhunā imesu pañcasu dhammesu patiṭṭhāya cattāro dhammā uttari bhāvetabbā—asubhā bhāvetabbā rāgassa pahānāya, mettā bhāvetabbā byāpādassa pahānāya, ānāpānassati bhāvetabbā vitakkupacchedāya, aniccasaññā bhāvetabbā asmimānasamugghātāya. Aniccasaññino hi Meghiya anattasaññā saṇṭhāti, anattasaññī asmimānasamugghātaṁ pāpuṇāti, diṭṭheva dhamme nibbānanti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Khuddā vitakkā sukhumā vitakkā,
Anugatā[1] manaso uppilāvā[2].
Ete avidvā manaso vitakke,
Hurā huraṁ dhāvati bhantacitto.

Ete ca vidvā manaso vitakke,
Ātāpiyo saṁvaratī satīmā.
Anugate manaso uppilāve,
Asesamete pajahāsi Buddho"ti. . Paṭhamaṁ.

2. Uddhatasutta

32. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kusinārāyaṁ viharati upavattane Mallānaṁ sālavane. Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū Bhagavato avidūre araññakuṭikāyaṁ viharanti uddhatā unnaḷā capalā mukharā vikiṇṇavācā muṭṭhassatino asampajānā asamāhitā vibbhantacittā pākatindriyā.

Addasā kho Bhagavā te sambahule bhikkhū avidūre araññakuṭikāyaṁ viharante uddhate unnaḷe capale mukhare vikiṇṇavāce muṭṭhassatino asampajāne asamāhite vibbhantacitte pākatindriye.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

+ "Arakkhitena kāyena[3], micchādiṭṭhihatena[4] ca.
Thinamiddhā[5] bhibhūtena, vasaṁ mārassa gacchati.

* Tasmā rakkhitacitta'ssa, sammāsaṅkappagocaro.
Sammādiṭṭhipurekkhāro, ñatvāna udayabbayaṁ.
Thinamiddhābhibhū bhikkhu, sabbā duggatiyo jahe"ti. . Dutiyaṁ.

---

1. Anuggatā (Sī, Ka, Aṭṭhakathāyaṁ pāṭhantaraṁ.) 2. Ubbilāpā (Sī, Syā, I)
+ Khu 10. 71 piṭṭhepi. 3. Cittena (Nettiyaṁ) 4. Micchādiṭṭhigatena (Bahusu)
5. Thīnamiddhā (Sī, Syā, Kaṁ, I) * Khu 10. 41 piṭṭhepi.

3. Gopālakasutta

33. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ. Atha kho Bhagavā maggā okkamma yena aññataraṁ rukkhamūlaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi.

Atha kho aññataro gopālako yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho taṁ gopālakaṁ Bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi[1] samuttejesi sampahaṁsesi.

Atha kho so gopālako Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito[2] samuttejito sampahaṁsito Bhagavantaṁ etadavoca "adhivāsetu me bhante Bhagavā svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho so gopālako Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi.

Atha kho so gopālako tassā rattiyā accayena sake nivesane pahūtaṁ appodakapāyāsaṁ paṭiyādāpetvā navañca sappiṁ Bhagavato kālaṁ ārocesi "kālo bhante niṭṭhitaṁ bhattan"ti. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena tassa gopālakassa nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho so gopālako Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ appodakapāyāsena[3] navena ca sappinā sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho so gopālako Bhagavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho taṁ gopālakaṁ Bhagavā dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi. Atha kho acirapakkantassa Bhagavato taṁ gopālakaṁ aññataro puriso sīmantarikāya jīvitā voropesi.

---

1. Samādāpesi (?) 2. Samādāpito (?) 3. Appodakapāyasena ca (Ka)

Atha kho sambahulā bhikkhū yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ "yena bhante gopālakena ajja Buddhappamukho bhikkhusaṁgho appodakapāyāsena navena ca sappinā sahatthā santappito sampavārito, so kira bhante gopālako aññatarena purisena sīmantarikāya jīvitā voropito"ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Diso disaṁ yaṁ taṁ kayirā, verī vā pana verinaṁ.
Micchāpaṇihitaṁ cittaṁ, pāpiyo naṁ tato kare"ti. . Tatiyaṁ.

4. Yakkhapahārasutta

34. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā ca Sāriputto, āyasmā ca Mahāmoggallāno Kapotakandarāyaṁ viharanti. Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto juṇhāya rattiyā navoropitehi kesehi abbhokāse nisinno hoti aññataraṁ samādhiṁ samepajjitvā.

Tena kho pana samayena dve yakkhā sahāyakā uttarāya disāya dakkhiṇaṁ disaṁ gacchanti kenacideva karaṇīyena. Addasaṁsu kho te yakkhā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ juṇhāya rattiyā navoropitehi kesehi abbhokāse nisinnaṁ, disvāna eko yakkho dutiyaṁ yakkhaṁ etadavoca "paṭibhāti maṁ samma imassa samaṇassa sīse pahāraṁ dātun"ti. Evaṁ vutte so yakkho taṁ yakkhaṁ etadavoca "alaṁ samma mā samaṇaṁ āsādesi, uḷāro so samma samaṇo mahiddhiko mahānubhāvo"ti.

Dutiyampi kho so yakkho taṁ yakkhaṁ etadavoca "paṭibhāti maṁ samma imassa samaṇassa sīse pahāraṁ dātun"ti. Dutiyampi kho so yakkho taṁ yakkhaṁ etadavoca "alaṁ samma mā samaṇaṁ āsādesi, uḷāro so samaṇo mahiddhiko mahānubhāvo"ti. Tatiyampi kho so yakkho taṁ yakkhaṁ etadavoca "paṭibhāti maṁ samma imassa samaṇassa sīse

pahāraṁ dātun”ti. Tatiyampi kho so yakkho taṁ yakkhaṁ etadavoca “alaṁ samma mā samaṇaṁ āsādesi, uḷāro so samma samaṇo mahiddhiko mahānubhāvo”ti.

Atha kho so yakkho taṁ yakkhaṁ anādiyitvā āyasmato Sāriputtattherassa sīse pahāraṁ adāsi. Tāva mahā pahāro ahosi, api tena pahārena sattaratanaṁ vā aḍḍhaṭṭhamaratanaṁ vā nāgaṁ osādeyya, mahantaṁ vā pabbatakūṭaṁ padāleyya. Atha ca pana so yakkho “ḍayhāmi ḍayhāmī”ti vatvā tattheva mahānirayaṁ apatāsi[1].

Addasā kho āyasmā Mahāmoggallāno dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena tena yakkhena āyasmato Sāriputtattherassa sīse pahāraṁ dīyamānaṁ, disvā yena āyasmā Sāriputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etadavoca “kacci te āvuso khamanīyaṁ, kacci yāpanīyaṁ, kacci na kiñci dukkhan”ti. Khamanīyaṁ me āvuso Moggallāna, yāpanīyaṁ me āvuso Moggallāna, api ca me sīsaṁ thokaṁ dukkhanti.

Acchariyaṁ āvuso Sāriputta, abbhutaṁ āvuso Sāriputta, yāva[2] mahiddhiko āyasmā Sāriputto mahānubhāvo, idha te āvuso Sāriputta aññataro yakkho sīse pahāraṁ adāsi. Tāva mahā pahāro ahosi, api tena pahārena sattaratanaṁ vā aḍḍhaṭṭhamaratanaṁ vā nāgaṁ osādeyya, mahantaṁ vā pabbatakūṭaṁ padāleyya. Atha ca panāyasmā Sāriputto evamāha “khamanīyaṁ me āvuso Moggallāna, yāpanīyaṁ me āvuso Moggallāna, api ca me sīsaṁ thokaṁ dukkhan”ti.

Acchariyaṁ āvuso Moggallāna, abbhutaṁ āvuso Moggallāna, yāva[3] mahiddhiko āyasmā Mahāmoggallāno mahānubhāvo, yatra hi nāma yakkhampi passissati, mayaṁ panetarahi paṁsupisācakampi na passāmāti.

Assosi kho Bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya tesaṁ ubhinnaṁ mahānāgānaṁ imaṁ evarūpaṁ kathāsallāpaṁ.

---

1. Avatthāsi (Ka-Sī) 2. Yaṁ tvaṁ (Sī, Ka), yaṁ (Syā) 3. Yaṁ (Syā)

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Yassa selūpamaṁ cittaṁ, ṭhitaṁ nānupakampati.
Virattaṁ rajanīyesu, kopaneyye na kuppati.
Yassevaṁ bhāvitaṁ cittaṁ, kuto taṁ dukkhamessatī"ti. . Catutthaṁ.

5. Nāgasutta

35. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosambiyaṁ viharati Ghositārāme. Tena kho pana samayena Bhagavā ākiṇṇo viharati bhikkhūhi bhikkhunīhi upāsakehi upāsikāhi rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi, ākiṇṇo dukkhaṁ na phāsu viharati. Atha kho Bhagavato etadahosi "ahaṁ kho etarahi ākiṇṇo viharāmi bhikkhūhi bhikkhunīhi upāsakehi upāsikāhi rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi, ākiṇṇo dukkhaṁ na phāsu viharāmi, yaṁnūnāhaṁ eko gaṇasmā vūpakaṭṭho vihareyyan"ti.

Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Kosambiṁ piṇḍāya pāvisi, Kosambiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto sāmaṁ senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaramādāya anāmantetvā upaṭṭhākaṁ anapaloketvā bhikkhusaṁghaṁ eko adutiyo yena Pālileyyakaṁ tena cārikaṁ pakkāmi. Anupubbena cārikaṁ caramāno yena Pālileyyakaṁ tadavasari, tatra sudaṁ Bhagavā Pālileyyake viharati rakkhitavanasaṇḍe bhaddasālamūle.

Aññataropi kho hatthināgo ākiṇṇo viharati hatthīhi hatthinīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi, chinnaggāni ceva tiṇāni khādati, obhaggobhaggañcassa sākhābhaṅgaṁ khādanti, āvilāni ca pānīyāni pivati, ogāhā cassa uttiṇṇassa hatthiniyo kāyaṁ upanighaṁsantiyo gacchanti, ākiṇṇo dukkhaṁ na phāsu viharati. Atha kho tassa hatthināgassa etadahosi "ahaṁ kho etarahi ākiṇṇo viharāmi hatthīhi hatthinīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi, chinnaggāni ceva tiṇāni khādāmi, obhaggobhaggañca me sākhābhaṅgaṁ khādanti, āvilāni ca pānīyāni pivāmi, ogāhā ca me

---

* Khu 2. 257; Khu 10. 129 piṭṭhesupi.

uttiṇṇassa hatthiniyo kāyaṁ upanighaṁsantiyo gacchanti, ākiṇṇo dukkhaṁ na phāsu viharāmi, yaṁnūnāhaṁ eko gaṇasmā vūpakaṭṭho vihareyyan"ti.

Atha kho so hatthināgo yūthā apakkamma yena Pālileyyakaṁ rakkhitavanasaṇḍo bhaddasālamūlaṁ, yena Bhagavā tenupasaṅkami, tatra sudaṁ[1] so hatthināgo yasmiṁ padese Bhagavā viharati, taṁ padesaṁ [2] appaharitaṁ karoti, soṇḍāya ca[2] Bhagavato pānīyaṁ paribhojanīyaṁ upaṭṭhāpeti[3].

Atha kho Bhagavato rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi "ahaṁ kho pubbe ākiṇṇo vihāsiṁ bhikkhūhi bhikkhunīhi upāsakehi upāsikāhi rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi, ākiṇṇo dukkhaṁ na phāsu vihāsiṁ. Somhi etarahi anākiṇṇo viharāmi bhikkhūhi bhikkhunīhi upāsakehi upāsikāhi rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi, anākiṇṇo sukhaṁ phāsu viharāmī"ti.

Tassapi kho hatthināgassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi "ahaṁ kho pubbe ākiṇṇo vihāsiṁ hatthīhi hatthinīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi, chinnaggāni ceva tiṇāni khādiṁ, obhaggobhaggañca me sākhābhaṅgaṁ khādiṁsu, āvilāni ca pānīyāni apāyiṁ, ogāhā ca me uttiṇṇassa hatthiniyo kāyaṁ upanighaṁsantiyo agamaṁsu, ākiṇṇo dukkhaṁ na phāsu vihāsiṁ. Somhi etarahi anākiṇṇo viharāmi hatthīhi hatthinīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi, acchinnaggāni ceva tiṇāni khādāmi, obhaggobhaggañca me sākhābhaṅgaṁ na khādanti, anāvilāni ca pānīyāni pivāmi, ogāhā ca me uttiṇṇassa hatthiniyo na kāyaṁ upanighaṁsantiyo gacchanti, anākiṇṇo sukhaṁ phāsu viharāmī"ti.

Atha kho Bhagavā attano ca pavivekaṁ viditvā tassa ca hatthināgassa cetasā cetoparivitakkamaññāya tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

---

1. Upasaṅkamitvā tatra sudaṁ (Syā, I, Ka)

2-2. Appaharitañca karoti, soṇḍāya (Bahusu)

3. Upaṭṭhapeti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

"Etaṁ[1] nāgassa nāgena, īsādantassa hatthino.
Sameti cittaṁ cittena, yadeko ramatī mano"ti. . Pañcamaṁ.

6. Piṇḍolasutta

36. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Piṇḍolabhāradvājo Bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya āraññiko, piṇḍapātiko, paṁsukūliko, tecīvariko appiccho santuṭṭho pavivitto asaṁsaṭṭho āraddhavīriyo [2] dhutavādo adhicittamanuyutto.

Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Piṇḍolabhāradvājaṁ avidūre nisinnaṁ pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya āraññikaṁ, piṇḍapātikaṁ, paṁsukūlikaṁ, tecīvarikaṁ appicchaṁ santuṭṭhaṁ pavivittaṁ asaṁsaṭṭhaṁ āraddhavīriyaṁ dhutavādaṁ adhicittamanuyuttaṁ.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Anūpavādo anūpaghāto[3], pātimokkhe ca saṁvaro.
Mattaññutā ca bhattasmiṁ, pantañca sayanāsanaṁ.
Adhicitte ca āyogo, etaṁ Buddhāna sāsanan"ti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Sāriputtasutta

37. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto Bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya appiccho santuṭṭho pavivitto asaṁsaṭṭho āraddhavīriyo adhicittamanuyutto.

---

1. Evaṁ (Ka) Vi 3. 500 piṭṭhepi.
* Dī 2. 42; heṭṭhā 41.
2. Āraddhaviriyo (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3 Anupavādo anupaghāto (Syā, I, Ka)

Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ avidūre nisinnaṁ pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya appicchaṁ santuṭṭhaṁ pavivittaṁ asaṁsaṭṭhaṁ āraddhavīriyaṁ adhicittamanuyuttaṁ.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Adhicetaso appamajjato,
Munino monapathesu sikkhato.
Sokā na bhavanti tādino,
Upasantassa sadā satīmato"ti. . Sattamaṁ.

8. Sundarī sutta

38. + Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Bhagavā sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānaṁ, bhikkhusaṁghopi sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānaṁ. Aññatitthiyā pana paribbājakā asakkatā honti agarukatā amānitā apūjitā anapacitā na lābhino cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānaṁ.

Atha kho te aññatitthiyā paribbājakā Bhagavato sakkāraṁ asahamānā bhikkhusaṁghassa ca yena Sundarī paribbājikā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Sundariṁ paribbājikaṁ etadavocuṁ "ussahasi tvaṁ bhagini ñātīnaṁ atthaṁ kātun"ti. Kyāhaṁ ayyā karomi, kiṁ mayā na sakkā[1] kātuṁ, jīvitampi me pariccattaṁ ñātīnaṁ atthāyāti.

Tena hi bhagini abhikkhaṇaṁ Jetavanaṁ gacchāhīti. "Evaṁ ayyā"ti kho Sundarī paribbājikā tesaṁ aññatitthiyānaṁ paribbājakānaṁ paṭissutvā abhikkhaṇaṁ Jetavanaṁ agamāsi.

---

* Vi 2. 77; Khu 2. 234 piṭṭhesupi. + Heṭṭhā 89 piṭṭhepi.

1. Kiṁ mayā sakkā (Syā, I)

Yadā te aññiṁsu aññatitthiyā paribbājakā "vodiṭṭhā kho Sundarī paribbājikā bahujanena abhikkhaṇaṁ Jetavanaṁ gacchantī"ti[1], atha naṁ jīvitā voropetvā tattheva Jetavanassa parikhākūpe nikkhipitvā[2] yena rājā Pasenadi Kosalo tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etadavocuṁ "yā sā mahārāja Sundarī paribbājikā, sā no na dissatī"ti. Kattha pana tumhe āsaṅkathāti. Jetavane mahārājāti. Tena hi Jetavanaṁ vicinathāti.

Atha kho te aññatitthiyā paribbājakā Jetavanaṁ vicinitvā yathānikkhittaṁ parikhākūpā uddharitvā mañcakaṁ āropetvā Sāvatthiṁ pavesetvā rathiyāya rathiyaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ upasaṅkamitvā manusse ujjhāpesuṁ—

Passathāyyā samaṇānaṁ Sakyaputtiyānaṁ kammaṁ, alajjino ime samaṇā Sakyaputtiyā dussīlā pāpadhammā musāvādino abrahmacārino, ime hi nāma dhammacārino samacārino brahmacārino saccavādino sīlavanto kalyāṇadhammā paṭijānissanti, natthi imesaṁ sāmaññaṁ, natthi imesaṁ brahmaññaṁ, naṭṭhaṁ imesaṁ sāmaññaṁ, naṭṭhaṁ imesaṁ brahmaññaṁ, kuto imesaṁ sāmaññaṁ, kuto imesaṁ brahmaññaṁ, apagatā ime sāmaññā, apagatā imebrahmaññā, kathaṁ hi nāma puriso purisakiccaṁ karitvā itthiṁ jīvitā voropessatīti.

Tena kho pana samayena Sāvatthiyaṁ manussā bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosanti vihesanti—

Alajjino ime samaṇā Sakyaputtiyā dussīlā pāpadhammā musāvādino abrahmacārino, ime hi nāma dhammacārino samacārino brahmacārino saccavādino sīlavanto kalyāṇadhammā paṭijānissanti, natthi imesaṁ sāmaññaṁ, natthi imesaṁ brahmaññaṁ, naṭṭhaṁ imesaṁ sāmaññaṁ, naṭṭhaṁ imesaṁ brahmaññaṁ, kuto imesaṁ sāmaññaṁ, kuto imesaṁ brahmaññaṁ, apagatā ime sāmaññā, apagatā ime brahmaññā, kathaṁ hi nāma puriso purisakiccaṁ karitvā itthiṁ jīvitā voropessatīti.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisiṁsu, Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ

---

1. Gacchatīti (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Nikhanitvā (Sī, Syā, I)

piṇḍapātapaṭikkantā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ—

Etarahi bhante Sāvatthiyaṁ manussā bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosanti vihesanti "alajjino ime samaṇā Sakyaputtiyā dussīlā pāpadhammā musāvādino abrahmacārino, ime hi nāma dhammacārino samacārino brahmacārino saccavādino sīlavanto kalyāṇadhammā paṭijānissanti, natthi imesaṁ sāmaññaṁ, natthi imesaṁ brahmaññaṁ, naṭṭhaṁ imesaṁ sāmaññaṁ, naṭṭhaṁ imesaṁ brahmaññaṁ, kuto imesaṁ sāmaññaṁ, kuto imesaṁ brahmaññaṁ, apagatā ime sāmaññā, apagatā ime brahmaññā, kathaṁ hi nāma puriso purisakiccaṁ karitvā itthiṁ jīvitā voropessatī"ti.

Neso bhikkhave saddo ciraṁ bhavissati, sattāhameva bhavissati, sattāhassa accayena antaradhāyissati. Tena hi bhikkhave ye manussā bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosanti vihesanti, te tumhe imāya gāthāya paṭicodetha—

"Abhūtavādī nirayaṁ upeti,
Yo vāpi[1] katvā na karomi'cāha.
Ubhopi te pecca samā bhavanti,
Nihīnakammā manujā paratthā"ti.

Atha kho te bhikkhū Bhagavato santike imaṁ gāthaṁ pariyāpuṇitvā ye manussā bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosanti vihesanti, te imāya gāthāya paṭicodenti—

"Abhūtavādī nirayaṁ upeti,
Yo vāpi katvā na karomi'cāha.
Ubhopi te pecca samā bhavanti,
Nihīnakammā manujā paratthā"ti.

---

1. Yo cāpi (Sī, I, Ka)

Manussānaṁ etadahosi “akārakā ime samaṇā Sakyaputtiyā, nayimehi kataṁ, sapantime samaṇā Sakyaputtiyā”ti, neva so saddo ciraṁ ahosi, sattāhameva ahosi, sattāhassa accayena antaradhāyi.

Atha kho sambahulā bhikkhū yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavato etadavocuṁ—

Acchariyaṁ bhante abbhutaṁ bhante, yāva subhāsitaṁ cidaṁ bhante Bhagavatā “neso bhikkhave saddo ciraṁ bhavissati, sattāhameva bhavissati, sattāhassa accayena antaradhāyissatī”ti, antarahito so bhante saddoti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

“Tudanti vācāya janā asaññatā,
Sarehi saṅgāmagataṁva kuñjaraṁ.
Sutvāna vākyaṁ pharusaṁ udīritaṁ,
Adhivāsaye bhikkhu aduṭṭhacitto”ti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Upasenasutta

39. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Atha kho āyasmato Upasenassa Vaṅgantaputtassa rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi “lābhā vata me, suladdhaṁ vata me, Satthā ca me Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho, svākkhāte camhi dhammavinaye agārasmā anagāriyaṁ pabbajito, sabrahmacārino ca me sīlavanto kalyāṇadhammā, sīlesu camhi paripūrakārī, susamāhito camhi ekaggacitto, arahā camhi khīṇāsavo, mahiddhiko camhi mahānubhāvo, bhaddakaṁ me jīvitaṁ bhaddakaṁ maraṇan”ti.

Atha kho Bhagavā āyasmato Upasenassa Vaṅgantaputtassa cetasā cetoparivitakkamaññāya tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Yaṁ jīvitaṁ na tapati, maraṇante na socati.
Sa ve diṭṭhapado dhīro, sokamajjhe na socati.

Ucchinnabhavataṇhassa, santacittassa bhikkhuno.
Vikkhīṇo jātisaṁsāro, natthi tassa punabbhavo"ti. . Navamaṁ.

10. Sāriputta-upasamasutta

40. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto Bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya attano upasamaṁ paccavekkhamāno.

Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ avidūre nisinnaṁ pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya attano upasamaṁ paccavekkhamānaṁ.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Upasantasantacittassa, netticchinnassa bhikkhuno.
Vikkhīṇo jātisaṁsāro, mutto so mārabandhanā"ti.

Dasamaṁ.

Meghiyavaggo catuttho.

Tassuddānaṁ

Meghiyo Uddhatā Gopālo, Yakkho[1] Nāgena pañcamaṁ.
Piṇḍolo Sāriputto ca, Sundarī bhavati aṭṭhamaṁ.
Upaseno Vaṅgantaputto, Sāriputto ca te dasāti.

---

1. Juṇhā (Sī, Syā, I), juṇhaṁ (Ka)

5. Soṇavagga[1]

1. Piyatarasutta

41. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena rājā Pasenadi Kosalo Mallikāya deviyā saddhiṁ uparipāsādavaragato hoti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Mallikaṁ deviṁ etadavoca "atthi nu kho te Mallike kocañño attanā piyataro"ti.

Natthi kho me mahārāja kocañño attanā piyataro, tuyhṁ pana mahārāja atthañño koci attanā piyataroti. Mayhampi kho Mallike natthañño koci attanā piyataroti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo pāsādā orohitvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etadavoca—

Idhāhaṁ bhante Mallikāya deviyā saddhiṁ uparipāsādavaragato Mallikaṁ deviṁ etadavocaṁ "atthi nu kho te Mallike kocañño attanā piyataro"ti. Evaṁ vutte Mallikā devī maṁ etadavoca "natthi kho me mahārāja kocañño attanā piyataro. Tuyhaṁ pana mahārāja atthañño koci attanā piyataro"ti. Evaṁ vutte ahaṁ bhante Mallikaṁ deviṁ etadavocaṁ "mayhampi kho Mallike natthañño koci attanā piyataro"ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Sabbā disā anuparigamma cetasā,
Nevajjhagā piyataramattanā kvaci.
Evaṁ piyo puthu attā paresaṁ,
Tasmā na hiṁse para'mattakāmo"ti. . Paṭhamaṁ.

---

1. Mahāvagga (Aṭṭhakathāya sameti)

* Khu 10. 142 piṭṭhepi.

2. Appāyukasutta

42. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā Ānando sāyanhasamayaṁ paṭisallānā[1] vuṭṭhito yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca "acchariyaṁ bhante abbhutaṁ bhante, yāva appāyukā hi bhante Bhagavato mātā ahosi, sattāhajāte Bhagavati Bhagavato mātā kālamakāsi, Tusitaṁ kāyaṁ upapajjī"ti.

Evametaṁ Ānanda[2], appāyukā hi Ānanda bodhisattamātaro honti, sattāhajātesu bodhisattesu bodhisattamātaro kālaṁ karonti, Tusitaṁ kāyaṁ upapajjantīti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Ye keci bhūtā bhavissanti ye vāpi,
Sabbe gamissanti pahāya dehaṁ.
Taṁ sabbajāniṁ kusalo viditvā,
Ātāpiyo brahmacariyaṁ careyyā"ti. . Dutiyaṁ.

3. Suppabuddhakuṭṭhisutta

43. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena Rājagahe Suppabuddho nāma kuṭṭhī ahosi manussadaliddo manussakapaṇo manussavarāko. Tena kho pana samayena Bhagavā mahatiyā parisāya parivuto dhammaṁ desento nisinno hoti.

Addasā kho Suppabuddho kuṭṭhī taṁ mahājanakāyaṁ dūratova sannipatitaṁ, disvānassa etadahosi "nissaṁsayaṁ kho ettha kiñci khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vā bhājīyati[3], yaṁnūnāhaṁ yena so mahājanakāyo tenupasaṅkameyyaṁ, appeva nāmettha kiñci khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vā labheyyan"ti.

---

1. Paṭisallāṇā (Sī)
2. Evametaṁ Ānanda evametaṁ Ānanda (Syā)
3. Bhājīyissati (Sī)

* Khu 10. 142 piṭṭhepi.

Atha kho Suppabuddho kuṭṭhī yena so mahājanakāyo tenupasaṅkami. Addasā kho Suppabuddho kuṭṭhī Bhagavantaṁ mahatiyā parisāya parivutaṁ dhammaṁ desentaṁ nisinnaṁ, disvānassa etadahosi "na kho ettha kiñci khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vā bhājīyati, samaṇo ayaṁ Gotamo parisati dhammaṁ deseti, yaṁnūnāhampi dhammaṁ suṇeyyan"ti tattheva ekamantaṁ nisīdi "ahampi dhammaṁ sossāmī"ti.

Atha kho Bhagavā sabbāvantaṁ parisaṁ cetasā ceto paricca manasākāsi "ko nu kho idha bhabbo dhammaṁ viññātun"ti. Addasā kho Bhagavā Suppabuddhaṁ kuṭṭhiṁ tassaṁ parisāyaṁ nisinnaṁ, disvānassa etadahosi "ayaṁ kho idha bhabbo dhammaṁ viññātun"ti Suppabuddhaṁ kuṭṭhiṁ ārabbha anupubbiṁ kathaṁ[1] kathesi. Seyyathidaṁ, dānakathaṁ sīlakathaṁ saggakathaṁ kāmānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ nekkhamme[2] ānisaṁsaṁ pakāsesi. Yadā Bhagavā aññāsi Suppabuddhaṁ kuṭṭhiṁ kallacittaṁ muducittaṁ vinīvaraṇacittaṁ udaggacittaṁ pasannacittaṁ. Atha yā Buddhānaṁ sāmukkaṁsikā dhammadesanā, taṁ pakāsesi dukkhaṁ samudayaṁ nirodhaṁ maggaṁ. Seyyathāpi nāma suddhaṁ vatthaṁ apagatakāḷakaṁ sammadeva rajanaṁ paṭiggaṇheyya, evamevaṁ Suppabuddhassa kuṭṭhissa tasmiṁ yeva āsane virajaṁ vītamalaṁ dhammacakkhuṁ udapādi "yaṁ kiñci samudayadhammaṁ, sabbaṁ taṁ nirodhadhamman"ti.

Atha kho Suppabuddho kuṭṭhī diṭṭhadhammo pattadhammo viditadhammo pariyogāḷhadhammo tiṇṇavicikiccho vigatakathaṁkatho vesārajjappatto aparappaccayo Satthu sāsane uṭṭhāyāsanā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Suppabuddho kuṭṭhī Bhagavantaṁ etadavoca—

Abhikkantaṁ bhante abhikkantaṁ bhante, seyyathāpi bhante nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya "cakkhumanto rūpāni dakkhantī"ti. Evamevaṁ Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu "ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan"ti.

---

1. Ānupubbikathaṁ (Sī), anupubbikathaṁ (Syā, I, Ka)
2. Nekkhammeca (Sī, Syā, I)

Atha kho Suppabuddho kuṭṭhī Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samedapito samuttejito sampahaṁsito Bhagavatā bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho acirapakkantaṁ Suppabuddhaṁ kuṭṭhiṁ gāvī taruṇavacchā adhipatitvā jīvitā voropesi.

Atha kho sambahulā bhikkhū yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ "yo so bhante Suppabuddho nāma kuṭṭhī Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito samuttejito sampahaṁsito, so kālaṅkato, tassa kā gati, ko abhisamparāyo"ti.

Paṇḍito bhikkhave Suppabuddho kuṭṭhī paccapādi dhammassānudhammaṁ, na ca maṁ dhammādhikaraṇaṁ vihesesi, Suppabuddho bhikkhave kuṭṭhī tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇoti.

Evaṁ vutte aññataro bhikkhu Bhagavantaṁ etadavoca "ko nu kho bhante hetu ko paccayo, yena Suppabuddho kuṭṭhī ahosi manussadaliddo manussakapaṇo manussavarāko"ti.

Bhūtapubbaṁ bhikkhave Suppabuddho kuṭṭhī imasmiṁyeva Rājagahe seṭṭhiputto ahosi, so uyyānabhūmiṁ niyyanto addasa Tagarasikhiṁ[1] Paccekabuddhaṁ nagaraṁ piṇḍāya pavisantaṁ, disvānassa etadahosi "kvāyaṁ kuṭṭhī kuṭṭhicīvarena vicaratī"ti niṭṭhubhitvā apasabyato[2] karitvā pakkāmi. So tassa kammassa vipākena bahūni vassasatāni bahūni vassasahassāni bahūni vassasatasahassāni niraye paccittha, tasseva kammassa vipākāvasesena imasmiṁyeva Rājagahe kuṭṭhī ahosi manussadaliddo manussakapaṇo manussavarāko. So Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma saddhaṁ samādiyi, sīlaṁ samādiyi, sutaṁ samādiyi, cāgaṁ samādiyi, paññaṁ samādiyi. So Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma saddhaṁ samādiyitvā sīlaṁ samādiyitvā sutaṁ samādiyitvā cāgaṁ samādiyitvā paññaṁ samādiyitvā

---

1. Taggarasikhiṁ (Ka) 2. Apabyāmato (Syā, Saṁ 1. 228 piṭṭhepi)

kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapanno devānaṁ Tāvatiṁsānaṁ sahabyataṁ, so tattha aññe deve atirocati vaṇṇena ceva yasasā cāti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Cakkhumā visamānīva, vijjamāne parakkame*.
Paṇḍito jīvalokasmiṁ, pāpāni parivajjaye"ti. . Tatiyaṁ.

4. Kumārakasutta

44. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulā kumārakā antarā ca Sāvatthiṁ antarā ca Jetavanaṁ macchake bādhenti.

Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi, addasā kho Bhagavā te sambahule kumārake antarā ca Sāvatthiṁ antarā ca Jetavanaṁ macchake bādhente, disvāna yena te kumārakā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā te kumārake etadavoca "bhāyatha vo tumhe kumārakā dukkhassa, appiyaṁ vo dukkhan"ti. Evaṁ bhante, bhāyāma mayaṁ bhante dukkhassa, appiyaṁ no dukkhanti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

+ "Sace bhāyatha dukkhassa, sace vo dukkhamappiyaṁ.
Mākattha pāpakaṁ kammaṁ, āvi vā yadi vā raho.

Sace ca pāpakaṁ kammaṁ, karissatha karotha vā.
Na vo dukkhā pamutyatthi, upeccapi[1] palāyatan"ti. . Catutthaṁ.

---

* Khu 10. 7 piṭṭhepi. + Khu 10. 109 piṭṭhepi.

1. Upaccapi (Ka), uppaccapi (?), uppatitvāpi iti attho.

5. Uposathasutta

45. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena Bhagavā tadahuposathe bhikkhusaṁghaparivuto nisinno hoti.

Atha kho āyasmā Ānando abhikkantāya rattiyā nikkhante paṭhame yāme uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ[1] karitvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantā bhante ratti, nikkhanto paṭhamo yāmo, ciranisinno bhikkhusaṁgho, uddisatu bhante Bhagavā bhikkhūnaṁ pātimokkhan"ti. Evaṁ vutte Bhagavā tuṇhī ahosi.

Dutiyampi kho āyasmā Ānando abhikkantāya rattiyā nikkhante majjhime yāme uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantā bhante ratti, nikkhanto majjhimo yāmo, ciranisinno bhikkhusaṁgho, uddisatu bhante Bhagavā bhikkhūnaṁ pātimokkhan"ti. Dutiyampi kho Bhagavā tuṇhī ahosi.

Tatiyampi kho āyasmā Ānando abhikkantāya rattiyā nikkhante pacchime yāme uddhaste aruṇe nandimukhiyā rattiyā uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantā bhante ratti, nikkhanto pacchimo yāmo, uddhasto aruṇo, nandimukhī ratti, ciranisinno bhikkhusaṁgho, uddisatu bhante Bhagavā bhikkhūnaṁ pātimokkhan"ti. Aparisuddhā Ānanda parisāti.

Atha kho āyasmato Mahāmoggallānassa etadahosi "kaṁ nu kho Bhagavā puggalaṁ sandhāya evamāha 'aparisuddhā Ānanda parisā'ti". Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno sabbāvantaṁ bhikkhusaṁghaṁ cetasā ceto paricca manasākāsi, addasā kho āyasmā Mahāmoggallāno taṁ puggalaṁ dussīlaṁ pāpadhammaṁ asuciṁ saṅkassarasamācāraṁ paṭicchannakammantaṁ assamaṇaṁ samaṇapaṭiññaṁ abrahmacāriṁ brahmacāripaṭiññaṁ antopūtiṁ avassutaṁ kasambujātaṁ majjhe bhikkhusaṁghassa nisinnaṁ, disvāna uṭṭhāyāsanā yena so puggalo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā taṁ puggalaṁ

---

1. Cīvaraṁ (sabbattha)

etadavoca "uṭṭhehi āvuso, diṭṭhosi Bhagavatā, natthi te bhikkhūhi saddhiṁ saṁvāso"ti. Evaṁ vutte[1] so puggalo tuṇhī ahosi.

Dutiyampi kho āyasmā Mahāmoggallāno taṁ puggalaṁ etadavoca "uṭṭhehi āvuso, diṭṭhosi Bhagavatā, natthi te bhikkhūhi saddhiṁ saṁvāso"ti. Dutiyampi kho -pa-. Tatiyampi kho so puggalo tuṇhī ahosi.

Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno taṁ puggalaṁ bāhāya gahetvā bahidvārakoṭṭhakā nikkhāmetvā sūcighaṭikaṁ datvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ etadavoca "nikkhāmito bhante so puggalo mayā, parisuddhā parisā, uddisatu bhante Bhagavā bhikkhūnaṁ pātimokkhan"ti. Acchariyaṁ Moggallāna abbhutaṁ Moggallāna, yāva bāhāgahaṇāpi nāma so moghapuriso āgamessatīti.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi—na dānāhaṁ bhikkhave ito paraṁ[2] uposathaṁ karissāmi, pātimokkhaṁ uddisissāmi. Tumheva dāni bhikkhave ito paraṁ uposathaṁ kareyyātha, pātimokkhaṁ uddiseyyātha. Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso yaṁ Tathāgato aparisuddhāya parisāya uposathaṁ kareyya, pātimokkhaṁ uddiseyya.

Aṭṭhime bhikkhave mahāsamudde acchariyā abbhutā dhammā, ye disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti. Katame aṭṭha?

Mahāsamuddo bhikkhave anupubbaninno anupubbapoṇo anupubbapabbhāro na āyatakeneva papāto. Yampi[3] bhikkhave mahāsamuddo anupubbaninno anupubbapoṇo anupubbapabbhāro na āyatakeneva papāto. Ayaṁ bhikkhave mahāsamudde paṭhamo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

---

1. Atha kho (sabbattha), Vi 4. 419; Aṁ 3. 45 piṭṭhe passitabbaṁ.
2. Na dānāhaṁ bhikkhave ajjatagge (Aṁ 3. 45 piṭṭhe)
3. Yaṁ (Sī, Syā, Ka)

Puna caparaṁ bhikkhave mahāsamuddo ṭhitadhammo velaṁ nātivattati. Yampi bhikkhave mahāsamuddo ṭhitadhammo velaṁ nātivattati. Ayaṁ[1] bhikkhave mahāsamudde dutiyo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

Puna caparaṁ bhikkhave mahāsamuddo na matena kuṇapena saṁvasati. Yaṁ hoti mahāsamudde mataṁ kuṇapaṁ, taṁ khippameva[2] tīraṁ vāheti, thalaṁ ussāreti. Yampi bhikkhave mahāsamuddo na matena kuṇapena saṁvasati. Yaṁ hoti mahāsamudde mataṁ kuṇapaṁ, taṁ khippameva tīraṁ vāheti, thalaṁ ussāreti. Ayaṁ bhikkhave mahāsamudde tatiyo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

Puna caparaṁ bhikkhave yā kāci mahānadiyo. Seyyathidaṁ, Gaṅgā Yamunā Aciravatī Sarabhū Mahī. Tā mahāsamuddaṁ patvā[3] jahanti purimāni nāmagottāni, "mahāsamuddo"tveva saṅkhaṁ gacchanti. Yampi bhikkhave yā kāci mahānadiyo. Seyyathidaṁ, Gaṅgā Yamunā Aciravatī Sarabhū Mahī. Tā mahāsamuddaṁ patvā jahanti purimāni nāmagottāni, "mahāsamuddo"tveva saṅkhaṁ gacchanti. Ayaṁ bhikkhave mahāsamudde catuttho acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

Puna caparaṁ bhikkhave yā ca loke savantiyo mahāsamuddaṁ appenti, yā ca antalikkhā dhārā papatanti, na tena mahāsamuddassa ūnattaṁ vā pūrattaṁ vā paññāyati. Yampi bhikkhave yā ca loke savantiyo mahāsamuddaṁ appenti, yā ca antalikkhā dhārā papatanti, na tena mahāsamuddassa ūnattaṁ vā pūrattaṁ vā paññāyati. Ayaṁ bhikkhave mahāsamudde pañcamo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

Puna caparaṁ bhikkhave mahāsamuddo ekaraso loṇaraso. Yampi bhikkhave mahāsamuddo ekaraso loṇaraso. Ayaṁ bhikkhave mahāsamudde chaṭṭho acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

Puna caparaṁ bhikkhave mahāsamuddo bahuratano anekaratano. Tatrimāni ratanāni, seyyathidaṁ, muttā maṇi veḷuriyo saṅkho silā

---

1. Ayampi (sabbattha)
2. Khippaññeva (Sī), khippaṁyeva (Ka)
3. Pattā (Syā, I, Ka)

pavāḷaṁ rajataṁ jātarūpaṁ lohitaṅgo[1] masāragallaṁ. Yampi bhikkhave mahāsamuddo bahuratano anekaratano. Tatrimāni ratanāni, seyyathidaṁ, muttā maṇi veḷuriyo saṅkho silā pavāḷaṁ rajataṁ jātarūpaṁ lohitaṅgo masāragallaṁ. Ayaṁ bhikkhave mahāsamudde sattamo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

Puna caparaṁ bhikkhave mahāsamuddo mahataṁ bhūtānaṁ āvāso. Tatrime bhūtā, Timi Timiṅgalo Timitimiṅgalo[2] asurā nāgā gandhabbā. Santi mahāsamudde yojanasatikāpi attabhāvā dviyojanasatikāpi attabhāvā tiyojanasatikāpi attabhāvā catuyojanasatikāpi attabhāvā pañcayojanasatikāpi attabhāvā. Yampi bhikkhave mahāsamuddo mahataṁ bhūtānaṁ āvāso. Tatrime bhūtā, Timi Timiṅgalo Timitimiṅgalo asurā nāgā gandhabbā. Santi mahāsamudde yojanasatikāpi attabhāvā dviyojanasatikāpi attabhāvā -pa- pañcayojanasatikāpi attabhāvā. Ayaṁ bhikkhave mahāsamudde aṭṭhamo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti. Ime kho bhikkhave aṭṭha mahāsamudde acchariyā abbhutā dhammā, ye disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

Evamevaṁ kho bhikkhave imasmiṁ dhammavinaye aṭṭha acchariyā abbhutā dhammā, ye disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye abhiramanti. Katame aṭṭha?

Seyyathāpi bhikkhave mahāsamuddo anupubbaninno anupubbapoṇo anupubbapabbhāro na āyatakeneva papāto. Evamevaṁ kho bhikkhave imasmiṁ dhammavinaye anupubbasikkhā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā na āyatakeneva aññāpaṭivedho. Yampi bhikkhave imasmiṁ dhammavinaye anupubbasikkhā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā na āyatakeneva aññāpaṭivedho. Ayaṁ bhikkhave imasmiṁ dhammavinaye paṭhamo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye abhiramanti.

---

1. Lohitaṅko (Sī, I), lohitako (?)
2. Timi timiṅgalo timirapiṅgalo (Sī, I, Aṁ 3. 40)

Seyyathāpi bhikkhave mahāsamuddo ṭhitadhammo velaṁ nātivattati. Evamevaṁ kho bhikkhave yaṁ mayā sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññattaṁ, taṁ mama sāvakā jīvitahetupi nātikkamanti. Yampi bhikkhave mayā sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññattaṁ, taṁ mama sāvakā jīvitahetupi nātikkamanti. Ayaṁ bhikkhave imasmiṁ dhammavinaye dutiyo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye abhiramanti.

Seyyathāpi bhikkhave mahāsamuddo na matena kuṇapena saṁvasati. Yaṁ hoti mahāsamudde mataṁ kuṇapaṁ, taṁ khippameva tīraṁ vāheti, thalaṁ ussāreti. Evamevaṁ kho bhikkhave yo so puggalo dussīlo pāpadhammo asuci saṅkassarasamācāro paṭicchannakammanto assamaṇo samaṇapaṭiñño abrahmacārī brahmacāripaṭiñño antopūti avassuto kasambujāto, na tena saṁgho saṁvasati, atha kho naṁ khippameva sannipatitvā ukkhipati. Kiñcāpi so hoti majjhe bhikkhusaṁghassa nisinno, atha kho so ārakāva saṁghamhā, saṁgho ca tena. Yampi bhikkhave yo so puggalo dussīlo pāpadhammo asuci saṅkassarasamācāro paṭicchannakammanto assamaṇo samaṇapaṭiñño abrahmacārī brahmacāripaṭiñño antopūti avassuto kasambujāto, na tena saṁgho saṁvasati. Khippameva naṁ sannipatitvā ukkhipati. Kiñcāpi so hoti majjhe bhikkhusaṁghassa nisinno, atha kho so ārakāva saṁghamhā, saṁgho ca tena. Ayaṁ bhikkhave imasmiṁ dhammavinaye tatiyo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye abhiramanti.

Seyyathāpi bhikkhave yā kāci mahānadiyo. Seyyathidaṁ, Gaṅgā Yamunā Aciravatī Sarabhū Mahī. Tā mahāsamuddaṁ patvā jahanti purimāni nāmagottāni, "mahāsamuddo"tveva saṅkhaṁ gacchanti. Evamevaṁ kho bhikkhave cattāro vaṇṇā khattiyā brāhmaṇā vessā suddā, te Tathāgatappavedite dhammavinaye agārasmā anagāriyaṁ pabbajitvā[1] jahanti purimāni nāmagottāni, "samaṇā Sakyaputtiyā"tveva saṅkhaṁ gacchanti. Yampi bhikkhave cattāro vaṇṇā khattiyā brāhmaṇā vessā suddā, te Tathāgatappavedite dhammavinaye agārasmā anagāriyaṁ pabbajitvā jahanti purimāni

---

1. Pabbajitā (Ka-Sī)

nāmagottāni, "samaṇā Sakyaputtiyā"tveva saṅkhaṁ gacchanti. Ayaṁ bhikkhave imasmiṁ dhammavinaye catuttho acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye abhiramanti.

Seyyathāpi bhikkhave yā ca loke savantiyo mahāsamuddaṁ appenti, yā ca antalikkhā dhārā papatanti, na tena mahāsamuddassa ūnattaṁ vā pūrattaṁ vā paññāyati. Evamevaṁ kho bhikkhave bahū cepi bhikkhū anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyanti, na tena nibbānadhātuyā ūnattaṁ vā pūrattaṁ vā paññāyati. Yampi bhikkhave bahū cepi bhikkhū anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyanti, na tena nibbānadhātuyā ūnattaṁ vā pūrattaṁ vā paññāyati. Ayaṁ bhikkhave imasmiṁ dhammavinaye pañcamo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye abhiramanti.

Seyyathāpi bhikkhave mahāsamuddo ekaraso loṇaraso. Evamevaṁ kho bhikkhave ayaṁ dhammavinayo ekaraso vimuttiraso. Yampi bhikkhave ayaṁ dhammavinayo ekaraso vimuttiraso. Ayaṁ bhikkhave imasmiṁ dhammavinaye chaṭṭho acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye abhiramanti.

Seyyathāpi bhikkhave mahāsamuddo bahuratano anekaratano. Tatrimāni ratanāni, seyyathidaṁ, muttā maṇi veḷuriyo saṅkho silā pavāḷaṁ rajataṁ jātarūpaṁ lohitaṅgo masāragallaṁ. Evamevaṁ kho bhikkhave ayaṁ dhammavinayo bahuratano anekaratano. Tatrimāni ratanāni, seyyathidaṁ, cattāro satipaṭṭhānā cattāro sammappadhānā cattāro iddhipādā pañcindriyāni pañca balāni satta bojjhaṅgā ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Yampi bhikkhave ayaṁ dhammavinayo bahuratano anekaratano. Tatrimāni ratanāni, seyyathidaṁ, cattāro satipaṭṭhānā cattāro sammappadhānā cattāro iddhipādā pañcindriyāni pañca balāni satta bojjhaṅgā ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Ayaṁ bhikkhave imasmiṁ dhammavinaye sattamo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye abhiramanti.

Seyyathāpi bhikkhave mahāsamuddo mahataṁ bhūtānaṁ āvāso. Tatrime bhūtā, Timi Timiṅgalo Timitimiṅgalo asurā nāgā gandhabbā.

Santi mahāsamudde yojanasatikāpi attabhāvā dviyojanasatikāpi attabhāvā tiyojanasatikāpi attabhāvā catuyojanasatikāpi attabhāvā pañcayojanasatikāpi attabhāvā. Evamevaṁ kho bhikkhave ayaṁ dhammavinayo mahataṁ bhūtānaṁ āvāso. Tatrime bhūtā, sotāpanno sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno, sakadāgāmī sakadāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno, anāgāmī anāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno, arahā arahattāya[1] paṭipanno. Yampi bhikkhave ayaṁ dhammavinayo mahataṁ bhūtānaṁ āvāso. Tatrime bhūtā, sotāpanno sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno, sakadāgāmī sakadāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno, anāgāmī anāgāmiphalasacchikiriyāya paṭipanno, arahā arahattāya paṭipanno. Ayaṁ bhikkhave imasmiṁ dhammavinaye aṭṭhamo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye abhiramanti. Ime kho bhikkhave imasmiṁ dhammavinaye aṭṭha acchariyā abbhutā dhammā, ye disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye abhiramantīti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Channamativassati, vivaṭaṁ nātivassati.
Tasmā channaṁ vivaretha, evaṁ taṁ nātivassatī"ti. . Pañcamaṁ.

6. Soṇasutta

46. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Mahākaccāno Avantīsu viharati Kuraraghare[2] Pavatte pabbate. Tena kho pana samayena Soṇo upāsako kuṭikaṇṇo āyasmato Mahākaccānassa upaṭṭhāko hoti.

Atha kho Soṇassa upāsakassa kuṭikaṇṇassa rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi "yathā yathā kho ayyo Mahākaccāno dhammaṁ deseti, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ,

---

1. Arahattaphalasacchikiriyāya (Sī)
* Khu 2. 289; Vi 4. 424; Vi 5. 263; Khu 10. 132, 144 piṭṭhesupi.
2. Kururaghare (Syā, Vi 3. 283), Kulaghare (Ka)

yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan”ti.

Atha kho Soṇo upāsako kuṭikaṇṇo yenāyasmā Mahākaccāno tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Soṇo upāsako kuṭikaṇṇo āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ etadavoca—

Idha mayhaṁ bhante rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi “yathā yathā kho ayyo Mahākaccāno dhammaṁ deseti, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan”ti, pabbājetu maṁ bhante ayyo Mahākaccānoti.

Evaṁ vutte āyasmā Mahākaccāno Soṇaṁ upāsakaṁ kuṭikaṇṇaṁ etadavoca “dukkaraṁ kho Soṇa yāvajīvaṁ ekabhattaṁ ekaseyyaṁ brahmacariyaṁ, iṅgha tvaṁ Soṇa tattheva āgārikabhūto samāno Buddhānaṁ sāsanaṁ anuyuñja kālayuttaṁ ekabhattaṁ ekaseyyaṁ brahmacariyan”ti. Atha kho Soṇassa upāsakassa kuṭikaṇṇassa yo ahosi pabbajjābhisaṅkhāro, so paṭipassambhi.

Dutiyampi kho -pa-. Dutiyampi kho āyasmā Mahākaccāno Soṇaṁ upāsakaṁ kuṭikaṇṇaṁ etadavoca “dukkaraṁ kho Soṇa yāvajīvaṁ ekabhattaṁ ekaseyyaṁ brahmacariyaṁ, iṅgha tvaṁ Soṇa tattheva āgārikabhūto samāno Buddhānaṁ sāsanaṁ anuyuñja kālayuttaṁ ekabhattaṁ ekaseyyaṁ brahmacariyan”ti. Dutiyampi kho Soṇassa upāsakassa kuṭikaṇṇassa yo ahosi pabbajjābhisaṅkhāro, so paṭipassambhi.

Tatiyampi kho Soṇassa upāsakassa kuṭikaṇṇassa rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi “yathā yathā kho ayyo Mahākaccāno dhammaṁ deseti, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan”ti. Tatiyampi kho Soṇo upāsako

kuṭikaṇṇo yenāyasmā Mahākaccāno tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Soṇo upasako kuṭikaṇṇo āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ etadavoca—

Idha mayhaṁ bhante rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi "yathā yathā kho ayyo Mahākaccāno dhammaṁ deseti, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan"ti, pabbājetu maṁ bhante ayyo Mahākaccānoti.

Atha kho āyasmā Mahākaccāno Soṇaṁ upāsakaṁ kuṭikaṇṇaṁ pabbājesi. Tena kho pana samayena Avanti Dakkhiṇāpatho[1] appabhikkhuko hoti. Atha kho āyasmā Mahākaccāno tiṇṇaṁ vassānaṁ accayena kicchena kasirena tato tato dasavaggaṁ bhikkhusaṁghaṁ sannipātetvā āyasmantaṁ Soṇaṁ upasampādesi.

Atha kho āyasmato Soṇassa vassaṁvuṭṭhassa[2] rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi "na kho me so Bhagavā sammukhā diṭṭho, api ca sutoyeva me 'so Bhagavā īdiso ca īdiso cā'ti. Sace maṁ upajjhāto anujāneyya, gaccheyyāhaṁ taṁ Bhagavantaṁ dassanāya Arahantaṁ Sammāsambuddhan"ti.

Atha kho āyasmā Soṇo sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yenāyasmā Mahākaccāno tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Soṇo āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ etadavoca—

Idha mayhaṁ bhante rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi "na kho me so Bhagavā sammukhā diṭṭho, api ca sutoyeva me 'so Bhagavā īdiso ca īdiso cā'ti. Sace maṁ

---

1. Avanti Dakkhiṇapatho (Sī)
2. Vassaṁvutthassa (Sī, Syā, Kaṁ, I)

upajjhāyo anujāneyya, gaccheyyāhaṁ taṁ Bhagavantaṁ dassanāya Arahantaṁ Sammāsambuddhan”ti. ( )[1]

Sādhu sādhu Soṇa, gaccha tvaṁ Soṇa taṁ Bhagavantaṁ dassanāya Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ[2], dakkhissasi tvaṁ Soṇa taṁ Bhagavantaṁ pāsādikaṁ pasādanīyaṁ santindriyaṁ santamānasaṁ uttamadamathasamathamanuppattaṁ dantaṁ guttaṁ yatindriyaṁ nāgaṁ, disvāna mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ[3] puccha “upajjhāyo me bhante āyasmā Mahākaccāno Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ[3] pucchatī”ti.

“Evaṁ bhante”ti kho āyasmā Soṇo āyasmato Mahākaccānassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaramādāya yena Sāvatthi tena cārikaṁ pakkāmi. Anupubbena cārikaṁ caramāno yena Sāvatthi Jetavanaṁ Anāthapiṇḍikassa ārāmo, yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Soṇo Bhagavantaṁ etadavoca “upajjhāyo me bhante āyasmā Mahākaccāno Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ[3] pucchatī”ti.

Kacci bhikkhu khamanīyaṁ, kacci yāpanīyaṁ, kaccisi appakilamathena addhānaṁ āgato, na ca piṇḍakena kilantosīti. Khamanīyaṁ Bhagavā, yāpanīyaṁ Bhagavā, appakilamathena cāhaṁ bhante addhānaṁ āgato, na ca piṇḍakena kilantomhīti.

Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi “imassānanda āgantukassa bhikkhuno senāsanaṁ paññāpehī”ti. Atha kho āyasmato Ānandassa etadahosi “yassa kho maṁ Bhagavā

---

1. (Gaccheyyāhaṁ bhante taṁ Bhagavantaṁ dassanāya Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ, sace maṁ upajjhāyo anujānātīti) (Vi 3. 285)
2. Sammāsambuddhanti (sabbattha)
3. Phāsuvihārañca (Sī)

āṇāpeti 'imassānanda āgantukassa bhikkhuno senāsanaṁ paññāpehī'ti, icchati Bhagavā tena bhikkhunā saddhiṁ ekavihāre vatthuṁ, icchati Bhagavā āyasmatā soṇena saddhiṁ ekavihāre vatthun"ti, yasmiṁ vihāre Bhagavā viharati, tasmiṁ vihāre āyasmato Soṇassa senāsanaṁ paññāpesi.

Atha kho Bhagavā bahudeva rattiṁ abbhokāse nisajjāya vītināmetvā pāde pakkhāletvā vihāraṁ pāvisi. Āyasmāpi kho Soṇo bahudeva rattiṁ abbhokāse nisajjāya vītināmetvā pāde pakkhāletvā vihāraṁ pāvisi. Atha kho Bhagavā rattiyā paccūsasamayaṁ paccuṭṭhāya āyasmantaṁ Soṇaṁ ajjhesi "paṭibhātu taṁ bhikkhu dhammo bhāsitun"ti.

"Evaṁ bhante"ti kho āyasmā Soṇo Bhagavato paṭissutvā * soḷasa aṭṭhakavaggikāni sabbāneva sarena abhaṇi. Atha kho Bhagavā āyasmato Soṇassa sarabhaññapariyosāne abbhanumodi "sādhu sādhu bhikkhu, suggahitāni te bhikkhu soḷasa aṭṭhakavaggikāni sumanasikatāni sūpadhāritāni, kalyāṇiyāsi[1] vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagaḷāya atthassa viññāpaniyā. Kativassosi tvaṁ bhikkhū"ti. Ekavasso ahaṁ Bhagavāti. Kissa pana tvaṁ bhikkhu evaṁ ciraṁ akāsīti. Ciraṁ diṭṭho[2] me bhante kāmesu ādīnavo, api ca sambādho gharāvāso bahukicco bahukaraṇīyoti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velayaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Disvā ādīnavaṁ loke, ñatvā dhammaṁ nirūpadhiṁ.
Ariyo na ramatī pāpe, pāpe na ramatī sucī"ti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Kaṅkhārevatasutta

47. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Kaṅkhārevato Bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya attano kaṅkhāvitaraṇavisuddhiṁ paccavekkhamāno.

---

* Upari 399 piṭṭhādīsu.

1. Kalyāṇiyā ca (Ka), kalyāṇiyā cāsi (?)

2. Ciradiṭṭho (Sī)

Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Kaṅkhārevataṁ avidūre nisinnaṁ pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya attano kaṅkhāvitaraṇavisuddhiṁ paccavekkhamānaṁ.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Yā kāci kaṅkhā idha vā huraṁ vā,
Sakavediyā vā paravediyā vā.
Ye jhāyino tā pajahanti sabbā,
Ātāpino brahmacariyaṁ carantā"ti. . Sattamaṁ.

8. Saṁghabhedasutta

48. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā Ānando tadahuposathe pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi.

Addasā kho Devadatto āyasmantaṁ Ānandaṁ Rājagahe piṇḍāya carantaṁ, disvāna yenāyasmā Ānando tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca "ajjatagge dānāhaṁ āvuso Ānanda aññatreva Bhagavatā, aññatra bhikkhusaṁghā uposathaṁ karissāmi saṁghakammāni cā"ti.

Atha kho āyasmā Ānando Rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca—

"Idhāhaṁ bhante pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pāvisiṁ, addasā kho maṁ bhante Devadatto Rājagahe piṇḍāya carantaṁ, disvāna yenāhaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā maṁ etadavoca "ajjatagge dānāhaṁ āvuso Ānanda aññatreva Bhagavatā, aññatra bhikkhusaṁghā uposathaṁ karissāmi saṁghakammāni cā"ti. Ajja bhante Devadatto saṁghaṁ bhindissati, uposathañca karissati saṁghakammāni cāti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Sukaraṁ sādhunā sādhu, sādhu pāpena dukkaraṁ[1].
Pāpaṁ pāpena sukaraṁ, pāpamariyehi dukkaran"ti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Sadhāyamānasutta

49. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ. Tena kho pana samayena sambahulā māṇavakā Bhagavato avidūre sadhāyamānarūpā[2] atikkamanti. Addasā kho Bhagavā sambahule māṇavake avidūre sadhāyamānarūpe atikkante.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Parimuṭṭhā paṇḍitābhāsā, vācāgocarabhāṇino.
Yāvicchanti mukhāyāmaṁ, yena nītā na taṁ vidū"ti. . Navamaṁ.

10. Cūḷapanthakasutta

50. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Cūḷapanthako[3] Bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā.

Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Cūḷapanthakaṁ avidūre nisinnaṁ pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānaṁ udānesi—

---

1. Sukaraṁ sādhunā sādhuṁ, sādhuṁ pāpena dukkaraṁ (Ka) Vi 4. 361 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. Saddāyamānarūpā (Syā, I, Aṭṭhakathāyaṁ pāṭhantaraṁ.), pathāyamānarūpā (Ka), vadhāyamānarūpā (Ka-Sī, Ka-Ṭṭha), saddhāyamānarūpā (?), saddhudhātuyā sadhudhātuyā vā siddhamidanti veditabbaṁ.
3. Cullapanthako (Sī), Cūlapanthako (I)

"Ṭhitena kāyena ṭhitena cetasā,
Tiṭṭhaṁ nisinno uda vā sayāno.
Etaṁ[1] satiṁ bhikkhu adhiṭṭhahāno,
Labhetha pubbāpariyaṁ visesaṁ.
Laddhāna pubbāpariyaṁ visesaṁ,
Adassanaṁ maccurājassa gacche"ti. . Dasamaṁ.

Soṇavaggo[2] pañcamo.

Tassuddānaṁ

Piyo Appāyukā Kuṭṭhī, Kumārakā Uposatho.
Soṇo ca Revato Bhedo, Sadhāya Panthakena cāti.

---

6. Jaccandhavagga

1. Āyusaṅkhārossajjanasutta

51. * Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Vesāliṁ piṇḍāya pāvisi, Vesāliyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi "gaṇhāhi Ānanda nisīdanaṁ, yena Cāpālaṁ[3] cetiyaṁ tenupasaṅkamissāma divāvihārāyā"ti.

"Evaṁ bhante"ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paṭissutvā nisīdanaṁ ādāya Bhagavantaṁ piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Atha kho Bhagavā yena Cāpālaṁ cetiyaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi—

Ramaṇīyā Ānanda Vesālī, ramaṇīyaṁ Udenaṁ cetiyaṁ, ramaṇīyaṁ Gotamakaṁ cetiyaṁ, ramaṇīyaṁ Sattambaṁ cetiyaṁ, ramaṇīyaṁ Bahuputtaṁ cetiyaṁ, ramaṇīyaṁ Sārandadaṁ cetiyaṁ, ramaṇīyaṁ Cāpālaṁ cetiyaṁ. Yassa kassaci

---

1. Evaṁ (Ka)
2. Soṇattheravaggo (Syā, Kaṁ, Ka) Mahāvaggo (Aṭṭhakathāya sameti)
* Dī 2. 90; Saṁ 3. 230; Aṁ 3. 129 piṭṭhesu. 3. Pāvālaṁ (Syā)

Ānanda cattāro iddhipādā bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṅkhamāno ( )[1] kappaṁ vā tiṭṭheyya kappāvasesaṁ vā. Tathāgatassa kho Ānanda cattāro iddhipādā bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, ākaṅkhamāno Ānanda Tathāgato kappaṁ vā tiṭṭheyya kappāvasesaṁ vāti.

Evampi kho āyasmā Ānando Bhagavatā oḷārike nimitte kayiramāne oḷārike obhāse kayiramāne nāsakkhi paṭivijjhituṁ. Na Bhagavantaṁ yāci "tiṭṭhatu bhante Bhagavā kappaṁ, tiṭṭhatu Sugato kappaṁ bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan"ti, yathā taṁ mārena pariyuṭṭhitacitto. Dutiyampi kho -pa-. Tatiyampi kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi—

Ramaṇīyā Ānanda Vesālī, ramaṇīyaṁ Udenaṁ cetiyaṁ, ramaṇīyaṁ Gotamakaṁ cetiyaṁ, ramaṇīyaṁ Sattambaṁ cetiyaṁ, ramaṇīyaṁ Bahuputtaṁ cetiyaṁ, ramaṇīyaṁ Sārandadaṁ cetiyaṁ, ramaṇīyaṁ Cāpālaṁ cetiyaṁ. Yassa kassaci Ānanda cattāro iddhipādā bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṅkhamāno kappaṁ vā tiṭṭheyya kappāvasesaṁ vā. Tathāgatassa kho Ānanda cattāro iddhipādā bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, ākaṅkhamāno Ānanda Tathāgato kappaṁ vā tiṭṭheyya kappāvasesaṁ vāti.

Evampi kho āyasmā Ānando Bhagavatā oḷārike nimitte kayiramāne oḷārike obhāse kayiramāne nāsakkhi paṭivijjhituṁ. Na Bhagavantaṁ yāci "tiṭṭhatu bhante Bhagavā kappaṁ, tiṭṭhatu Sugato kappaṁ bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan"ti, yathā taṁ mārena pariyuṭṭhitacitto.

Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi "gaccha tvaṁ Ānanda, yassadāni kālaṁ maññasī"ti. "Evaṁ bhante"ti kho āyasmā Ānando

---

1. (Ānanda) (Ka)

Bhagavato paṭissutvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā avidūre aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīdi.

Atha kho māro pāpimā acirapakkante āyasmante Ānande yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho māro pāpimā Bhagavantaṁ etadavoca—

"Parinibbātu dāni bhante Bhagavā, parinibbātu Sugato, parinibbānakālo dāni bhante Bhagavato. Bhāsitā kho panesā bhante Bhagavatā vācā 'na tāvāhaṁ pāpima parinibbāyissāmi, yāva me bhikkhū na sāvakā bhavissanti viyattā vinītā visāradā[1] bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacārino, sakaṁ ācariyakaṁ uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti, uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desessantī'ti. Etarahi kho pana bhante[2] bhikkhū Bhagavato sāvakā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacārino, sakaṁ ācariyakaṁ uggahetvā ācikkhanti desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti, uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desenti. parinibbātu dāni bhante Bhagavā, parinibbātu Sugato, parinibbānakālo dāni bhante Bhagavato.

Bhāsitā kho panesā bhante Bhagavatā vācā 'na tāvāhaṁ pāpima parinibbāyissāmi, yāva me bhikkhuniyo na sāvikā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacāriniyo, sakaṁ ācariyakaṁ uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti, uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desessantī'ti. Etarahi kho pana bhante bhikkhuniyo Bhagavato sāvikā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā

---

1. Visāradā pattayogakkhemā (Aṁ 3. 130), visāradappattā yogakkhemā (Sī, I, Ka), visāradappattā yogakkHemakāmā (Syā) Dī 2, 88 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. Santi kho pana bhante etarahi (Sī, I, Saṁ 3. 229)

sāmīcippaṭipannā anudhammacāriniyo, sakaṁ ācariyakaṁ uggahetvā ācikkhanti desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti, uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desenti. parinibbātu dāni bhante Bhagavā, parinibbātu Sugato, parinibbānakālo dāni bhante Bhagavato.

Bhāsitā kho panesā bhante Bhagavatā vācā 'na tāvāhaṁ pāpima parinibbāyissāmi, yāva me upāsakā na sāvakā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacārino, sakaṁ ācariyakaṁ uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti, uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desessantī'ti. Etarati kho pana bhante upāsakā Bhagavato sāvakā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacārino, sakaṁ ācariyakaṁ uggahetvā ācikkhanti desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti, uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desenti. Parinibbātu dāni bhante Bhagavā, parinibbātu Sugato, parinibbānakālo dāni bhante Bhagavato.

Bhasitā kho panesā bhante Bhagavatā vācā 'na tāvāhaṁ pāpima parinibbāyissāmi, yāva me upāsikā na sāvikā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacāriniyo, sakaṁ ācariyakaṁ uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti, uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desessantī'ti. Etarahi kho pana bhante upāsikā Bhagavato sāvikā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacāriniyo, sakaṁ ācariyakaṁ uggahetvā ācikkhanti desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti, uppannaṁ parappavādaṁ sahadhammena suniggahitaṁ niggahetvā sappāṭihāriyaṁ dhammaṁ desenti. Parinibbātu dāni bhante Bhagavā, parinibbātu Sugato, parinibbānakālo dāni bhante Bhagavato.

Bhāsitā kho panesā bhante Bhagavatā vācā ‘na tāvāhaṁ pāpima parinibbāyissāmi, yāva me idaṁ brahmacariyaṁ na iddhañceva bhavissati phītañca vitthārikaṁ Bāhujaññaṁ puthubhūtaṁ, yāva devamanussehi suppakāsitan’ti. Etarahi kho pana bhante[1] Bhagavato brahmacariyaṁ iddhañceva phītañca vitthārikaṁ Bāhujaññaṁ puthubhūtaṁ, yāva devamanussehi suppakāsitaṁ. Parinibbātu dāni bhante Bhagavā, parinibbātu Sugato, parinibbānakālo dāni bhante Bhagavato”ti.

Evaṁ vutte Bhagavā māraṁ pāpimantaṁ etadavoca “appossukko tvaṁ pāpima hohi, na ciraṁ Tathāgatassa parinibbānaṁ bhavissati, ito tiṇṇaṁ māsānaṁ accayena Tathāgato parinibbāyissatī”ti.

Atha kho Bhagavā Cāpāle cetiye sato sampajāno āyusaṅkhāraṁ ossaji, ossaṭṭhe ca Bhagavatā āyusaṅkhāre mahābhūmicālo ahosi bhiṁsanako lomahaṁso, devadundubhiyo[2] ca phaliṁsu.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

“Tulamatulañca sambhavaṁ,
Bhavasaṅkhāramavassaji Muni.
Ajjhattarato samāhito,
Abhindi kavacamivattasambhavan”ti. . Paṭhamaṁ.

2. Sattajaṭilasutta

52. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito bahidvārakoṭṭhake nisinno hoti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi.

---

1. Tayidaṁ bhante (Saṁ 3. 229)
2. Devadudrabhiyo (Ka)

Tena kho pana samayena satta ca jaṭilā satta ca nigaṇṭhā satta ca acelakā satta ca ekasāṭakā satta ca paribbājakā parūḷhakacchanakhalomā khārivividhamādāya[1] Bhagavato avidūre atikkamanti.

Addasā kho rājā Pasenadi Kosalo te satta ca jaṭile satta ca nigaṇṭhe satta ca acelake satta ca ekasāṭake satta ca paribbājake parūḷhakacchanakhalome khārivividhamādāya Bhagavato avidūre atikkamante, disvāna uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā dakkhiṇajāṇumaṇḍalaṁ pathaviyaṁ[2] nihantvā yena te satta ca jaṭilā satta ca nigaṇṭhā satta ca acelakā satta ca ekasāṭakā satta ca paribbājakā tenañjaliṁ paṇāmetvā tikkhattuṁ nāmaṁ sāvesi "rājāhaṁ bhante Pasenadi Kosalo, rājāhaṁ bhante Pasenadi Kosalo, rājāhaṁ bhante Pasenadi Kosalo"ti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo acirapakkantesu tesu sattasu ca jaṭilesu sattasu ca nigaṇṭhesu sattasu ca acelakesu sattasu ca ekasāṭakesu sattasu ca paribbājakesu yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etadavoca "ye kho[3] bhante loke arahanto vā arahattamaggaṁ vā samāpannā, ete tesaṁ aññatare"ti[4].

Dujjānaṁ kho etaṁ mahārāja tayā gihinā kāmabhoginā puttasambādhasayanaṁ ajjhāvasantena kāsikacandanaṁ paccanubhontena mālāgandhavilepanaṁ dhārayantena jātarūparajataṁ sādiyantena "ime vā arahanto ime vā arahattamaggaṁ samāpannā"ti.

Saṁvāsena kho mahārāja sīlaṁ veditabbaṁ, tañca kho dīghena addhunā na ittaraṁ[5], manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññena. Saṁvohārena kho mahārāja soceyyaṁ veditabbaṁ, tañca kho dīghena

---

1. Khārīvidhamādāya (Ka, Sṁ 1. 77; Dī 1. 95 piṭṭhesupi)
2. Paṭhaviyaṁ (Sī, Sā, I)
3. Ye ca kho (Sī), ye ca te (Syā), ye nu keci kho (I), ye te (Saṁ 1.78), ye nu kho keci (?)
4. Aññatarāti (Sī, Ka), aññataroti (Syā, I)
5. Na ittarena (Syā, Sī-Syā-Ṭṭha)

addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññena. Āpadāsu kho mahārāja thāmo veditabbo, so ca kho dīghena addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññena. Sākacchāya kho mahārāja paññā veditabbā, sā ca kho dīghena addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññenāti.

Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, yāva subhāsitaṁ cidaṁ[1] bhante Bhagavatā—"dujjānaṁ kho etaṁ mahārāja tayā gihinā puttasambādhasayanaṁ ajjhāvasantena kāsikacandanaṁ paccanubhontena mālāgandhavilepanaṁ dhārayantena jātarūparajataṁ sādiyantena 'ime vā arahanto ime vā arahattamaggaṁ samāpannā'ti. Saṁvāsena kho mahārāja sīlaṁ veditabbaṁ -pa-. Sākacchāya kho mahārāja paññā veditabbā, sā ca kho dīghena addhunā na ittaraṁ, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññenā"ti.

Ete bhante mama purisā corā[2] ocarakā janapadaṁ ocaritvā gacchanti, tehi paṭhamaṁ ociṇṇaṁ ahaṁ pacchā osārissāmi[3]. Idāni te bhante taṁ rajojallaṁ pavāhetvā sunhātā suvilittā kappitakesamassū odātavatthavasanā pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgibhūtā paricāressantī[4]ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Na vāyameyya sabbattha, nāññassa puriso siyā.
Nāññaṁ nissāya jīveyya, dhammena na vaṇiṁ[5] care"ti. . Dutiyaṁ.

3. Paccavekkhaṇasutta

53. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Bhagavā attano

1. Subhāsitamidaṁ (Saṁ 1. 78)
2. Carā (Saṁ 1. 79)
3. Otarissāmi (Sī, Syā, I), oyāyissāmi (Sī-Syā-Ṭṭha), osāpayissāmi (Saṁ 1. 79)
4. Cāriyanti (Syā)
5. Vāṇiṁ (Sī), vaṇī (Syā, I), vāṇijaṁ (Ka)

aneke pāpake akusale dhamme pahīne paccavekkhamāno nisinno hoti aneke ca kusale dhamme bhāvanāpāripūriṁ gate.

Atha kho Bhagavā [1] attano aneke pāpake akusale dhamme pahīne viditvā aneke ca kusale dhamme bhāvanāpāripūriṁ gate[1] tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Ahu pubbe tadā nāhu, nāhu pubbe tadā ahu.
Na cāhu na ca bhavissati, na cetarahi vijjatī"ti. . Tatiyaṁ.

4. Paṭhamanānātitthiyasutta

54. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulā nānātitthiyasamaṇabrāhmaṇaparibbājakā Sāvatthiyaṁ paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiṭṭhinissayanissitā—

Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sassato loko, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "asassato loko, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "antavā loko, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "anantavā loko, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "taṁ jīvaṁ taṁ sarīraṁ, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīraṁ, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "hoti Tathāgato paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "na hoti Tathāgato paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "hoti ca na ca hoti Tathāgato paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi

---

1-1. Etamatthaṁ viditvā (Sī, Ka)

paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "neva hoti na na hoti Tathāgato paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

Te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti "ediso dhammo, nediso dhammo. Nediso dhammo, ediso dhammo"ti.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisiṁsu, Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ—

"Idha bhante sambahulā nānātitthiyasamaṇabrāhmaṇaparibbājakā Sāvatthiyaṁ paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiṭṭhinissayanissitā—

Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino 'sassato loko, idameva saccaṁ moghamaññan'ti -pa-. Te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti 'ediso dhammo, nediso dhammo. Nediso dhammo, ediso dhammo'ti."

Aññatitthiyā bhikkhave paribbājakā andhā acakkhukā atthaṁ na jānanti anatthaṁ na jānanti, dhammaṁ na jānanti adhammaṁ na jānanti. Te atthaṁ ajānantā anatthaṁ ajānantā dhammaṁ ajānantā adhammaṁ ajānantā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti "ediso dhammo, nediso dhammo. Nediso dhammo, ediso dhammo"ti.

Bhūtapubbaṁ bhikkhave imissāyeva Sāvatthiyā aññataro rājā ahosi. Atha kho bhikkhave so rājā aññataraṁ purisaṁ āmantesi "ehi tvaṁ ambho purisa yāvatakā Sāvatthiyā jaccandhā, te sabbe ekajjhaṁ sannipātehī"ti. "Evaṁ devā"ti kho bhikkhave so puriso tassa rañño paṭissutvā yāvatakā Sāvatthiyā jaccandhā, te sabbe gahetvā yena so rājā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā taṁ rājānaṁ etadavoca "sannipātitā kho te deva yāvatakā Sāvatthiyā

jaccandhā"ti. Tena hi bhaṇe jaccandhānaṁ hatthiṁ dassehīti. "Evaṁ devā"ti kho bhikkhave so puriso tassa rañño paṭissutvā jaccandhānaṁ hatthiṁ dassesi—

Ekaccānaṁ jaccandhānaṁ hatthissa sīsaṁ dassesi "ediso jaccandhā hatthī"ti, ekaccānaṁ jaccandhānaṁ hatthissa kaṇṇaṁ dassesi "ediso jaccandhā hatthī"ti, ekaccānaṁ jaccandhānaṁ hatthissa dantaṁ dassesi "ediso jaccandhā hatthī"ti, ekaccānaṁ jaccandhānaṁ hatthissa soṇḍaṁ dassesi "ediso jaccandhā hatthī"ti, ekaccānaṁ jaccandhānaṁ hatthissa kāyaṁ dassesi "ediso jaccandhā hatthī"ti, ekaccānaṁ jaccandhānaṁ hatthissa pādaṁ dassesi "ediso jaccandhā hatthī"ti, ekaccānaṁ jaccandhānaṁ hatthissa satthiṁ[1] dassesi "ediso jaccandhā hatthī"ti, ekaccānaṁ jaccandhānaṁ hatthissa naṅguṭṭhaṁ dassesi "ediso jaccandhā hatthī"ti, ekaccānaṁ jaccandhānaṁ hatthissa vāladhiṁ dassesi "ediso jaccandhā hatthī"ti,

Atha kho bhikkhave so puriso jaccandhānaṁ hatthiṁ dassetvā yena so rājā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā taṁ rājānaṁ etadavoca "diṭṭho kho tehi deva jaccandhehi hatthī, yassadāni kālaṁ maññasī"ti.

Atha kho bhikkhave so rājā yena te jaccandhā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā te jaccandhe etadavoca "diṭṭho vo jaccandhā hatthī"ti. Evaṁ deva, diṭṭho no hatthīti. Vadetha jaccandhā kīdiso hatthīti.

Yehi bhikkhave jaccandhehi hatthissa sīsaṁ diṭṭhaṁ ahosi, te evamāhaṁsu "ediso deva hatthī seyyathāpi kumbho"ti.

Yehi bhikkhave jaccandhehi hatthissa kaṇṇo diṭṭho ahosi, te evamāhaṁsu "ediso deva hatthī seyyathāpi suppo"ti.

Yehi bhikkhave jaccandhehi hatthissa danto diṭṭho ahosi, te evamāhaṁsu "ediso deva hatthī seyyathāpi khīlo"ti.

Yehi bhikkhave jaccandhehi hatthissa soṇḍo diṭṭho ahosi, te evamāhaṁsu "ediso deva hatthī seyyathāpi naṅgalīsā"ti.

Yehi bhikkhave jaccandhehi hatthissa kāyo diṭṭho ahosi, te evamāhaṁsu "ediso deva hatthī seyyathāpi koṭṭho"ti.

---

1. Piṭṭhiṁ (Syā)

Yehi bhikkhave jaccandhehi hatthissa pādo diṭṭho ahosi, te evamāhaṁsu "edisodeva hatthī seyyathāpi Thūṇo"ti.

Yehi bhikkhave jaccandhehi hatthissa satthi diṭṭho[1] ahosi, te evamāhaṁsu "ediso deva hatthī seyyathāpi udukkhalo"ti.

Yehi bhikkhave jaccandhehi hatthissa naṅguṭṭhaṁ diṭṭhaṁ ahosi, te evamāhaṁsu "ediso deva hatthī seyyathāpi musalo"ti.

Yehi bhikkhave jaccandhehi hatthissa vāladhi diṭṭho ahosi, te evamāhaṁsu "ediso deva hatthī seyyathāpi sammajjanī"ti.

Te "ediso hatthī, nediso hatthī. Nediso hatthī, ediso hatthī"ti aññamaññaṁ muṭṭhīhi saṁsumbhiṁsu[2]. Tena ca pana bhikkhave so rājā attamano ahosi.

Evamevaṁ kho bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā andhā acakkhukā te atthaṁ na jānanti anatthaṁ najānanti, dhammaṁ na jānanti adhammaṁ na jānanti. Te atthaṁ ajānantā anatthaṁ ajānantā dhammaṁ ajānantā adhammaṁ ajānantā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti "ediso dhammo, nediso dhammo. Nediso dhammo, ediso dhammo"ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Imesu kira sajjanti, eke samaṇabrāhmaṇā.
Viggayha naṁ vivadanti, janā ekaṅgadassino"ti. . Catutthaṁ.

5. Dutiyanānātitthiyasutta

55. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulā nānātitthiyasamaṇabrāhmaṇaparibbājakā Sāvatthiyaṁ paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiṭṭhinissayanissitā—

---

1. Piṭṭhi diṭṭhā (Ka-Sī, Syā, I), satthi diṭṭhā (Ka-Sī)
2. Saṁyujjhiṁsu (Ka-Sī, Syā, I)

Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sassato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "asassato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sassato ca asassato ca[1] attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "neva sassato nāsassato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sayaṁkato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "paraṁkato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sayaṁkato ca paraṁkato ca[2] attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "asayaṁkāro aparaṁkāro[3] adhiccasamuppanno attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sassataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "asassataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sassatañca asassatañca[4] sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "neva sassataṁ nāsassataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sayaṁkataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "paraṁkataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sayaṁkatañca paraṁkatañca[5] sukhadukkhaṁ attā ca

1. Sassato asassato (Sī)
2. Sayaṁkato paraṁkato (Sī)
3. Asayaṁkāro ca aparaṁkāro ca (Syā, I)
4. Sassataṁ asassataṁ (Sī)
5. Sayaṁkataṁ paraṁkataṁ (Sī)

loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan”ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino “asayaṁkāraṁ aparaṁkāraṁ adhiccasamuppannaṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan”ti.

Te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti “ediso dhammo, nediso dhammo. Nediso dhammo, ediso dhammo”ti.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisiṁsu, Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ—

“Idha bhante sambahulā nānātitthiyasamaṇabrāhmaṇaparibbājakā Sāvatthiyaṁ paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiṭṭhinissayanissitā—

Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino ‘sassato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan’ti -pa-. Te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti ‘ediso dhammo, nediso dhammo. Nediso dhammo, ediso dhammo’ti”.

Aññatitthiyā bhikkhave paribbājakā andhā acakkhukā atthaṁ na jānanti anatthaṁ na jānanti, dhammaṁ na jānanti adhammaṁ na jānanti. Te atthaṁ ajānantā anatthaṁ ajānantā dhammaṁ ajānantā adhammaṁ ajānantā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti “ediso dhammo, nediso dhammo. Nediso dhammo, ediso dhammo”ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

“Imesu kira sajjanti, eke samaṇabrāhmaṇā.
Antarāva visīdanti, appatvāva tamogadhan”ti. . Pañcamaṁ.

6. Tatiyanānātitthiyasutta

56. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulā nānātitthiyasamaṇabrāhmaṇaparibbājakā Sāvatthiyaṁ paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiṭṭhinissayanissitā—

Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sassato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "asassato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sassato ca asassato ca attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "neva sassato nāsassato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sayaṁkato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "paraṁkato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sayaṁkato ca paraṁkato ca attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "asayaṁkāro aparaṁkāro adhiccasamuppanno attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sassataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "asassataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sassatañca asassatañca sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "neva sassataṁ nāsassataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sayaṁkataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "paraṁkataṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccaṁ

moghamaññan”ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino “sayaṁkatañca paraṁkatañca sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan”ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino “asayaṁkāraṁ aparaṁkāraṁ adhiccasamuppannaṁ sukhadukkhaṁ attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan”ti.

Te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti “ediso dhammo, nediso dhammo. Nediso dhammo, ediso dhammo”ti.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisiṁsu, Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ—

“Idha bhante sambahulā nānātitthiyasamaṇabrāhmaṇaparibbājakā Sāvatthiyaṁ paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiṭṭhinissayanissitā—

Santeke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino ‘sassato attā ca loko ca, idameva saccaṁ moghamaññan’ti -pa-. Te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti ‘ediso dhammo, nediso dhammo. Nediso dhammo, ediso dhammo’ti”.

Aññatitthiyā bhikkhave paribbājakā andhā acakkhukā, te atthaṁ na jānanti anatthaṁ na jānanti, dhammaṁ na jānanti adhammaṁ na jānanti. Te atthaṁ ajānantā anatthaṁ ajānantā dhammaṁ ajānantā adhammaṁ ajānantā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti “ediso dhammo, nediso dhammo. Nediso dhammo, ediso dhammo”ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

“Ahaṅkārapasutāyaṁ pajā, paraṁkārūpasaṁhitā.
Etadeke nābbhaññaṁsu, na naṁ ‘sallan’ti addasuṁ.

Etañca sallaṁ paṭikacca[1] passato,
‘Ahaṁ karomī’ti na tassa hoti,
‘Paro karotī’ti na tassa hoti.

Mānupetā ayaṁ pajā, mānaganthā mānavinibaddhā[2].
Diṭṭhīsu sārambhakathā, saṁsāraṁ nātivattatī”ti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Subhūtisutta

57. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Subhūti Bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya avitakkaṁ samādhiṁ samepajjitvā.

Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Subhūtiṁ avidūre nisinnaṁ pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya avitakkaṁ samādhiṁ samāpannaṁ.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

“Yassa vitakkā vidhūpitā,
Ajjhattaṁ suvikappitā asesā.
Taṁ saṅgamaticca arūpasaññī,
Catuyogātigato na jātu metī”ti[3]. . Sattamaṁ.

8. Gaṇikāsutta

58. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena Rājagahe dve pūgā aññatarissā gaṇikāya sārattā honti paṭibaddhacittā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ pāṇīhipi upakkamanti, leḍḍūhipi

---

1. Paṭigacca (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Mānavinibandhā (Sī)
3. Na jātimetīti (Syā, I, Ṭṭha-pāṭhantaraṁ)

upakkamanti, daṇḍehipi upakkamanti, satthehipi upakkamanti. Te tattha maraṇampi nigacchanti maraṇamattampi dukkhaṁ.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pāvisiṁsu, Rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ—

Idha bhante Rājagahe dve pūgā aññatarissā gaṇikāya sārattā paṭibaddhacittā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ pāṇīhipi upakkamanti, leḍḍūhipi upakkamanti, daṇḍehipi upakkamanti, satthehipi upakkamanti. Te tattha maraṇampi nigacchanti maraṇamattampi dukkhanti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

> "Yañca pattaṁ yañca pattabbaṁ, ubhayametaṁ rajānukiṇṇaṁ, āturassānusikkhato. Ye ca sikkhāsārā sīlabbataṁ jīvitaṁ brahmacariyaṁ upaṭṭhānasārā, ayameko anto. Ye ca evaṁvādino 'natthi kāmesu doso'ti, ayaṁ dutiyo anto. Iccete ubho antā kaṭasivaḍḍhanā, kaṭasiyo diṭṭhiṁ vaḍḍhenti. Ete te ubho ante anabhiññāya olīyanti eke, atidhāvanti eke. Ye ca kho te abhiññāya tatra ca nāhesuṁ, tena ca nāmaññiṁsu, vaṭṭaṁ tesaṁ natthi paññāpanāyā"ti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Upātidhāvantisutta

59. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Bhagavā rattandhakāratimisāyaṁ abbhokāse nisinno hoti telappadīpesu jhāyamānesu.

Tena kho pana samayena sambahulā adhipātakā tesu telappadīpesu āpātaparipātaṁ anayaṁ āpajjanti, byasanaṁ āpajjanti, [1] anayabyasanaṁ

āpajjanti[1]. Addasā kho Bhagavā te sambahule adhipātake tesu telappadīpesu āpātaparipātaṁ anayaṁ āpajjante byasanaṁ āpajjante anayabyasanaṁ āpajjante.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Upātidhāvanti na sāramenti,
Navaṁ navaṁ bandhanaṁ brūhayanti.
Patanti pajjotamivādhipātakā[2],
Diṭṭhe sute itiheke niviṭṭhā"ti. . Navamaṁ.

10. Uppajjantisutta

60. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā Ānando yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca—

Yāvakīvañca bhante Tathāgatā loke nuppajjanti Arahanto Sammāsambuddhā, tāva aññatitthiyā paribbājakā sakkatā honti garukatā mānitā pūjitā apacitā, lābhino cīvara piṇḍapāta senāsana gilānapaccaya bhesajja parikkhārānaṁ. Yato ca kho bhante Tathāgatā loke uppajjanti Arahanto Sammāsambuddhā, atha aññatitthiyā paribbājakā asakkatā honti agarukatā amānitā apūjitā anapacitā, na lābhino cīvara piṇḍapāta senāsana gilānapaccaya bhesajja parikkhārānaṁ. Bhagavāyeva[3] dāni bhante sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito, lābhī cīvara piṇḍapāta senāsana gilānapaccayabhesajja parikkhārānaṁ bhikkhusaṁgho cāti.

1-1. Natthi Sīhaḷapotthake. 2. ...dhipātā (Sī, Syā) 3. Bhagavā ceva (Syā)

Evametaṁ Ānanda, yāvakīvañca Ānanda Tathāgatā loke nuppajjanti Arahanto Sammāsambuddhā. Tāva aññatitthiyā paribbājakā sakkatā honti garukatā mānitā pūjitā apacitā, lābhino cīvara piṇḍapātasenāsana gilānapaccayabhesajja parikkhārānaṁ. Yato ca kho Ānanda Tathāgatā loke uppajjanti Arahanto Sammāsambuddhā, atha aññatitthiyā paribbājakā asakkatā honti agarukatā amānitā apūjitā anapacitā, na lābhino cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajja parikkhārānaṁ. Tathāgatova[1] dāni sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito, lābhī cīvara piṇḍapāta senāsana gilānapaccaya bhesajja parikkhārānaṁ bhikkhusaṁgho cāti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Obhāsati tāva so kimi,
Yāva na unnamate[2] pabhaṅkaro.
(Sa)[3] verocanamhi uggate,
Hatappabho hoti na cāpi bhāsati.

Evaṁ obhāsitameva takkikānaṁ[4],
Yāva Sammāsambuddhā loke nuppajjanti.
Na takkikā sujjhanti na cāpi sāvakā,
Duddiṭṭhī na dukkhā pamuccare"ti. . Dasamaṁ.

Tassuddānaṁ

Āyujaṭilavekkhaṇā, tayo Titthiyā Subhūti.
Gaṇikā Upāti navamo, Uppajjanti ca te dasāti.

Jaccandhavaggo chaṭṭho.

1. Tathāgato ceva (Syā)
2. Uggamati (Sī), unnamati (Syā)
3. ( ) Natthi Sī-Syā-potthakesu.
4. Titthiyānaṁ (Sī, Syā, I)

7. Cūḷavagga

1. Paṭhamalakuṇḍakabhaddiyasutta

61. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto āyasmantaṁ Lakuṇḍakabhaddiyaṁ anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti[1] samuttejeti sampahaṁseti.

Atha kho āyasmato Lakuṇḍakabhaddiyassa āyasmatā Sāriputtena anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandassiyamānassa samādapiyamānassa samuttejiyamānassa sampahaṁsiyamānassa anupādāya āsavehi cittaṁ vimucci.

Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Lakuṇḍakabhaddiyaṁ āyasmatā Sāriputtena anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandassiyamānaṁ samādapiyamānaṁ samuttejiyamānaṁ sampahaṁsiyamānaṁ anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttaṁ[2].

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Uddhaṁ adho sabbadhi vippamutto, ayaṁhamasmīti[3] anānupassī.
Evaṁ vimutto udatāri oghaṁ, atiṇṇapubbaṁ apunabbhavāyā"ti.

Paṭhamaṁ.

2. Dutiyalakuṇḍakabhaddiyasutta

62. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto āyasmantaṁ Lakuṇḍakabhaddiyaṁ sekhaṁ[4] maññamāno bhiyyoso mattāya anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti.

---

1. Samādāpeti (?) 2. Vimuttacittaṁ (?) * Khu 10. 54, 123, 184 piṭṭhesupi.
3. Ayamahamasmīti (Sī, Syā, I) 4. Sekkhoti (Syā), sekhoti (I)

Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ āyasmantaṁ Lakuṇḍakabhaddiyaṁ sekhaṁ maññamānaṁ bhiyyoso mattāya anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandassentaṁ samādapentaṁ samuttejentaṁ sampahaṁsentaṁ.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Acchecchi[1] vaṭṭaṁ byagā nirāsaṁ, visukkhā saritā na sandati.
Chinnaṁ vaṭṭaṁ na vattati, esevanto dukkhassā"ti. . Dutiyaṁ.

3. Paṭhamasattasutta

63. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Sāvatthiyā manussā yebhuyyena kāmesu ativelaṁ sattā ( )[2] rattā giddhā gathitā[3] mucchitā ajjhosannā[4] sammattakajātā kāmesu viharanti.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiyaṁ piṇḍāya pāvisiṁsu, Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ "idha bhante Sāvatthiyā manussā yebhuyyena kāmesu ativelaṁ sattā rattā giddhā gathitā mucchitā ajjhosannā sammattakajātā kāmesu viharantī"ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Kāmesu sattā kāmasaṅgasattā,
Saṁyojane vajjamapassamānā.
Na hi jātu saṁyojanasaṅgasattā,
Oghaṁ tareyyuṁ vipulaṁ mahantan"ti. . Tatiyaṁ.

---

1. Acchejji (Ka-Sī), acchijji (Ka, Sī, Syā), achijji (Ka)
2. (Honti) (bahūsu) Aṭṭhakathāya saṁsandetabbaṁ.
3. Gadhitā (Ka)
4. Ajjhopannā (Ka)
* Khu 10. 174 piṭṭhepi.

4. Dutiyasattasutta

64. Evaṁ me subhaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Sāvatthiyā manussā yebhuyyena kāmesu sattā ( )[1] rattā giddhā gathitā mucchitā ajjhosannā andhīkatā sammattakajātā kāmesu viharanti.

Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi. Addasā kho Bhagavā Sāvatthiyā te manusse yebhuyyena kāmesu satte ratte giddhe gathite mucchite ajjhosanne andhīkate sammattakajāte kāmesu viharante.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Kāmandhā jālasañchannā, taṇhāchadanachāditā.
Pamattabandhunā baddhā, macchāva kumināmukhe.
Jarāmaraṇamanventi[2], vaccho khīrapakova mātaran"ti. . Catutthaṁ.

5. Aparalakuṇḍakabhaddiyasutta

65. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Lakuṇḍakabhaddiyo sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ piṭṭhito piṭṭhito yena Bhagavā tenupasaṅkami.

Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Lakuṇḍakabhaddiyaṁ dūratova sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ piṭṭhito piṭṭhito āgacchantaṁ dubbaṇṇaṁ duddasikaṁ okoṭimakaṁ yebhuyyena bhikkhūnaṁ paribhūtarūpaṁ, disvāna bhikkhū āmantesi—

Passatha no tumhe bhikkhave etaṁ bhikkhuṁ dūratova sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ piṭṭhito piṭṭhito āgacchantaṁ dubbaṇṇaṁ duddasikaṁ okoṭimakaṁ yebhuyyena bhikkhūnaṁ paribhūtarūpanti. Evaṁ bhanteti.

---

1. (Honti) (bahūsu) Aṭṭhakathāya saṁsandetabbaṁ.

* Khu 10. 32, 107, 184 piṭṭhesupi.

2. Jarāmaraṇaṁ gacchanti (Sī, Syā)

Eso bhikkhave bhikkhu mahiddhiko mahānubhāvo, na ca sā samāpatti sulabharūpā, yā tena bhikkhunā asamāpannapubbā. Yassa catthāya[1] kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatīti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

“Nelaṅgo setapacchādo, ekāro vattatī ratho.
Anīghaṁ passa āyantaṁ, chinnasotaṁ abandhanan”ti. . Pañcamaṁ.

6. Taṇhāsaṅkhayasutta

66. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Aññāsikoṇḍañño[2] Bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya taṇhāsaṅkhayavimuttiṁ paccavekkhamāno.

Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Aññāsikoṇḍaññaṁ avidūre nisinnaṁ pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya taṇhāsaṅkhayavimuttiṁ paccavekkhamānaṁ.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

“Yassa mūlaṁ chamā natthi, paṇṇā natthi kuto latā.
Taṁ dhīraṁ bandhanā muttaṁ, ko taṁ ninditumarahati.
Devāpi naṁ pasaṁsanti, brahmunāpi pasaṁsito”ti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Papañcakkhayasutta

67. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Bhagavā attano papañcasaññāsaṅkhāpahānaṁ paccavekkhamāno nisinno hoti.

---

1. Yassatthāya (Sī, Ka)
2. Aññātakoṇḍañño (sabbattha)

Atha kho Bhagavā attano papañcasaññāsaṅkhāpahānaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Yassa papañcā ṭhiti ca natthi,
Sandānaṁ palighañca vītivatto.
Taṁ nittaṇhaṁ Muniṁ carantaṁ,
Nāvajānāti sadevakopi loko"ti. . Sattamaṁ.

8. Kaccānasutta

68. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Mahākaccāno Bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya kāyagatāya satiyā ajjhattaṁ parimukhaṁ sūpaṭṭhitāya.

Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ avidūre nisinnaṁ pallaṅkaṁ
ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya kāyagatāya satiyā ajjhattaṁ parimukhaṁ sūpaṭṭhitāya.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Yassa siyā sabbadā sati,
Satataṁ kāyagatā upaṭṭhitā.
No cassa no ca me siyā,
Na bhavissati na ca me bhavissati.
Anupubbavihāri tattha so,
Kāleneva tare visattikan"ti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Udapānasutta

69. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Mallesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Thūṇaṁ[1] nāma Mallānaṁ brāhmaṇagāmo tadavasari. Assosuṁ kho Thūṇeyyakā brāhmaṇagahapatikā "samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Mallesu cārikaṁ

* Khu 10. 32 piṭṭhepi.

1. Thūnaṁ (Sī, Syā, I)

caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ Thūṇaṁ anuppatto”ti. ( )[1] Udapānaṁ tiṇassa ca bhusassa ca yāva mukhato pūresuṁ “mā te muṇḍakā samaṇakā pānīyaṁ apaṁsū”ti.

Atha kho Bhagavā maggā okkamma yena rukkhamūlaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi “iṅgha me tvaṁ Ānanda etamhā udapānā pānīyaṁ āharā”ti.

Evaṁ vutte āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca “idāni so bhante udapāno Thūṇeyyakehi brāhmaṇagahapatikehi tiṇassa ca bhusassa ca yāva mukhato pūrito ‘mā te muṇḍakā samaṇakā pānīyaṁ apaṁsū’ti”.

Dutiyampi kho -pa-. Tatiyampi kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi “Iṅgha me tvaṁ Ānanda etamhā udapānā pānīyaṁ āharā”ti. “Evaṁ bhante”ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paṭissutvā pattaṁ gahetvā yena so udapāno tenupasaṅkami. Atha kho so udapāno āyasmante Ānande upasaṅkamante sabbaṁ taṁ tiṇañca bhusañca mukhato ovamitvā acchassa udakassa anāvilassa vippasannassa yāva mukhato pūrito vissandanto[2] maññe aṭṭhāsi.

Atha kho āyasmato Ānandassa etadahosi “acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho, Tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, ayaṁ hi so udapāno mayi upasaṅkamante sabbaṁ taṁ tiṇañca bhusañca mukhato ovamitvā acchassa udakassa anāvilassa vippasannassa yāva mukhato pūrito vissandanto maññe ṭhito”ti pattena pānīyaṁ ādāya yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ etadavoca “acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, Tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, ayaṁ hi so bhante udapāno mayi upasaṅkamante sabbaṁ taṁ tiṇañca bhusañca mukhato ovamitvā acchassa udakassa anāvilassa vippasannassa yāva mukhato pūrito vissandanto maññe aṭṭhāsi, pivatu Bhagavā pānīyaṁ, pivatu Sugato pānīyan”ti.

---

1. (Atha kho te Thūṇeyyakā brāhmaṇagahapatikā) (?)
2. Vissando (Ka)

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

“Kiṁ kayirā udapānena,
Āpā ce sabbadā siyuṁ.
Taṇhāya mūlato chetvā,
Kissa pariyesanaṁ care”ti. . Navamaṁ.

10. Utenasutta

70. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosambiyaṁ viharati Ghositārāme. Tena kho pana samayena rañño Utenassa[1] uyyānagatassa antepuraṁ daḍḍhaṁ hoti, pañca ca itthisatāni[2] kālaṅkatāni honti Sāmāvatīpamukhāni.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Kosambiṁ piṇḍāya pāvisiṁsu, Kosambiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ “idha bhante rañño Utenassa uyyānagatassa antepuraṁ daḍḍhaṁ, pañca ca itthisatāni kālaṅkatāni Sāmāvatīpamukhāni, tāsaṁ bhante upāsikānaṁ kā gati, ko abhisamparāyo”ti.

Santettha bhikkhave upāsikāyo sotāpannā, santi sakadāgāminiyo, santi anāgāminiyo, sabbā tā bhikkhave upāsikāyo anipphalā kālaṅkatāti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* “Mohasambandhano loko, bhabbarūpova dissati.
Upadhibandhano[3] bālo, tamasā parivārito.
Sassatoriva[4] khāyati, passato natthi kiñcanan”ti. . Dasamaṁ.

1. Udenassa (Sī, Syā, I) 2. Pañca itthisatāni (Sī, Syā, I)
* Khu 10. 53 piṭṭhepi. 3. Upadhisambandhano (Ka-Sī) 4. Sassati viya (Ka-Sī)

Tassuddānaṁ

Dve Bhaddiyā dve ca Sattā, Lakuṇḍako Taṇhākkhayo.
Papañcakkhayo ca Kaccāno, Udapānañca Utenoti.

Cūḷavaggo[1] sattamo.

---

8. Pāṭaligāmiyavagga

1. Paṭhamanibbānapaṭisaṁyuttasutta

71. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Bhagavā bhikkhū nibbānapaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti. Te'dha bhikkhū[2] aṭṭhiṁ katvā[3] manasi katvā sabbaṁ cetaso[4] samannāharitvā ohitasotā dhammaṁ suṇanti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Atthi bhikkhave tadāyatanaṁ, yattha neva pathavī na āpo na tejo na vāyo, na ākāsānañcāyatanaṁ na viññāṇañcāyatanaṁ na ākiñcaññāyatanaṁ na nevasaññānāsaññāyatanaṁ, nāyaṁ loko na paraloko, na ubho candimasūriyā. Tatrāpāhaṁ bhikkhave neva āgatiṁ vadāmi na gatiṁ na ṭhitiṁ na cutiṁ na upapattiṁ, appatiṭṭhaṁ appavattaṁ anārammaṇamevetaṁ. Esevanto dukkhassā"ti. . Paṭhamaṁ.

2. Dutiyanibbānapaṭisaṁyuttasutta

72. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Bhagavā bhikkhū

---

1. Cullavaggo (Sī), Cūlavaggo (I)
2. Te ca bhikkhū (Sī, Syā, I, tadaṭṭhakathāpi oloketabbā.)
3. Aṭṭhīkatvā (Sī, Syā), aṭṭhikatvā (I)
4. Sabbaṁ cetasā (Itipi aññasuttesu)

nibbānapaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti. Te'dha bhikkhū aṭṭhiṁ katvā manasi katvā sabbaṁ cetaso samannāharitvā ohitasotā dhammaṁ suṇanti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Duddasaṁ anataṁ nāma, na hi saccaṁ sudassanaṁ.
Paṭividdhā taṇhā jānato, passato natthi kiñcanan"ti. . Dutiyaṁ.

3. Tatiyanibbānapaṭisaṁyuttasutta

73. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Bhagavā bhikkhū nibbānapaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti. Te'dha bhikkhū aṭṭhiṁ katvā manasi katvā sabbaṁ cetaso samannāharitvā ohitasotā dhammaṁ suṇanti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Atthi bhikkhave ajātaṁ abhūtaṁ akataṁ asaṅkhataṁ, no cetaṁ bhikkhave abhavissa ajātaṁ abhūtaṁ akataṁ asaṅkhataṁ, nayidha jātassa bhūtassa katassa saṅkhatassa nissaraṇaṁ paññāyetha. Yasmā ca kho bhikkhave atthi ajātaṁ abhūtaṁ akataṁ asaṅkhataṁ. Tasmā jātassa bhūtassa katassa saṅkhatassa nissaraṇaṁ paññāyatī"ti. . Tatiyaṁ.

4. Catutthanibbānapaṭisaṁyuttasutta

74. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Bhagavā bhikkhū nibbānapaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti. Te'dha bhikkhū aṭṭhiṁ katvā manasi katvā sabbaṁ cetaso samannāharitvā ohitasotā dhammaṁ suṇanti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

+ “Nissitassa calitaṁ, anissitassa calitaṁ natthi, calite asati passaddhi, passaddhiyā sati nati na hoti, natiyā asati āgatigati na hoti, āgatigatiyā asati cutūpapāto na hoti, cutūpapāte asati nevidha na huraṁ na ubhayamantarena[1]. Esevanto dukkhassā”ti. . Catutthaṁ.

5. Cundasutta

75. * Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Mallesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Pāvā tadavasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Pāvāyaṁ viharati Cundassa kammāraputtassa ambavane.

Assosi kho Cundo kammāraputto “Bhagavā kira Mallesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pāvaṁ anuppatto Pāvāyaṁ viharati mayhaṁ ambavane”ti. Atha kho Cundo kammāraputto yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Cundaṁ kammāraputtaṁ Bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi. Atha kho Cundo kammāraputto Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito samuttejito sampahaṁsito Bhagavantaṁ etadavoca “adhivāsetu me bhante Bhagavā svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā”ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena.

Atha kho Cundo kammāraputto Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho Cundo kammāraputto tassā rattiyā accayena sake nivesane paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā pahūtañca sūkaramaddavaṁ, Bhagavato kālaṁ ārocāpesi “kālo bhante niṭṭhitaṁ bhattan”ti.

Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena Cundassa kammāraputtassa nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho Bhagavā Cundaṁ kammāraputtaṁ āmantesi “yaṁ te Cunda sūkaramaddavaṁ paṭiyattaṁ tena maṁ parivisa, yaṁ panaññaṁ

+ Khu 10. 55, 180 piṭṭhesupi.

1. Na ubhayamantare (sabbattha) Ma 3. 310 piṭṭhe; Saṁ 2. 284 piṭṭhe ca passitabbaṁ.

* Dī 2. 105 piṭṭhepi.

khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyattaṁ tena bhikkhusaṁghaṁ parivisā"ti. "Evaṁ bhante"ti kho Cundo kammāraputto Bhagavato paṭissutvā yaṁ ahosi sūkaramaddavaṁ paṭiyattaṁ, tena Bhagavantaṁ parivisi, yaṁ panaññaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyattaṁ, tena bhikkhusaṁghaṁ parivisi.

Atha kho Bhagavā Cundaṁ kammāraputtaṁ āmantesi "yaṁ te Cunda sūkaramaddavaṁ avasiṭṭhaṁ, taṁ sobbhe nikhaṇāhi, nāhaṁ taṁ Cunda passāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya, yassa taṁ paribhuttaṁ sammā pariṇāmaṁ gaccheyya aññatra Tathāgatassā"ti[1]. "Evaṁ bhante"ti kho Cundo kammāraputto Bhagavato paṭissutvā yaṁ ahosi sūkaramaddavaṁ avasiṭṭhaṁ, taṁ sobbhe nikhaṇitvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Cundaṁ kammāraputtaṁ Bhagavā dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi.

Atha kho Bhagavato Cundassa kammāraputtassa bhattaṁ bhuttāvissa kharo ābādho uppajji, lohitapakkhandikā pabāḷhā[2] vedanā vattanti māraṇantikā. Tatra sudaṁ Bhagavā sato sampajāno adhivāsesi avihaññamāno. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi "āyāmānanda yena Kusinārā tenupasaṅkamissāmā"ti. "Evaṁ bhante"ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi.

Cundassa bhattaṁ bhuñjitvā, kammārassāti me sutaṁ.
Ābādhaṁ samphusī dhīro, pabāḷhaṁ māraṇantikaṁ.

Bhuttassa ca sūkaramaddavena, byādhippabāḷho udapādi Satthuno.
Viriccamāno[3] Bhagavā avoca, gacchāmahaṁ Kusināraṁ nagaranti.

Atha kho Bhagavā maggā okkamma yena aññataraṁ rukkhamūlaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi "iṅgha me tvaṁ Ānanda catugguṇaṁ saṅghāṭiṁ paññāpehi, kilantosmi Ānanda, nisīdissāmī"ti. "Evaṁ bhante"ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paṭissutvā catugguṇaṁ

---

1. Aññatra Tathāgatenāti (Ka-Sī)
2. Bāḷhā (Sī, Syā, I)
3. Viriñcamāno (?) virecamāno (Dī 2. 106)

saṅghāṭiṁ paññāpesi. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane, nisajja kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi "iṅgha me tvaṁ Ānanda, pānīyaṁ āhara, pipāsitosmi Ānanda, pivissāmī"ti.

Evaṁ vutte āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca "idāni bhante pañcamattāni sakaṭasatāni atikkantāni, taṁ cakkacchinnaṁ udakaṁ parittaṁ luḷitaṁ āvilaṁ sandati. Ayaṁ bhante Kukudhā[1] nadī avidūre acchodakā sātodakā sītodakā setodakā supatitthā ramaṇīyā, ettha Bhagavā pānīyañca pivissati gattāni ca sītīkarissatī"ti[2].

Dutiyampi kho -pa-. Tatiyampi kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi "iṅgha me tvaṁ Ānanda, pānīyaṁ āhara, pipāsitosmi Ānanda, pivissāmī"ti. "Evaṁ bhante"ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paṭissutvā pattaṁ gahetvā yena sā nadī tenupasaṅkami. Atha kho sā nadī cakkacchinnā parittā luḷitā āvilā sandamānā āyasmante Ānande upasaṅkamante acchā vippasannā anāvilā sandati.

Atha kho āyasmato Ānandassa etadahosi "acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho, Tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, ayaṁ hi sā nadī cakkacchinnā parittā luḷitā āvilā sandamānā mayi upasaṅkamante acchā vippasannā anāvilā sandatī"ti, pattena pānīyaṁ ādāya yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ etadavoca "acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, Tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, ayaṁ hi sā bhante nadī cakkacchinnā parittā luḷitā āvilā sandamānā mayi upasaṅkamante acchā vippasannā anāvilā sandati, pivatu Bhagavā pānīyaṁ, pivatu Sugato pānīyan"ti.

Atha kho Bhagavā pānīyaṁ apāyi[3]. Atha kho Bhagavā mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Kukudhā nadī tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Kukudhaṁ nadiṁ ajjhogāhetvā nhatvā ca pivitvā ca paccuttaritvā yena ambavanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Cundakaṁ āmantesi "iṅgha me tvaṁ Cundaka catugguṇaṁ saṅghāṭiṁ paññāpehi, kilantosmi Cundaka,

---

1. Kakutthā (Sī), kukuṭā (Syā), kakuṭṭhā (Ka)
2. Sītiṁ karissatīti (Sī), sītaṁ karissatīti (Syā, I, Ka)
3. Apāsi (Sī)

nipajjissāmī”ti. “Evaṁ bhante”ti kho āyasmā Cundako Bhagavato paṭissutvā catugguṇaṁ saṅghāṭiṁ paññāpesi. Atha kho Bhagavā dakkhiṇena passena sīhaseyyaṁ kappesi pāde pādaṁ accādhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññaṁ manasi karitvā, āyasmā pana Cundako tattheva Bhagavato purato nisīdi.

Gantvāna Buddho nadikaṁ Kukudhaṁ, (Dī 2. 112)
Acchodakaṁ sātudakaṁ[1] vippasannaṁ.
Ogāhi Satthā sukilantarūpo,
Tathāgato appaṭimo’dha loke.

Nhatvā ca pivitvā cudatāri[2] Satthā,
Purakkhato bhikkhugaṇassa majjhe.
Satthā pavattā Bhagavā idha dhamme,
Upāgami ambavanaṁ Mahesi.
Āmantayi Cundakaṁ nāma bhikkhuṁ,
Catugguṇaṁ santhara[3] me nipajjaṁ.

So codito bhāvitattena Cundo,
Catugguṇaṁ santhari[4] khippameva.
Nipajji Satthā sukilantarūpo,
Cundopi tattha pamukhe nisīdīti.

Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi “siyā kho panānanda Cundassa kammāraputtassa koci vippaṭisāraṁ upadaheyya ‘tassa te āvuso Cunda alābhā, tassa te dulladdhaṁ, yassa te Tathāgato pacchimaṁ piṇḍapātaṁ bhuñjitvā parinibbuto’ti”. Cundassānanda kammāraputtassa evaṁ vippaṭisāro paṭivinodetabbo—

“Tassa te āvuso Cunda lābhā, tassa te suladdhaṁ, yassa te Tathāgato pacchimaṁ piṇḍapātaṁ paribhuñjitvā parinibbuto. Sammukhā metaṁ āvuso Cunda Bhagavato sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ—‘dveme piṇḍapātā

---

1. Sātodakaṁ (sabbattha)
2. Nhatvā ca uttari (Ka)
3. Patthara (Sī, I)
4. Patthari (Sī, I)

samasamaphalā samasamavipākā ativiya aññehi piṇḍapātehi mahapphalatarā ca mahānisaṁsatarā ca. Katame dve? Yañca piṇḍapātaṁ paribhuñjitvā Tathāgato anuttaraṁ sammāsammodhiṁ abhisambujjhati, yañca piṇḍapātaṁ paribhuñjitvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyati, ime dve piṇḍapātā samasamaphalā samasamavipākā ativiya aññehi piṇḍapātehi mahapphalatarā ca mahānisaṁsatarā ca'.

Āyusaṁvattanikaṁ āyasmatā Cundena kammāraputtena kammaṁ upacitaṁ, vaṇṇasaṁvattanikaṁ āyasmatā Cundena kammāraputtena kammaṁ upacitaṁ, sukhasaṁvattanikaṁ āyasmatā Cundena kammāraputtena kammaṁ upacitaṁ, saggasaṁvattanikaṁ āyasmatā Cundena kammāraputtena kammaṁ upacitaṁ, yasasaṁvattanikaṁ āyasmatā Cundena kammāraputtena kammaṁ upacitaṁ, ādhipateyyasaṁvattanikaṁ āyasmatā Cundena kammāraputtena kammaṁ upacitan"ti. Cundassānanda kammāraputtassa evaṁ vippaṭisāro paṭivinodetabboti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

+ "Dadato puññaṁ pavaḍḍhati,
Saṁyamato veraṁ na cīyati.
Kusalo ca jahāti pāpakaṁ,
Rāgadosamohakkhayā sanibbuto"ti[1]. . Pañcamaṁ.

6. Pāṭaligāmiyasutta

76. * Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Magadhesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Pāṭaligāmo tadavasari. Assosuṁ kho Pāṭaligāmiyā[2] upāsakā "Bhagavā kira Magadhesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ Pāṭaligāmaṁ anuppatto"ti. Atha kho Pāṭaligāmiyā upāsakā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho Pāṭaligāmiyā upāsakā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "adhivāsetu no bhante Bhagavā āvasathāgāran"ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena.

+ Dī 2. 113; Khu 10. 187 piṭṭhesupi.
* Vi 3. 321; Ma 2. 16; Saṁ 2. 389 piṭṭhesupi.

1. Parinibbutoti (Sī, Syā, I)
2. Pāṭaligāmikā (Dī 2. 71)

Atha kho Pāṭaligāmiyā upāsakā Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yenāvasathāgāraṁ tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā sabbasanthariṁ āvasathāgāraṁ santharitvā āsanāni paññāpetvā udakamaṇikaṁ patiṭṭhāpetvā telappadīpaṁ āropetvā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu, ekamantaṁ ṭhitā kho Pāṭaligāmiyā upāsakā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "sabbasantharisanthataṁ[1] bhante āvasathāgāraṁ, āsanāni paññattāni, udakamaṇiko patiṭṭhāpito[2], telappadīpo āropito. Yassa dāni bhante Bhagavā kālaṁ maññatī"ti.

Atha kho Bhagavā nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena āvasathāgāraṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā pāde pakkhāletvā āvasathāgāraṁ pavisitvā majjhimaṁ thambhaṁ nissāya puratthābhimukho nisīdi, bhikkhusaṁghopi kho pāde pakkhāletvā āvasathāgāraṁ pavisitvā pacchimaṁ bhittiṁ nissāya puratthābhimukho nisīdi Bhagavantaṁyeva purakkhatvā, Pāṭaligāmiyāpi kho upāsakā pāde pakkhāletvā āvasathāgāraṁ pavisitvā puratthimaṁ bhittiṁ nissāya pacchimābhimukhā nisīdiṁsu Bhagavantaṁyeva purakkhatvā. Atha kho Bhagavā Pāṭaligāmiye upāsake āmantesi—

* Pañcime gahapatayo ādīnavā dussīlassa sīlavipattiyā. Katame pañca? Idha gahapatayo dussīlo sīlavipanno pamādādhikaraṇaṁ mahatiṁ bhogajāniṁ nigacchati, ayaṁ paṭhamo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā.

Puna caparaṁ gahapatayo dussīlassa sīlavipannassa pāpako kittisaddo abbhuggacchati, ayaṁ dutiyo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā.

Puna caparaṁ gahapatayo dussīlo sīlavipanno yaññadeva parisaṁ upasaṅkamati yadi khattiyaparisaṁ yadi brāhmaṇaparisaṁ yadi gahapatiparisaṁ yadi samaṇaparisaṁ, avisārado upasaṅkamati maṅkubhūto, ayaṁ tatiyo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā.

Puna caparaṁ gahapatayo dussīlo sīlavipanno sammūḷho kālaṁ karoti, ayaṁ catuttho ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā.

---

1. Sabbasanthariṁ santhataṁ (Sī, Syā, I) 2. Udakamaṇikaṁ patiṭṭhāpitaṁ (Syā)
* Aṁ 2. 221; Dī 3.196 piṭṭhepi.

Puna caparaṁ gahapatayo dussīlo sīlavipanno kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjati, ayaṁ pañcamo ādīnavo dussīlassa sīlavipattiyā. Ime kho gahapatayo pañca ādīnavā dussīlassa sīlavipattiyā.

Pañcime gahapatayo ānisaṁsā sīlavato sīlasampadāya. Katame pañca? Idha gahapatayo sīlavā sīlasampanno appamādādhikaraṇaṁ mahantaṁ bhogakkhandhaṁ adhigacchati, ayaṁ paṭhamo ānisaṁso sīlavato sīlasampadāya.

Puna caparaṁ gahapatayo sīlavato sīlasampannassa kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchati, ayaṁ dutiyo ānisaṁso sīlavato sīlasampadāya.

Puna caparaṁ gahapatayo sīlavā sīlasampanno yaññadeva parisaṁ upasaṅkamati yadi khattiyaparisaṁ yadi brāhmaṇaparisaṁ yadi gahapatiparisaṁ yadi samaṇaparisaṁ visārado upasaṅkamati amaṅkubhūto, ayaṁ tatiyo ānisaṁso sīlavato sīlasampadāya.

Puna caparaṁ gahapatayo sīlavā sīlasampanno asammūḷho kālaṁ karoti, ayaṁ catuttho ānisaṁso sīlavato sīlasampadāya.

Puna caparaṁ gahapatayo sīlavā sīlasampanno kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati, ayaṁ pañcamo ānisaṁso sīlavato sīlasampadāya. Ime kho gahapatayo pañca ānisaṁsā sīlavato sīlasampadāyāti.

Atha kho Bhagavā Pāṭaligāmiye upāsake bahudeva rattiṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā uyyojesi "abhikkantā kho gahapatayo ratti, yassadāni tumhe kālaṁ maññathā"ti. [1]Atha kho Pāṭaligāmiyā upāsakā Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā[1] uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkamiṁsu. Atha kho Bhagavā acirapakkantesu Pāṭaligāmiyesu upāsakesu suññāgāraṁ pāvisi.

1-1. "Evaṁ bhante"ti kho Pāṭaligāmiyā upāsakā Bhagavato paṭissutvā (Vi 3. 323; Dī 2. 73)

Tena kho pana samayena Sunidhavassakārā[1] Magadhamahāmattā Pāṭaligāme nagaraṁ māpenti Vajjīnaṁ paṭibāhāya. Tena kho pana samayena sambahulā devatāyo sahassasahasseva[2] Pāṭaligāme vatthūni pariggaṇhanti. Yasmiṁ padese mahesakkhā devatā vatthūni pariggaṇhanti, mahesakkhānaṁ tattha raññaṁ rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetuṁ. Yasmiṁ padese majjhimā devatā vatthūni pariggaṇhanti, majjhimānaṁ tattha raññaṁ rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetuṁ. Yasmiṁ padese nīcā devatā vatthūni pariggaṇhanti, nīcānaṁ tattha raññaṁ rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetuṁ.

Addasā kho Bhagavā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena tā devatāyo sahassasahasseva Pāṭaligāme vatthūni pariggaṇhantiyo, yasmiṁ padese mahesakkhā devatā vatthūni pariggaṇhanti, mahesakkhānaṁ tattha raññaṁ rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetuṁ. Yasmiṁ padese majjhimā devatā vatthūni pariggaṇhanti, majjhimānaṁ tattha raññaṁ rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetuṁ. Yasmiṁ padese nīcā devatā vatthūni pariggaṇhanti, nīcānaṁ tattha raññaṁ rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetuṁ. Atha kho Bhagavā tassā rattiyā paccūsasamaye paccuṭṭhāya āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi—

Ke nu kho[3] Ānanda Pāṭaligāme nagaraṁ māpentīti[4]. Sunidhavassakārā bhante Magadhamahāmattā Pāṭaligāme nagaraṁ māpenti Vajjīnaṁ paṭibāhāyāti. Seyyathāpi Ānanda devehi Tāvatiṁsehi saddhiṁ mantetvā, evamevaṁ kho Ānanda Sunidhavassakārā Magadhamahāmattā Pāṭaligāme nagaraṁ māpenti Vajjīnaṁ paṭibāhāyā. Idhāhaṁ Ānanda addasaṁ dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena sambahulā devatāyo sahassasahasseva Pāṭaligāme vatthūni pariggaṇhantiyo. Yasmiṁ padese mahesakkhā devatā vatthūni pariggaṇhanti, mahesakkhānaṁ tattha raññaṁ rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetuṁ. Yasmiṁ padese majjhimā devatā vatthūni pariggaṇhanti, majjhimānaṁ tattha raññaṁ rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetuṁ.

---

1. Sunīdhavassakārā (Sī, Syā, I)
2. Sahasseva (Syā, Ka), sahassasseva (I)
3. Ko nu kho (sabbattha)
4. Māpetīti (sabbattha)

Yasmiṁ padese nīcā devatā vatthūni pariggaṇhanti, nīcānaṁ tattha raññaṁ rājamahāmattānaṁ cittāni namanti nivesanāni māpetuṁ. Yāvatā Ānanda ariyaṁ āyatanaṁ yāvatā vaṇippatho, idaṁ agganagaraṁ bhavissati pāṭaliputtaṁ puṭabhedanaṁ. Pāṭaliputtassa kho Ānanda tayo antarāyā bhavissanti aggito vā udakato vā mithubhedato vāti.

Atha kho Sunidhavassakārā Magadhamahāmattā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ[1] vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu, ekamantaṁ ṭhitā kho Sunidhavassakārā Magadhamahāmattā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "adhivāsetu no bhavaṁ Gotamo ajjatanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena.

Atha kho Sunidhavassakārā Magadhamahāmattā Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā yena sako āvasatho tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā sake āvasathe paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā Bhagavato kālaṁ ārocesuṁ "kālo bho Gotama, niṭṭhitaṁ bhattan"ti.

Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena Sunidhavassakārānaṁ Magadhamahāmattānaṁ āvasatho tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho Sunidhavassakārā Magadhamahāmattā Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesuṁ sampavāresuṁ.

Atha kho Sunidhavassakārā Magadhamahāmattā Bhagavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinne kho Sunidhavassakāre Magadhamahāmatte Bhagavā imāhi gāthāhi anumodi—

"Yasmiṁ padese kappeti, vāsaṁ paṇḍitajātiyo.
Sīlavantettha bhojetvā, saññate brahmacārayo[2].

---

1. Sārāṇīyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Brahmacārino (Syā), brahmacariye (I, Ka)

Yā tattha devatā āsuṁ, tāsaṁ dakkhiṇamādise.
Tā pūjitā pūjayanti, mānitā mānayanti naṁ.

Tato naṁ anukampanti, mātā puttaṁva orasaṁ.
Devatānukampito poso, sadā bhadrāni passatī"ti.

Atha kho Bhagavā Sunidhavassakārānaṁ Magadhamahāmattānaṁ imāhi gāthāhi anumoditvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi.

Tena kho pana samayena Sunidhavassakārā Magadhamahāmattā Bhagavantaṁ piṭṭhito piṭṭhito anubandhā honti "yenajja samaṇo Gotamo dvārena nikkhamissati, taṁ Gotamadvāraṁ nāma bhavissati, yena titthena Gaṅgaṁ nadiṁ tarissati, taṁ Gotamatitthaṁ nāma bhavissatī"ti.

Atha kho Bhagavā yena dvārena nikkhami, taṁ Gotamadvāraṁ nāma ahosi. Atha kho Bhagavā yena Gaṅgā nadī tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena Gaṅgā nadī pūrā hoti samatittikā kākapeyyā, appekacce manussā nāvaṁ pariyesanti, appekacce uḷumpaṁ pariyesanti, appekacce kullaṁ bandhanti apārā pāraṁ gantukāmā. Atha kho Bhagavā seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya, evamevaṁ Gaṅgāya nadiyā orimatīre[1] antarahito pārimatīre paccuṭṭhāsi saddhiṁ bhikkhusaṁghena.

Addasā kho Bhagavā te manusse appekacce nāvaṁ pariyesante appekacce uḷumpaṁ pariyesante appekacce kullaṁ bandhante apārā pāraṁ gantukāme.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Ye taranti aṇṇavaṁ saraṁ,
Setuṁ katvāna visajja pallalāni.
Kullaṁ hi jano pabandhati[2],
Tiṇṇā[3] medhāvino janā"ti. . Chaṭṭhaṁ.

---

1. Orimatīrā (bahūsu) Vi 3. 325; Dī 2. 76 piṭṭhesu passitabbaṁ.
2. Bandhati (Syā, I)
3. Nitiṇṇā (Ka)

7. Dvidhāpathasutta

77. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu addhānamaggapaṭipanno hoti āyasmatā Nāgasamālena pacchāsamaṇena. Addasā kho āyasmā Nāgasamālo antarāmagge dvidhāpathaṁ[1], disvāna Bhagavantaṁ etadavoca "ayaṁ bhante Bhagavā pantho, iminā gacchāmā"ti. Evaṁ vutte Bhagavā āyasmantaṁ Nāgasamālaṁ etadavoca "ayaṁ Nāgasamāla pantho, iminā gacchāmā"ti.

Dutiyampi kho -pa-. Tatiyampi kho āyasmā Nāgasamālo Bhagavantaṁ etadavoca "ayaṁ bhante Bhagavā pantho, iminā gacchāmā"ti. Tatiyampi kho Bhagavā āyasmantaṁ Nāgasamālaṁ etadavoca "ayaṁ Nāgasamāla pantho, iminā gacchāmā"ti. Atha kho āyasmā Nāgasamālo Bhagavato pattacīvaraṁ tattheva chamāyaṁ nikkhipitvā pakkāmi "idaṁ bhante Bhagavato pattacīvaran"ti.

Atha kho āyasmato Nāgasamālassa tena panthena gacchantassa antarāmagge corā nikkhamitvā hatthehi ca pādehi ca ākoṭesuṁ, pattañca bhindiṁsu, saṅghāṭiñca vipphālesuṁ. Atha kho āyasmā Nāgasamālo bhinnena pattena vipphālitāya saṅghāṭiyā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Nāgasamālo Bhagavantaṁ etadavoca "idha mayhaṁ bhante tena panthena gacchantassa antarāmagge corā nikkhamitvā hatthehi ca pādehi ca ākoṭesuṁ, pattañca bhindiṁsu, saṅghāṭiñca vipphālesun"ti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Saddhiṁ caramekato vasaṁ,
Misso aññajanena vedagū.
Vidvā pajahāti pāpakaṁ,
Koñco khīrapakova ninnagan"ti. . Sattamaṁ.

---

1. Dvedhāpathaṁ (Sī)

8. Visākhāsutta

78. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena Visākhāya Migāramātuyā nattā kālaṅkatā hoti piyā manāpā. Atha kho Visākhā Migāramātā allavatthā allakesā divā divassa yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Visākhaṁ Migāramātaraṁ Bhagavā etadavoca—

Handa kuto nu tvaṁ Visākhe āgacchasi allavatthā allakesā idhūpasaṅkantā divā divassāti. Nattā me bhante piyā manāpā kālaṅkatā, tenāhaṁ allavatthā allakesā idhūpasaṅkantā divā divassāti. Icche yyāsi tvaṁ Visākhe yāvatikā[1] Sāvatthiyā manussā, tāvatike[2] putte ca nattāro cāti. Iccheyyāhaṁ Bhagavā[3] yāvatikā Sāvatthiyā manussā, tāvatike putte ca nattāro cāti.

Kīvabahukā pana Visākhe Sāvatthiyā manussā devasikaṁ kālaṁ karontīti. Dasapi bhante Sāvatthiyā manussā devasikaṁ kālaṁ karonti, navapi bhante. Aṭṭhapi bhante. Sattapi bhante. Chapi bhante. Pañcapi bhante. Cattāropi bhante. Tīṇipi bhante. Dvepi bhante Sāvatthiyā manussā devasikaṁ kālaṁ karonti, ekopi bhante Sāvatthiyā manusso devasikaṁ kālaṁ karoti, avivittā bhante Sāvatthi manussehi kālaṁ karontehīti.

Taṁ kiṁ maññasi Visākhe, api nu tvaṁ kadāci karahaci anallavatthā vā bhaveyyāsi anallakesā vāti. No hetaṁ bhante, alaṁ me bhante tāva bahukehi puttehi ca nattārehi cāti.

Yesaṁ kho Visākhe sataṁ piyāni, sataṁ tesaṁ dukkhāni, yesaṁ navuti piyāni, navuti tesaṁ dukkhāni, yesaṁ asīti piyāni, asīti tesaṁ dukkhāni, yesaṁ sattati piyāni, sattati tesaṁ dukkhāni, yesaṁ saṭṭhi piyāni, saṭṭhitesaṁ dukkhāni, yesaṁ paññāsaṁ piyāni, paññāsaṁ tesaṁ dukkhāni, yesaṁ cattārīsaṁ piyāni, cattārīsaṁ tesaṁ dukkhāni, yesaṁ tiṁsaṁ piyāni, tiṁsaṁ tesaṁ dukkhāni, yesaṁ vīsati piyāni, vīsati tesaṁ dukkhāni, yesaṁ

1. Yāvatakā (?) 2. Tāvatake (?) 3. Iccheyyāhaṁ bhante Bhagavā (Syā)

dasa piyāni, dasa tesaṁ dukkhāni, yesaṁ nava piyāni, nava tesaṁ dukkhāni, yesaṁ aṭṭha piyāni, aṭṭha tesaṁ dukkhāni, yesaṁ satta piyāni, satta tesaṁ dukkhāni, yesaṁ cha piyāni, cha tesaṁ dukkhāni, yesaṁ pañca piyāni, pañca tesaṁ dukkhāni, yesaṁ cattāri piyāni, cattāri tesaṁ dukkhāni, yesaṁ tīṇi piyāni, tīṇi tesaṁ dukkhāni, yesaṁ dve piyāni, dve tesaṁ dukkhāni, yesaṁ ekaṁ piyaṁ, ekaṁ tesaṁ dukkhaṁ, yesaṁ natthi piyaṁ, natthi tesaṁ dukkhaṁ, "asokā te virajā anupāyāsā"ti vadāmīti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

* "Ye keci sokā paridevitā vā,
Dukkhā va[1] lokasmimanekarūpā.
Piyaṁ paṭiccappabhavanti ete,
Piye asante na bhavanti ete.

Tasmā hi te sukhino vītasokā,
Yesaṁ piyaṁ natthi kuhiñci loke.
Tasmā asokaṁ virajaṁ patthayāno,
Piyaṁ na kayirātha kuhiñci loke"ti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Paṭhamadabbasutta

79. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Atha kho āyasmā Dabbo Mallaputto yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Dabbo Mallaputto Bhagavantaṁ etadavoca "parinibbāna kālo me dāni Sugatā"ti. Yassadāni tvaṁ Dabba kālaṁ maññasīti.

Atha kho āyasmā Dabbo Mallaputto uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā vehāsaṁ abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallaṅkena nisīditvā tejodhātuṁ samāpajjitvā vuṭṭhahitvā parinibbāyi.

---

* Khu 10. 57, 178 piṭṭhesupi.

1. Dukkhā ca (sabbattha)

Atha kho āyasmato Dabbassa Mallaputtassa vehāsaṁ abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallaṅkena nisīditvā tejodhātuṁ samāpajjitvā vuṭṭhahitvā parinibbutassa sarīrassa jhāyamānassa ḍayhamānassa neva chārikā paññāyittha na masi. Seyyathāpi nāma sappissa vā telassa vā jhāyamānassa ḍayhamānassa neva chārikā paññāyati na masi, evamevaṁ āyasmato Dabbassa Mallaputtassa vehāsaṁ abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallaṅkena nisīditvā tejodhātuṁ samāpajjitvā vuṭṭhahitvā parinibbutassa sarīrassa jhāyamānassa ḍayhamānassa neva chārikā paññāyittha na masīti.

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

“Abhedi kāyo nirodhi saññā,
Vedanā sītibhaviṁsu[1] sabbā.
Vūpasamiṁsu saṅkhārā,
Viññāṇaṁ atthamāgamā”ti. . Navamaṁ.

10. Dutiyadabbasutta

80. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi “bhikkhavo”ti. “Bhadante”ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Dabbassa bhikkhave Mallaputtassa vehāsaṁ abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallaṅkena nisīditvā tejodhātuṁ samāpajjitvā vuṭṭhahitvā parinibbutassa sarīrassa jhāyamānassa ḍayhamānassa neva chārikā paññāyittha na masi. Seyyathāpi nāma sappissa vā telassa vā jhāyamānassa ḍayhamānassa neva chārikā paññāyati na masi, evamevaṁ kho bhikkhave Dabbassa Mallaputtassa vehāsaṁ abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallaṅkena nisīditvā tejodhātuṁ samāpajjitvā vuṭṭhahitvā parinibbutassa sarīrassa jhāyamānassa ḍayhamānassa neva chārikā paññāyittha na masīti.

---

1. Pītidahaṁsu (Syā, I), sītidahiṁsu (Ka)

Atha kho Bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

“Ayoghanahatasseva, jalato jātavedaso[1].
Anupubbūpasantassa, yathā na ñāyate gati.

Evaṁ sammāvimuttānaṁ, kāmabandhoghatārinaṁ.
Paññāpetuṁ gati natthi, pattānaṁ acalaṁ sukhan”ti. . Dasamaṁ.

Pāṭaligāmiyavaggo[2] aṭṭhamo.

Tassuddānaṁ

Nibbānā caturo vuttā, Cundo Pāṭaligāmiyā.
Dvidhāpatho Visākhā ca, Dabbena saha te dasāti.

Udāne vaggānamuddānaṁ

Vaggamidaṁ paṭhamaṁ varabodhi, vaggamidaṁ dutiyaṁ Mucalindo.
Nandakavaggavaro tatiyo tu, Meghiyavaggavaro ca catuttho.

Pañcamavaggavarantidha Soṇo, chaṭṭhamavaggavaranti Jaccandho[3].
Sattamavaggavaranti ca Cūḷo, Pāṭaligāmiyamaṭṭhamavaggo[4].

Asītimanūnakasuttavaraṁ, vaggamidaṭṭhakaṁ suvibhattaṁ.
Dassitaṁ cakkhumatā vimalena, addhā hi taṁ udānamitīdamāhu[5].

Udānapāḷi niṭṭhitā.

---

1. Jātavedassa (Syā)
2. Pāṭaligāmavaggo (Ka)
3. Chaṭṭhamavaggavaraṁ tu tamandho (Sī, Ka)
4. Pāṭaligāmiyavaraṭṭhamavaggo (Syā, Kaṁ, I), Pāṭaligāmavaraṭṭhamavaggo (Sī, Ka)
5. Atthāyetaṁ udānamitimāhu (Ka), saddhā hi taṁ udānantidamāhu (Syā, Kaṁ, I)

Khuddakanikāya

Itivuttakapāḷi

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

1. Ekakanipāta

1. Paṭhamavagga

1. Lobhasutta

1. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Ekadhammaṁ bhikkhave pajahatha, ahaṁ vo pāṭibhogo anāgāmitāya. Katamaṁ ekadhammaṁ? Lobhaṁ bhikkhave ekadhammaṁ pajahatha, ahaṁ vo pāṭibhogo anāgāmitāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Yena lobhena luddhāse, sattā gacchanti duggatiṁ.
Taṁ lobhaṁ sammadaññāya, pajahanti vipassino.
Pahāya na punāyanti, imaṁ lokaṁ kudācanan”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Paṭhamaṁ.

2. Dosasutta

2. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Ekadhammaṁ bhikkhave pajahatha, ahaṁ vo pāṭibhogo anāgāmitāya. Katamaṁ ekadhammaṁ? Dosaṁ bhikkhave ekadhammaṁ pajahatha, ahaṁ vo pāṭibhogo anāgāmitāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Yena dosena duṭṭhāse, sattā gacchanti duggatiṁ.
Taṁ dosaṁ sammadaññāya, pajahanti vipassino.
Pahāya na punāyanti, imaṁ lokaṁ kudācanan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dutiyaṁ.

3. Mohasutta

3. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Ekadhammaṁ bhikkhave pajahatha, ahaṁ vo pāṭibhogo anāgāmitāya. Katamaṁ ekadhammaṁ? Mohaṁ bhikkhave ekadhammaṁ pajahatha, ahaṁ vo pāṭibhogo anāgāmitāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Yena mohena mūḷhāse, sattā gacchanti duggatiṁ.
Taṁ mohaṁ sammadaññāya, pajahanti vipassino.
Pahāya na punāyanti, imaṁ lokaṁ kudācanan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Tatiyaṁ.

4. Kodhasutta

4. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Ekadhammaṁ bhikkhave pajahatha, ahaṁ vo pāṭibhogo anāgāmitāya. Katamaṁ ekadhammaṁ? Kodhaṁ bhikkhave ekadhammaṁ pajahatha, ahaṁ vo pāṭibhogo anāgāmitāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Yena kodhena kuddhāse, sattā gacchanti duggatiṁ.
Taṁ kodhaṁ sammadaññāya, pajahanti vipassino.
Pahāya na punāyanti, imaṁ lokaṁ kudācanan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Catutthaṁ.

5. Makkhasutta

5. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Ekadhammaṁ bhikkhave pajahatha, ahaṁ vo pāṭibhogo anāgāmitāya. Katamaṁ ekadhammaṁ? Makkhaṁ bhikkhave ekadhammaṁ pajahatha, ahaṁ vo pāṭibhogo anāgāmitāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Yena makkhena makkhāse[1], sattā gacchanti duggatiṁ.
Taṁ makkhaṁ sammadaññāya, pajahanti vipassino.
Pahāya na punāyanti, imaṁ lokaṁ kudācanan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Pañcamaṁ.

6. Mānasutta

6. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Ekadhammaṁ bhikkhave pajahatha, ahaṁ vo pāṭibhogo anāgāmitāya. Katamaṁ ekadhammaṁ? Mānaṁ bhikkhave ekadhammaṁ pajahatha, ahaṁ vo pāṭibhogo anāgāmitāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Yena mānena mattāse, sattā gacchanti duggatiṁ.
Taṁ mānaṁ sammadaññāya, pajahanti vipassino.
Pahāya na punāyanti, imaṁ lokaṁ kudācanan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Sabbapariññāsutta

7. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Sabbaṁ bhikkhave anabhijānaṁ aparijānaṁ tattha cittaṁ avirājayaṁ appajahaṁ abhabbo dukkhakkhayāya. Sabbañca kho bhikkhave abhijānaṁ parijānaṁ tattha cittaṁ virājayaṁ pajahaṁ bhabbo dukkhakkhayāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

---

1. Makkhitāse (Syā)

"Yo sabbaṁ sabbato ñatvā, sabbatthesu na rajjati.
Sa ve sabbapariññā[1] so, sabbadukkhamupaccagā"ti[2].

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Sattamaṁ.

8. Mānapariññāsutta

8. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Mānaṁ bhikkhave anabhijānaṁ aparijānaṁ tattha cittaṁ avirājayaṁ appajahaṁ abhabbo dukkhakkhayāya. Mānañca kho bhikkhave abhijānaṁ parijānaṁ tattha cittaṁ virājayaṁ pajahaṁ bhabbo dukkhakkhayāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Mānupetā ayaṁ pajā, mānaganthā bhave ratā.
Mānaṁ aparijānantā, āgantāro punabbhavaṁ.

Ye ca mānaṁ pahantvāna, vimuttā mānasaṅkhaye.
Te mānaganthābhibhuno, sabbadukkhamupaccagun"ti[3].

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Lobhapariññāsutta

9. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Lobhaṁ bhikkhave anabhijānaṁ aparijānaṁ tattha cittaṁ avirājayaṁ appajahaṁ abhabbo dukkhakkhayāya. Lobhañca kho bhikkhave abhijānaṁ parijānaṁ tattha cittaṁ virājayaṁ pajahaṁ bhabbo dukkhakkhayāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Yena lobhena luddhāse, sattā gacchanti duggatiṁ.
Taṁ lobhaṁ sammadaññāya, pajahanti vipassino.
Pahāya na punāyanti, imaṁ lokaṁ kudācanan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Navamaṁ.

---

1. Sabbaṁ pariññā (Syā, I)
2. Sabbaṁ dukkhaṁ upaccagāti (Syā), sabbadukkhaṁ upaccagāti (I-Ṭṭha)
3. Sabbadukkhaṁ upaccagunti (I)

10. Dosapariññāsutta

10. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Dosaṁ bhikkhave anabhijānaṁ aparijānaṁ tattha cittaṁ avirājayaṁ appajahaṁ abhabbo dukkhakkhayāya. Dosañca kho bhikkhave abhijānaṁ parijānaṁ tattha cittaṁ virājayaṁ pajahaṁ bhabbo dukkhakkhayāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Yena dosena duṭṭhāse, sattā gacchanti duggatiṁ.
Taṁ dosaṁ sammadaññāya, pajahanti vipassino.
Pahāya na punāyanti, imaṁ lokaṁ kudācanan”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dasamaṁ.

Pāṭibhogavaggo paṭhamo.

Tassuddānaṁ

Rāgadosā atha Moho, Kodhamakkhā Mānaṁ Sabbaṁ.
Mānato Rāgadosā puna dve, pakāsitā vaggamāhu paṭhamanti.

---

2. Dutiyavagga

1. Mohapariññāsutta

11. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Mohaṁ bhikkhave anabhijānaṁ aparijānaṁ tattha cittaṁ avirājayaṁ appajahaṁ abhabbo dukkhakkhayāya. Mohañca kho bhikkhave abhijānaṁ parijānaṁ tattha cittaṁ virājayaṁ pajahaṁ bhabbo dukkhakkhayāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Yena mohena mūḷhāse, sattā gacchanti duggatiṁ.
Taṁ mohaṁ sammadaññāya, pajahanti vipassino.
Pahāya na punāyanti, imaṁ lokaṁ kudācanan”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Paṭhamaṁ.

2. Kodhapariññāsutta

12. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Kodhaṁ bhikkhave anabhijānaṁ aparijānaṁ tattha cittaṁ avirājayaṁ appajahaṁ abhabbo dukkhakkhayāya. Kodhañca kho bhikkhave abhijānaṁ parijānaṁ tattha cittaṁ virājayaṁ pajahaṁ bhabbo dukkhakkhayāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Yena kodhena kuddhāse, sattā gacchanti duggatiṁ.
Taṁ kodhaṁ sammadaññāya, pajahanti vipassino.
Pahāya na punāyanti, imaṁ lokaṁ kudācanan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dutiyaṁ.

3. Makkhapariññāsutta

13. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Makkhaṁ bhikkhave anabhijānaṁ aparijānaṁ tattha cittaṁ avirājayaṁ appajahaṁ abhabbo dukkhakkhayāya. Makkhañca kho bhikkhave abhijānaṁ parijānaṁ tattha cittaṁ virājayaṁ pajahaṁ bhabbo dukkhakkhayāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Yena Makkhena makkhāse, sattā gacchanti duggatiṁ.
Taṁ makkhaṁ sammadaññāya, pajahanti vipassino.
Pahāya na punāyanti, imaṁ lokaṁ kudācanan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Tatiyaṁ.

4. Avijjānīvaraṇasutta

14. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekanīvaraṇampi samanupassāmi, yena[1] nīvaraṇena nivutā pajā dīgharattaṁ sandhāvanti saṁsaranti, yathayidaṁ bhikkhave avijjānīvaraṇaṁ[2]. Avijjānīvaraṇena hi bhikkhave nivutā pajā dīgharattaṁ sandhāvanti saṁsarantīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

---

1. Yenevaṁ (?)
2. Avijjānīvaraṇena (?)

"Natthañño ekadhammopi, yenevaṁ[1] nivutā pajā.
Saṁsaranti ahorattaṁ, yathā mohena āvutā.

Ye ca mohaṁ pahantvāna, tamokhandhaṁ[2] padālayuṁ.
Na te puna saṁsaranti, hetu tesaṁ na vijjatī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Catutthaṁ.

5. Taṇhāsaṁyojanasutta

15. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekasaṁyojanampi samanupassāmi, yena[3] saṁyojanena saṁyuttā sattā dīgharattaṁ sandhāvanti saṁsaranti, yathayidaṁ bhikkhave taṇhāsaṁyojanaṁ[4]. Taṇhāsaṁyojanena hi bhikkhave saṁyuttā sattā dīgharattaṁ sandhāvanti saṁsarantīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

* "Taṇhādutiyo puriso, dīghamaddhāna saṁsaraṁ.
Itthabhāvaññathābhāvaṁ[5], saṁsāraṁ nātivattati.

Etamādīnavaṁ[6] ñatvā, taṇhaṁ[7] dukkhassa sambhavaṁ.
Vītataṇho anādāno, sato bhikkhu paribbaje"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Pañcamaṁ.

6. Paṭhamasekhasutta

16. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Sekhassa bhikkhave bhikkhuno appattamānasassa anuttaraṁ yogakkhemaṁ patthayamānassa viharato "ajjhattikaṁ aṅgan"ti karitvā nāññaṁ ekaṅgampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ bahūpakāraṁ, yathayidaṁ bhikkhave yonisomanasikāro. Yoniso bhikkhave bhikkhu manasi karonto akusalaṁ

---

1. Yeneva (Sī, I, Ka)
2. Tamokkhandhaṁ (Sī, syā, I)
3. Yenevaṁ (Syā)
4. Taṇhāsaṁyojanena (?)
* Upari 268; Khu 7. 362; Khu 8. 211 piṭṭhesupi.
5. Itthambhāvaññathābhāvaṁ (Syā)
6. Evamādīnavaṁ (Sī, I, Ka)
7. Taṇhā (Sī, Ka)

pajahati, kusalaṁ bhāvetīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Yonisomanasikāro, dhammo sekhassa bhikkhuno.
Natthañño evaṁ bahukāro, uttamatthassa pattiyā.
Yoniso padahaṁ bhikkhu, khayaṁ dukkhassa pāpuṇe”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Dutiyasekhasutta

17. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Sekhassa bhikkhave bhikkhuno appattamānasassa anuttaraṁ yogakkhemaṁ patthayamānassa viharato “bāhiraṁ aṅgan”ti karitvā nāññaṁ ekaṅgampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ bahūpakāraṁ, yathayidaṁ bhikkhave kalyāṇamittatā. Kalyāṇamitto bhikkhave bhikkhu akusalaṁ pajahati, kusalaṁ bhāvetīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Kalyāṇamitto yo bhikkhu, sappatisso sagāravo.
Karaṁ mittānaṁ vacanaṁ, sampajāno patissato.
Pāpuṇe anupubbena, sabbasaṁyojanakkhayan”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Sattamaṁ.

8. Saṁghabhedasutta

18. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Ekadhammo bhikkhave loke uppajjamāno uppajjati bahujanāhitāya bahujanāsukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānaṁ. Katamo ekadhammo? Saṁghabhedo. Saṁghe kho pana bhikkhave bhinne aññamaññaṁ bhaṇḍanāni ceva honti, aññamaññaṁ paribhāsā ca honti, aññamaññaṁ parikkhepā ca honti, aññamaññaṁ pariccajanā ca honti. Tattha appasannā ceva nappasīdanti, pasannānañca ekaccānaṁ aññathattaṁ hotīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Āpāyiko nerayiko, kappaṭṭho saṁghabhedako.
Vaggārāmo adhammaṭṭho, yogakkhemā padhaṁsati[1].
Saṁghaṁ samaggaṁ bhetvāna[2], kappaṁ nirayamhi paccatī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Saṁghasāmaggīsutta

19. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Ekadhammo bhikkhave loke uppajjamāno uppajjati bahujanahitāya bahujanasukhāya bahuno janassa atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katamo ekadhammo? Saṁghasāmaggī. Saṁghe kho pana bhikkhave samagge na ceva aññamaññaṁ bhaṇḍanāni honti, na ca aññamaññaṁ paribhāsā honti, na ca aññamaññaṁ parikkhepā honti, na ca aññamaññaṁ pariccajanā honti. Tattha appasannā ceva pasīdanti, pasannānañca bhiyyobhāvo hotīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

* "Sukhā saṁghassa sāmaggī, samaggānañcanuggaho.
Samaggarato dhammaṭṭho, yogakkhemā na dhaṁsati.
Saṁghaṁ samaggaṁ katvāna, kappaṁ saggamhi modatī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Navamaṁ.

10. Paduṭṭhacittasutta

20. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

* Idhāhaṁ bhikkhave ekaccaṁ puggalaṁ paduṭṭhacittaṁ evaṁ cetasā ceto paricca pajānāmi "imamhi cāyaṁ samaye puggalo kālaṁ kareyya, yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye". Taṁ kissa hetu? Cittaṁ hissa bhikkhave paduṭṭhaṁ. Cetopadosahetu kho pana bhikkhave evamidhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjantīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

---

1. Yogakkhemato dhaṁsati (Syā, I), yogakkhemā vidhaṁsati (Sī, Ka)
2. Bhitvāna (Sī, Ka), bhinditvā (Vi 4. 369; Aṁ 3. 315)
* Aṁ 1. 8; Khu 10.109 piṭṭhesupi.

"Paduṭṭhacittaṁ ñatvāna, ekaccaṁ idha puggalaṁ.
Etamatthañca byākāsi, Buddho bhikkhūna santike.

Imamhi cāyaṁ samaye, kālaṁ kayirātha puggalo.
Nirayaṁ upapajjeyya, cittaṁ hissa padūsitaṁ.

Yathā haritvā nikkhipeyya, evamevaṁ tathāvidho.
Cetopadosahetu hi, sattā gacchanti duggatin"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dasamaṁ.

Dutiyo vaggo.

Tassuddānaṁ

Moho Kodho atha Makkho, Vijjā Taṇhā Sekhaduve ca.
Bhedo Sāmaggipuggalo[1], vaggamāhu dutiyanti vuccatīti.

---

3. Tatiyavagga

1. Pasannacittasutta

21. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

* Idhāhaṁ bhikkhave ekaccaṁ puggalaṁ pasannacittaṁ evaṁ cetasā ceto paricca pajānāmi "imamhi cāyaṁ samaye puggalo kālaṁ kareyya, yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge". Taṁ kissa hetu? Cittaṁ hissa bhikkhave pasannaṁ, cetopasādahetu kho pana bhikkhave evamidhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjantīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Pasannacittaṁ ñatvāna, ekaccaṁ idhapuggalaṁ.
Etamatthañca byākāsi, Buddho bhikkhūna santike.

---

1. Mohakodha atha makkhāgato, mūhā kāmasekkhaduve. Bhedasāmaggapuggalo ca (Sī, Ka) mohakodhā atha makkho, mohakāmā sekkhā duve. Bhedamodā puggaloca (Syā, I)

* Aṁ 1. 8; Khu 10. 118 piṭṭhesupi.

Imamhi cāyaṁ samaye, kālaṁ kayirātha puggalo.
Sugatiṁ upapajjeyya, cittaṁ hissa pasāditaṁ.

Yathā haritvā nikkhipeyya, evamevaṁ tathāvidho.
Cetopasādahetu hi, sattā gacchanti suggatin"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Paṭhamaṁ.

2. Mettasutta

22. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Mā bhikkhave puññānaṁ bhāyittha, sukhassetaṁ bhikkhave adhivacanaṁ iṭṭhassa kantassa piyassa manāpassa yadidaṁ puññāni[1]. Abhijānāmi kho panāhaṁ bhikkhave dīgharattaṁ katānaṁ puññānaṁ iṭṭhaṁ kantaṁ piyaṁ manāpaṁ vipākaṁ paccanubhūtaṁ, satta vassāni mettacittaṁ bhāvetvā satta saṁvaṭṭavivaṭṭakappe nayimaṁ lokaṁ punarāgamāsiṁ. Saṁvaṭṭamāne sudaṁ bhikkhave kappe Ābhassarūpago homi, vivaṭṭamāne kappe suññaṁ brahmavimānaṁ upapajjāmi.

Tatra sudaṁ bhikkhave brahmā homi mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī. Chattiṁsakkhattuṁ kho panāhaṁ bhikkhave Sakko ahosiṁ Devānamindo, anekasatakkhattuṁ rājā ahosiṁ cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato, ko pana vādo padesarajjassa.

Tassa mayhṁ bhikkhave etadahosi "kissa nu kho me idaṁ kammassa phalaṁ kissa kammassa vipāko, yenāhaṁ etarahi evaṁmahiddhiko evaṁmahānubhāvo"ti. Tassa mayhṁ bhikkhave etadahosi "tiṇṇaṁ kho me idaṁ kammānaṁ phalaṁ tiṇṇaṁ kammānaṁ vipāko, yenāhaṁ etarahi evaṁmahiddhiko evaṁmahānubhāvoti. Seyyathidaṁ[2], dānassa damassa saṁyamassāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Puññameva so sikkheyya, āyataggaṁ sukhudrayaṁ.
Dānañca samacariyañca, mettacittañca bhāvaye.

---

1. Puññānanti, (Aṁ 2. 465)
2. Seyyathīdaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Ete dhamme bhāvayitvā, tayo sukhasamuddaye[1].
Abyāpajjaṁ[2] sukhaṁ lokaṁ, paṇḍito upapajjatī"ti.

Ayampi atto vuttho Bhagavatā iti me sutanti. . Dutiyaṁ.

3. Ubhayatthasutta

23. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Ekadhammo bhikkhave bhāvito bahulīkato ubho atthe samadhigayha tiṭṭhati diṭṭhadhammikañceva atthaṁ samparāyikañca. Katamo ekadhammo? Appamādo kusalesu dhammesu. Ayaṁ kho bhikkhave ekadhammo bhāvito bahulīkato ubho atthe samadhigayha tiṭṭhati diṭṭhadhammikañceva atthaṁ samparāyikañcāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

* "Appamādaṁ pasaṁsanti, puññakiriyāsu paṇḍitā.
Appamatto ubho atthe, adhigaṇhāti paṇḍito.
* Diṭṭhe dhamme ca yo attho, yo cattho samparāyiko.
Atthābhisamayā dhīro, 'paṇḍito'ti pavuccatī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. Tatiyaṁ.

4. Aṭṭhipuñjasutta

24. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Ekapuggalassa bhikkhave kappaṁ sandhāvato saṁsarato siyā evaṁ mahā aṭṭhikaṅkalo aṭṭhipuñjo aṭṭhirāsi, yathāyaṁ vepullo pabbato, sace saṁhārako assa, sambhatañca na vinasseyyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca tatthetaṁ iti vuccati—

"Ekassekena kappena, puggalasaṭṭhisañjayo.
Siyā sabbatasamo rāsi, iti vuttaṁ Mahesinā.

So kho panāyaṁ akkhāto, vepullo pabbato mahā.
Uttaro Gijjhakūṭassa, Magadhānaṁ giribbaje.

---

1. Sukhasamudraye (Sī-Ṭṭha)
2. Abyāpajjhaṁ (Ka), abyābajjhaṁ (?) heṭṭhā 88 piṭṭhepi.

* Saṁ 1. 87, 90; Aṁ 2. 42 piṭṭhesupi.

Yato ca ariyasaccāni, sammappaññāya passati.
Dukkhaṁ dukkhasamuppādaṁ, dukkhassa ca atikkamaṁ.
Ariyañcaṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ, dukkhūpasamagāminaṁ.

Sa sattakkhattuṁparamaṁ, sandhāvitvāna puggalo.
Dukkhassantakaro hoti, sabbasaṁyojanakkhayā”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Catutthaṁ.

5. Musāvādasutta

25. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Ekadhammaṁ atītassa bhikkhave purisapuggalassa nāhaṁ tassa kiñci pāpakammaṁ akaraṇīyanti vadāmi. Katamaṁ ekadhammaṁ? Yadidaṁ[1] bhikkhave sampajānamusāvādoti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Ekadhammaṁ atītassa, musāvādissa jantuno.
Vitiṇṇaparalokassa, natthi pāpaṁ akāriyan”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Pañcamaṁ.

6. Dānasutta

26. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Evañce bhikkhave sattā jāneyyuṁ dānasaṁvibhāgassa vipākaṁ, yathāhaṁ jānāmi, na adatvā bhuñjeyyuṁ, na ca nesaṁ maccheramalaṁ cittaṁ pariyādāya tiṭṭheyya. Yopi nesaṁ assa carimo ālopo carimaṁ kabaḷaṁ, tatopi na asaṁvibhajitvā bhuñjeyyuṁ, sace nesaṁ paṭiggāhakā assu. Yasmā ca kho bhikkhave sattā na evaṁ jānanti dānasaṁvibhāgassa vipākaṁ yathāhaṁ jānāmi, tasmā adatvā bhuñjanti, maccheramalañca nesaṁ cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Evañce sattā jāneyyuṁ, yathāvuttaṁ Mahesinā.
Vipākaṁ saṁvibhāgassa, yathā hoti mahapphalaṁ.

---

1. Yathayidaṁ (Sī, Syā, Ka), yathāyidaṁ (I)

Vineyya maccheramalaṁ, vippasannena cetasā.
Dajjuṁ kālena ariyesu, yattha dinnaṁ mahapphalaṁ.

Annañca datvā[1] bahuno, dakkhiṇeyyesu dakkhiṇaṁ.
Ito cutā manussattā, saggaṁ gacchanti dāyakā.

Te ca saggagatā[2] tattha, modanti kāmakāmino.
Vipākaṁ saṁvibhāgassa, anubhonti amaccharā"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Mettābhāvanāsutta

27. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Yāni kānici bhikkhave opadhikāni puññakiriyavatthūni, sabbāni tāni mettāya cetovimuttiyā kalaṁ nāgghanti soḷasiṁ, mettāyeva tāni cetovimutti adhiggahetvā bhāsate ca tapate ca virocati ca.

Seyyathāpi bhikkhave yā kāci tārakarūpānaṁ pabhā, sabbā tā candiyā pabhāya kalaṁ nāgghanti soḷasiṁ, candapabhāyeva tā adhiggahetvā bhāsate ca tapate ca virocati ca. Evamevaṁ kho bhikkhave yāni kānici opadhikāni puññakiriyavatthūni, sabbāni tāni mettāya cetovimuttiyā kalaṁ nāgghanti soḷasiṁ, mettāyeva tāni cetovimutti adhiggahetvā bhāsate ca tapate ca virocati ca.

Seyyathāpi bhikkhave vassānaṁ pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve[3] ādicco nabhaṁ abbhussakkamāno[4] sabbaṁ ākāsagataṁ[5] tamagataṁ abhivihacca[6] bhāsate ca tapate ca virocati ca. Evamevaṁ kho bhikkhave yāni kānici opadhikāni puññakiriyavatthūni, sabbāni tāni mettāya cetovimuttiyā kalaṁ nāgghanti soḷasiṁ, mettāyeva tāni cetovimutti adhiggahetvā bhāsate ca tapate ca virocati ca.

---

1. Datvāna (Syā) 2. Saggaṁ gatā (Sī, I, Ka) 3. Nabhe (Sī)
4. Abbhuggamamāno (Ka-Ṭṭha) 5. Ākāsaṁ (Syā) 6. Abhihacca (Syā)

Seyyathāpi bhikkhave rattiyā paccūsasamayaṁ osadhitārakā bhāsate ca tapate ca virocati ca. Evamevaṁ kho bhikkhave yāni kānici opadhikāni puññakiriyavatthūni, sabbāni tāni mettāya cetovimuttiyā kalaṁ nāgghanti soḷasiṁ, mettāyeva tāni cetovimutti adhiggahetvā bhāsate ca tapate ca virocati cāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Yo ca mettaṁ bhāvayati, appamāṇaṁ paṭissato.
Tanū[1] saṁyojanā honti, passato upadhikkhayaṁ.

Ekampi ce pāṇamaduṭṭhacitto,
Mettāyati kusalo tena hoti.
Sabbe ca pāṇe manasānukampaṁ,
Pahūtamariyo pakaroti puññaṁ.

Ye[2] sattasaṇḍaṁ pathaviṁ vijitvā,
Rājisayo[3] yajamānā'nupariyagā.
Assamedhaṁ purisamedhaṁ,
Sammāpāsaṁ vājapeyyaṁ niraggaḷaṁ.

Mettassa cittassa subhāvitassa,
Kalampi te nānubhavanti soḷasiṁ,
Candappabhā tāragaṇāva sabbe.

Yo na hanti na ghāteti, na jināti na jāpaye.
Mettaṁso sabbabhūtesu, veraṁ tassa na kenacī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Sattamaṁ.

Tatiyo vaggo.

---

1. Tanu (Sī) 2. Yo (Sī) 3. Rājīsayo (Sī)

Tassuddānaṁ

Cittaṁ Mettaṁ[1] Ubho atthe, Puñjaṁ Vepullapabbataṁ.
Sampajānamusāvādo, Dānañca Mettabhāvanā[2].
Sattimāni ca[3] suttāni, purimāni ca vīsati.
Ekadhammesu suttantā, sattavīsatisaṅgahāti.

Ekakanipāto niṭṭhito.

1. Jhāyī (Sī, Syā), jhāyi (I, Ka)
2. Mettabhāvañca (Sī, Syā, I), mettavācañca (Ka)
3. Sattimānidha (Sī, Ka)

2. Dukanipāta

1. Paṭhamavagga

1. Dukkhavihārasutta

28. ( )[1] Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Dvīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu diṭṭheva dhamme dukkhaṁ viharati savighātaṁ sa-upāyāsaṁ sapariḷāhaṁ, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā duggati pāṭikaṅkhā. Katamehi dvīhi? Indriyesu aguttadvāratāya[2] ca, bhojane amattaññutāya[3] ca. Imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato bhikkhu diṭṭheva dhamme dukkhaṁ viharati savighātaṁ sa-upāyāsaṁ sapariḷāhaṁ kāyassa bhedā paraṁ maraṇā duggati pāṭikaṅkhāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Cakkhu sotañca ghānañca, jivhā kāyo tathā mano.
Etāni yassa dvārāni, aguttāni ca[4] bhikkhuno.

Bhojanamhi amattaññū, indriyesu asaṁvuto.
Kāyadukkhaṁ cetodukkhaṁ, dukkhaṁ so adhigacchati.

Ḍayhamānena kāyena, ḍayhamānena cetasā.
Divā vā yadi vā rattiṁ, dukkhaṁ viharati tādiso"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Paṭhamaṁ.

2. Sukhavihārasutta

29. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Dvīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu diṭṭheva dhamme sukhaṁ viharati avighātaṁ anupāyāsaṁ apariḷāhaṁ, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā Sugati

---

1. (Dve dhamme anukkaṭi) katthaci.
2. Aguttadvāro (Ṭṭha)
3. Amattaññū (Ṭṭha)
4. Aguttānidha (Ka)

pāṭikaṅkhā. Katamehi dvīhi? Indriyesu guttadvāratāya ca, bhojane mattaññutāya ca. Imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato bhikkhu diṭṭheva dhamme sukhaṁ viharati avighātaṁ anupāyāsaṁ apariḷāhaṁ, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugati pāṭikaṅkhāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Cakkhu sotañca ghānañca, jivhā kāyo tathā[1] mano.
Etāni yassa dvārāni, suguttāni ca bhikkhuno.

Bhojanamhi ca mattaññū, indriyesu ca saṁvuto.
Kāyasukhaṁ cetosukhaṁ, sukhaṁ so adhigacchati.

Aḍayhamānena kāyena, aḍayhamānena cetasā.
Divā vā yadi vā rattiṁ, sukhaṁ viharati tādiso"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dutiyaṁ.

3. Tapanīyasutta

30. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Dveme bhikkhave dhammā tapanīyā. Katame dve? Idha bhikkhave ekacco akatakalyāṇo hoti akatakusalo akatabhīruttāṇo katapāpo kataluddo katakibbiso, so "akataṁ me kalyāṇan"tipi tappati, "kataṁ me pāpan"tipi tappati. Ime kho bhikkhave dve dhammā tapanīyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Kāyaduccaritaṁ katvā, vacīduccaritāni ca.
Manoduccaritaṁ katvā, yañcaññaṁ dosasañhitaṁ.

Akatvā kusalaṁ kammaṁ, katvānā'kusalaṁ bahuṁ.
Kāyassa bhedā duppañño, nirayaṁ sopapajjatī"ti[2].

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Tatiyaṁ.

---

1. Atho (Sī, Syā, Ka)
2. Nirayaṁ so upapajjatīti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

4. Atapanīyasutta

31. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Dveme bhikkhave dhammā atapanīyā. Katame dve? Idha bhikkhave ekacco katakalyāṇo hoti katakusalo katabhīruttāṇo akatapāpo akataluddo akatakibbiso, so "kataṁ me kalyāṇan"tipi na tappati, "akataṁ me pāpan"tipi na tappati. Ime kho bhikkhave dve dhammā atapanīyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Kāyaduccaritaṁ hitvā, vacīduccaritāni ca.
Manoduccaritaṁ hitvā, yañcaññaṁ dosasañhitaṁ.

Akatvā'kusalaṁ kammaṁ, katvāna kusalaṁ bahuṁ.
Kāyassa bhedā sappañño, saggaṁ so upapajjatī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Catutthaṁ.

5. Paṭhamasīlasutta

32. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Dvīhi bhikkhave dhammehi samannāgato puggalo yathābhataṁ nikkhitto evaṁ niraye. Katamehi dvīhi? Pāpakena ca sīlena, pāpikāya ca diṭṭhiyā. Imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato puggalo yathābhataṁ nikkhitto evaṁ nirayeti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Pāpakena ca sīlena, pāpikāya ca diṭṭhiyā.
Etehi dvīhi dhammehi, yo samannāgato naro.
Kāyassa bhedā duppañño, nirayaṁ sopapajjatī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Pañcamaṁ.

6. Dutiyasīlasutta

33. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Dvīhi bhikkhave dhammehi samannāgato puggalo yathābhataṁ nikkhitto evaṁ sagge. Katamehi dvīhi? Bhaddakena ca sīlena, bhaddikāya ca diṭṭhiyā.

Imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato puggalo yathābhataṁ nikkhitto evaṁ saggeti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Bhaddakena ca sīlena, bhaddikāya ca diṭṭhiyā.
Etehi dvīhi dhammehi, yo samannāgato naro.
Kāyassa bhedā sappañño, saggaṁ so upapajjatī”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Ātāpīsutta

34. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Anātāpī bhikkhave bhikkhu anottāpī[1] abhabbo sambodhāya, abhabbo nibbānāya, abhabbo anuttarassa yogakkhemassa adhigamāya. Ātāpī ca kho bhikkhave bhikkhu ottāpī[2] bhabbo sambodhāya, bhabbo nibbānāya, bhabbo anuttarassa yogakkhemassa adhigamāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Anātāpī anottāpī, kusīto hīnavīriyo.
Yo thīnamiddhabahulo, ahirīko anādaro.
Abhabbo tādiso bhikkhu, phuṭṭhuṁ sambodhimuttamaṁ.

Yo ca satimā nipako jhāyī,
Ātāpī ottāpī ca appamatto.
Saṁyojanaṁ jātijarāya chetvā,
Idheva sambodhimanuttaraṁ phuse”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Sattamaṁ.

8. Paṭhamanakuhanasutta

35. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Nayidaṁ bhikkhave brahmacariyaṁ vussati janakuhanatthaṁ, na janalapanatthaṁ, na lābhasakkārasilokānisaṁsatthaṁ, na “iti maṁ jano jānātū”ti, atha kho idaṁ

---

1. Anottappī (bahūsu) Aṭṭhakathā passitabbā. 2. Ottappī (bahūsu)

bhikkhave brahmacariyaṁ vussati saṁvaratthañceva pahānatthañcāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

* "Saṁvaratthaṁ pahānatthaṁ, brahmacariyaṁ anītihaṁ.
Adesayi so Bhagavā, nibbānogadhagāminaṁ.

Esa maggo mahattehi[1], anuyāto Mahesibhi[2].
Ye ye taṁ paṭipajjanti, yathā Buddhena desitaṁ.
Dukkhassantaṁ karissanti, Satthusāsanakārino"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Dutiyanakuhanasutta

36. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Nayidaṁ bhikkhave brahmacariyaṁ vussati janakuhanatthaṁ, na janalapanatthaṁ, na lābhasakkārasilokānisaṁsatthaṁ, na "iti maṁ jano jānātū"ti, atha kho idaṁ bhikkhave brahmacariyaṁ vussati abhiññatthañceva pariññatthañcāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Abhiññatthaṁ pariññatthaṁ, brahmacariyaṁ anītihaṁ.
Adesayi so Bhagavā, nibbānogadhagāminaṁ.

Esa maggo mahattehi, anuyāto Mahesibhi.
Ye ye taṁ paṭipajjanti, yathā Buddhena desitaṁ.
Dukkhassantaṁ karissanti, Satthusāsanakārino"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Navamaṁ.

10. Somanassasutta

37. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Dvīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu diṭṭheva dhamme sukhasomanassabahulo viharati, yoni cassa[3] āraddhā hoti āsavānaṁ khayāya.

---

* Aṁ 1. 334 piṭṭhepi.
1. Mahantehi (Sī, Ka), mahatthehi (Syā)
2. Mahesino (Sī, Ka)
3. Yoniso (Sī, Syā, I), yonissa (Ka)

Katamehi dvīhi? Saṁvejanīyesu ṭhānesu saṁvejanena, saṁviggassa ca yoniso padhānena. Imehi kho bhikkhave dvīhi dhammehi samannāgato bhikkhu diṭṭheva dhamme sukhasomanassabahulo viharati, yoni cassa āraddhā hoti āsavānaṁ khayāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Saṁvejanīyaṭṭhānesu[1], saṁvijjetheva paṇḍito.
Ātāpī nipako bhikkhu, paññāya samavekkhiya.

Evaṁ vihārī ātāpī, santavutti anuddhato.
Cetosamathamanuyutto, khayaṁ dukkhassa pāpuṇe"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dasamaṁ.

Paṭhamo vaggo.

Tassuddānaṁ

Dve ca bhikkhū Tapanīyā, Tapanīyā paratthehi.
Ātāpī[2] Nakuhanā dve[3], Somanassena te dasāti.

---

2. Dutiyavagga

1. Vitakkasutta

38. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tathāgataṁ bhikkhave Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ dve vitakkā bahulaṁ samudācaranti, khemo ca vitakko, paviveko ca[4]. Abyāpajjārāmo[5] bhikkhave Tathāgato abyāpajjarato, tamenaṁ bhikkhave Tathāgataṁ abyāpajjārāmaṁ abyāpajjarataṁ eseva vitakko bahulaṁ samudācarati "imāyāhaṁ iriyāya na kañci byābādhemi tasaṁ vā thāvaraṁ vā"ti.

---

1. Saṁvejanīyesu ṭhānesu (Syā, I)
2. Dve pādā (Ka), dve ātāpī (Sī)
3. Na kuhanā ca (sabbattha)
4. Viveko ca (Syā)
5. Abyāpajjhārāmo (Ka), abyābajjhārāmo (?)

Pavivekārāmo bhikkhave Tathāgato pavivekarato, tamenaṁ bhikkhave Tathāgataṁ pavivekārāmaṁ pavivekarataṁ eseva vitakko bahulaṁ samudācarati "yaṁ akusalaṁ taṁ pahīnan"ti.

Tasmātiha bhikkhave tumhepi abyāpajjārāmā viharatha abyāpajjaratā, tesaṁ vo bhikkhave tumhākaṁ abyāpajjārāmānaṁ viharataṁ abyāpajjaratānaṁ eseva vitakko bahulaṁ samudācarissati "imāya mayaṁ iriyāya na kañci byābādhema tasaṁ vā thāvaraṁ vā"ti.

Pavivekārāmā bhikkhave viharatha pavivekaratā, tesaṁ vo bhikkhave tumhākaṁ pavivekārāmānaṁ viharataṁ pavivekaratānaṁ eseva vitakko bahulaṁ samudācarissati "kiṁ akusalaṁ kiṁ appahīnaṁ kiṁ pajahāmā"ti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Tathāgataṁ Buddhamasayhasāhinaṁ,
Duve vitakkā samudācaranti naṁ.
Khemo vitakko paṭhamo udīrito,
Tato viveko dutiyo pakāsito.

Tamonudaṁ pāragataṁ Mahesiṁ,
Taṁ pattipattaṁ vasimaṁ anāsavaṁ.
Visantaraṁ[1] taṇhakkhaye vimuttaṁ,
Taṁ ve Muniṁ antimadehadhāriṁ,
Mārañjahaṁ[2] brūmi jarāya pāraguṁ.

* Sele yathā pabbatamuddhaniṭṭhito,
Yathāpi passe janataṁ samantato.
Tathūpamaṁ dhammamayaṁ sumedho,
Pāsādamāruyha Samantacakkhu.
Sokāvatiṇṇaṁ janatamapetasoko,
Avekkhati jātijarābhibhūtan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Paṭhamaṁ.

---

1. Vessantaraṁ (Sī, Ka), vissantaraṁ (I)
2. Mārajahaṁ (Syā), mānajahaṁ (Sī, Ka), mānaṁ jahaṁ (I)
* Vi 3. 6; Dī 2. 33; Ma 1. 225; Ma 2. 292; Saṁ 1. 139 piṭṭhesupi.

2. Desanāsutta

39. vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tathāgatassa bhikkhave Arahato Sammāsambuddhassa dve dhammadesanā pariyāyena bhavanti. Katamā dve? Pāpaṁ pāpakato passathāti ayaṁ paṭhamā dhammadesanā, pāpaṁ pāpakato disvā tattha nibbindatha virajjatha vimuccathāti ayaṁ dutiyā dhammadesanā. Tathāgatassa bhikkhave Arahato Sammāsambuddhassa imā dve dhammadesanā pariyāyena bhavantīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Tathāgatassa Buddhassa, sabbabhūtānukampino,
Pariyāyavacanaṁ passa, dve ca dhammā pakāsitā.
Pāpakaṁ passatha cetaṁ[1], tattha cāpi virajjatha.
Tato virattacittāse, dukkhassantaṁ karissathā"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dutiyaṁ.

3. Vijjāsutta

40. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Avijjā bhikkhave pubbaṅgamā akusalānaṁ dhammānaṁ samāpattiyā, anvadeva ahirikaṁ anottappaṁ, vijjā ca kho bhikkhave pubbaṅgamā kusalānaṁ dhammānaṁ samāpattiyā, anvadeva hirottappanti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Yā kācimā duggatiyo, asmiṁ loke paramhi ca.
Avijjāmūlikā sabbā, icchālobhasamussayā.

Yato ca hoti pāpiccho, ahirīko anādaro.
Tato pāpaṁ pasavati, apāyaṁ tena gacchati.

Tasmā chandañca lobhañca, avijjañca virājayaṁ.
Vijjaṁ uppādayaṁ bhikkhu, sabbā duggatiyo jahe"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . tatiyaṁ.

Paṭhamabhāṇavāro.

---

1. Cekaṁ (Sī, I), chekā (Syā)

4. Paññāparihīnasutta

41. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Te bhikkhave sattā suparihīnā, ye ariyāya paññāya parihīnā, te diṭṭheva dhamme dukkhaṁ viharanti savighātaṁ sa-upāyāsaṁ sapariḷāhaṁ, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā duggati pāṭikaṅkhā. Te[1] bhikkhave sattā aparihīnā ye ariyāya paññāya aparihīnā, te diṭṭheva dhamme sukhaṁ viharanti avighātaṁ anupāyāsaṁ apariḷāhaṁ, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā Sugati pāṭikaṅkhāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Paññāya parihānena, passa lokaṁ sadevakaṁ.
Niviṭṭhaṁ nāmarūpasmiṁ, idaṁ saccanti maññati.

+ Paññā hi seṭṭhā lokasmiṁ, yāyaṁ nibbedhagāminī.
Yāya sammā pajānāti, jātibhavaparikkhayaṁ.

Tesaṁ devā manussā ca, Sambuddhānaṁ satīmataṁ.
Pihayanti hāsapaññānaṁ[2], sarīrantimadhārinan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Catutthaṁ.

5. Sukkadhammasutta

42. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

* Dveme bhikkhave sukkā dhammā lokaṁ pālenti. Katame dve? Hirī[3] ca ottappañca. Ime ce bhikkhave dve sukkā dhammā lokaṁ na pāleyyuṁ, nayidha paññāyetha "mātā"ti vā "mātucchā"ti vā "mātulānī"ti vā "ācariyabhariyā"ti vā "garūnaṁ dārā"ti vā, sambhedaṁ loko agamissa, yathā ajeḷakā kukkuṭasūkarā soṇasiṅgālā[4]. Yasmā ca kho bhikkhave ime dve sukkā dhammā lokaṁ pālenti, tasmā paññāyati "mātā"ti vā "mātucchā"ti vā "mātulānī"ti vā "ācariyabhariyā"ti vā "garūnaṁ dārā"ti vāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

---

1. Te ca kho (?)
+ Khu 10. 143 piṭṭhepi.
2. Hāsupaññānaṁ (Sī-Ṭṭha)
* Aṁ 1. 53 piṭṭhepi.
3. Hiri (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Soṇasigālā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

“Yesaṁ ce hiri-ottappaṁ, sabbadā ca na vijjati.
Vokkantā sukkamūlā te, jātimaraṇagāmino.

Yesañca hiri-ottappaṁ, sadā sammā upaṭṭhitā.
Virūḷhabrahmacariyā te, santo khīṇapunabbhavā”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Pañcamaṁ.

6. Ajātasutta

43. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Atthi bhikkhave ajātaṁ abhūtaṁ akataṁ asaṅkhataṁ, no cetaṁ bhikkhave abhavissa ajātaṁ abhūtaṁ akataṁ asaṅkhataṁ, nayidha jātassa bhūtassa katassa saṅkhatassa nissaraṇaṁ paññāyetha. Yasmā ca kho bhikkhave atthi ajātaṁ abhūtaṁ akataṁ asaṅkhataṁ, tasmā jātassa bhūtassa katassa saṅkhatassa nissaraṇaṁ paññāyatīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Jātaṁ bhūtaṁ samuppannaṁ, kataṁ saṅkhatamaddhuvaṁ.
Jarāmaraṇasaṅghāṭaṁ, roganīḷaṁ[1] pabhaṅguraṁ[2].

Āhāranettippabhavaṁ, nālaṁ tadabhinandituṁ.
Tassa nissaraṇaṁ santaṁ, atakkāvacaraṁ dhuvaṁ.

Ajātaṁ asamuppannaṁ, asokaṁ virajaṁ padaṁ.
Nirodho dukkhadhammānaṁ, saṅkhārūpasamo sukho”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Nibbānadhātusutta

44. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Dvemā bhikkhave nibbānadhātuyo. Katamā dve? Sa-upādisesā ca nibbānadhātu, anupādisesā ca nibbānadhātu.

---

1. Roganiḍḍhaṁ (Sī) 2. Pabhaṅgunaṁ (Ka-Sī, Ka), pabhaṅguṇaṁ (Syā)

Katamā ca bhikkhave sa-upādisesā nibbānadhātu? Idha bhikkhave bhikkhu arahaṁ hoti khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññā vimutto, tassa tiṭṭhanteva pañcindriyāni yesaṁ avighātattā[1] manāpāmanāpaṁ paccanubhoti, sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedeti. Tassa yo rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayo. Ayaṁ vuccati bhikkhave sa-upādisesā nibbānadhātu.

Katamā ca bhikkhave anupādisesā nibbānadhātu? Idha bhikkhave bhikkhu arahaṁ hoti khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññā vimutto, tassa idheva bhikkhave sabbavedayitāni anabhinanditāni sīti bhavissanti[2]. Ayaṁ vuccati bhikkhave anupādisesā nibbānadhātu. Imā kho bhikkhave dve nibbānadhātuyoti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthekaṁ iti vuccati—

“Duve imā cakkhumatā pakāsitā,
Nibbānadhātū anissitena tādinā.
Ekā hi dhātu idha diṭṭhadhammikā,
Sa-upādisesā bhavanettisaṅkhayā.
Anupādisesā pana samparāyikā,
Yamhi nirujjhanti bhavāni sabbaso.

Ye etadaññāya padaṁ asaṅkhataṁ,
Vimuttacittā bhavanettisaṅkhayā.
Te dhammasārādhigamā khaye ratā,
Pahaṁsu te sabbabhavāni tādino”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Sattamaṁ.

8. Paṭisallānasutta

45. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Paṭisallānārāmā[3] bhikkhave viharatha paṭisallānaratā ajjhattaṁ cetosamathamanuyuttā anirākatajjhānā vipassanāya samannāgatā brūhetāro

1. Avigatattā (Sī-Ṭṭha) 2. Sītībhavissanti (?) 3. Paṭisallāṇārāmā (Ka)

suññāgārānaṁ, paṭisallānārāmānaṁ bhikkhave viharataṁ paṭisallānaratānaṁ ajjhattaṁ cetosamathamanuyuttānaṁ anirākatajjhānānaṁ vipassanāya samannāgatānaṁ brūhetānaṁ suññāgārānaṁ dvinnaṁ phalānaṁ aññataraṁ phalaṁ pāṭikaṅkhaṁ diṭṭheva dhamme aññā, sati vā upādisese anāgāmitāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Ye santacittā nipakā, satimanto ca[1] jhāyino.
Sammā dhammaṁ vipassanti, kāmesu anapekkhino.

Appamādaratā santā, pamāde bhayadassino.
Abhabbā parihānāya, nibbānasseva santike"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Sikkhānisaṁsasutta

46. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Sikkhānisaṁsā bhikkhave viharatha paññuttarā vimuttisārā satādhipateyyā, sikkhānisaṁsānaṁ bhikkhave viharataṁ paññuttarānaṁ vimuttisārānaṁ satādhipateyyānaṁ dvinnaṁ phalānaṁ aññataraṁ phalaṁ pāṭikaṅkhaṁ diṭṭheva dhamme aññā, sati vā upādisese anāgāmitāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Paripuṇṇasikkhaṁ[2] apahānadhammaṁ,
Paññuttaraṁ jātikhayantadassiṁ.
Taṁ ve Muniṁ antimadehadhāriṁ,
Mārañjahaṁ brūmi jarāya pāraguṁ.

Tasmā sadā jhānaratā samāhitā,
Ātāpino jātikhayantadassino.
Māraṁ sasenaṁ abhibhuyya bhikkhavo,
Bhavatha jātimaraṇassa pāragā"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Navamaṁ.

---

1. Satimantova (Sī, Ka) 2. Paripuṇṇasekhaṁ (Sī), paripuṇṇasekkhaṁ (Syā)

10. Jāgariyasutta

47. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Jāgaro cassa bhikkhave bhikkhu vihareyya sato sampajāno samāhito pamudito vippasanno ca, tattha kālavipassī ca kusalesu dhammesu. Jāgarassa bhikkhave bhikkhuno viharato satassa sampajānassa samāhitassa pamuditassa vippasannassa tattha kālavipassino kusalesu dhammesu dvinnaṁ phalānaṁ aññataraṁ phalaṁ pāṭikaṅkhaṁ diṭṭheva dhamme aññā, sati vā upādisese anāgāmitāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Jāgarantā suṇāthetaṁ, ye suttā te pabujjhatha.
Suttā jāgaritaṁ seyyo, natthi jāgarato bhayaṁ.

Yo jāgaro ca satimā sampajāno,
Samāhito mudito vippasanno ca.
Kālena so sammā dhammaṁ parivīmaṁsamāno,
Ekodibhūto vihane tamaṁ so.

Tasmā have jāgariyaṁ bhajetha,
Ātāpī bhikkhu nipako jhānalābhī.
Saṁyojanaṁ jātijarāya chetvā,
Idheva sambodhimanuttaraṁ phuse"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dasamaṁ.

11. Āpāyikasutta

48. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Dveme bhikkhave āpāyikā nerayikā idamappahāya. Katame dve? Yo ca abrahmacārī brahmacāripaṭiñño, yo ca paripuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ carantaṁ amūlakena abrahmacariyena anuddhaṁseti. Ime kho bhikkhave dve āpāyikā nerayikā idamappahāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

+ "Abhūtavādī nirayaṁ upeti,
Yo vāpi katvā na karomi'cāha.
Ubhopi te pecca samā bhavanti,
Nihīnakammā manujā parattha.

* Kāsāvakaṇṭhā bahavo, pāpadhammā asaññatā.
Pāpā pāpehi kammehi, nirayaṁ te upapajjare.

* Seyyo ayoguḷo bhutto, tatto aggisikhūpamo.
Yañce bhuñjeyya dussīlo, raṭṭhapiṇḍamasaññato"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Ekādasamaṁ.

12. Diṭṭhigatasutta

49. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Dvīhi bhikkhave diṭṭhigatehi pariyuṭṭhitā devamanussā olīyanti eke, atidhāvanti eke, cakkhumanto ca passanti.

Kathañca bhikkhave olīyanti eke? Bhavārāmā bhikkhave devamanussā bhavaratā bhavasammuditā, tesaṁ bhavanirodhāya dhamme desiyamāne cittaṁ na pakkhandati na pasīdati na santiṭṭhati nādhimuccati. Evaṁ kho bhikkhave olīyanti eke.

Kathañca bhikkhave atidhāvanti eke? Bhaveneva kho paneke aṭṭīyamānā harāyamānā jigucchamānā vibhavaṁ abhinandanti, yato kira bho ayaṁ attā[1] kāyassa bhedā paraṁ maraṇā ucchijjati vinassati na hoti paraṁ maraṇā, etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ etaṁ yāthāvanti. Evaṁ kho bhikkhave atidhāvanti eke.

Kathañca bhikkhave cakkhumanto passanti? Idha bhikkhu bhūtaṁ bhūtato passati, bhūtaṁ bhūtato disvā bhūtassa nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hoti. Evaṁ kho bhikkhave cakkhumanto passantīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

+ Heṭṭhā 57 piṭṭhepi. * Heṭṭhā 57, upari 256; Vi 1. 116 piṭṭhesupi.

1. Satto (Sī, Ka)

"Ye[1] bhūtaṁ bhūtato disvā, bhūtassa ca atikkamaṁ.
Yathābhūte vimuccanti, bhavataṇhā parikkhayā.

Sa ve[2] bhūtapariñño so, vītataṇho bhavābhave.
Bhūtassa vibhavā bhikkhu, nāgacchati punabbhavan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dvādasamaṁ.

Dutiyo vaggo.

Tassuddānaṁ

Dve Indriyā dve Tapanīyā, Sīlena apare duve.
Anottāpī Kuhanā dve ca, Saṁvejanīyena te dasa.

Vitakkā Desanā Vijjā, Paññā Dhammena pañcamaṁ.
Ajātaṁ Dhātusallānaṁ, Sikkhā Jāgariyena ca.
Apāyadiṭṭhiyā ceva[3], bāvīsati pakāsitāti.

Dukanipāto niṭṭhito.

1. Yo (Syā, Ka) 2. Sace (Ka-Sī, Syā, I) 3. Yeva (Sī, Syā)

3. Tikanipāta

1. Paṭhamavagga

1. Mūlasutta

50. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tīṇimāni bhikkhave akusalamūlāni. Katamāni tīṇi? Lobho akusalamūlaṁ, doso akusalamūlaṁ, moho akusalamūlaṁ. Imāni kho bhikkhave tīṇi akusalamūlānīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

* "Lobho doso ca moho ca, purisaṁ pāpacetasaṁ.
Hiṁsanti attasambhūtā, tacasāraṁva samphalan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Paṭhamaṁ.

2. Dhātusutta

51. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tisso imā bhikkhave dhātuyo. Katamā tisso? Rūpadhātu, arūpadhātu, nirodhadhātu. Imā kho bhikkhave tisso dhātuyoti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Rūpadhātuṁ[1] pariññāya, āruppesu asaṇṭhitā.
Nirodhe ye vimuccanti, te janā maccuhāyino.

Kāyena amataṁ dhātuṁ, phusayitvā[2] nirūpadhiṁ.
Upadhippaṭinissaggaṁ, sacchikatvā anāsavo.
Deseti Sammāsambuddho, asokaṁ virajaṁ padan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dutiyaṁ.

---

* Khu 8. 252 piṭṭhepi.

1. Rūpadhātu (sabbattha)

2. Phussayitvā (Syā), phassayitvā (I)

3. Paṭhamavedanāsutta

52. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tisso imā bhikkhave vedanā. Katamā tisso? Sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā. Imā kho bhikkhave tisso vedanāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Samāhito sampajāno, sato Buddhassa sāvako.
Vedanā ca pajānāti, vedanānañca sambhavaṁ.

Yattha cetā nirujjhanti, maggañca khayagāminaṁ.
Vedanānaṁ khayā bhikkhu, nicchāto parinibbuto"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Tatiyaṁ.

4. Dutiyavedanāsutta

53. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tisso imā bhikkhave vedanā. Katamā tisso? Sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā. Sukhā bhikkhave vedanā dukkhato daṭṭhabbā, dukkhā vedanā sallato daṭṭhabbā, adukkhamasukhā vedanā aniccato daṭṭhabbā. Yato kho bhikkhave bhikkhuno sukhā vedanā dukkhato diṭṭhā hoti, dukkhā vedanā sallato diṭṭhā hoti, adukkhamasukhā vedanā aniccato diṭṭhā hoti. Ayaṁ vuccati bhikkhave bhikkhu ariyo sammaddaso acchecchi[1] taṇhaṁ, vivattayi[2] saṁyojanaṁ, sammā mānābhisamayā antamakāsi dukkhassāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

* "Yo sukhaṁ dukkhato adda[3], dukkhamaddakkhi sallato.
Adukkhamasukhaṁ santaṁ, addakkhi naṁ aniccato.

Sa ve sammaddaso bhikkhu, yato tattha vimuccati.
Abhiññāvosito santo, sa ve yogātigo munī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Catutthaṁ.

---

1. Acchejji (Sī, I), acchijji (Ka)
2. Vāvattayi (Sī-Ṭṭha)
* Saṁ 2. 409; Khu 2. 344 piṭṭhesupi.
3. Dakkhi (Sī, I, Ka), adakkhi (Syā)

5. Paṭhama-esanāsutta

54. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tisso imā bhikkhave esanā. Katamā tisso? Kāmesanā, bhavesanā, brahmacariyesanā. Imā kho bhikkhave tisso esanāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Samāhito sampajāno, sato Buddhassa sāvako.
Esanā ca pajānāti, esanānañca sambhavaṁ.

Yattha cetā nirujjhanti, maggañca khayagāminaṁ.
Esanānaṁ khayā bhikkhu, nicchāto parinibbuto”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Pañcamaṁ.

6. Dutiya-esanāsutta

55. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tisso imā bhikkhave esanā. Katamā tisso? Kāmesanā, bhavesanā, brahmacariyesanā. Imā kho bhikkhave tisso esanāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Kāmesanā bhavesanā, brahmacariyesanā saha.
Iti saccaparāmāso, diṭṭhiṭṭhānā samussayā.

Sabbarāgavirattassa, taṇhakkhayavimuttino.
Esanā paṭinissaṭṭhā, diṭṭhiṭṭhānā samūhatā.
Esanānaṁ khayā bhikkhu, nirāso akathaṁkathī”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Paṭhama-āsavasutta

56. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tayome bhikkhave āsavā. Katame tayo? Kāmāsavo, bhavāsavo, avijjāsavo. Ime kho bhikkhave tayo āsavāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Samāhito sampajāno, sato Buddhassa sāvako.
Āsave ca pajānāti, āsavānañca sambhavaṁ.

Yattha cetā nirujjhanti, maggañca khayagāminaṁ.
Āsavānaṁ khayā bhikkhu, nicchāto parinibbuto"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Sattamaṁ.

8. Dutiya-āsavasutta

57. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tayome bhikkhave āsavā. Katame tayo? Kāmāsavo, bhavāsavo, avijjāsavo. Ime kho bhikkhave tayo āsavāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Yassa kāmāsavo khīṇo, avijjā ca virājitā.
Bhavāsavo parikkhīṇo, vippamutto nirūpadhi.
Dhāreti antimaṁ dehaṁ, jetvā māraṁ savāhinin"ti[1].

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Taṇhāsutta

58. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tisso imā bhikkhave taṇhā. Katamā tisso? Kāmakaṇhā, bhavataṇhā, vibhavataṇhā. Imā kho bhikkhave tisso taṇhāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Taṇhāyogena saṁyuttā, rattacittā bhavābhave.
Te yogayuttā mārassa, ayogakkhemino janā.
Sattā gacchanti saṁsāraṁ, jātīmaraṇagāmino.

Ye ca taṇhaṁ pahantvāna, vītataṇhā[2] bhavābhave.
Te ve[3] pāraṅgatā[4] loke, ye pattā āsavakkhayan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Navamaṁ.

---

1. Savāhananti (bahūsu)
2. Nittaṇhā ca (Sī, Ka)
3. Te ca (Sī, I, Ka)
4. Pāragatā (Ka-Sī, Syā)

10. Māradheyyasutta

59. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tīhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu atikkamma māradheyyaṁ ādiccova virocati. Katamehi tīhi? Idha bhikkhave bhikkhu asekhena sīlakkhandhena samannāgato hoti, asekhena samādhikkhandhena samannāgato hoti, asekhena paññākkhandhena samannāgato hoti. Imehi kho bhikkhave tīhi dhammehi samannāgato bhikkhu atikkamma māradheyyaṁ ādiccova virocatīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Sīlaṁ samādhi paññā ca, yassa ete subhāvitā.
Atikkamma māradheyyaṁ, ādiccova virocatī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dasamaṁ.

Paṭhamo vaggo.

Tassuddānaṁ

Mūladhātu atha Vedanā duve,
Esanā ca duve Āsavā duve.
Taṇhāto ca atha[1] Māradheyyato,
Vaggamāhu paṭhamanti muttamanti.

---

2. Dutiyavagga

1. Puññakiriyavatthusutta

60. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

* Tīṇimāni bhikkhave puññakiriyavatthūni. Katamāni tīṇi? Dānamayaṁ puññakiriyavatthu, sīlamayaṁ puññakiriyavatthu, bhāvanāmayaṁ puññakiriyavatthu.

---

1. Taṇhāto atha (Syā)

* Aṁ 3. 72 piṭṭhepi.

Imāni kho bhikkhave tīṇi puññakiriyavatthūnīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Puññameva so sikkheyya, āyataggaṁ sukhudrayaṁ.
Dānañca samacariyañca, mettacittañca bhāvaye.

Ete dhamme bhāvayitvā, tayo sukhasamuddaye.
Abyābajjhaṁ[1] sukhaṁ lokaṁ, paṇḍito upapajjatī”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Paṭhamaṁ.

2. Cakkhusutta

61. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tīṇimāni bhikkhave cakkhūni. Katamāni tīṇi? Maṁsacakkhu dibbacakkhu, paññācakkhu. Imāni kho bhikkhave tīṇi cakkhūnīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Maṁsacakkhu dibbacakkhu, paññācakkhu anuttaraṁ.
Etāni tīṇi cakkhūni, akkhāsi purisuttamo.

Maṁsacakkhussa uppādo, maggo dibbassa cakkhuno.
Yato ñāṇaṁ udapādi, paññācakkhu anuttaraṁ.
Yassa cakkhussa paṭilābhā, sabbadukkhā pamuccatī”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dutiyaṁ.

3. Indriyasutta

62. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tīṇimāni bhikkhave indriyāni. Katamāni tīṇi? Anaññātaññassāmītindriyaṁ, aññindriyaṁ, aññātāvindriyaṁ. Imāni kho bhikkhave tīṇi indriyānīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Sekhassa sikkhamānassa, ujumaggānusārino.
Khayasmiṁ paṭhamaṁ ñāṇaṁ, tato aññā anantarā.

---

1. Aṁ 1. 353; Aṁ 2. 296 piṭṭhesupi.

Tato aññā vimuttassa, ñāṇaṁ ve hoti tādino.
"Akuppā me vimuttī"ti, bhavasaṁyojanakkhayā.*
Sa ve[1] indriyasampanno, santo santipade rato.
Dhāreti antimaṁ dehaṁ, jetvā māraṁ savāhinin"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Tatiyaṁ.

4. Addhāsutta

63. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tayome bhikkhave addhā. Katame tayo? Atīto addhā, anāgato addhā, paccuppanno addhā. Ime kho bhikkhave tayo addhāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Akkheyyasaññino sattā, akkheyyasmiṁ patiṭṭhitā.
Akkheyyaṁ apariññāya, yogamāyanti maccuno.

Akkheyyañca pariññāya, akkhātāraṁ na maññati.
Phuṭṭho vimokkho manasā, santipadamanuttaraṁ.

Sa ve[2] akkheyyasampanno, santo santipade rato.
Saṅkhāya sevī dhammaṭṭho, saṅkhyaṁ nopeti vedagū"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Catutthaṁ.

5. Duccaritasutta

64. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tīṇimāni bhikkhave duccaritāni, katamāni tīṇi? Kāyaduccaritaṁ, vacīduccaritaṁ, manoduccaritaṁ. Imāni kho bhikkhave tīṇi duccaritānīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Kāyaduccaritaṁ katvā, vacīduccaritāni ca.
Manoduccaritaṁ katvā, yañcaññaṁ dosasaṁhitaṁ.

---

* Aṁ 1. 232 piṭṭhepi. 1. Sace (Sī, Syā) 2. Sace (Ka)

Akatvā kusalaṁ kammaṁ, katvānā'kusalaṁ bahuṁ.
Kāyassa bhedā duppañño, nirayaṁ sopapajjatī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Pañcamaṁ.

6. Sucaritasutta

65. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tīṇimāni bhikkhave sucaritāni. Katamāni tīṇi? Kāyasucaritaṁ, vacīsucaritaṁ, manosucaritaṁ. Imāni kho bhikkhave tīṇi sucaritānīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Kāyaduccaritaṁ hitvā, vacīduccaritāni ca.
Manoduccaritaṁ hitvā, yañcaññaṁ dosasaṁhitaṁ.

Akatvā'kusalaṁ kammaṁ, katvāna kusalaṁ bahuṁ.
Kāyassa bhedā sappañño, saggaṁ so upapajjatī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Soceyyasutta

66. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tīṇimāni bhikkhave soceyyāni. Katamāni tīṇi? Kāyasoceyyaṁ, vacīsoceyyaṁ, manosoceyyaṁ. Imāni kho bhikkhave tīṇi soceyyānīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Kāyasuciṁ vacīsuciṁ[1], cetosucimanāsavaṁ.
Suciṁ soceyyasampannaṁ, āhu sabbappahāyinan"ti[2].

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Sattamaṁ.

---

1. Vācāsuciṁ (Ka)
2. Āhu ninhātapāpakanti (Aṁ 1. 276) yuttataraṁ.

8. Moneyyasutta

67. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tīṇimāni bhikkhave moneyyāni. Katamāni tīṇi? Kāyamoneyyaṁ, vacīmoneyyaṁ, manomoneyyaṁ. Imāni kho bhikkhave tīṇi moneyyānīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Kāyamuniṁ vacīmuniṁ, manomunimanāsavaṁ.
Muniṁ moneyyasampannaṁ, āhu ninhātapāpakan"ti[1].

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Paṭhamarāgasutta

68. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Yassa kassaci bhikkhave rāgo appahīno doso appahīno moho appahīno, ayaṁ vuccati bhikkhave baddho[2] mārassa, paṭimukka'ssa mārapāso yathākāmakaraṇīyo[3] pāpimato. Yassa kassaci bhikkhave rāgo pahīno doso pahīno moho pahīno, ayaṁ vuccati bhikkhave abaddho mārassa, omukka'ssa mārapāso na yathā kāmakaraṇīyo[4] pāpimatoti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Yassa rāgo ca doso ca, avijjā ca virājitā.
Taṁ bhāvitattaññataraṁ, brahmabhūtaṁ Tathāgataṁ.
Buddhaṁ verabhayātītaṁ, āhu sabbappahāyinan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Navamaṁ.

10. Dutiyarāgasutta

69. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Yassa kassaci bhikkhave bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā rāgo appahīno doso appahīno moho appahīno, ayaṁ vuccati bhikkhave

---

1. Āhu sabbappahāyinanti (Aṁ 1. 277; Khu 8. 73)
2. Bandho (bahūsu)
3. Yathā kāmakaraṇīyo ca (Sī, Syā, I, Ka)
4. Na yathākāmakaraṇīyo ca (Syā)

atiṇṇo[1] samuddaṁ sa-ūmiṁ savīciṁ sāvaṭṭaṁ sagahaṁ sarakkhasaṁ. Yassa kassaci bhikkhave bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā rāgo pahīno doso pahīno moho pahīno, ayaṁ vuccati bhikkhave atari samuddaṁ sa-ūmiṁ savīciṁ sāvaṭṭaṁ sagahaṁ sarakkhasaṁ, tiṇṇo pāraṅgato[2] thale tiṭṭhati brāhmaṇoti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Yassa rāgo ca doso ca, avijjā ca virājitā.
Somaṁ samuddaṁ sagahaṁ sarakkhasaṁ,
Sa-ūmibhayaṁ duttaraṁ accatāri.

Saṅgātigo maccujaho nirūpadhi,
Pahāsi dukkhaṁ apunabbhavāya.
Atthaṅgato so na pamāṇameti,
Amohayi maccurājanti brūmī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dasamaṁ.

Dutiyo vaggo.

Tassuddānaṁ

Puññaṁ Cakkhu atha Indriyāni[3], Addhā ca Caritaṁ duve Soci[4].
Muno[5] atha Rāgaduve, puna vaggamāhu dutiyamuttaman"ti.

---

3. Tatiyavagga

1. Micchādiṭṭhikasutta

70. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Diṭṭhā mayā bhikkhave sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā.

---

1. Atari (Ka)
2. Pāragato (Sī-Ṭṭha, Syā)
3. Atthindriyā (Syā)
4. Suci (Syā)
5. Mune (Syā)

Taṁ kho panāhaṁ bhikkhave nāññassa samaṇassa vā brāhmaṇassa vā sutvā vadāmi. Diṭṭhā mayā bhikkhave sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā. Api ca bhikkhave yadeva sāmaṁ ñātaṁ sāmaṁ diṭṭhaṁ sāmaṁ viditaṁ, tadevāhaṁ vadāmi.

Diṭṭhā mayā bhikkhave sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Micchā manaṁ paṇidhāya, micchā vācañca bhāsiya[1].
Micchā kammāni katvāna, kāyena idha puggalo.

Appassutā'puññakaro[2], appasmiṁ idha jīvite.
Kāyassa bhedā duppañño, nirayaṁ sopapajjatī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Paṭhamaṁ.

2. Sammādiṭṭhikasutta

71. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Diṭṭhā mayā bhikkhave sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā samediṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā.

Taṁ kho panāhaṁ bhikkhave nāññassa samaṇassa vā brāhmaṇassa vā sutvā vadāmi. Diṭṭhā mayā bhikkhave sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā samediṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā

1. Micchā vācaṁ abhāsiya (sabbattha)
2. Appassutopuññakaro (Sī), appassuto apuññakaro (Syā, I)

paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā. Api ca bhikkhave yadeva sāmaṁ ñātaṁ sāmaṁ diṭṭhaṁ sāmaṁ viditaṁ, tadevāhaṁ vadāmi.

Diṭṭhā mayā bhikkhave sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Sammā manaṁ paṇidhāya, sammā vācañca bhāsiya[1].
Sammā kammāni katvāna, kāyena idha puggalo.

Bahussuto puññakaro, appasmiṁ idha jīvite.
Kāyassa bhedā sappañño, saggaṁ so upapajjatī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dutiyaṁ.

3. Nissaraṇiyasutta

72. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tisso imā bhikkhave nissaraṇiyā[2] dhātuyo. Katamā tisso? Kāmānametaṁ nissaraṇaṁ yadidaṁ nekkhammaṁ, rūpānametaṁ nissaraṇaṁ yadidaṁ āruppaṁ, yaṁ kho pana kiñci bhūtaṁ saṅkhataṁ paṭiccasamuppannaṁ, nirodho tassa nissaraṇaṁ. Imā kho bhikkhave tisso nissaraṇiyā dhātuyoti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Kāmanissaraṇaṁ ñatvā, rūpānañca atikkamaṁ.
Sabbasaṅkhārasamathaṁ, phusaṁ ātāpi sabbadā.

Sa ve sammaddaso bhikkhu, yato tattha vimuccati.
Abhiññāvosito santo, sa ve yogātigo munī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Tatiyaṁ.

---

1. Sammā vācaṁ abhāsiya (sabbattha)
2. Nissāraṇīyā (Aṁ 2. 214)

4. Santatarasutta

73. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Rūpehi bhikkhave arūpā[1] santatarā, arūpehi nirodho santataroti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Ye ca rūpūpagā sattā, ye ca arūpaṭṭhāyino[2].
Nirodhaṁ appajānantā, āgantāro punabbhavaṁ.

Ye ca rūpe pariññāya, arūpesu asaṇṭhitā.
Nirodhe ye vimuccanti, te janā maccuhāyino.

Kāyena amatadhātuṁ, phusayitvā nirūpadhiṁ.
Upadhippaṭinissaggaṁ, sacchikatvā anāsavo.
Deseti Sammāsambuddho, asokaṁ virajaṁ padan”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Catutthaṁ.

5. Puttasutta

74. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tayome bhikkhave puttā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Atijāto anujāto avajātoti.

Kathañca bhikkhave putto atijāto hoti? Idha bhikkhave puttassa mātāpitaro honti—na Buddhaṁ saraṇaṁ gatā, na dhammaṁ saraṇaṁ gatā, na saṁghaṁ saraṇaṁ gatā, pāṇātipātā appaṭiviratā, adinnādānā appaṭiviratā, kāmesumicchācārā appaṭiviratā, musāvādā appaṭiviratā, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā appaṭiviratā, dussīlā pāpadhammā. Putto ca nesaṁ hoti—Buddhaṁ saraṇaṁ gato, dhammaṁ saraṇaṁ gato, saṁghaṁ saraṇaṁ gato, pāṇātipātā paṭivirato, adinnādānā paṭivirato, kāmesumicchācārā paṭivirato, musāvādā paṭivirato, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato, sīlavā kalyāṇadhammo. Evaṁ kho bhikkhave putto atijāto hoti.

---

1. Āruppā (Sī) 2. Āruppaṭṭhāyino (Sī)

Kathañca bhikkhave putto anujāto hoti? Idha bhikkhave puttassa mātāpitaro honti—Buddhaṁ saraṇaṁ gatā, dhammaṁ saraṇaṁ gatā, saṁghaṁ saraṇaṁ gatā, pāṇātipātā paṭiviratā, adinnādānā paṭiviratā, kāmesumicchācārā paṭiviratā, musāvādā paṭiviratā, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭiviratā, sīlavanto kalyāṇadhammā. Puttopi nesaṁ hoti—Buddhaṁ saraṇaṁ gato, dhammaṁ saraṇaṁ gato, saṁghaṁ saraṇaṁ gato, pāṇātipātā paṭivirato, adinnādānā paṭivirato, kāmesumicchācārā paṭivirato, musevādā paṭivirato, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato, sīlavā kalyāṇadhammo. Evaṁ kho bhikkhave putto anujāto hoti.

Kathañca bhikkhave putto avajāto hoti? Idha bhikkhave puttassa mātāpitaro honti—Buddhaṁ saraṇaṁ gatā, dhammaṁ saraṇaṁ gatā, saṁghaṁ saraṇaṁ gatā, pāṇātipātā paṭiviratā, adinnādānā paṭiviratā, kāmesumicchācārā paṭiviratā, musāvādā paṭiviratā, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭiviratā, sīlavanto kalyāṇadhammā. Putto ca nesaṁ hoti—na Buddhaṁ saraṇaṁ gato, na dhammaṁ saraṇaṁ gato, na saṁghaṁ saraṇaṁ gato, pāṇātipātā appaṭivirato, adinnādānā appaṭivirato, kāmesumicchācārā appaṭivirato, musāvādā appaṭivirato, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā appaṭivirato, dussīlo pāpadhammo. Evaṁ kho bhikkhave putto avajāto hoti. Ime kho bhikkhave tayo puttā santo saṁvijjamānā lokasminti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Atijātaṁ anujātaṁ, puttamicchanti paṇḍitā.
Avajātaṁ na icchanti, yo hoti kulagandhano.

Ete kho puttā lokasmiṁ, ye bhavanti upāsakā.
Saddhā sīlena sampannā, vadaññū vītamaccharā.
Cando abbhaghanā mutto, parisāsu virocare”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Pañcamaṁ.

6. Avuṭṭhikasutta

75. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tayome bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame tayo? Avuṭṭhikasamo, padesavassī, sabbatthābhivassī.

Kathañca bhikkhave puggalo avuṭṭhikasamo hoti? Idha bhikkhave ekacco puggalo sabbesaññeva na dātā hoti samaṇabrāhmaṇakapaṇaddhikavanibbakayācakānaṁ[1] annaṁ pānaṁ vatthaṁ yānaṁ mālāgandhavilepanaṁ seyyāvasathapadīpeyyaṁ. Evaṁ kho bhikkhave puggalo avuṭṭhikasamo hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo padesavassī hoti? Idha bhikkhave ekacco puggalo ekaccānaṁ dātā yoti, ekaccānaṁ na dātā (hoti)[2] samaṇabrāhmaṇakapaṇaddhikavanibbakayācakānaṁ annaṁ pānaṁ vatthaṁ yānaṁ mālāgandhavilepanaṁ seyyāvasathapadīpeyyaṁ. Evaṁ kho bhikkhave puggalo padesavassī hoti.

Kathañca bhikkhave puggalo sabbatthābhivassī hoti? Idha bhikkhave ekacco puggalo sabbesaṁva deti samaṇabrāhmaṇakapaṇaddhikavanibbakayācakānaṁ annaṁ pānaṁ vatthaṁ yānaṁ mālāgandhavilepanaṁ seyyāvasathapadīpeyyaṁ. Evaṁ kho bhikkhave puggalo sabbatthābhivassī hoti. Ime kho bhikkhave tayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasminti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Na samaṇe na brāhmaṇe, na kapaṇaddhikavanibbake.
Laddhāna saṁvibhājeti, annaṁ pānañca bhojanaṁ.
Taṁ ve ‘avuṭṭhikasamo’ti, āhu naṁ purisādhamaṁ.

Ekaccānaṁ na dadāti, ekaccānaṁ pavecchati.
Taṁ ve ‘padesavassī’ti, āhu medhāvino janā.

Subhikkhavāco puriso, sabbabhūtānukampako.
Āmodamāno pakireti, ‘detha dethā’ti bhāsati.

Yathāpi megho thanayitvā, gajjayitvā pavassati.
Thalaṁ ninnañca pūreti, abhisandantova[3] vārinā.

---

1. ...vaṇibbakayācakānaṁ (Sī)
2. ( ) Natthi Syāmapotthake.
3. Abhisandentova (?)

Evamevaṁ idhekacco, puggalo hoti tādiso.
Dhammena saṁharitvāna, uṭṭhānādhigataṁ dhanaṁ.
Tappeti annapānena, sammā patte vanibbake"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Sukhapatthanāsutta

76. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tīṇimāni bhikkhave sukhāni patthayamāno sīlaṁ rakkheyya paṇḍito. Katamāni tīṇi? "Pasaṁsā me āgacchatū"ti[1] sīlaṁ rakkheyya paṇḍito, "bhogā me uppajjantū"ti sīlaṁ rakkheyya paṇḍito, "kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissāmī"ti sīlaṁ rakkheyya paṇḍito. Imāni kho bhikkhave tīṇi sukhāni patthayamāno sīlaṁ rakkheyya paṇḍitoti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Sīlaṁ rakkheyya medhāvī, patthayāno tayo sukhe.
Pasaṁsaṁ vittalābhañca, pecca sagge pamodanaṁ.

Akarontopi ce pāpaṁ, karontamupasevati.
Saṅkiyo hoti pāpasmiṁ, avaṇṇo cassa rūhati.

* Yādisaṁ kurute mittaṁ, yādisaṁ cūpasevati.
Sa ve tādisako hoti, sahavāso hi[2] tādiso.

* Sevamāno sevamānaṁ, samphuṭṭho samphusaṁ paraṁ.
Saro diddho kalāpaṁva, alittamupalimpati.
Upalepabhayā[3] dhīro, neva pāpasakhā siyā.

* Pūtimacchaṁ kusaggena, yo naro upanayhati.
Kusāpi pūti vāyanti, evaṁ bālūpasevanā.

* Tagarañca palāsena, yo naro upanayhati.
Pattāpi surabhi vāyanti, evaṁ dhīrūpasevanā.

---

1. Āgacchantūti (Syā)
2. Sahavāsopi (Sī, Ka)
3. Upalimpabhayā (Ka)

* Khu 5. 329 Jātakepi.

Tasmā pattapuṭasseva[1], ñatvā sampākamattano.
Asante nupaseveyya, sante seveyya paṇḍito.
Asanto nirayaṁ nenti, santo pāpenti suggatin”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Sattamaṁ.

8. Bhidurasutta

77. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Bhidurāyaṁ[2] bhikkhave kāyo, viññāṇaṁ virāgadhammaṁ, sabbe upadhī aniccā dukkhā vipariṇāmadhammāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Kāyañca bhiduraṁ[3] ñatvā, viññāṇañca virāgunaṁ[4].
Upadhīsu bhayaṁ disvā, jātimaraṇamaccagā.
Sampatvā paramaṁ santiṁ, kālaṁ kaṅkhati bhāvitatto”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Dhātusosaṁsandanasutta

78. Vutta hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

* Dhātuso bhikkhave sattā sattehi saddhiṁ saṁsandanti samenti, hīnādhimuttikā sattā hīnādhimuttikehi sattehi saddhiṁ saṁsandanti samenti, kalyāṇādhimuttikā sattā kalyāṇādhimuttikehi sattehi saddhiṁ saṁsandanti samenti.

Atītampi bhikkhave addhānaṁ dhātusova sattā sattehi saddhiṁ saṁsandiṁsu samiṁsu, hīnādhimuttikā sattā hīnādhimuttikehi sattehi saddhiṁ saṁsandiṁsu samiṁsu, kalyāṇādhimuttikā sattā kalyāṇādhimuttikehi sattehi saddhiṁ saṁsandiṁsu samiṁsu.

---

1. Palāsapuṭasseva (I, Ka)
2. Bhindantāyaṁ (Syā, I, Ka)
3. Bhindantaṁ (Syā, I, Ka)
4. Virāgikaṁ (Ka-Sī), pabhaṅguṇaṁ (Syā)

* Saṁ 1. 369 Piṭṭhe.

Anāgatampi bhikkhave addhānaṁ dhātusova sattā sattehi saddhiṁ saṁsandissanti samessanti, hīnādhimuttikā sattā hīnādhimuttikehi sattehi saddhiṁ saṁsandissanti samessanti, kalyāṇādhimuttikā sattā kalyāṇādhimuttikehi sattehi saddhiṁ saṁsandissanti samessanti.

Etarahipi bhikkhave paccuppannaṁ addhānaṁ dhātusova sattā sattehi saddhiṁ saṁsandanti samenti, hīnādhimuttikā sattā hīnādhimuttikehi sattehi saddhiṁ saṁsandanti samenti, kalyāṇādhimuttikā sattā kalyāṇādhimuttikehi sattehi saddhiṁ saṁsandanti samentīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Saṁsaggā vanatho jāto, asaṁsaggena chijjati.
Parittaṁ dārumāruyha, yathā sīde mahaṇṇave.

Evaṁ kusītamāgamma, sādhujīvīpi sīdati.
Tasmā taṁ parivajjeyya, kusītaṁ hīnavīriyaṁ.

Pavivittehi ariyehi, pahitattehi jhāyibhi.
Niccaṁ āraddhaviriyehi, paṇḍitehi sahāvase"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Navamaṁ.

10. Parihānasutta

79. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tayome bhikkhave dhammā sekhassa bhikkhuno parihānāya saṁvattanti. Katame tayo? Idha bhikkhave sekho bhikkhu kammārāmo hoti kammarato kammārāmatamanuyutto, bhassārāmo hoti bhassarato bhassārāmatamanuyutto, niddārāmo hoti niddārato niddārāmatamanuyutto. Ime kho bhikkhave tayo dhammā sekhassa bhikkhuno parihānāya saṁvattanti.

Tayome bhikkhave dhammā sekhassa bhikkhuno aparihānāya saṁvattanti. Katame tayo? Idha bhikkhave sekho bhikkhu na kammārāmo hoti na kammarato na kammārāmatamanuyutto, na bhassārāmo hoti na bhassarato na bhassārāmatamanuyutto, na niddārāmo hoti na

niddārato na niddārāmatamanuyutto. Ime kho bhikkhave tayo dhammā sekhassa bhikkhuno aparihānāya saṁvattantīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Kammārāmo bhassārāmo[1], niddārāmo ca uddhato.
Abhabbo tādiso bhikkhu, phuṭṭhuṁ sambodhimuttamaṁ.

Tasmā hi appakicca’ssa, appamiddho anuddhato.
Bhabbo so tādiso bhikkhu, phuṭṭhuṁ sambodhimuttaman”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dasamaṁ.

Tatiyo vaggo.

Tassuddānaṁ

Dve Diṭṭhī Nissaraṇaṁ rūpaṁ, Putto Avuṭṭhikena ca.
Sukhā ca Bhiduro[2] Dhātu, Parihānena te dasāti.

---

4. Catutthavagga

1. Vitakkasutta

80. Vutta hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tayome bhikkhave akusalavitakkā. Katame tayo? Anavaññattipaṭisaṁyutto vitakko, lābhasakkārasilokapaṭisaṁyutto vitakko, parānuddayatāpaṭisaṁyutto vitakko. Ime kho bhikkhave tayo akusalavitakkāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Anavaññattisaṁyutto, lābhasakkāragāravo.
Sahanandī amaccehi, ārā saṁyojanakkhayā.

Yo ca puttapasuṁ hitvā, vivāhe saṁharāni[3] ca.
Bhabbo so tādiso bhikkhu, phuṭṭhuṁ sambodhimuttaman”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Paṭhamaṁ.

---

1. Bhassarato (sabbattha) 2. Bhindanā (sabbattha) 3. Saṅgahāni (Ka-Sī, Syā, I)

2. Sakkārasutta

81. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Diṭṭhā mayā bhikkhave sattā sakkārena abhibhūtā pariyādinnacittā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā.

Diṭṭhā mayā bhikkhave sattā asakkārena abhibhūtā pariyādinnacittā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā.

Diṭṭhā mayā bhikkhave sattā sakkārena ca asakkārena ca tadubhayena abhibhūtā pariyādinnacittā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā.

Taṁ kho panāhaṁ bhikkhave nāññassa samaṇassa vā brāhmaṇassa vā sutvā vadāmi. ( )[1] Api ca bhikkhave yadeva me sāmaṁ ñātaṁ sāmaṁ diṭṭhaṁ sāmaṁ viditaṁ, tamevāhaṁ vadāmi.

Diṭṭhā mayā bhikkhave sattā sakkārena abhibhūtā pariyādinnacittā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā.

Diṭṭhā mayā bhikkhave sattā asakkārena abhibhūtā pariyādinnacittā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā.

Diṭṭhā mayā bhikkhave sattā sakkārena ca asakkārena ca tadubhayena abhibhūtā pariyādinnacittā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Yassa sakkariyamānassa, asakkārena cūbhayaṁ.
Samādhi na vikampati, appamādavihārino[2].

---

1. (Diṭṭhā mayā bhikkhave sattā sakkārena abhibhūtā -pa- asakkārena abhibhūtā -pa- sakkārena ca asakkārena ca tadubhayena abhibhūtā pariyādinnacittā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā.) (Syā) Purimavagge (235 piṭṭhe) Micchādiṭṭhikasammādiṭṭhikasuttehi pana sameti, anvayabyatirekavākyānaṁ pana anantaritatā pāsaṁsatarā.
2. Appamāṇavihārino (Sī-Ṭṭha)

> Taṁ jhāyinaṁ sātatikaṁ, sukhumadiṭṭhivipassakaṁ.
> Upādānakkhayārāmaṁ, āhu sappuriso itī”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dutiyaṁ.

3. Devasaddasutta

82. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tayome bhikkhave devesu devasaddā niccharanti samayā samayaṁ upādāya. Katame tayo? Yasmiṁ bhikkhave samaye ariyasāvako kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya ceteti, tasmiṁ samaye[1] devesu devasaddo niccharati “eso ariyasāvako mārena saddhiṁ saṅgāmāya cetetī”ti. Ayaṁ bhikkhave paṭhamo devesu devasaddo niccharati samayā samayaṁ upādāya.

Puna caparaṁ bhikkhave yasmiṁ samaye ariyasāvako sattannaṁ bodhipakkhiyānaṁ dhammānaṁ bhāvanānuyogamanuyutto viharati, tasmiṁ samaye devesu devasaddo niccharati “eso ariyasāvako mārena saddhiṁ saṅgāmetī”ti. Ayaṁ bhikkhave dutiyo devesu devasaddo niccharati samayā samayaṁ upādāya.

Puna caparaṁ bhikkhave yasmiṁ samaye ariyasāvako āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, tasmiṁ samaye devesu devasaddo niccharati “eso ariyasāvako vijitasaṅgāmo tameva saṅgāmasīsaṁ abhivijiya ajjhāvasatī”ti. Ayaṁ bhikkhave tatiyo devesu devasaddo niccharati samayā samayaṁ upādāya. Ime kho bhikkhave tayo devesu devasaddā niccharanti samayā samayaṁ upādāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

> “Disvā vijitasaṅgāmaṁ, Sammāsambuddhasāvakaṁ.
> Devatāpi namassanti, mahantaṁ vītasāradaṁ.

---

1. Tasmiṁ bhikkhave samaye (I, Ka)

Namo te purisājañña, yo tvaṁ dujjayamajjhabhū.
Jetvāna maccuno senaṁ, vimokkhena anāvaraṁ.

Iti hetaṁ namassanti, devatā pattamānasaṁ.
Tañhi tassa na passanti, yena maccuvasaṁ vaje"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Tatiyaṁ.

4. Pañcapubbanimittasutta

83. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Yadā bhikkhave devo devakāyā cavanadhammo hoti, pañcassa pubbanimittāni pātubhavanti "mālā milāyanti, vatthāni kilissanti, kacchehi sedā muccanti, kāye dubbaṇṇiyaṁ okkamati, sake devo devāsane nābhiramatī"ti. Tamenaṁ bhikkhave devā "cavanadhammo ayaṁ devaputto"ti iti viditvā tīhi vācāhi anumodenti[1] "ito bho sugatiṁ gaccha, sugatiṁ gantvā suladdhalābhaṁ labha, suladdhalābhaṁ labhitvā suppatiṭṭhito bhavāhī"ti.

Evaṁ vutte aññataro bhikkhu Bhagavantaṁ etadavoca "kinnu kho bhante devānaṁ sugatigamanasaṅkhātaṁ, kiñca bhante devānaṁ suladdhalābhasaṅkhātaṁ, kiṁ pana bhante devānaṁ suppatiṭṭhitasaṅkhātan"ti.

Manussattaṁ kho bhikkhu[2] devānaṁ sugatigamanasaṅkhātaṁ. Yaṁ manussabhūto samāno Tathāgatappavedite dhammavinaye saddhaṁ paṭilabhati, idaṁ kho bhikkhu[2] devānaṁ suladdhalābhasaṅkhātaṁ. Sā kho panassa saddhā niviṭṭhā hoti mūlajātā patiṭṭhitā daḷhā asaṁhāriyā samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kenaci vā lokasmiṁ. Idaṁ kho bhikkhu[2] devānaṁ suppatiṭṭhitasaṅkhātanti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Yadā devo devakāyā, cavati āyusaṅkhayā.
Tayo saddā niccharanti, devānaṁ anumodataṁ.

---

1. Anumodanti (Sī, Syā, I)
2. Bhikkhave (Syā, I)

Ito bho sugatiṁ gaccha, manussānaṁ sahabyataṁ.
Manussabhūto saddhamme, labha saddhaṁ anuttaraṁ.

Sā te saddhā niviṭṭha'ssa, mūlajātā patiṭṭhitā.
Yāvajīvaṁ asaṁhīrā, saddhamme suppavedite.

Kāyaduccaritaṁ hitvā, vacīduccaritāni ca.
Manoduccaritaṁ hitvā, yañcaññaṁ dosasañhitaṁ.

Kāyena kusalaṁ katvā, vācāya kusalaṁ bahuṁ.
Manasā kusalaṁ katvā, appamāṇaṁ nirūpadhiṁ.

Tato opadhikaṁ puññaṁ, katvā dānena taṁ bahuṁ.
Aññepi macce saddhamme, brahmacariye nivesaya[1].

Imāya anukampāya, devā devaṁ yadā vidū.
Cavantaṁ anumodenti, ehi deva punappunan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Catutthaṁ.

5. Bahujanahitasutta

84. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tayome puggalā loke uppajjamānā uppajjanti bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Katame tayo? Idha bhikkhave Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti. Ayaṁ bhikkhave paṭhamo puggalo loke uppajjamāno uppajjati bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ.

Puna caparaṁ bhikkhave tasseva Satthu[2] sāvako Arahaṁ hoti khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho

1. Nipesaye (Sī, Syā)
2. Satthuno (Syā)

parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññā vimutto, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti. Ayaṁ bhikkhave dutiyo puggalo loke uppajjamāno uppajjati bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ.

Puna caparaṁ bhikkhave tasseva Satthu sāvako sekho hoti pāṭipado bahussuto sīlavatūpapanno, sopi[1] dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti. Ayaṁ bhikkhave tatiyo puggalo loke uppajjamāno uppajjati bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ. Ime kho bhikkhave tayo puggalā loke uppajjamānā uppajjanti bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānanti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Satthā hi loke paṭhamo Mahesi,
Tassanvayo sāvako bhāvitatto.
Athāparo pāṭipadopi sekho,
Bahussuto sīlavatūpapanno.

Ete tayo devamanussaseṭṭhā,
Pabhaṅkarā dhammamudīrayantā.
Apāpuranti[2] amatassa dvāraṁ,
Yogā pamocenti[3] bahujjanaṁ te.

Ye satthavāhena anuttarena,
Sudesitaṁ maggamanukkamanti[4].
Idheva dukkhassa karonti antaṁ,
Ye appamattā Sugatassa sāsane”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Pañcamaṁ.

---

1. So (?)
2. Apāpurenti (Ka)
3. Yāgāpamuccanti (Sī), yogā mocanti (Syā)
4. Maggamanuggamanti (Sī, Ka)

6. Asubhānupassīsutta

85. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Asubhānupassī bhikkhave kāyasmiṁ viharatha, ānāpānassati ca vo ajjhattaṁ parimukhaṁ sūpaṭṭhitā hotu, sabbasaṅkhāresu aniccānupassino viharatha. Asubhānupassīnaṁ bhikkhave kāyasmiṁ viharataṁ yo subhāya dhātuyā rāgānusayo, so pahīyati[1], ānāpānassatiyā ajjhattaṁ parimukhaṁ sūpaṭṭhititāya ye bāhirā vitakkāsayā vighātapakkhikā, te na honti. Sabbasaṅkhāresu aniccānupassīnaṁ viharataṁ yā avijjā, sā pahīyati. Yā vijjā, sā uppajjatīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Asubhānupassī kāyasmiṁ, ānāpāne paṭissato.
Sabbasaṅkhārasamathaṁ, passaṁ ātāpi sabbadā.

Sa ve sammaddaso bhikkhu, yato tattha vimuccati.
Abhiññāvosito santo, sa ve yogātigo munī”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Dhammānudhammapaṭipannasutta

86. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Dhammānudhammapaṭipannassa bhikkhuno ayamanudhammo hoti veyyākaraṇāya dhammānudhammapaṭipannoyanti, bhāsamāno dhammaññeva bhāsati no adhammaṁ, vitakkayamāno vā dhammavitakkaññeva vitakketi no adhammavitakkaṁ, tadubhayaṁ vā pana abhinivejjetvā upekkhako viharati sato sampajānoti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Dhammārāmo dhammarato, dhammaṁ anuvicintayaṁ.
Dhammaṁ anussaraṁ bhikkhu, saddhammā na parihāyati.

Caraṁ vā yadi vā tiṭṭhaṁ, nisinno uda vā sayaṁ.
Ajjhattaṁ samayaṁ cittaṁ, santimevādhigacchatī”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Sattamaṁ.

---

1. Pahiyyati (Ka)

8. Andhakaraṇasutta

87. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tayome bhikkhave akusalavitakkā andhakaraṇā acakkhukaraṇā aññāṇakaraṇā paññānirodhikā vighātapakkhikā anibbānasaṁvattanikā. Katame tayo? Kāmavitakko bhikkhave andhakaraṇo acakkhukaraṇo aññāṇakaraṇo paññānirodhiko vighātapakkhiko anibbānasaṁvattaniko, byāpādavitakko bhikkhave andhakaraṇo acakkhukaraṇo aññāṇakaraṇo paññānirodhiko vighātapakkhiko anibbānasaṁvattaniko, vihiṁsāvitakko bhikkhave andhakaraṇo acakkhukaraṇo aññāṇakaraṇo paññānirodhiko vighātapakkhiko anibbānasaṁvattaniko. Ime kho bhikkhave tayo akusalavitakkā andhakaraṇā acakkhukaraṇā aññāṇakaraṇā paññānirodhikā vighātapakkhikā anibbānasaṁvattanikā.

Tayome bhikkhave kusalavitakkā anandhakaraṇā cakkhukaraṇā ñāṇakaraṇā paññāvuddhikā avighātapakkhikā nibbānasaṁvattanikā. Katame tayo? Nekkhammavitakko bhikkhave anandhakaraṇo cakkhukaraṇo ñāṇakaraṇo paññāvuddhiko avighātapakkhiko nibbānasaṁvattaniko, abyāpādavitakko bhikkhave anandhakaraṇo cakkhukaraṇo ñāṇakaraṇo paññāvuddhiko avighātapakkhiko nibbānasaṁvattaniko, avihiṁsāvitakko bhikkhave anandhakaraṇo cakkhukaraṇo ñāṇakaraṇo paññāvuddhiko avighātapakkhiko nibbānasaṁvattaniko. Ime kho bhikkhave tayo kusalavitakkā anandhakaraṇā cakkhukaraṇā ñāṇakaraṇā paññāvuddhikā avighātapakkhikā nibbānasaṁvattanikāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Tayo vitakke kusale vitakkaye
Tayo pana akusale nirākare.
Sa ve vitakkāni vicāritāni,
Sameti vuṭṭhīva rajaṁ samūhataṁ.
Sa ve vitakkūpasamena cetasā,
Idheva so santipadaṁ samajjhagā”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Antarāmalasutta

88. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tayome bhikkhave antarāmalā antarā-amittā antarāsapattā antarāvadhakā antarāpaccatthikā. Katame tayo? Lobho bhikkhave antarāmalo antarā-amitto antarāsapatto antarāvadhako antarāpaccatthiko, doso bhikkhave antarāmalo antarā-amitto antarāsapatto antarāvadhako antarāpaccatthiko, moho bhikkhave antarāmalo antarā-amitto antarāsapatto antarāvadhako antarāpaccatthiko. Ime kho bhikkhave tayo antarāmalā antarā-amittā antarāsapattā antarāvadhakā antarāpaccatthikāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

* "Anatthajanano lobho, lobho cittappakopano.
Bhayamantarato jātaṁ, taṁ jano nāvabujjhati.

Luddho atthaṁ na jānāti, luddho dhammaṁ na passati.
Andhatamaṁ[1] tadā hoti, yaṁ lobho sahate naraṁ.

Yo ca lobhaṁ pahantvāna, lobhaneyye na lubbhati.
Lobho pahīyate tamhā, udabindūva pokkharā.

Anatthajanano doso, doso cittappakopano.
Bhayamantarato jātaṁ, taṁ jano nāvabujjhati.

Duṭṭho atthaṁ na jānāti, duṭṭho dhammaṁ na passati.
Andhatamaṁ tadā hoti, yaṁ doso sahate naraṁ.

Yo ca dosaṁ pahantvāna, dosaneyye na dussati.
Doso pahīyate tamhā, tālapakkaṁva bandhanā.

Anatthajanano moho, moho cittappakopano.
Bhayamantarato jātaṁ, taṁ jano nāvabujjhati.

Mūḷho atthaṁ na jānāti, mūḷho dhammaṁ na passati.
Andhatamaṁ tadā hoti, yaṁ moho sahate naraṁ.

---

* Aṁ 2. 471 piṭṭhepi.

1. Andhaṁ tamaṁ (Sī)

Yo ca mohaṁ pahantvāna, mohaneyye na muyhati.
Mohaṁ vihanti so sabbaṁ, ādiccovUdayaṁ taman"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Navamaṁ.

10. Devadattasutta

89. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

* Tīhi bhikkhave asaddhammehi abhibhūto pariyādinnacitto Devadatto āpāyiko nerayiko kappaṭṭho atekiccho. Katamehi tīhi? Pāpicchatāya bhikkhave abhibhūto pariyādinnacitto Devadatto āpāyiko nerayiko kappaṭṭho atekiccho, pāpamittatāya bhikkhave abhibhūto pariyādinnacitto Devadatto āpāyiko nerayiko kappaṭṭho atekiccho, sati kho pana uttarikaraṇīye[1] oramattakena visesādhigamena[2] antarā vosānaṁ āpādi. Imehi kho bhikkhave tīhi asaddhammehi abhibhūto pariyādinnacitto Devadatto āpāyiko nerayiko kappaṭṭho atekicchoti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Mā jātu koci lokasmiṁ, pāpiccho udapajjatha.
Tadaminā pi jānātha, pāpicchānaṁ yathā gati.

"Paṇḍito"ti samaññāto, "bhāvitatto"ti sammato.
Jalaṁva yasasā aṭṭhā, "Devadatto"ti vissuto[3].

So samānamanuciṇṇo[4], āsajja naṁ Tathāgataṁ.
Avīcinirayaṁ patto, catudvāraṁ bhayānakaṁ.

Aduṭṭhassa hi yo dubbhe, pāpakammaṁ akubbato.
Tameva pāpaṁ phusati[5], duṭṭhacittaṁ anādaraṁ.

Samuddaṁ visakumbhena, yo maññeyya padūsituṁ.
Na so tena padūseyya, bhesmā hi udadhi mahā.

---

* Vi 4. 366 piṭṭhepi.
1. Uttariṁ karaṇīye (Syā)
2. Visesādhigamena ca (Syā, I)
3. Me sutaṁ (Pāḷiyaṁ)
4. Pamādamanuciṇṇo (Ka-Sī, Syā, I), pamāṇamanuciṇṇo (Ka)
5. Phusseti (Syā)

Evamevaṁ[1] Tathāgataṁ, yo vādena vihiṁsati.
Sammaggataṁ[2] santacittaṁ, vādo tamhi na rūhati.

Tādisaṁ mittaṁ kubbetha, tañca seveyya paṇḍito.
Yassa maggānugo bhikkhu, khayaṁ dukkhassa pāpuṇe"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dasamaṁ.

Catuttho vaggo.

Tassuddānaṁ

Vitakkāsakkārasadda, cavanaloke Asubhaṁ.
Dhamma-andhakāramalaṁ, Devadattena te dasāti.

---

5. Pañcamavagga

1. Aggappasādasutta

90. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

* Tayome bhikkhave aggappasādā. Katame tayo? Yāvatā bhikkhave sattā apadā vā dvipadā vā catuppadā vā bahuppadā[3] vā rūpino vā arūpino vā saññino vā asaññino vā nevasaññināsaññino vā, Tathāgato tesaṁ aggamakkhāyati Arahaṁ Sammāsambuddho. Ye bhikkhave Buddhe pasannā, agge te pasannā. Agge kho pana pasannānaṁ aggo vipāko hoti.

Yāvatā bhikkhave dhammā saṅkhatā vā asaṅkhatā vā, virāgo tesaṁ agamakkhāyati yadidaṁ madanimmadano pipāsavinayo ālayasamugghāto vaṭṭupacchedo taṇhakkhayo virāgo nirodho nibbānaṁ. Ye bhikkhave virāge dhamme pasannā, agge te pasannā. Agge kho pana pasannānaṁ aggo vipāko hoti.

Yāvatā bhikkhave saṁghā vā gaṇā vā, Tathāgatasāvakasaṁgho tesaṁ aggamakkhāyati yadidaṁ cattāri purisayugāni aṭṭha purisapuggalā,

---

1. Evametaṁ (Syā)
2. Samaggataṁ (Sī, Ka)
* Aṁ 1. 343; Khu 10. 162 piṭṭhesupi.
3. Bahupadā (Ka)

esa Bhagavatā sāvakasaṁgho āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa. Ye bhikkhave saṁghe pasannā, agge te pasannā. Agge kho pana pasannānaṁ aggo vipāko hoti. Ime kho bhikkhave tayo aggappasādāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

> "Aggato ve pasannānaṁ, aggaṁ dhammaṁ vijānataṁ.
> Agge Buddhe pasannānaṁ, dakkhiṇeyye anuttare.
>
> Agge dhamme pasannānaṁ, virāgūpasame sukhe.
> Agge saṁghe pasannānaṁ, puññakkhette anuttare.
>
> Aggasmiṁ dānaṁ dadataṁ, aggaṁ puññaṁ pavaḍḍhati.
> Aggaṁ āyu ca vaṇṇo ca, yaso kitti sukhaṁ balaṁ.
>
> Aggassa dātā medhāvī, aggadhammasamāhito.
> Devabhūto manusso vā, aggappatto pamodatī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Paṭhamaṁ.

2. Jīvikasutta

91. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Antamidaṁ bhikkhave jīvikānaṁ yadidaṁ piṇḍolyaṁ, abhisāpoyaṁ[1] bhikkhave lokasmiṁ "piṇḍolo vicarasi pattapāṇī"ti. Tañca kho etaṁ bhikkhave kulaputtā upenti atthavasikā atthavasaṁ paṭicca, neva rājābhinītā na corābhinītā na iṇaṭṭā na bhayaṭṭā na ājīvikāpakatā, api ca kho "otiṇṇamhā jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi dukkhotiṇṇā dukkhaparetā, appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethā"ti. Evaṁ pabbajito cāyaṁ bhikkhave kulaputto. So ca hoti abhijjhālu kāmesu tibbasārāgo byāpannacitto paduṭṭhamanasaṅkappo muṭṭhassati asampajāno asamāhito vibbhantacitto pākatindriyo. Seyyathāpi bhikkhave chavālātaṁ ubhatopadittaṁ majjhe gūthagataṁ neva gāme kaṭṭhatthaṁ

1. Abhisāpāyaṁ (Sī), abhilāpāyaṁ (Syā, I), abhisapāyaṁ (Ka)

pharati na araññe, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmi "gihibhogā parihīno, sāmaññatthañca na paripūretī"ti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Gihibhogā parihīno, sāmaññatthañca dubbhago.
Paridhaṁsamāno pakireti, chavālātaṁva nassati.

* Kāsāvakaṇṭhā bahavo, pāpadhammā asaññatā.
Pāpā pāpehi kammehi, nirayaṁ te upapajjare.

* Seyyo ayoguḷo bhutto, tatto aggisikhūpamo.
Yañce bhuñjeyya dussīlo, raṭṭhapiṇḍamasaññato"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dutiyaṁ.

3. Saṅghāṭikaṇṇasutta

92. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Saṅghāṭikaṇṇe cepi bhikkhave bhikkhu gahetvā piṭṭhito piṭṭhito anubandho assa pāde pādaṁ nikkhipanto, so ca hoti abhijjhālu kāmesu tibbasārāgo byāpannacitto paduṭṭhamanasaṅkappo muṭṭhassati asampajāno asamāhito vibbhantacitto pākatindriyo, atha kho so ārakāva mayhaṁ, ahañca tassa. Taṁ kissa hetu? Dhammaṁ hi so bhikkhave bhikkhu na passati, dhammaṁ apassanto na maṁ passati[1].

Yojanasate cepi so bhikkhave bhikkhu vihareyya, so ca hoti anabhijjhālu kāmesu na tibbasārogā abyāpannacitto apaduṭṭhamanasaṅkappo upaṭṭhitassati sampajāno samāhito ekaggacitto saṁvutindriyo, atha kho so santikeva mayhaṁ, ahañca tassa. Taṁ kissa hetu? Dhammaṁ hi so bhikkhave bhikkhu passati, dhammaṁ passanto maṁ passatīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Anubandhopi ce assa, mahiccho ca vighātavā.
Ejānugo anejassa, nibbutassa anibbuto.
Giddho so vītagedhassa, passa yāvañca ārakā.

---

* Vi 1. 116; heṭṭhā 224 piṭṭhesupi.

1. Maṁ na passati (Syā)

Yo ca dhammamabhiññāya, dhammamaññāya paṇḍito.
Rahadova nivāte ca, anejo vūpasammati.

Anejo so anejassa, nibbutassa ca nibbuto.
Agiddho vītagedhassa, passa yāvañca santike"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Tatiyaṁ.

4. Aggisutta

93. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tayome bhikkhave aggī. Katame tayo? Rāgaggi, dosaggi, mohaggi. Ime kho bhikkhave tayo aggīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Rāgaggi dahati macce, ratte kāmesu mucchite.
Dosaggi pana byāpanne, nare pāṇātipātino.

Mohaggi pana sammūḷhe, ariyadhamme akovide.
Ete aggī ajānantā, sakkāyābhiratā pajā.

Te vuḍḍhayanti nirayaṁ, tiracchānañca yoniyo.
Asuraṁ pettivisayaṁ, amuttā mārabandhanā.

Ye ca rattindivā yuttā, Sammāsambuddhasāsane.
Te nibbāpenti rāgaggiṁ, niccaṁ asubhasaññino.

Dosaggiṁ pana mettāya, nibbāpenti naruttamā.
Mohaggiṁ pana paññāya, yāyaṁ nibbedhagāminī.

Te nibbāpetvā nipakā, rattindivamatanditā,
Asesaṁ parinibbanti, asesaṁ dukkhamaccaguṁ.

Ariyaddasā vedaguno, sammadaññāya paṇḍitā.
Jātikkhayamabhiññāya, nāgacchanti punabbhavan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Catutthaṁ.

5. Upaparikkhasutta

94. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tathā tathā bhikkhave bhikkhu upaparikkheyya, yathā yathā'ssa[1] upaparikkhato bahiddhā cassa viññāṇaṁ avikkhittaṁ avisaṭaṁ, ajjhattaṁ asaṇṭhitaṁ, anupādāya na paritasseyya. Bahiddhā bhikkhave viññāṇe avikkhitte avisaṭe sati, ajjhattaṁ asaṇṭhite, anupādāya aparitassato āyatiṁ jātijarāmaraṇadukkhasamudayasambhavo na hotīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Sattasaṅgappahīnassa, netticchinnassa bhikkhuno.
Vikkhīṇo jātisaṁsāro, natthi tassa punabbhavo"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Pañcamaṁ.

6. Kāmūpapattisutta

95. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Tisso imā bhikkhave kāmūpapattiyo[2]. Katamā tisso? Paccupaṭṭhitakāmā, Nimmānaratino, Paranimmitavasavattino. Imā kho bhikkhave tisso kāmūpapattiyoti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Paccupaṭṭhitakāmā ca, ye devā vasavattino.
Nimmānaratino devā, ye caññe kāmabhogino.
Itthabhāvaññathābhāvaṁ, saṁsāraṁ nātivattare.

Etamādīnavaṁ ñatvā, kāmabhogesu paṇḍito.
Sabbe pariccaje kāme, ye dibbā ye ca mānusā.

Piyarūpasātagadhitaṁ, chetvā sotaṁ duraccayaṁ.
Asesaṁ parinibbanti, asesaṁ dukkhamaccaguṁ.

Ariyaddasā vedaguno, sammadaññāya paṇḍitā.
Jātikkhayamabhiññāya, nāgacchanti punabbhavan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Chaṭṭhaṁ.

---

1. Yathā yathā (bahūsu) 2. Kāmuppattiyo (Sī)

7. Kāmayogasutta

96. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Kāmayogayutto bhikkhave bhavayogayutto āgāmī hoti āgantā[1] itthattaṁ, kāmayogavisaṁyutto bhikkhave bhavayogayutto anāgāmī hoti anāgantā itthattaṁ, kāmayogavisaṁyutto bhikkhave bhavayogavisaṁyutto arahā hoti khīṇāsavoti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Kāmayogena saṁyuttā, bhavayogena cūbhayaṁ.
Sattā gacchanti saṁsāraṁ, jāti maraṇagāmino.

Ye ca kāme pahantvāna, appattā āsavakkhayaṁ.
Bhavayogena saṁyuttā, "anāgāmī"ti vuccare.

Ye ca kho chinnasaṁsayā, khīṇamānapunabbhavā.
Te ve pāraṅgatā loke, ye pattā āsavakkhayan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Sattamaṁ.

Tatiyabhāṇavāraṁ.

8. Kalyāṇasīlasutta

97. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Kalyāṇasīlo bhikkhave bhikkhu kalyāṇadhammo kalyāṇapañño imasmiṁ dhammavinaye "kevalī vusitavā uttamapuriso"ti vuccati.

Kathañca bhikkhave bhikkhu kalyāṇasīlo hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu kalyāṇasīlo hoti, iti kalyāṇasīlo.

---

1. Āgantvā (Syā, Ka)

Kalyāṇadhammo ca kathaṁ hoti? Idha bhikkhave bhikkhu sattannaṁ bodhipakkhiyānaṁ dhammānaṁ bhāvanānuyogamanuyutto viharati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu kalyāṇadhammo hoti, iti kalyāṇasīlo kalyāṇadhammo.

Kalyāṇapañño ca kathaṁ hoti? Idha bhikkhave bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu kalyāṇapañño hoti.

Iti kalyāṇasīlo kalyāṇadhammo kalyāṇapañño imasmiṁ dhammavinaye "kevalī vusitavā uttamapuriso"ti vuccatīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Yassa kāyena vācāya, manasā natthi dukkaṭaṁ.
Taṁ ve "kalyāṇasīlo"ti, āhu bhikkhuṁ hirīmanaṁ[1].

Yassa dhammā subhāvitā, satta[2] sambodhigāmino.
Taṁ ve "kalyāṇadhammo"ti, āhu bhikkhuṁ anussadaṁ.

Yo dukkhassa pajānāti, idheva khayamattano.
Taṁ ve "kalyāṇapañño"ti, āhu bhikkhuṁ anāsavaṁ.

Tehi dhammehi sampannaṁ, anīghaṁ chinnasaṁsayaṁ.
Asitaṁ sabbalokassa, āhu sabbapahāyinan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Dānasutta

98. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Dvemāni bhikkhave dānāni—āmisadānañca, dhammadānañca, etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ dānānaṁ yadidaṁ dhammadānaṁ.

Dveme bhikkhave saṁvibhāgā—āmisasaṁvibhāgo ca, dhammasaṁvibhāgo ca, etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ saṁvibhāgānaṁ yadidaṁ dhammasaṁvibhāgo.

---

1. Hirīmataṁ (Syā, I) 2. Patta (sabbattha)

Dveme bhikkhave anuggahā—āmisānuggaho ca, dhammānuggaho ca, etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ anuggahānaṁ yadidaṁ dhammānuggahoti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Yamāhu dānaṁ paramaṁ anuttaraṁ,
Yaṁ saṁvibhāgaṁ Bhagavā avaṇṇayi[1].
Aggamhi khettamhi pasannacitto,
Viññū pajānaṁ ko na yajetha kāle.

Ye ceva bhāsanti suṇanti cūbhayaṁ,
Pasannacittā Sugatassa sāsane.
Tesaṁ so attho paramo visujjhati,
Ye appamattā Sugatassa sāsane”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Navamaṁ.

10. Tevijjasutta

99. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Dhammenāhaṁ bhikkhave tevijjaṁ brāhmaṇaṁ paññāpemi, nāññaṁ lapitalāpanamattena.

Kathañcāhaṁ bhikkhave dhammena tevijjaṁ brāhmaṇaṁ paññāpemi, nāññaṁ lapitalāpanamattena? Idha bhikkhave bhikkhu anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe “amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto

1. Avaṇṇayī (Sī)

idhūpapanno"ti, iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Ayamassa paṭhamā vijjā adhigatā hoti, avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno. Yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhu dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti "ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā"ti, iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti. Ayamassa dutiyā vijjā adhigatā hoti, avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno. Yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayamassa tatiyā vijjā adhigatā hoti, avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno. Yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato. Evaṁ kho ahaṁ bhikkhave dhammena tevijjaṁ brāhmaṇaṁ paññāpemi, nāññaṁ lapitalāpanamattenāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

* "Pubbenivāsaṁ yo'veti[1], saggāpāyañca passati.
Atho[2] jātikkhayaṁ patto, abhiññāvosito muni.

1. Yovedi (sabbattha) heṭṭhā 74, upari 378 piṭṭhesupi. 2. Atha (Syā, Ka)

Etāhi tīhi vijjāhi, tevijjo hoti brāhmaṇo.
Tamahaṁ vadāmi tevijjaṁ, nāññaṁ lapitalāpanan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dasamaṁ.

Pañcamo vaggo.

Tassuddānaṁ

Pasāda Jīvita Saṅghāṭi, Aggi Upaparikkhayā.
Upapatti[1] Kāma Kalyāṇaṁ, Dānaṁ dhammena te dasāti.

Tikanipāto niṭṭhito.

---

1. Uppatti (Sī)

4. Catukkanipāta

1. Brāhmaṇadhammayāgasutta

100. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Ahamasmi bhikkhave brāhmaṇo yācayogo sadā payatapāṇi[1] antimadehadharo anuttaro bhisakko sallakatto, tassa me tumhe puttā orasā mukhato jātā dhammajā dhammanimmitā dhammadāyādā no āmisadāyādā.

Dvemāni bhikkhave dānāni—āmisadānañca, dhammadānañca, etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ dānānaṁ yadidaṁ dhammadānaṁ.

Dveme bhikkhave saṁvibhāgā—āmisasaṁvibhāgo ca, dhammasaṁvibhāgo ca, etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ saṁvibhāgānaṁ yadidaṁ dhammasaṁvibhāgo

Dveme bhikkhave anuggahā—āmisānuggaho ca, dhammānuggaho ca, etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ anuggahānaṁ yadidaṁ dhammānuggaho.

Dveme bhikkhave yāgā—āmisayāgo ca, dhammayāgo ca, etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ dvinnaṁ yāgānaṁ yadidaṁ dhammayāgoti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Yo dhammayāgaṁ ayajī amaccharī,
Tathāgato sabbabhūtānukampī[2].
Taṁ tādisaṁ devamanussaseṭṭhaṁ,
Sattā namassanti bhavassa pāragun”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Paṭhamaṁ.

2. Sulabhasutta

101. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Cattārimāni bhikkhave appāni ceva sulabhāni ca tāni ca anavajjāni. Kakamāni cattāri? Paṁsukūlaṁ bhikkhave cīvarānaṁ appañca sulabhañca tañca anavajjaṁ,

---

1. Payatapāṇī (Sī, Syā)
2. Sabbasattānukampī (Syā) Aṭṭhakathāyampi.

piṇḍiyālopo bhikkhave bhojanānaṁ appañca sulabhañca tañca anavajjaṁ, rukkhamūlaṁ bhikkhave senāsanānaṁ appañca sulabhañca tañca anavajjaṁ, pūtimuttaṁ bhikkhave bhesajjānaṁ appañca sulabhañca tañca anavajjaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri appāni ceva sulabhāni ca tāni ca anavajjāni. Yato kho bhikkhave bhikkhu appena ca tuṭṭho hoti sulabhena ca (anavajjena ca)[1]. Idamassāhaṁ "aññataraṁ sāmaññaṅgan"ti vadāmīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Anavajjena tuṭṭhassa, appena sulabhena ca.
Na senāsanamārabbha, cīvaraṁ pānabhojanaṁ.
Vighāto hoti cittassa, disā nappaṭihaññati.

Ye cassa[2] dhammā akkhātā, sāmaññassānulomikā.
Adhiggahitā tuṭṭhassa, appamattassa bhikkhuno"ti[3].

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dutiyaṁ.

3. Āsavakkhayasutta

102. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

+ Jānatohaṁ bhikkhave passato āsavānaṁ khayaṁ vadāmi, no ajānato no apassato. Kiñca bhikkhave jānato kiṁ passato āsavānaṁ khayo hoti? "Idaṁ dukkhan"ti bhikkhave jānato passato āsavānaṁ khayo hoti, "ayaṁ dukkhasamudayo"ti bhikkhave jānato passato āsavānaṁ khayo hoti, "ayaṁ dukkhanirodho"ti bhikkhave jānato passato āsavānaṁ khayo hoti, "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti bhikkhave jānato passato āsavānaṁ khayo hoti. Evaṁ kho bhikkhave jānato evaṁ passato āsavānaṁ khayo hotīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

* "Sekhassa sikkhamānassa, ujumaggānusārino.
Khayasmiṁ paṭhamaṁ ñāṇaṁ, tato aññā anantarā.

---

1. (...) Natthi Sī-I-Ka-potthakesu ca Aṁ 1. 335 piṭṭhe ca.
2. Yepassa (Syā)
3. Sikkhatoti (Sī, Ka)

+ Ma 1. 9; Saṁ 1. 267; Saṁ 2. 124; Saṁ 3. 380 piṭṭhesupi.
* Aṁ 1. 232 piṭṭhepi

Tato aññā vimuttassa, vimuttiñāṇamuttamaṁ.
Uppajjati khaye ñāṇaṁ, khīṇā saṁyojanā iti.

Na tvevidaṁ kusītena, bālenamavijānatā.
Nibbānaṁ adhigantabbaṁ, sabbaganthappamocanan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Tatiyaṁ.

4. Samaṇabrāhmaṇasutta

103. vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ nappajānanti, "ayaṁ dukkhasamudayo"ti yathābhūtaṁ nappajānanti, "ayaṁ dukkhanirodho"ti yathābhūtaṁ nappajānanti, "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ nappajānanti. Na me te bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā samaṇesu vā samaṇasammatā, brāhmaṇesu vā brāhmaṇasammatā, na ca panete āyasmanto sāmaññatthaṁ vā brahmaññatthaṁ vā diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti.

Ye ca kho keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā "idaṁ dukkhan"ti yathābhūtaṁ pajānanti, "ayaṁ dukkhasamudayo"ti yathābhūtaṁ pajānanti, "ayaṁ dukkhanirodho"ti yathābhūtaṁ pajānanti, "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānanti. Te kho me bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā samaṇesu ceva samaṇasammatā, brāhmaṇesu ca brāhmaṇasammatā, te ca panāyasmanto sāmaññatthañca brahmaññatthañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharantīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Ye dukkhaṁ nappajānanti, atho dukkhassa sambhavaṁ.
Yattha ca sabbaso dukkhaṁ, asesaṁ uparujjhati.
Tañca maggaṁ na jānanti, dukkhūpasamagāminaṁ.

Cetovimuttihīnā te, atho paññāvimuttiyā.
Abhabbā te antakiriyāya, te ve jātijarūpagā.

Ye ca dukkhaṁ pajānanti, atho dukkhassa sambhavaṁ.
Yattha ca sabbaso dukkhaṁ, asesaṁ uparujjhati.
Tañca maggaṁ pajānanti, dukkhūpasamagāminaṁ.

Cetovimuttisampannā, atho paññāvimuttiyā.
Bhabbā te antakiriyāya, na te jātijarūpagā"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Catutthaṁ.

5. Sīlasampannasutta

104. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Ye te bhikkhave bhikkhū sīlasampannā samādhisampannā paññāsampannā vimuttisampannā vimuttiñāṇadassanasampannā ovādakā viññāpakā sandassakā samādapakā samuttejakā sampahaṁsakā alaṁsamakkhātāro saddhammassa. Dassanampahaṁ bhikkhave tesaṁ bhikkhūnaṁ bahūpakāraṁ vadāmi, savanampahaṁ bhikkhave tesaṁ bhikkhūnaṁ bahūpakāraṁ vadāmi, upasaṅkamanampahaṁ bhikkhave tesaṁ bhikkhūnaṁ bahūpakāraṁ vadāmi, payirupāsanampahaṁ bhikkhave tesaṁ bhikkhūnaṁ bahūpakāraṁ vadāmi, anussaraṇampahaṁ[1] bhikkhave tesaṁ bhikkhūnaṁ bahūpakāraṁ vadāmi, anupabbajjampahaṁ bhikkhave tesaṁ bhikkhūnaṁ bahūpakāraṁ vadāmi. Taṁ kissa hetu? Tathārūpe bhikkhave bhikkhū sevato bhajato payirupāsato aparipūropi sīlakkhandho bhāvanāpāripūriṁ gacchati, aparipūropi samādhikkhandho bhāvanāpāripūriṁ gacchati, aparipūropi paññākkhandho bhāvanāpāripūriṁ gacchati, aparipūropi vimuttikkhandho bhāvānāpāripūriṁ gacchati, aparipūropi vimuttiñāṇadassanakkhandho bhāvanāpāripūriṁ gacchati. Evarūpā ca te bhikkhave bhikkhū "satthāro"tipi vuccanti, "satthavāhā"tipi vuccanti, "raṇañjahā"tipi vuccanti, "tamonudā"tipi vuccanti, "ālokakarā"tipi vuccanti, 'obhāsakarā"tipi vuccanti, "pajjotakarā"tipi vuccanti, "ukkādhārā"tipi vuccanti, "pabhaṅkarā"tipi vuccanti, "ariyā"tipi vuccanti, "cakkhumanto"tipi vuccantīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

---

1. Anussatimpahaṁ (Syā)

"Pāmojjakaraṇaṁ ṭhānaṁ[1], etaṁ hoti vijānataṁ.
Yadidaṁ bhāvitattānaṁ, ariyānaṁ dhammajīvinaṁ.

Te jotayanti saddhammaṁ, bhāsayanti pabhaṅkarā.
Ālokakaraṇā dhīrā, cakkhumanto raṇañjahā.

Yesaṁ ve sāsanaṁ sutvā, sammadaññāya paṇḍitā.
Jātikkhayamabhiññāya, nāgacchanti punabbhavan"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Pañcamaṁ.

6. Taṇhuppādasutta

105. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Cattārome bhikkhave taṇhuppādā, yattha bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati. Katame cattāro? Cīvarahetu vā bhikkhave bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati, piṇḍapātahetu vā bhikkhave bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati, senāsanahetu vā bhikkhave bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati, itibhavābhavahetu vā bhikkhave bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjati. Ime kho bhikkhave cattāro taṇhuppādā, yattha bhikkhuno taṇhā uppajjamānā uppajjatīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

* "Taṇhādutiyo puriso, dīghamaddhāna saṁsaraṁ.
Itthabhāvaññathābhāvaṁ, saṁsaraṁ nātivattati.

Etamādīnavaṁ ñatvā, taṇhaṁ dukkhassa sambhavaṁ.
Vītataṇho anādāno, sato bhikkhu paribbaje"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Chaṭṭhaṁ.

7. Sabrahmakasutta

106. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

+ Sabrahmakāni bhikkhave tāni kulāni, yesaṁ puttānaṁ mātāpitaro ajjhāgāre pūjitā honti. Sapubbadevatāni bhikkhave tāni kulāni,

---

1. ...karaṇaṭhānaṁ (Sī, Syā) * Heṭṭhā 201 piṭṭhepi. + Aṁ 1. 130, 382 piṭṭhesupi.

yesaṁ puttānaṁ mātāpitaro ajjhāgāre pūjitā honti. Sapubbācariyakāni bhikkhave tāni kulāni, yesaṁ puttānaṁ mātāpitaro ajjhāgāre pūjitā honti. Sāhuneyyakāni bhikkhave tāni kulāni, yesaṁ puttānaṁ mātāpitaro ajjhāgāre pūjitā honti.

"Brahmā"ti bhikkhave mātāpitūnaṁ etaṁ adhivacanaṁ, "pubbadevatā"ti bhikkhave mātāpitūnaṁ etaṁ adhivacanaṁ, "pubbācariyā"ti bhikkhave mātāpitūnaṁ etaṁ adhivacanaṁ,"āhuneyyā"ti bhikkhave mātāpitūnaṁ etaṁ adhivacanaṁ. Taṁ kissa hetu? Bahukārā bhikkhave mātāpitaro puttānaṁ āpādakā posakā imassa lokassa dassetāroti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Brahmāti mātāpitaro, pubbācariyāti vuccare.
Āhuneyyā ca puttānaṁ, pajāya anukampakā.

Tasmā hi ne namasseyya, sakkareyya ca paṇḍito.
Annena atha pānena, vatthena sayanena ca.
Ucchādanena nhāpanena[1], pādānaṁ dhovanena ca.

Tāya naṁ pāricariyāya, mātāpitūsu paṇḍitā.
Idheva naṁ pasaṁsanti, pecca sagge pamodatī"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Sattamaṁ.

8. Bahukārasutta

107. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Bahukārā[2] bhikkhave brāhmaṇagahapatikā tumhākaṁ, ye vo[3] paccupaṭṭhitā cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārehi. Tumhepi bhikkhave bahukārā brāhmaṇagahapatikānaṁ, yaṁ[4] nesaṁ dhammaṁ desetha ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāsetha. Evamidaṁ bhikkhave aññamaññaṁ nissāya brahmacariyaṁ vussati oghassa nittharaṇatthāya sammā dukkhassa antakiriyāyāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

---

1. Nahāpanena (Sī) 2. Bahūpakārā (Sī, I) 3. Ye te (sabbattha) 4. Ye (?)

"Sāgārā anagārā ca, ubho aññoññanissitā.
Ārādhayanti saddhammaṁ, yogakkhemaṁ anuttaraṁ.

Sāgāresu ca cīvaraṁ, paccayaṁ sayanāsanaṁ.
Anagārā paṭicchanti, parissayavinodanaṁ.

Sugataṁ[1] pana nissāya, gahaṭṭhā gharamesino.
Saddahānā arahataṁ, ariyapaññāya jhāyino.

Idha dhammaṁ caritvāna, maggaṁ sugatigāminaṁ.
Nandino devalokasmiṁ, modanti kāmakāmino"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Aṭṭhamaṁ.

9. Kuhasutta

108. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Ye keci bhikkhave bhikkhū kuhā thaddhā lapā siṅgī unnaḷā asamāhitā, na me te bhikkhave bhikkhū māmakā, apagatā ca te bhikkhave bhikkhū imasmā dhammavinayā, na ca te[2] imasmiṁ dhammavinaye vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjanti. Ye ca kho bhikkhave bhikkhū nikkuhā nillapā dhīrā atthaddhā susamāhitā, te kho me bhikkhave bhikkhū māmakā, anapagatā ca te bhikkhave bhikkhū imasmā dhammavinayā, te ca imasmiṁ dhammavinaye[3] vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjantīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Kuhā thaddhā lapā siṅgī, unnaḷā asamāhitā.
Na te dhamme virūhanti, Sammāsambuddhadesite.

Nikkuhā nillapā dhīrā, atthaddhā susamāhitā.
Te ve dhamme virūhanti, Sammāsambuddhadesite"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Navamaṁ.

---

1. Puggalaṁ (Sī, Ka)
2. Na ca te bhikkhave bhikkhū (Sī, I, Ka)
3. Imasmiṁ ca te dhammavinaye (Syā), te bhikkhave bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye (Ka)

10. Nadīsotasutta

109. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Seyyathāpi bhikkhave puriso nadiyā sotena ovuyheyya piyarūpasātarūpena, tamenaṁ cakkhumā puriso tīre ṭhito disvā evaṁ vadeyya "kiñcāpi kho tvaṁ ambho purisa nadiyā sotena ovuyhasi piyarūpasātarūpena, atthi cettha heṭṭhā rahado sa-ūmi sāvaṭṭo sagaho sarakkhaso, yaṁ tvaṁ ambho purisa rahadaṁ pāpuṇitvā maraṇaṁ vā nigacchasi maraṇamattaṁ vā dukkhan"ti. Atha kho so bhikkhave puriso tassa purisassa saddaṁ sutvā hatthehi ca pādehi ca paṭisotaṁ vāyameyya.

Upamā kho me ayaṁ bhikkhave katā atthassa viññāpanāya. Ayaṁ cettha[1] attho—"nadiyā soto"ti kho bhikkhave taṇhāyetaṁ adhivacanaṁ.

"Piyarūpaṁ sātarūpan"ti kho bhikkhave channetaṁ ajjhattikānaṁ āyatanānaṁ adhivacanaṁ.

"Heṭṭhā rahado"ti kho bhikkhave pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ adhivacanaṁ.

"Ūmibhayan"ti kho[2] bhikkhave kodhupāyāsassetaṁ adhivacanaṁ.

"Āvaṭṭan"ti kho[3] bhikkhave pañcannetaṁ kāmaguṇānaṁ adhivacanaṁ.

"Gaharakkhaso"ti kho[4] bhikkhave mātugāmassetaṁ adhivacanaṁ.

"Paṭisoto"ti kho bhikkhave nekkhammassetaṁ adhivacanaṁ.

"Hatthehi ca pādehi ca vāyāmo"ti kho bhikkhave vīriyārambhassetaṁ adhivacanaṁ.

"Cakkhumā puriso tīre ṭhito"ti kho bhikkhave Tathāgatassetaṁ adhivacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassāti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

---

1. Ayaṁ cevettha (Syā)
2. Sa-ūmīti kho (bahūsu)
3. Sāvaṭṭoti kho (bahūsu)
4. Sagaho sarakkhasoti kho (bahūsu)

“Sahāpi dukkhena jaheyya kāme,
Yogakkhemaṁ āyatiṁ patthayāno.
Sammappajāno suvimuttacitto,
Vimuttiyā phassaye tattha tattha.
Sa vedagū vūsitabrahmacariyo,
Lokantagū pāragatoti vuccatī”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dasamaṁ.

11. Carasutta

110. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Carato cepi bhikkhave bhikkhuno uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, tañce bhikkhave bhikkhu adhivāseti nappajahati na vinodeti na byantīkaroti[1] na anabhāvaṁ gameti. Carampi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto anātāpī anottāpī[2] satataṁ samitaṁ kusīto hīnavīriyoti vuccati.

Ṭhitassa cepi bhikkhave bhikkhuno uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, tañce bhikkhave bhikkhu adhivāseti nappajahati na vinodeti na byantīkaroti na anabhāvaṁ gameti. Ṭhitopi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto anātāpī anottāpī satataṁ samitaṁ kusīto hīnavīriyoti vuccati.

Nisinnassa cepi bhikkhave bhikkhuno uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, tañce bhikkhave bhikkhu adhivāseti nappajahati na vinodeti na byantīkaroti na anabhāvaṁ gameti. Nisinnopi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto anātāpī anottāpī satataṁ samitaṁ kusīto hīnavīriyoti vuccati.

Sayānassa cepi bhikkhave bhikkhuno jāgarassa uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, tañce bhikkhave bhikkhu

1. Byantikaroti (Sī, I), byantiṁ karoti (Ka)
2. Anottappī (sabbattha) Dukanipāte 214 piṭṭhe ca; Aṅguttare 1. 319 piṭṭhe ca passitabbaṁ.

adhivāseti nappajahati na vinodeti na byantīkaroti na anabhāvaṁ gameti. Sayānopi bhikkhave bhikkhu jāgaro evaṁbhūto anātāpī anottāpī satataṁ samitaṁ kusīto hīnavīriyoti vuccati.

Carato cepi bhikkhave bhikkhuno uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, tañce bhikkhave bhikkhu nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Carampi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto ātāpī ottāpī[1] satataṁ sadhitaṁ āraddhavīriyo pahitattoti vuccati.

Ṭhitassa cepi bhikkhave bhikkhuno uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, tañce bhikkhave bhikkhu nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Ṭhitopi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto ātāpī ottāpī satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitattoti vuccati.

Nisinnassa cepi bhikkhave bhikkhuno uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, tañce bhikkhave bhikkhu nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Nisinnopi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto ātāpī ottāpī satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitattoti vuccati.

Sayānassa cepi bhikkhave bhikkhuno jāgarassa uppajjati kāmavitakko vā byāpādavitakko vā vihiṁsāvitakko vā, tañce bhikkhave bhikkhu nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Sayānopi bhikkhave bhikkhu jāgaro evaṁbhūto ātāpī ottāpī satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitattoti vuccatīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Caraṁ vā yadi vā tiṭṭhaṁ, nisinno uda vā sayaṁ.
Yo vitakkaṁ vitakketi, pāpakaṁ gehanissitaṁ.

Kummaggaṁ paṭipanno[2] so, mohaneyyesu mucchito.
Abhabbo tādiso bhikkhu, phuṭṭhuṁ sambodhimuttamaṁ.

---

1. Ottappī (sabbattha)
2. Kummaggappaṭipanno (Aṁ 1. 321)

Yo ca caraṁ vā tiṭṭhaṁ vā[1], nisinno uda vā sayaṁ.
Vitakkaṁ samayitvāna, vitakkūpasame rato.
Bhabbo so tādiso bhikkhu, phuṭṭhuṁ sambodhimuttaman"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Ekādasamaṁ.

12. Sampannasīlasutta

111. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Sampannasīlā bhikkhave viharatha[2] sampannapātimokkhā, pātimokkhasaṁvarasaṁvutā viharatha ācāragocarasampannā, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvino samādāya sikkhatha sikkhāpadesu.

Sampannasīlānaṁ vo bhikkhave viharataṁ[3] sampannapātimokkhānaṁ pātimokkhasaṁvarasaṁvutānaṁ viharataṁ ācāragocarasampannānaṁ aṇumattesu vajjesu bhayadassāvīnaṁ samādāya sikkhataṁ sikkhāpadesu, kimassa uttari karaṇīyaṁ[4].

Carato cepi bhikkhave bhikkhuno [5] abhijjhā byāpādo vigato[5] hoti, [6] thinamiddhaṁ vigataṁ hoti, uddhaccakukkuccaṁ vigataṁ hoti, vicikicchā[6] pahīnā hoti, āraddhaṁ hoti vīriyaṁ asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā[7], passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggaṁ. Carampi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto ātāpī ottāpī satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitattoti vuccati.

Ṭhitassa cepi bhikkhave bhikkhuno abhijjhā byāpādo vigato hoti -pa- thinamiddhaṁ. Uddhaccakukkuccaṁ. Vicikicchā pahīnā hoti, āraddhaṁ

---

1. Yo caraṁ vā yadi vā tiṭṭhaṁ (Syā), yo caraṁ vātha tiṭṭhaṁ vā (Sī, Ka)
2. Hotha (Syā)
3. Bhavataṁ (Syā)
4. Kimassa bhikkhave uttari karaṇīyaṁ (sabbattha)

5-5. Abhijjhā vigatā hoti, byāpādo vigato (Aṁ 1. 321) piṭṭhe passitabbaṁ.

6-6. Thinamiddhaṁ uddhaccakukkuccaṁ vicikicchā (Aṁ 1. 321)

7. Appamuṭṭhā (Syā)

hoti vīriyaṁ asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggaṁ. Ṭhitopi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto ātāpī ottāpī satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitattoti vuccati.

Nisinnassa cepi bhikkhave bhikkhuno abhijjhā byāpādo vigato hoti -pa- thinamiddhaṁ. Uddhaccakukkuccaṁ. Vicikicchā pahīnā hoti, āraddhaṁ hoti vīriyaṁ asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggaṁ. Nisinnopi bhikkhave bhikkhu evaṁbhūto ātāpī ottāpī satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitattoti vuccati.

Sayānassa cepi bhikkhave bhikkhuno jāgarassa abhijjhā byāpādo vigato hoti -pa- thinamiddhaṁ. Uddhaccakukkuccaṁ. Vicikicchā pahīnā hoti, āraddhaṁ hoti vīriyaṁ asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitaṁ cittaṁ ekaggaṁ. Sayānopi bhikkhave bhikkhu jāgaro evaṁbhūto ātāpī ottāpī satataṁ samitaṁ āraddhavīriyo pahitattoti vuccatīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

“Yataṁ care yataṁ tiṭṭhe, yataṁ acche yataṁ saye.
Yataṁ samiñjaye[1] bhikkhu, yatamenaṁ pasāraye.

Uddhaṁ tiriyaṁ apācīnaṁ, yāvatā jagato gati.
Samavekkhitā ca dhammānaṁ, khandhānaṁ udayabbayaṁ.

Evaṁ vihārimātāpiṁ, santavuttimanuddhataṁ.
Cetosamathasāmīciṁ, sikkhamānaṁ sadā sataṁ.
Satataṁ pahitattoti, āhu bhikkhuṁ tathāvidhan”ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Dvādasamaṁ.

13. Lokasutta

112. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā vuttamarahatāti me sutaṁ—

Loko bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokasmā Tathāgato visaṁyutto. Lokasamudayo bhikkhave Tathāgatena

---

1. Sammiñjaye (Sī, Syā)

abhisambuddho, lokasamudayo Tathāgatassa pahīno. Lokanirodho bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokanirodho Tathāgatassa sacchikato. Lokanirodhagāminī paṭipadā bhikkhave Tathāgatena abhisambuddhā, lokanirodhagāminī paṭipadā Tathāgatassa bhāvitā.

* Yaṁ bhikkhave sadevakassa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ pattaṁ pariyesitaṁ anuvicaritaṁ manasā, yasmā taṁ Tathāgatena abhisambuddhaṁ, tasmā "Tathāgato"ti vuccati.

Yañca bhikkhave rattiṁ Tathāgato anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhati, yañca rattiṁ anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyati, yaṁ etasmiṁ antare bhāsati lapati niddisati, sabbaṁ taṁ tatheva hoti no aññathā, tasmā "Tathāgato"ti vuccati.

Yathāvādī bhikkhave Tathāgato tathākārī, yathākārī tathāvādī. Iti yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī, tasmā "Tathāgato"ti vuccati.

Sadevake bhikkhave loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya Tathāgato abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī, tasmā "Tathāgato"ti puccatīti. Etamatthaṁ Bhagavā avoca, tatthetaṁ iti vuccati—

"Sabbalokaṁ[1] abhiññāya, sabbaloke yathātathaṁ.
Sabbalokavisaṁyutto, sabbaloke anūpayo[2].

Sa ve[3] sabbābhibhū dhīro, sabbaganthappamocano.
Phuṭṭhā'ssa paramā santi, nibbānaṁ akutobhayaṁ.

Esa khīṇāsavo Buddho, anīgho chinnasaṁsayo.
Sabbakammakkhayaṁ patto, vimutto upadhisaṅkhaye.

---

* Dī 3. 111 piṭṭhepi.
1. Sabbaṁ lokaṁ (Aṁ 1. 332)
2. Anusayo (Sī), anupayo (Syā)
3. Sabbe (sabbattha) Aṁ 1. 332 piṭṭhe passitabbaṁ.

Esa so Bhagavā Buddho, esa sīho anuttaro.
Sadevakassa lokassa, brahmacakkaṁ pavattayi.

Iti devā manussā ca, ye Buddhaṁ saraṇaṁ gatā.
Saṅgamma taṁ namassanti, mahantaṁ vītasāradaṁ.

Danto damayataṁ seṭṭho, santo samayataṁ isi.
Mutto mocayataṁ aggo, tiṇṇo tārayataṁ varo.

Iti hetaṁ namassanti, mahantaṁ vītasāradaṁ.
Sadevakasmiṁ lokasmiṁ, natthi te paṭipuggalo"ti.

Ayampi attho vutto Bhagavatā iti me sutanti. . Terasamaṁ.

Catukkanipāto niṭṭhito.

Tassuddānaṁ

Brāhmaṇasulabhā[1] jānaṁ, Samaṇasīlā Taṇhā Brahmā.
Bahukārā Kuhapurisā[2], Cara Sampannalokena terasāti.

Suttasaṅgaho

Sattavisekanipātaṁ, dukkaṁ bāvīsasuttasaṅgahitaṁ.
Samapaññāsamathatikaṁ, terasa catukkañca iti yamidaṁ.
Dvidasuttarasuttasate, saṅgāyitvā samādahiṁsu purā.
Arahanto ciraṭṭhitiyā, tamāhu nāmena itivuttanti.

Itivuttakapāḷi niṭṭhitā.

1. Brāhmaṇacattāri (sabbattha)
2. Kuhanā (Syā)

Khuddakanikāya

Suttanipātapāḷi

Namo tassa Bhagavatā Arahato Sammāsambuddhassa.

1. Uragavagga

1. Uragasutta

1. Yo[1] uppatitaṁ vineti kodhaṁ,
Visaṭaṁ sappavisaṁva osadhehi[2].
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ[3] purāṇaṁ.

2. Yo rāgamudacchidā asesaṁ,
Bhisapupphaṁva saroruhaṁ[4] vigayha.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇaṁ.

3. Yo taṇhamudacchidā asesaṁ,
Saritaṁ sīghasaraṁ visosayitvā.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇaṁ.

---

1. Yo ve (Syā) 2. Osadhebhi (Ka)
3. Jiṇṇamiva tacaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I), jiṇṇamivā tacaṁ (?) 4. Sareruhaṁ (Ka)

4. Yo mānamudabbadhī asesaṁ,
Naḷasetuṁva sudubbalaṁ mahogho.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇaṁ.

5. Yo nājjhagamā bhavesu sāraṁ,
Vicinaṁ pupphamivā[1] udumbaresu.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇaṁ.

6. Yassantarato na santi kopā,
Itibhavābhavatañca[2] vītivatto.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇaṁ.

7. Yassa vitakkā vidhūpitā,
Ajjhattaṁ suvikappitā asesā.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇaṁ.

8. Yo nāccasārī na paccasārī,
Sabbaṁ accagamā imaṁ papañcaṁ.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇaṁ.

9. Yo nāccasārī na paccasārī,
Sabbaṁ vitathamidanti ñatva[3] loke.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇaṁ.

10. Yo nāccasārī na paccasārī,
Sabbaṁ vitathamidanti vītalobho.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇaṁ.

---

1. Pupphamiva (bahūsu) 2. Itibbhavābhavatañca (Ka) 3. Utvā (Syā, I, Ka)

11. Yo nāccasārī na paccasārī,
Sabbaṁ vitathamidanti vītarāgo.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇaṁ.

12. Yo nāccasārī na paccasārī,
Sabbaṁ vitathamidanti vītadoso.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇaṁ.

13. Yo nāccasārī na paccasārī,
Sabbaṁ vitathamidanti vītamoho.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇaṁ.

14. Yassānusayā na santi keci,
Mūlā ca akusalā samūhatāse.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇaṁ.

15. Yassa darathajā na santi keci,
Oraṁ āgamanāya paccayāse.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇaṁ.

16. Yassa vanathajā na santi keci,
Vinibandhāya bhavāya hetukappā.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇaṁ.

17. Yo nīvaraṇe pahāya pañca,
Anigho tiṇṇakathaṁkatho visallo.
So bhikkhu jahāti orapāraṁ,
Urago jiṇṇamivattacaṁ purāṇanti.

Uragasuttaṁ paṭhamaṁ.

2. Dhaniyasutta

18. Pakkodano duddhakhīrohamasmi, (Iti Dhaniyo gopo,)
Anutīre Mahiyā samānavāso.
Channā kuṭi āhito gini,
Atha ce patthayasī pavassa deva. (1)

19. Akkodhano vigatakhilohamasmi[1], (Iti Bhagavā,)
Anutīre Mahiyekarattivāso.
Vivaṭā kuṭi nibbuto gini,
Atha ce patthayasī pavassa deva. (2)

20. Andhakamakasā na vijjare, (Iti Dhaniyo gopo,)
Kacche rūḷhatiṇe caranti gāvo.
Vuṭṭhimpi saheyyumāgataṁ,
Atha ce patthayasī pavassa deva. (3)

21. Baddhāsi bhisī susaṅkhatā, (Iti Bhagavā,)
Tiṇṇo pāragato vineyya oghaṁ.
Attho bhisiyā na vijjati,
Atha ce patthayasī pavassa deva. (4)

22. Gopī mama assavā alolā, (Iti Dhaniyo gopo,)
Dīgharattaṁ[2] saṁvāsiyā manāpā.
Tassā na suṇāmi kiñci pāpaṁ,
Atha ce patthayasī pavassa deva. (5)

23. Cittaṁ mama assavaṁ vimuttaṁ, (Iti Bhagavā,)
Dīgharattaṁ paribhāvitaṁ sudantaṁ.
Pāpaṁ pana me na vijjati,
Atha ce patthayasī pavassa deva. (6)

---

1. Vigatakhīlohamasmi (Sī, I) 2. Dīgharatta (Ka)

24. Attavetanabhatohamasmi, (Iti Dhaniyo gopo,)
Puttā ca me samāniyā arogā.
Tesaṁ na suṇāmi kiñci pāpaṁ,
Atha ce patthayasī pavassa deva. (7)

25. Nāhaṁ bhatakosmi kassaci, (Iti Bhagavā,)
Nibbiṭṭhena carāmi sabbaloke.
Attho bhatiyā na vijjati,
Atha ce patthayasī pavassa deva. (8)

26. Atthi vasā atthi dhenupā, (Iti Dhaniyo gopo,)
Godharaṇiyo paveṇiyopi atthi.
Usabhopi gavampatīdha atthi,
Atha ce patthayasī pavassa deva. (9)

27. Natthi vasā natthi dhenupā, (Iti Bhagavā,)
Godharaṇiyo paveṇiyopi natthi.
Usabhopi gavampatīdha natthi,
Atha ce patthayasī pavassa deva. (10)

28. Khilā nikhātā asampavedhī, (Iti Dhaniyo gopo,)
Dāmā muñjamayā navā susaṇṭhānā.
Na hi sakkhinti dhenupāpi chettuṁ[1].
Atha ce patthayasī pavassa deva. (11)

29. Usabhoriva chetva[2] bandhanāni, (Iti Bhagavā,)
Nāgo pūtilataṁva dālayitvā[3].
Nāhaṁ punupessaṁ[4] gabbhaseyyaṁ,
Atha ce patthayasī pavassa deva. (12)

30. Ninnañca thalañca pūrayanto,
Mahāmegho pavassi tāvadeva.
Sutvā devassa vassato,
Imamatthaṁ Dhaniyo abhāsatha. (13)

---

1. Chetuṁ (Ka) 2. Chetvā (Syā, Ka) 3. Pūtilataṁ padālayitvā (Syā, Ka)
4. Puna upessaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I), punupeyya (Ka)

31. Lābhā vata no anappakā,
Ye mayaṁ Bhagavantaṁ addasāma.
Saraṇaṁ taṁ upema cakkhuma,
Satthā no hoti tuvaṁ Mahāmuni. (14)

32. Gopī ca ahañca assavā,
Brahmacariyaṁ[1] sugate carāmase.
Jātimaraṇassa pāragū[2],
Dukkhassantakarā bhavāmase. (15)

33. * Nandati puttehi puttimā, (Iti māro pāpimā,)
Gomā[3] gohi tatheva nandati.
Upadhī hi narassa nandanā,
Na hi so nandati yo nirūpadhi. (16)

34. Socati puttehi puttimā, (Iti Bhagavā)
Gomā gohi tatheva socati.
Upadhī hi narassa socanā,
Na hi so socati yo nirūpadhīti. (17)

Dhaniyasuttaṁ dutiyaṁ.

3. Khaggavisāṇasutta

35. * Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṁ,
Aviheṭhayaṁ aññatarampi tesaṁ.
Na puttamiccheyya kuto sahāyaṁ,
Eko care khaggavisāṇakappo. (1)

1. Brahmacariya (Ka) 2. Pāragā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Gomiko (Sī, I), gopiko (Syā, Kaṁ), gopiyo (Ka)
* Khu 3. 9; Khu 8. 229 piṭṭhādīsupi.

36. Saṁsaggajātassa bhavanti snehā,
Snehanvayaṁ dukkhamidaṁ pahoti.
Ādīnavaṁ snehajaṁ pekkhamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo. (2)

37. Mitte suhajje anukampamāno,
Hāpeti atthaṁ paṭibaddhacitto.
Etaṁ bhayaṁ santhave[1] pekkhamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo. (3)

38. Vaṁso visālova yathā visatto,
Puttesu dāresu ca yā apekkhā.
Vaṁsakkaḷīrova[2] asajjamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo. (4)

39. Migo araññamhi yathā abaddho[3],
Yenicchakaṁ gacchati gocarāya.
Viññū naro seritaṁ pekkhamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo. (5)

40. Āmantanā hoti sahāyamajjhe,
Vāse ṭhāne gamane cārikāya.
Anabhijjhitaṁ seritaṁ pekkhamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo. (6)

41. Khiḍḍā ratī hoti sahāyamajjhe,
Puttesu ca vipulaṁ hoti pemaṁ.
Piyavippayogaṁ vijigucchamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo. (7)

---

1. Sandhave (Ka)
2. Vaṁsakaḷīrova (Sī), vaṁsākaḷīrova (Syā, Kaṁ, I), vaṁsekaḷīrova (Niddesa)
3. Abandho (Syā, Kaṁ)

42. Cātuddiso appaṭigho ca hoti,
Santussamāno itarītarena.
Parissayānaṁ sahitā achambhī,
Eko care khaggavisāṇakappo. (8)

43. Dussaṅgahā pabbajitāpi eke,
Atho gahaṭṭhā gharamāvasantā.
Appossukko paraputtesu hutvā,
Eko care khaggavisāṇakappo. (9)

44. Oropayitvā gihibyañjanāni[1],
Sañchinnapatto[2] yathā koviḷāro.
Chetvāna vīro gihibandhanāni,
Eko care khaggavisāṇakappo. (10)

45. * Sace labhetha nipakaṁ sahāyaṁ,
Saddhiṁcaraṁ sādhuvihāri'dhīraṁ.
Abhibhuyya sabbāni parissayāni,
Careyya tena'ttamano satīmā. (11)

46. * No ce labhetha nipakaṁ sahāyaṁ,
Saddhiṁcaraṁ sādhuvihāri'dhīraṁ.
Rājāva raṭṭhaṁ vijitaṁ pahāya,
Eko care Mātaṅga'raññeva nāgo. (12)

47. Addhā pasaṁsāma sahāyasampadaṁ,
Seṭṭhā samā sevitabbā sahāyā.
Ete aladdhā anavajjabhojī,
Eko care khaggavisāṇakappo. (13)

48. + Disvā suvaṇṇassa pabhassarāni,
Kammāraputtena suniṭṭhitāni.
Saṁghaṭṭamānāni duve bhujasmiṁ,
Eko care khaggavisāṇakappo. (14)

---

1. Gihigyañjanāni (Syā, Kaṁ, I)
2. Saṁsīnapatto (Sī, I)

* Heṭṭhā 60; Vi 3. 496; Ma 3. 192 piṭṭhesupi.
+ Khu 8. 259 piṭṭhepi.

49. Evaṁ dutīyena[1] sahā mamassa,
Vācābhilāpo abhisajjanā vā.
Etaṁ bhayaṁ āyatiṁ pekkhamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo. (15)

50. Kāmā hi citrā madhurā manoramā,
Virūparūpena mathenti cittaṁ.
Ādīnavaṁ kāmaguṇesu disvā,
Eko care khaggavisāṇakappo. (16)

51. Ītī ca gaṇḍo ca upaddavo ca,
Rogo ca sallañca bhayañca metaṁ.
Etaṁ bhayaṁ kāmaguṇesu disvā,
Eko care khaggavisāṇakappo. (17)

52. Sītañca uṇhañca khudaṁ pipāsaṁ,
Vātātape ḍaṁsasarīsape[2] ca.
Sabbānipe'tāni abhisambhavitvā,
Eko care khaggavisāṇakappo. (18)

53. Nāgova yūthāni vivajjayitvā,
Sañjātakhandho padumī uḷāro.
Yathābhirantaṁ viharaṁ[3] araññe,
Eko care khaggavisāṇakappo. (19)

54. Aṭṭhāna'taṁ saṅgaṇikāratassa,
Yaṁ phassaye[4] sāmayikaṁ vimuttiṁ.
Ādiccabandhussa vaco nisamma,
Eko care khaggavisāṇakappo. (20)

55. Diṭṭhīvisūkāni upātivatto,
Patto niyāmaṁ paṭiladdhamaggo.
Uppannañāṇomhi anaññaneyyo,
Eko care khaggavisāṇakappo. (21)

---

1. Dutiyena (sabbattha)
2. Ḍaṁsasiriṁsape (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Vihare (Sī, I, Niddesa)
4. Phussaye (Syā)

56. Nillolupo nikkuho nippipāso,
Nimmakkho niddhantakasāvamoho.
Nirāsayo[1] sabbaloke bhavitvā,
Eko care khaggavisāṇakappo. (22)

57. Pāpaṁ sahāyaṁ parivajjayetha,
Anatthadassiṁ visame niviṭṭhaṁ.
Sayaṁ na seve pasutaṁ pamattaṁ,
Eko care khaggavisāṇakappo. (23)

58. Bahussutaṁ dhammadharaṁ bhajetha,
Mittaṁ uḷāraṁ paṭibhānavantaṁ.
Aññāya atthāni vineyya kaṅkhaṁ,
Eko care khaggavisāṇakappo. (24)

59. Khiḍḍaṁ ratiṁ kāmasukhañca loke,
Analaṅkaritvā anapekkhamāno.
Vibhūsanaṭṭhānā virato saccavādī,
Eko care khaggavisāṇakappo. (25)

60. Puttañca dāraṁ pitarañca mātaraṁ,
Dhanāni dhaññāni ca bandhavāni[2].
Hitvāna kāmāni yathodhikāni,
Eko care khaggavisāṇakappo. (26)

61. Saṅgo eso parittamettha sokhyaṁ,
Appassādo dukkhamettha bhiyyo.
Gaḷo eso iti ñatvā matīmā,
Eko care khaggavisāṇakappo. (27)

62. Sandālayitvāna[4] saṁyojanāni,
Jālaṁva bhetvā salilambucārī.
Aggīva daḍḍhaṁ anivattamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo. (28)

---

1. Nirāsāso (Ka)
2. Bandhavāni ca (I)
3. Mutīmā (Ka) Khu 8. 282 piṭṭhepi.
4. Padālayitvāna (Ka)

63. Okkhittacakkhū na ca pādalolo,
Guttindriyo rakkhitamānasāno.
Anavassuto apariḍayhamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo. (29)

64. Ohārayitvā gihibyañjanāni,
Sañchannapatto[1] yathā pārichatto.
Kāsāyavatto abhinikkhamitvā,
Eko care khaggavisāṇakappo. (30)

65. Rasesu gedhaṁ akaraṁ alolo,
Anaññaposī sapadānacārī.
Kule kule appaṭibaddhacitto[2],
Eko care khaggavisāṇakappo. (31)

66. Pahāya pañcāvaraṇāni cetaso,
Upakkilese byapanujja sabbe.
Anissito chetva[3] sinehadosaṁ[4],
Eko care khaggavisāṇakappo. (32)

67. Vipiṭṭhikatvāna sukhaṁ dukhañca,
Pubbeva ca somanassadomanassaṁ.
Laddhānupekkhaṁ samathaṁ visuddhaṁ,
Eko care khaggavisāṇakappo. (33)

68. Āraddhaviriyo paramatthapattiyā,
Alīnacitto akusītavutti.
Daḷhanikkamo thāmabalūpapanno,
Eko care khaggavisāṇakappo. (34)

69. Paṭisallānaṁ jhānamariñcamāno,
Dhammesu niccaṁ anudhammacārī.
Ādīnavaṁ sammasitā bhavesu,
Eko care khaggavisāṇakappo. (35)

---

1. Sañchinnapatto (Syā, I), pacchinnapatto (Ka)
2. Appaṭibandhacitto (Ka)
3. Chetvā (Syā, I, ka)
4. Snehadosaṁ (Ka)

70. Taṇhakkhayaṁ patthayamappamatto,
Aneḷamūgo[1] sutavā satīmā.
Saṅkhātadhammo niyato padhānavā,
Eko care khaggavisāṇakappo. (36)

71. Sīhova saddesu asantasanto,
Vātova jālamhi asajjamāno.
Padumaṁva toyena alippamāno[2],
Eko care khaggavisāṇakappo. (37)

72. Sīho yathā dāṭhabalī pasayha,
Rājā migānaṁ abhibhuyya cārī.
Sevetha pantāni senāsanāni,
Eko care khaggavisāṇakappo. (38)

73. Mettaṁ upekkhaṁ karuṇaṁ vimuttiṁ,
Āsevamāno muditañca kāle.
Sabbena lokena avirujjhamāno,
Eko care khaggavisāṇakappo. (39)

74. Rāgañca dosañca pahāya mohaṁ,
Sandālayitvāna saṁyojanāni.
Asantasaṁ jīvitasaṅkhayamhi,
Eko care khaggavisāṇakappo. (40)

75. Bhajanti sevanti ca kāraṇatthā,
Nikkāraṇā dullabhā ajja mittā.
Attaṭṭhapaññā asucī manussā,
Eko care khaggavisāṇakappo. (41)

Khaggavisāṇasuttaṁ tatiyaṁ.

---

1. Anelamūgo (Syā, I, Ka) 2. Alimpamāno (Sī, Syā, Ka); Khu 8. 301 piṭṭhepi.

4. Kasibhāradvājasutta

Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Magadhesu viharati Dakkhiṇāgirismiṁ[1] Ekanāḷāyaṁ brāhmaṇagāme. Tena kho pana samayena Kasibhāradvājassa brāhmaṇassa pañcamattāni naṅgalasatāni payuttāni honti vappakāle. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena Kasibhāradvājassa brāhmaṇassa kammanto tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena Kasibhāradvājassa brāhmaṇassa parivesanā vattati. Atha kho Bhagavā yena parivesanā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā ekamantaṁ aṭṭhāsi.

Addasā kho Kasibhāradvājo brāhmaṇo Bhagavantaṁ piṇḍāya ṭhitaṁ, disvāna Bhagavantaṁ etadavoca "ahaṁ kho samaṇa kasāmi ca vapāmi ca, kasitvā ca vapitvā ca bhuñjāmi. Tvampi samaṇa kasassu ca vapassu ca, kasitvā ca vapitvā ca bhuñjassū"ti.

Ahampi kho brāhmaṇa kasāmi ca vapāmi ca, kasitvā ca vapitvā ca bhuñjāmīti. Na kho pana mayaṁ[2] passāma bhoto Gotamassa yugaṁ vā naṅgalaṁ vā phālaṁ vā pācanaṁ vā balībadde[3] vā, atha ca pana bhavaṁ Gotamo evamāha "ahampi kho brāhmaṇa kasāmi ca vapāmi ca, kasitvā ca vapitvā ca bhuñjāmī"ti.

Atha kho Kasibhāradvājo brāhmaṇo Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsi—

76. * "Kassako paṭijānāsi, na ca passāma te kasiṁ.
Kasiṁ no pucchito brūhi, yathā jānemu te kasiṁ. (1)

77. Saddhā bījaṁ tapo vuṭṭhi, paññā me yuganaṅgalaṁ.
Hirī īsā mano yottaṁ, sati me phālapācanaṁ. (2)

78. Kāyagutto vacīgutto, āhāre udare yato.
Saccaṁ karomi niddānaṁ, soraccaṁ me pamocanaṁ. (3)

79. Vīriyaṁ me dhuradhorayhaṁ, yogakkhemādhivāhanaṁ.
Gacchati anivattantaṁ, yattha gantvā na socati. (4)

---

1. Dakkhiṇagirismiṁ (Ka)
2. Na kho pana samaṇa (Syā)
3. Balivadde (Sī, I)
* Saṁ 1. 175 piṭṭhepi.

80. Evamesā kasī kaṭṭhā, sā hoti amatapphalā.
Etaṁ kasiṁ kasitvāna, sabbadukkhā pamuccatī”ti. (5)

Atha kho Kasibhāradvājo brāhmaṇo mahatiyā kaṁsapātiyā pāyasaṁ[1] vaḍḍhetvā Bhagavato upanāmesi “bhuñjatu bhavaṁ Gotamo pāyasaṁ tassako bhavaṁ, yaṁ hi bhavaṁ Gotamo amatapphalaṁ[2] kasiṁ kasatī”ti.

81. * Gāthābhigītaṁ me abhojaneyyaṁ,
Sampassataṁ brāhmaṇa nesa dhammo.
Gāthābhigītaṁ panudanti Buddhā,
Dhamme satī brāhmaṇa vuttiresā. (6)

82. Aññena ca kevalinaṁ Mahesiṁ,
Khīṇāsavaṁ kukkuccavūpasantaṁ.
Annena pānena upaṭṭhahassu,
Khettaṁ hi taṁ puññapekkhassa hotīti. (7)

Atha kassa cāhaṁ bho Gotama imaṁ pāyasaṁ dammīti. Na khvāhaṁ taṁ brāhmaṇa passāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya, yassa so pāyaso bhutto sammā pariṇāmaṁ gaccheyya, aññatra Tathāgatassa vā Tathāgatasāvakassa vā. Tena hi tvaṁ brāhmaṇa taṁ pāyasaṁ appaharite vā chaḍḍehi, appāṇake vā udake opilāpehīti.

Atha kho Kasibhāradvājo brāhmaṇo taṁ pāyasaṁ appāṇake udake opilāpesi. Atha kho so pāyaso udake pakkhitto cicciṭāyati ciṭiciṭāyati sandhūpāyati sampadhūpāyati[3]. Seyyathāpi nāma phālo divasaṁsantatto[4] udake pakkhitto cicciṭāyati ciṭiciṭāyati sandhūpāyati sampadhūpāyati. Evamevaṁ so pāyaso udake pakkhitto cicciṭāyati ciṭiciṭāyati sandhūpāyati sampadhūpāyati.

Atha kho Kasibhāradvājo brāhmaṇo saṁviggo lomahaṭṭhajāto yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavato pādesu sirasā

1. Pāyāsaṁ (sabbattha) 2. Amatapphalampi (Saṁ 1. 175) * Upari 349 piṭṭhepi.
3. Sandhūmāyati sampadhūmāyati (Syā) Vi 3. 320 piṭṭhepi.
4. Divasasantatto (Sī, Syā, Kaṁ, I)

nipatitvā Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti[1], evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, labheyyāhaṁ bhoto Gotamassa santike pabbajjaṁ, labheyyaṁ upasampadan"ti.

Alattha kho Kasibhāradvājo brāhmaṇo Bhagavato santike pabbajjaṁ, alattha upasampadaṁ. Acirūpasampanno kho panāyasmā Bhāradvājo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi. "Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti abbhaññāsi. Aññataro ca[2] panāyasmā Bhāradvājo arahataṁ ahosīti.

Kasibhāradvājasuttaṁ catutthaṁ.

5. Cundasutta

83. Pucchāmi muniṁ pahūtapaññaṁ, (Iti Cundo kammāraputto,)
Buddhaṁ Dhammassāmiṁ vītataṇhaṁ.
Dvipaduttamaṁ[3] sārathīnaṁ pavaraṁ,
Kati loke samaṇā tadiṅgha brūhi. (1)

84. Caturo samaṇā na pañcama'tthi, (Cundāti Bhagavā,)
Te te āvikaromi sakkhipuṭṭho.
Maggajino maggadesako ca,
Magge jīvati yo ca maggadūsī. (2)

---

1. Dakkhintīti (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Aññataro ca kho (Sī, I), aññataro kho (Syā, Kaṁ, Ka)
3. Dipaduttamaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

85. Kaṁ maggajinaṁ vadanti Buddhā, (Iti Cundo kammāraputto,)
Maggakkhāyī kathaṁ atulyo hoti.
Magge jīvati me brūhi puṭṭho,
Atha me āvikarohi maggadūsiṁ[1]. (3)

86. Yo tiṇṇakathaṁkatho visallo,
Nibbānābhirato anānugiddho.
Lokassa sadevakassa netā,
Tādiṁ maggajinaṁ vadanti Buddhā. (4)

87. Paramaṁ "paraman"ti yo'dha ñatvā,
Akkhāti vibhajate idheva dhammaṁ.
Taṁ kaṅkhachidaṁ muniṁ anejaṁ,
Dutiyaṁ bhikkhunamāhu maggadesiṁ. (5)

88. Yo dhammapade sudesite,
Magge jīvati saññato satīmā.
Anavajjapadāni sevamāno,
Tatiyaṁ bhikkhunamāhu maggajīviṁ. (6)

89. Chadanaṁ katvāna subbatānaṁ,
Pakkhandī kuladūsako pagabbho.
Māyāvī asaññato palāpo,
Patirūpena caraṁ sa maggadūsī. (7)

90. Ete ca paṭivijjhi yo gahaṭṭho,
Sutavā ariyasāvako sapañño.
Sabbe ne'tādisāti[2] ñatvā,
Iti disvā na hāpeti tassa saddhā.
Kathaṁ hi duṭṭhena asampaduṭṭhaṁ,
Suddhaṁ asuddhena samaṁ kareyyāti. (8)

Cundasuttaṁ pañcamaṁ.

---

1. Maggadūsī (Ka)
2. Sabbe ne tādisāti (Sī, Syā, I)

6. Parābhavasutta

Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho aññatarā devatā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappaṁ Jetavanaṁ obhāsetvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhitā kho sā devatā Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsi—

91. "Parābhavantaṁ purisaṁ, mayaṁ pucchāma Gotama[1].
Bhavantaṁ[2] puṭṭhumāgamma, kiṁ parābhavato mukhaṁ. (1)

92. Suvijāno bhavaṁ hoti, suvijāno[3] parābhavo.
Dhammakāmo bhavaṁ hoti, dhammadessī parābhavo. (2)

93. Iti hetaṁ vijānāma, paṭhamo so parābhavo.
Dutiyaṁ Bhagavā brūhi, kiṁ parābhavato mukhaṁ. (3)

94. Asanta'ssa piyā honti, sante na kurute piyaṁ.
Asataṁ dhammaṁ roceti, taṁ parābhavato mukhaṁ. (4)

95. Iti hetaṁ vijānāma, dutiyo so parābhavo.
Tatiyaṁ Bhagavā brūhi, kiṁ parābhavato mukhaṁ. (5)

96. Niddāsīlī sabhāsīlī, anuṭṭhātā ca yo naro.
Alaso kodhapaññāṇo, taṁ parābhavato mukhaṁ. (6)

97. Iti hetaṁ vijānāma, tatiyo so parābhavo.
Catutthaṁ Bhagavā brūhi, kiṁ parābhavato mukhaṁ. (7)

98. Yo mātaraṁ[4] pitaraṁ vā, jiṇṇakaṁ gatayobbanaṁ.
Pahu santo na bharati, taṁ parābhavato mukhaṁ. (8)

99. Iti hetaṁ vijānāma, catuttho so parābhavo.
Pañcamaṁ Bhagavā brūhi, kiṁ parābhavato mukhaṁ. (9)

100. Yo brāhmaṇaṁ[5] samaṇaṁ vā, aññaṁ vāpi vanibbakaṁ.
Musāvādena vañceti, taṁ parābhavato mukhaṁ. (10)

---

1. Gotamaṁ (Sī, Syā) 2. Bhagavantaṁ (Ka) 3. Duvijāno (Syā, Ka)
4. Yo mātaraṁ vā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
5. Yo brāhmaṇaṁ vā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

101. Iti hetaṁ vijānāma, pañcamo so parābhavo.
Chaṭṭhamaṁ Bhagavā brūhi, kiṁ parābhavato mukhaṁ. (11)

102. Pahūtavitto puriso, sahirañño sabhojano.
Eko bhuñjati sādūni, taṁ parābhavato mukhaṁ. (12)

103. Iti hetaṁ vijānāma, chaṭṭhamo so parābhavo.
Sattamaṁ Bhagavā brūhi, kiṁ parābhavato mukhaṁ. (13)

104. Jātitthaddho dhanatthaddho, gottatthaddho ca yo naro.
Saññātiṁ atimaññeti, taṁ parābhavato mukhaṁ. (14)

105. Iti hetaṁ vijānāma, sattamo so parābhavo.
Aṭṭhamaṁ Bhagavā brūhi, kiṁ parābhavato mukhaṁ. (15)

106. Itthidhutto surādhutto, akkhadhutto ca yo naro.
Laddhaṁ laddhaṁ vināseti, taṁ parābhavato mukhaṁ. (16)

107. Iti hetaṁ vijānāma, aṭṭhamo so parābhavo.
Navamaṁ Bhagavā brūhi, kiṁ parābhavato mukhaṁ. (17)

108. Sehi dārehi asantuṭṭho[1], vesiyāsu padussati[2].
Dussati[3] paradāresu, taṁ parābhavato mukhaṁ. (18)

109. Iti hetaṁ vijānāma, navamo so parābhavo.
Dasamaṁ Bhagavā brūhi, kiṁ parābhavato mukhaṁ. (19)

110. Atītayobbano poso, āneti timbarutthaniṁ.
Tassā issā na supati, taṁ parābhavato mukhaṁ. (20)

111. Iti hetaṁ vijānāma, dasamo so parābhavo.
Ekādasamaṁ Bhagavā brūhi, kiṁ parābhavato mukhaṁ. (21)

112. Itthiṁ soṇḍiṁ vikiraṇiṁ, purisaṁ vāpi tādisaṁ.
Issariyasmiṁ ṭhapeti[4], taṁ parābhavato mukhaṁ. (22)

---

1. Dārehyasantuṭṭho (Ka)
2. Padissati (Sī)
3. Dissati (Sī, I)
4. Ṭhāpeti (Sī, I), thapeti (Ka)

113. Iti hetaṁ vijānāma, ekādasamo so parābhavo.
Dvādasamaṁ Bhagavā brūhi, kiṁ parābhavato mukhaṁ. (23)

114. Appabhogo mahātaṇho, khattiye jāyate kule.
So ca rajjaṁ patthayati, taṁ parābhavato mukhaṁ. (24)

115. Ete parābhave loke, paṇḍito samavekkhiya.
Ariyo dassanasampanno, sa lokaṁ bhajate sivan"ti. (25)

Parābhavasuttaṁ chaṭṭhaṁ.

---

7. Vasalasutta

Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi. Tena kho pana samayena Aggikabhāradvājassa brāhmaṇassa nivesane aggi pajjalito hoti, āhuti paggahitā. Atha kho Bhagavā Sāvatthiyaṁ sapadānaṁ piṇḍāya caramāno yena Aggikabhāradvājassa brāhmaṇassa nivesanaṁ tenupasaṅkami.

Addasā kho Aggikabhāradvājo brāhmaṇo Bhagavantaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna Bhagavantaṁ etadavoca "tatreva[1] muṇḍaka, tatreva samaṇaka, tatreva vasalaka tiṭṭhāhī"ti.

Evaṁ vutte Bhagavā Aggikabhāradvājaṁ brāhmaṇaṁ etadavoca "jānāsi pana tvaṁ brāhmaṇa vasalaṁ vā vasalakaraṇe vā dhamme"ti. Na khvāhaṁ bho Gotama jānāmi vasalaṁ vā vasalakaraṇe vā dhamme, sādhu me bhavaṁ Gotamo tathā dhammaṁ desetu, yathāhaṁ jāneyyaṁ vasalaṁ vā vasalakaraṇe vā dhammeti. Tena hi brāhmaṇa suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi, bhāsissāmīti. "Evaṁ bho"ti kho Aggikabhāradvājo brāhmaṇo Bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca—

---

1. Atreva (Syā, Ka)

116. “Kodhano upanāhī ca, pāpamakkhī ca yo naro.
Vipannadiṭṭhi māyāvī, taṁ jaññā vasalo iti. (1)

117. Ekajaṁ vā dvijaṁ[1] vāpi, yo’dha pāṇaṁ vihiṁsati.
Yassa pāṇe dayā natthi, taṁ jaññā vasalo iti. (2)

118. Yo hanti parirundhati[2], gāmāni nigamāni ca.
Niggāhako[3] samaññāto, taṁ jaññā vasalo iti. (3)

119. Gāme vā yadi vāraññe, yaṁ paresaṁ mamāyitaṁ.
Theyyā adinnamādeti[4], taṁ jaññā vasalo iti. (4)

120. Yo have iṇamādāya, cujjamāno[5] palāyati.
‘Na hi te iṇamatthī’ti, taṁ jaññā vasalo iti. (5)

121. Yo ve kiñcikkhakamyatā, panthasmiṁ vajantaṁ janaṁ.
Hantvā kiñcikkhamādeti, taṁ jaññā vasalo iti. (6)

122. Attahetu parahetu, dhanahetu ca[6] yo naro.
Sakkhipuṭṭho musā brūti, taṁ jaññā vasalo iti. (7)

123. Yo ñātīnaṁ sakhīnaṁ vā, dāresu paṭidissati.
Sāhasā[7] sampiyena vā, taṁ jaññā vasalo iti. (8)

124. Yo mātaraṁ pitaraṁ vā, jiṇṇakaṁ gatayobbanaṁ.
Pahu santo na bharati, taṁ jaññā vasalo iti. (9)

125. Yo mātaraṁ pitaraṁ vā, bhātaraṁ bhaginiṁ sasuṁ.
Hanti roseti vācāya, taṁ jaññā vasalo iti. (10)

126. Yo atthaṁ pucchito santo, anatthamanusāsati.
Paṭicchannena manteti, taṁ jaññā vasalo iti. (11)

127. Yo katvā pāpakaṁ kammaṁ, ‘mā maṁ jaññā’ti icchati[8].
Yo paṭicchannakammanto, taṁ jaññā vasalo iti. (12)

---

1. Dijaṁ (I)
2. Uparundheti (Syā), uparundhati (Ka)
3. Nigghātako (?)
4. Adinnaṁ ādiyati (Sī, I)
5. Bhuñjamāno (Syā, Ka)
6. Dhanahetu va (Ka)
7. Sahasā (Sī, Syā)
8. Abhi 2. 372 piṭṭhe passitabbaṁ.

128. Yo ve parakulaṁ gantvā, bhutvāna[1] sucibhojanaṁ.
Āgataṁ nappaṭipūjeti, taṁ jaññā vasalo iti. (13)

129. Yo brāhmaṇaṁ samaṇaṁ vā, aññaṁ vāpi vanibbakaṁ.
Musāvādena vañceti, taṁ jaññā vasalo iti. (14)

130. Yo brāhmaṇaṁ samaṇaṁ vā, bhattakāle upaṭṭhite.
Roseti vācā na ca deti, taṁ jaññā vasalo iti. (15)

131. Asataṁ yo'dha pabrūti, mohena paliguṇṭhito.
Kiñcikkhaṁ nijigīsāno[2], taṁ jaññā vasalo iti. (16)

132. Yo cattānaṁ samukkaṁse, pare ca mavajānāti[3].
Nihīno sena mānena, taṁ jaññā vasalo iti. (17)

133. Rosako kadariyo ca, pāpiccho maccharī saṭho.
Ahiriko anottappī, taṁ jaññā vasalo iti. (18)

134. Yo Buddhaṁ paribhāsati, atha vā tassa sāvakaṁ.
Paribbājaṁ[4] gahaṭṭhaṁ vā, taṁ jaññā vasalo iti. (19)

135. Yo ve anarahaṁ[5] santo, arahaṁ paṭijānāti[6].
Coro sabrahmake loke, eso kho vasalādhamo.
Ete kho vasalā vuttā, mayā yete pakāsitā. (20)

136. Na jaccā vasalo hoti, na jaccā hoti brāhmaṇo.
Kammunā[7] vasalo hoti, kammunā hoti brāhmaṇo. (21)

137. Tadamināpi jānātha,
Yathāmedaṁ[8] nidassanaṁ.
Caṇḍālaputto sopāko[9],
Mātaṅgo iti vissuto. (22)

---

1. Bhutvā ca (Syā, Ka)
2. Nijigiṁsāno (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Mavajānati (Sī, Syā, I)
4. Paribbajaṁ (Ka), paribbājakaṁ (Syā, Kaṁ)
5. Anarahā (Sī, I)
6. Paṭijānati (Sī, Syā, I)
7. Kammanā (Sī, I)
8. Yathāpedaṁ (Ka)
9. Sapāko (?)

138. So yasaṁ paramaṁ patto[1], mātaṅgo yaṁ sudullabhaṁ.
Āgacchuṁ tassupaṭṭhānaṁ, khattiyā brāhmaṇā bahū. (23)

139. Devayānaṁ abhiruyha, virajaṁ so mahāpathaṁ.
Kāmarāgaṁ virājetvā, brahmalokūpago ahu.
Na naṁ jāti nivāresi, brahmalokūpapattiyā. (24)

140. Ajjhāyakakule jātā, brāhmaṇā mantabandhavā.
Te ca pāpesu kammesu, abhiṇhamupadissare. (25)

141. Diṭṭheva dhamme gārayhā, samparāye ca duggati.
Na ne jāti nivāreti, duggatyā[2] garahāya vā. (26)

142. Na jaccā vasalo hoti,
Na jaccā hoti brāhmaṇo.
Kammunā vasalo hoti,
Kammunā hoti brāhmaṇo"ti. (27)

Evaṁ vutte Aggikabhāradvājo brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan"ti.

Vasalasuttaṁ sattamaṁ.

---

8. Mettasutta

143. * Karaṇīyamatthakusalena,
Yanta santaṁ padaṁ abhisamecca.
Sakko ujū ca suhujū[3] ca,
Sūvaco cassa mudu anatimānī. (1)

144. Santussako ca subharo ca,
Appakicco ca sallahukavutti.
Santindriyo ca nipako ca,
Appagabbho kulesvananugiddho. (2)

---

1. So yasapparamappatto (Syā, Ka)
2. Duggaccā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Sūjū (Sī)
* Heṭṭhā 10 piṭṭhepi.

145. Na ca khuddamācare kiñci,
Yena viññū pare upavadeyyuṁ.
Sukhino va khemino hontu,
Sabbasattā[1] bhavantu sukhitattā. (3)

146. Ye keci pāṇabhūta'tthi,
Tasā vā thāvarā va'navasesā.
Dīghā vā ye va mahantā[2],
Majjhimā rassakā aṇukathūlā. (4)

147. Diṭṭhā vā ye va adiṭṭhā[3],
Ye va[4] dūre vasanti avidūre.
Bhūtā va sambhavesī va[5],
Sabbasattā bhavantu sukhitattā. (5)

148. Na paro paraṁ nikubbetha,
Nātimaññetha katthaci na kañci[6].
Byārosanā paṭighasañña,
Nāññamaññassa dukkhamiccheyya. (6)

149. Mātā yathā niyaṁputta,
Māyusā ekaputtamanurakkhe.
Evampi sabbabhūtesu,
Mānasaṁ bhāvaye aparimāṇaṁ. (7)

150. Mettañca sabbalokasmi,
Mānasaṁ bhāvaye aparimāṇaṁ.
Uddhaṁ adho ca tiriyañca,
Asambādhaṁ avera'masapattaṁ. (8)

---

1. Sabbe sattā (Sī, Syā) 2. Mahanta (?) 3. Adiṭṭha (?)
4. Ye ca (Sī, Syā, Kaṁ, I) 5. Bhūtā vā sambhavesī vā (Syā, Kaṁ, I, Ka)
6. Naṁ kañci (Sī, I), naṁ kiñci (Syā), na kiñci (Ka)

151. Tiṭṭhaṁ caraṁ nisinno va[1],
Sayāno yāvatā'ssa vitamiddho[2].
Etaṁ satiṁ adhiṭṭheyya,
Brahmametaṁ vihāramidhamāhu. (9)

152. Diṭṭhiñca anupaggamma,
Sīlavā dassanena sampanno.
Kāmesu vinaya[3] gedhaṁ,
Na hi jātuggabbhaseyya puna retīti. (10)

Mettasuttaṁ aṭṭhamaṁ.

---

9. Hemavatasutta

153. Ajja pannaraso uposatho, (Iti Sātāgiro yakkho,)
Dibbā[4] ratti upaṭṭhitā.
Anomanāmaṁ Satthāraṁ,
Handa passāma Gotamaṁ. (1)

154. Kacci mano supaṇihito, (Iti Hemavato yakkho,)
Sabbabhūtesu tādino.
Kacci iṭṭhe aniṭṭhe ca,
Saṅkappa'ssa vasīkatā. (2)

155. Mano cassa supaṇihito, (Iti Sātāgiro yakkho,)
Sabbabhūtesu tādino.
Atho iṭṭhe aniṭṭhe ca,
Saṅkappa'ssa vasīkatā. (3)

156. Kacci adinnaṁ nādiyati, (Iti Hemavato yakkho,)
Kacci pāṇesu saññato.
Kacci ārā pamādamhā,
Kacci jhānaṁ na riñcati. (4)

---

1. Vā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Vigatamiddho (bahūsu)
3. Vineyya (Sī, Syā, I)
4. Dibyā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

157. Na so adinnaṁ ādiyati, (Iti Sātāgiro yakkho,)
Atho pāṇesu saññato.
Atho ārā pamādamhā,
Buddho jhānaṁ na riñcati. (5)

158. Kacci musā na bhaṇati, (Iti Hemavato yakkho,)
Kacci na khīṇabyappatho.
Kacci vebhūtikaṁ nāha,
Kacci samphaṁ na bhāsati. (6)

159. Musā ca so na bhaṇati, (Iti Sātāgiro yakkho,)
Atho na khīṇabyappatho.
Atho vebhūtiyaṁ nāha,
Mantā atthaṁ ca[1] bhāsati. (7)

160. Kacci na rajjati kāmesu, (Iti Hemavato yakkho,)
Kacci cittaṁ anāvilaṁ.
Kacci mohaṁ atikkanto,
Kacci dhammesu cakkhumā. (8)

161. Na so rajjati kāmesu, (Iti Sātāgiro yakkho,)
Atho cittaṁ anāvilaṁ.
Sabbamohaṁ atikkanto,
Buddho dhammesu cakkhumā. (9)

162. Kacci vijjāya sampanno, (Iti Hemavato yakkho,)
Kacci saṁsuddhacāraṇo.
Kacci'ssa āsavā khīṇā,
Kacci natthi punabbhavo. (10)

163. Vijjāya ceva sampanno, (Iti Sātāgiro yakkho,)
Atho saṁsuddhacāraṇo.
Sabba'ssa āsavā khīṇā,
Natthi tassa punabbhavo. (11)

---

1. Atthaṁso (Sī, I, Ka)

164. Sampannaṁ Munino cittaṁ, kammunā byappathena ca.
Vijjācaraṇasampannaṁ, dhammato naṁ pasaṁsasi. (12)

165. Sampannaṁ Munino cittaṁ, kammunā byappathena ca.
Vijjācaraṇasampannaṁ, dhammato anumodasi. (13)

166. Sampannaṁ Munino cittaṁ, kammunā byappathena ca.
Vijjācaraṇasampannaṁ, handa passāma Gotamaṁ. (14)

167. Eṇijaṅghaṁ kisaṁ vīraṁ[1], appāhāraṁ alolupaṁ.
Muniṁ vanasmiṁ jhāyantaṁ, ehi passāma Gotamaṁ. (15)

168. Sīhaṁvekacaraṁ nāgaṁ, kāmesu anapekkhinaṁ.
Upasaṅkamma pucchāma, maccupāsappamocanaṁ. (16)

169. Akkhātāraṁ pavattāraṁ, sabbadhammāna pāraguṁ.
Buddhaṁ verabhayātītaṁ, mayaṁ pucchāma Gotamaṁ. (17)

170. Kismiṁ loko samuppanno, (Iti Hemavato yakkho,)
Kismiṁ kubbati santhavaṁ[2].
Kissa loko upādāya,
Kismiṁ loko vihaññati. (18)

171. Chasu[3] loko samuppanno, (Hevamatāti Bhagavā,)
Chasu kubbati santhavaṁ.
Channameva upādāya,
Chasu loko vihaññati. (19)

172. Katamaṁ taṁ upādānaṁ, yattha loko vihaññati.
Niyyānaṁ pucchito brūhi, kathaṁ dukkhā pamuccati[4]. (20)

173. Pañca kāmaguṇā loke, manochaṭṭhā paveditā.
Ettha chandaṁ virājetvā, evaṁ dukkhā pamuccati. (21)

174. Etaṁ lokassa niyyānaṁ, akkhātaṁ vo yathātathaṁ.
Etaṁ vo ahamakkhāmi, evaṁ dukkhā pamuccati. (22)

---

1. Dhīraṁ (Syā) 2. Sandhavaṁ (Ka) 3. Chassu (Sī, I) 4. Pamuñcati (Syā)

175. Ko sū'dha tarati oghaṁ, ko'dha tarati aṇṇavaṁ.
Appatiṭṭhe anālambe, ko gambhīre na sīdati. (23)

176. Sabbadā sīlasampanno, paññavā susamāhito.
Ajjhattacintī[1] satimā, oghaṁ tarati duttaraṁ. (24)

177. Virato kāmasaññāya, sabbasaṁyojanātigo.
Nandībhavaparikkhīṇo, so gambhīre na sīdati. (25)

178. Gambhīrapaññaṁ nipuṇatthadassiṁ,
Akiñcanaṁ kāmabhave asattaṁ.
Taṁ passatha sabbadhi vippamuttaṁ,
Dibbe pathe kamamānaṁ Mahesiṁ. (26)

179. Anomanāmaṁ nipuṇatthadassiṁ,
Paññādadaṁ kāmālaye asattaṁ.
Taṁ passatha sabbaviduṁ sumedhaṁ,
Ariye pathe kamamānaṁ Mahesiṁ. (27)

180. Sudiṭṭhaṁ vata no ajja, suppabhātaṁ suhuṭṭhitaṁ.
Yaṁ addasāma Sambuddhaṁ, oghatiṇṇamanāsavaṁ. (28)

181. Ime dasasatā yakkhā, iddhimanto yasassino.
Sabbe taṁ saraṇaṁ yanti, tvaṁ no Satthā anuttaro. (29)

182. Te mayaṁ vicarissāma,
Gāmā gāmaṁ nagā nagaṁ.
Namassamānā Sambuddhaṁ,
Dhammassa ca sudhammatanti. (30)

Hemavatasuttaṁ navamaṁ.

---

10. Āḷavakasutta

* Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Āḷaviyaṁ viharati Āḷavakassa yakkhassa bhavane. Atha kho Āḷavako yakkho yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ etadavoca "nikkhama samaṇā"ti.

---

1. Ajjhattasaññī (Syā, Kaṁ, Ka)

* Saṁ 1. 216 piṭṭhepi.

"Sādhāvuso"ti Bhagavā nikkhami. "Pavisa samaṇā"ti. "Sādhāvuso"ti Bhagavā pāvisi.

Dutiyampi kho -pa-. Tatiyampi kho Āḷavako yakkho Bhagavantaṁ etadavoca "nikkhama samaṇā"ti. "Sādhāvuso"ti Bhagavā nikkhami. "Pavisa samaṇā"ti. "Sādhāvuso"ti Bhagavā pāvisi.

Catutthampi kho Āḷavako yakkho Bhagavantaṁ etadavoca "nikkhama samaṇā"ti. Na khvāhaṁ taṁ āvuso nikkhamissāmi, yaṁ te karaṇīyaṁ taṁ karohīti.

Pañhaṁ taṁ samaṇa pucchissāmi. Sace me na byākarissasi, cittaṁ vā te khipissāmi, hadayaṁ vā te phālessāmi, pādesu vā gahetvā pāragaṅgāya khipissāmīti.

Na khvāhaṁ taṁ āvuso passāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya, yo me cittaṁ vā khipeyya, hadayaṁ vā phāleyya, pādesu vā gahetvā pāragaṅgāya khipeyya, api ca tvaṁ āvuso puccha, yadākaṅkhasīti. Atha kho Āḷavako yakkho Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsi—

183. "Kiṁ sū'dha vittaṁ purisassa seṭṭhaṁ,
Kiṁ su[1] suciṇṇaṁ sukhamāvahāti.
Kiṁ su have sādutaraṁ rasānaṁ,
Kathaṁjīviṁjīvitamāhu seṭṭhaṁ. (1)

184. Saddhīdha vittaṁ purisassa seṭṭhaṁ,
Dhammo suciṇṇo sukhamāvahāti.
Saccaṁ have sādutaraṁ rasānaṁ,
Paññājīviṁjīvitamāhu seṭṭhaṁ. (2)

185. Kathaṁ su tarati oghaṁ, kathaṁ su tarati aṇṇavaṁ.
Kathaṁ su dukkhamacceti, kathaṁ su parisujjhati. (3)

186. Saddhāya tarati oghaṁ, appamādena aṇṇavaṁ.
Vīriyena[2] dukkhamacceti, paññāya parisujjhati. (4)

---

1. Kiṁ sū (Sī)
2. Viriyena (Sī, Syā, Kaṁ, I)

187. Kathaṁ su labhate paññaṁ, kathaṁ su vindate dhanaṁ.
Kathaṁ su kittiṁ pappoti, kathaṁ mittāni ganthati.
Asmā lokā paraṁ lokaṁ, kathaṁ pecca na socati. (5)

188. Saddahāno arahataṁ, dhammaṁ nibbānapattiyā.
Sussūsaṁ[1] labhate paññaṁ, appamatto vicakkhaṇo. (6)

189. Patirūpakārī dhuravā, uṭṭhātā vindate dhanaṁ.
Saccena kittiṁ pappoti, dadaṁ mittāni ganthati. (7)

190. Yassete caturo dhammā, saddhassa gharamesino.
Saccaṁ dhammo[2] dhiti cāgo, sa ve pecca na socati. (8)

191. Iṅgha aññepi pucchassu, puthū samaṇabrāhmaṇe.
Yadi saccā damā cāgā, khantyā bhiyyo'dha vijjati. (9)

192. Kathaṁ nu dāni puccheyyaṁ, puthū samaṇabrāhmaṇe.
Yohaṁ[3] ajja pajānāmi, yo attho samparāyiko. (10)

193. Atthāya vata me Buddho, vāsāyā'ḷavimāgamā.
Yohaṁ[3] ajja pajānāmi, yattha dinnaṁ mahapphalaṁ. (11)

194. So ahaṁ vicarissāmi, gāmā gāmaṁ purā puraṁ.
Namassamāno Sambuddhaṁ, dhammassa ca sudhammatan"ti.
(12)

Āḷavakasuttaṁ dasamaṁ.

---

11. Vijayasutta

195. Caraṁ vā yadi vā tiṭṭhaṁ, nisinno uda vā sayaṁ.
Samiñjeti pasāreti, esā kāyassa iñjanā. (1)

196. Aṭṭhinahārusaṁyutto[4], tacamaṁsāvalepano.
Chaviyā kāyo paṭicchanno, yathābhūtaṁ na dissati. (2)

---

1. Sussūsā (Sī, I)
2. Damo (?)
3. Sohaṁ (Sī, I)
4. Aṭṭhinhārūhi saṁyutto (Syā, Ka)

197. Antapūro udarapūro, yakanapeḷassa[1] vatthino.
Hadayassa papphāsassa, vakkassa pihakassa ca. (3)

198. Siṅghāṇikāya kheḷassa, sedassa ca medassa ca.
Lohitassa lasikāya, pittassa ca vasāya ca. (4)

199. Athassa navahi sotehi, asucī savati sabbadā.
Akkhimhā akkhigūthako, kaṇṇamhā kaṇṇagūthako. (5)

200. Siṅghāṇikā ca nāsato, mukhena vamate'kadā.
Pittaṁ semhañca vamati, kāyamhā sedajallikā. (6)

201. Athassa susiraṁ sīsaṁ, matthaluṅgassa pūritaṁ.
Subhato naṁ maññati bālo, avijjāya purakkhato. (7)

202. Yadā ca so mato seti, uddhumāto vinīlako.
Apaviddho susānasmiṁ, anapekkhā honti ñātayo. (8)

203. Khādanti naṁ suvānā[2] ca, siṅgālā[3]ca vakā kimī.
Kākā gijjhā ca khādanti, ye caññe santi pāṇino. (9)

204. Sutvāna Buddhavacanaṁ, bhikkhu paññāṇavā idha.
So kho naṁ parijānāti, yathābhūtañhi passati. (10)

205. Yathā idaṁ tathā etaṁ, yathā etaṁ tathā idaṁ.
Ajjhattañca bahiddhā ca, kāye chandaṁ virājaye. (11)

206. Chandarāgaviratto so, bhikkhu paññāṇavā idha.
Ajjhagā amataṁ santiṁ, nibbānaṁ padamaccutaṁ. (12)

207. Dvipādakoyaṁ[4] asuci, duggandho parihīrati[5].
Nānākuṇapaparipūro, vissavanto tato tato. (13)

208. Etādisena kāyena, yo maññe uṇṇametave[6].
Paraṁ vā avajāneyya, kimaññatra adassanāti. (14)

Vijayasuttaṁ ekādasamaṁ.

---

1. Yakapeḷassa (Sī, Syā)
2. Supāṇā (I)
3. Sigālā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Dipādakoyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
5. Parihārati (Ka)
6. Unnametave (?)

12. Munisutta

209. Santhavāto[1] bhayaṁ jātaṁ,
Niketā jāyate rajo.
Aniketamasanthavaṁ,
Etaṁ ve Munidassanaṁ. (1)

210. Yo jātamucchijja na ropayeyya,
Jāyantamassa nānuppavecche.
Tamāhu ekaṁ Muninaṁ carantaṁ,
Addakkhi so santipadaṁ Mahesi. (2)

211. Saṅkhāya vatthūni pamāya[2] bījaṁ,
Sinehamassa nānuppavecche.
Sa ve Munī jātikhayantadassī,
Takkaṁ pahāya na upeti saṅkhaṁ. (3)

212. Aññāya sabbāni nivesanāni,
Anikāmayaṁ aññatarampi tesaṁ.
Sa ve Munī vītagedho agiddho.
Nāyūhatī pāragato hi hoti. (4)

213. Sabbābhibhuṁ sabbaviduṁ sumedhaṁ,
Sabbesu dhammesu anūpalittaṁ.
Sabbañjahaṁ taṇhakkhaye vimuttaṁ,
Taṁ vāpi dhīrā muni[3] vedayanti. (5)

214. Paññābalaṁ sīlavatūpapannaṁ,
Samāhitaṁ jhānarataṁ satīmaṁ.
Saṅgā pamuttaṁ akhilaṁ anāsavaṁ,
Taṁ vāpi dhīrā muni vedayanti. (6)

---

1. Sandhavato (Ka)
2. Pahāya (Ka-Sī, Ka), samāya (Ka) pa + mī + tvā = pamāya, yathā nissāyātipadaṁ.
3. Muniṁ (Sī, I)

215. Ekaṁ carantaṁ munimappamattaṁ,
Nindāpasaṁsāsu avedhamānaṁ.
Sīhaṁva saddesu asantasantaṁ,
Vātaṁva jālamhi asajjamānaṁ.
Paddhaṁva[1] toyena alippamānaṁ[2].
Netāramaññesa'manaññaneyyaṁ.
Taṁ vāpi dhīrā muni vedayanti. (7)

216. Yo ogahaṇe thambhorivābhijāyati,
Yasmiṁ pare vācā'pariyantaṁ[3] vadanti.
Taṁ vītarāgaṁ susamāhitindriyaṁ,
Taṁ vāpi dhīrā muni vedayanti. (8)

217. Yo ve ṭhitatto tasaraṁva ujju,
Jigucchati kammehi pāpakehi.
Vīmaṁsamāno visamaṁ samañca,
Taṁ vāpi dhīrā muni vedayanti. (9)

218. Yo saññatatto na karoti pāpaṁ,
Daharo majjhimo ca muni[4] yatatto.
Arosaneyyo na so roseti[5] kañci.
Taṁ vāpi dhīrā muni vedayanti. (10)

219. Yadaggato majjhato sesato vā,
Piṇḍaṁ labhetha paradattūpajīvī.
Nālaṁ thutuṁ nopi nipaccavādī,
Taṁ vāpi dhīrā muni vedayanti. (11)

220. Muniṁ carantaṁ virataṁ methunasmā,
Yo yobbane no'panibajjhate kvaci.
Madappamādā virataṁ vippamuttaṁ.
Taṁ vāpi dhīrā muni vedayanti. (12)

---

1. Padumaṁva (Sī, Syā, I)
2. Alimpamānaṁ (Syā, Ka)
3. Vācaṁ pariyantaṁ (Ka)
4. Daharo ca majjho ca munī (Sī, Syā, Kaṁ, I)
5. Na roseti (Syā)

221. Aññāya lokaṁ paramatthadassiṁ.
Oghaṁ samuddaṁ atitariya tādiṁ.
Taṁ chinnaganthaṁ asitaṁ anāsavaṁ.
Taṁ vāpi dhīrā muni vedayanti. (13)

222. Asamā ubho dūravihāravuttino,
Gihī[1] dāraposī, amamo ca subbato.
Parapāṇarodhāya gihī asaññato,
Niccaṁ munī rakkhati pāṇine[2] yato. (14)

223. Sikhī yathā nīlagīvo[3] vihaṅgamo,
Haṁsassa nopeti javaṁ kudācanaṁ.
Evaṁ gihī nānukaroti bhikkhuno,
Munino vivittassa vanamhi jhāyatoti. (15)

Munisuttaṁ dvādasamaṁ.

Uragavaggo paṭhamo.

Tassuddānaṁ

Urago Dhaniyo ceva, Visāṇaṁ ca tathā Kasi.
Cundo Parābhavo ceva, Vasalo Mettabhāvanā.
Sātāgiro Āḷavako, Vijayo ca tathā Muni.
Dvādasetāni suttāni, Uragavaggoti vuccatīti.

---

1. Gihi (Ka) 2. Pāṇino (Sī) 3. Nīlagivo (Syā)

2. Cūḷavagga

1. Ratanasutta

224. * Yānīdha bhūtāni samāgatāni,
Bhummāni[1] vā yāni va antalikkhe.
Sabbeva bhūtā sumanā bhavantu,
Athopi sakkacca suṇantu bhāsitaṁ. (1)

225. Tasmā hi bhūtā nisāmetha sabbe,
Mettaṁ karotha mānusiyā pajāya.
Divā ca ratto ca haranti ye baliṁ,
Tasmā hi ne rakkhatha appamattā. (2)

226. Yaṁ kiñci vittaṁ idha vā huraṁ vā,
Saggesu vā yaṁ ratanaṁ paṇītaṁ.
Na no samaṁ atthi Tathāgatena,
Idampi Buddhe ratanaṁ paṇītaṁ.
Etena saccena suvatthi hotu. (3)

227. Khayaṁ virāgaṁ amataṁ paṇītaṁ,
Yadajjhagā Sakyamunī samāhito.
Na tena dhammena samatthi kiñci,
Idampi dhamme ratanaṁ paṇītaṁ.
Etena saccena suvatthi hotu. (4)

228. Yaṁ Buddhaseṭṭho parivaṇṇayī suciṁ,
Samādhimānantarikaññamāhu.
Samādhinā tena samo na vijjati,
Idampi dhamme ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu. (5)

---

* Heṭṭhā 4 piṭṭhepi.

1. Bhūmāni (Ka)

229. Ye puggalā aṭṭha sataṁ pasatthā,
Cattāri etāni yugāni honti.
Te dakkhiṇeyyā Sugatassa sāvakā,
Etesu dinnāni mahapphalāni.
Idampi saṁghe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu. (6)

230. Ye suppayuttā manasā daḷhena,
Nikkāmino Gotamasāsanamhi.
Te pattipattā amataṁ vigayha.
Laddhā mudhā nibbutiṁ[1] bhuñjamānā.
Idampi saṁghe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu. (7)

231. Yathindakhīlo pathavissito[2] siyā,
Catubbhi vātehi asampakampiyo.
Tathūpamaṁ sappurisaṁ vadāmi,
Yo ariyasaccāni avecca passati.
Idampi saṁghe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu. (8)

232. Ye ariyasaccāni vibhāvayanti,
Gambhīrapaññena sudesitāni.
Kiñcāpi te honti bhusaṁ pamattā,
Na te bhavaṁ aṭṭhamamādiyanti.
Idampi saṁghe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu. (9)

233. Sahāva'ssa dassanasampadāya[3],
Tayassu dhammā jahitā bhavanti.
Sakkāyadiṭṭhī vicikicchitañca,
Sīlabbataṁ vāpi yadatthi kiñci. (10)

---

1. Nibbuti (Ka) 2. Paṭhavissito (Ka-Sī), paṭhaviṁ sito (Ka-Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Sahāvasaddassanasampadāya (Ka)

234. Catūhapāyehi ca vippamutto,
Chaccābhiṭhānāni[1] abhabba kātuṁ[2],
Idampi saṁghe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu. (11)

235. Kiñcāpi so kamma[3] karoti pāpakaṁ,
Kāyena vācā uda cetasā vā.
Abhabba[4] so tassa paṭicchadāya[5],
Abhabbatā diṭṭhapadassa vuttā.
Idampi saṁghe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu. (12)

236. Vanappagumbe yatha[6] phussitagge,
Gimhānamāse paṭhamasmiṁ[7] gimhe.
Tathūpamaṁ dhammavaraṁ adesayi[8],
Nibbānagāmiṁ paramaṁ hitāya.
Idampi Buddhe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu. (13)

237. Varo varaññū varado varāharo,
Anuttaro dhammavaraṁ adesayi.
Idampi Buddhe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu. (14)

238. Khīṇaṁ purāṇaṁ nava natthisambhavaṁ,
Virattacittāyatike bhavasmiṁ.
Te khīṇabījā avirūḷhichandā,
Nibbanti dhīrā yathāyaṁ[9] padīpo.
Idampi saṁghe ratanaṁ paṇītaṁ,
Etena saccena suvatthi hotu. (15)

---

1. Cha cābhiṭhānāni (Sī, Syā)
2. Abhabbo kātuṁ (Sī)
3. Kammaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Abhabbo (bahūsu)
5. Paṭicchādāya (Sī)
6. Yathā (Sī, syā)
7. Paṭhamasmi (?)
8. Adesayī (Sī)
9. Yathayaṁ (Ka)

239. Yānīdha bhūtāni samāgatāni,
Bhummāni vā yāni va antalikkhe.
Tathāgataṁ devamanussapūjitaṁ,
Buddhaṁ namassāma suvatthi hotu. (16)

240. Yānīdha bhūtāni samāgatāni,
Bhummāni vā yāni va antalikkhe.
Tathāgataṁ devamanussapūjitaṁ,
Dhammaṁ namassāma suvatthi hotu. (17)

241. Yānīdha bhūtāni samāgatāni,
Bhummāni vā yāni va antalikkhe.
Tathāgataṁ devamanussapūjitaṁ,
Saṁghaṁ namassāma suvatthi hotu. (18)

Ratanasuttaṁ paṭhamaṁ.

---

2. Āmagandhasutta

242. Sāmākaciṅgūlakacīnakāni ca,
Pattapphalaṁ mūlaphalaṁ gavipphalaṁ.
Dhammena laddhaṁ satamasnamānā[1],
Na kāmakāmā alikaṁ bhaṇanti. (1)

243. Yadasnamāno sukataṁ suniṭṭhitaṁ,
Parehi dinnaṁ payataṁ paṇītaṁ.
Sālīnamannaṁ paribhuñjamāno,
So bhuñjasī Kassapa āmagandhaṁ. (2)

---

1. Satamasamānā (Sī, I), satamassamānā (Syā, Kaṁ)

244. “Na āmagandho mama kappatī”ti,
Icceva tvaṁ bhāsasi brahmabandhu.
Sālīnamannaṁ paribhuñjamāno,
Sakuntamaṁsehi susaṅkhatehi.
Pucchāmi taṁ Kassapa etamatthaṁ,
Kathaṁpakāro tava āmagandho. (3)

245. Pāṇātipāto vadhachedabandhanaṁ,
Theyyaṁ musāvādo nikativañcanāni ca.
Ajjhenakuttaṁ[1] paradārasevanā,
Esāmagandho na hi maṁsabhojanaṁ. (4)

246. Ye idha kāmesu asaññatā janā,
Rasesu giddhā asucibhāvamassitā[2].
Natthikadiṭṭhī visamā durannayā,
Esāmagandho na hi maṁsabhojanaṁ. (5)

247. Ye lūkhasā dāruṇā piṭṭhimaṁsikā[3],
Mittadduno nikkaruṇā’timānino.
Adānasīlā na ca denti kassaci,
Esāmagandho na hi maṁsabhojanaṁ. (6)

248. Kodho mado thambho paccupaṭṭhāpanā[4],
Māyā usūyā bhassasamussayo ca.
Mānātimāno ca asabbhi santhavo,
Esāmagandho na hi maṁsabhojanaṁ. (7)

249. Ye pāpasīlā iṇaghātasūcakā,
Vohārakūṭā idha pāṭirūpikā[5].
Narādhamā yedha karonti kibbisaṁ,
Esāmagandho na hi maṁsabhojanaṁ. (8)

---

1. Ajjhena kujjaṁ (Sī, I)
2. Asucīkamissitā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Ye lūkharasā dāruṇā parapiṭṭhimaṁsikā (Ka)
4. Paccuṭṭhāpanā ca (Sī, Syā), paccuṭṭhāpanā (I)
5. Pātirūpikā (?)

250. Ye idha pāṇesu asaññatā janā,
Paresa'mādāya vihesamuyyutā.
Dussīlaluddā pharusā anādarā,
Esāmagandho na hi maṁsabhojanaṁ. (9)

251. Etesu giddhā viruddhātipātino,
Niccuyyutā pecca tamaṁ vajanti ye.
Patanti sattā nirayaṁ avaṁsirā,
Esāmagandho na hi maṁsabhojanaṁ. (10)

252. Na macchamaṁsāna'manāsakattaṁ[1],
Na naggiyaṁ na muṇḍiyaṁ jaṭājallaṁ.
Kharājināni nāggihuttassupasevanā,
Ye vāpi loke amarā bahū tapā.
Mantāhutī yaññamutūpasevanā,
Sodhenti maccaṁ avitiṇṇakaṅkhaṁ. (11)

253. Sotesu[2] gutto viditindriyo care,
Dhamme ṭhito ajjavamaddave rato.
Saṅgātigo sabbadukkhappahīno,
Na lippati[3] diṭṭhasutesu dhīro. (12)

254. Iccetamatthaṁ Bhagavā punappunaṁ,
Akkhāsi naṁ[4] vedayi mantapāragū.
Citrāhi gāthāhi Munī pakāsayi,
Nirāmagandho asito durannayo. (13)

255. Sutvāna Buddhassa subhāsitaṁ padaṁ,
Nirāmagandhaṁ sabbadukkhappanūdanaṁ.
Nīcamano vandi Tathāgatassa,
Tattheva pabbajjamarocayitthāti. (14)

Āmagandhasuttaṁ dutiyaṁ.

---

1. Na macchamaṁsaṁ na anāsakattaṁ (Sī, Ṭṭha - mūlapāṭho), na macchamaṁsānānāsakattaṁ (Syā, Ka)
2. Yo tesu (Ka)
3. Na limpati (Syā, Kaṁ, Ka)
4. Taṁ (Sī, I)

3. Hirisutta

256. Hiriṁ tarantaṁ vijigucchamānaṁ,
Tavāhamasmi[1] iti bhāsamānaṁ.
Sayhāni kammāni anādiyantaṁ,
Neso mamanti iti naṁ vijaññā. (1)

257. Ananvayaṁ[2] piyaṁ vācaṁ, yo mittesu pakubbati.
Akarontaṁ bhāsamānaṁ, parijānanti paṇḍitā. (2)

258. Na so mitto yo sadā appamatto,
Bhedāsaṅkī randhamevānupassī.
Yasmiñca seti urasīva putto,
Sa ve mitto yo parehi abhejjo. (3)

259. Pāmujjakaraṇaṁ ṭhānaṁ, pasaṁsāvahanaṁ sukhaṁ.
Phalānisaṁso bhāveti, vahanto porisaṁ dhuraṁ. (4)

260. Pavivekarasaṁ pitvā, rasaṁ upasamassa ca.
Niddaro hoti nippāpo, dhammapītirasaṁ pivanti. (5)

Hirisuttaṁ tatiyaṁ.

---

4. Maṅgalasutta

* Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho aññatarā devatā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappaṁ Jetavanaṁ obhāsetvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhitā kho sā devatā Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsi—

261. "Bahū devā manussā ca, maṅgalāni acintayuṁ.
Ākaṅkhamānā sotthānaṁ, brūhi maṅgalamuttamaṁ. (1)

---

1. Sakhāhamasmi (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Atthanvayaṁ (Ka) * Heṭṭhā 3 piṭṭhepi.

262. Asevanā ca bālānaṁ, paṇḍitānañca sevanā.
Pūjā ca pūjaneyyānaṁ[1], etaṁ maṅgalamuttamaṁ. (2)

263. Patirūpadesavāso ca, pubbe ca katapuññatā.
Attasammāpaṇidhi[2] ca, etaṁ maṅgalamuttamaṁ. (3)

264. Bāhusaccañca sippañca, vinayo ca susikkhito.
Subhāsitā ca yā vācā, etaṁ maṅgalamuttamaṁ. (4)

265. Mātāpitu upaṭṭhānaṁ, puttadārassa saṅgaho.
Anākulā ca kammantā, etaṁ maṅgalamuttamaṁ. (5)

266. Dānañca dhammacariyā ca, ñātakānañca saṅgaho.
Anavajjāni kammāni, etaṁ maṅgalamuttamaṁ. (6)

267. Āratī viratī pāpā, majjapānā ca saṁyamo.
Appamādo ca dhammesu, etaṁ maṅgalamuttamaṁ. (7)

268. Gāravo ca nivāto ca, santuṭṭhi ca kataññutā.
Kālena dhammassavanaṁ[3], etaṁ maṅgalamuttamaṁ. (8)

269. Khantī ca sovacassatā, samaṇānañca dassanaṁ.
Kālena dhammasākacchā, etaṁ maṅgalamuttamaṁ. (9)

270. Tapo ca brahmacariyañca, ariyasaccāna dassanaṁ.
Nibbānasacchikiriyā ca, etaṁ maṅgalamuttamaṁ. (10)

271. Phuṭṭhassa lokadhammehi, cittaṁ yassa na kampati.
Asokaṁ virajaṁ khemaṁ, etaṁ maṅgalamuttamaṁ. (11)

272. Etādisāni katvāna,
Sabbattha maparājitā.
Sabbattha sotthiṁ gacchanti,
Taṁ tesaṁ maṅgalamuttaman”ti. (12)

Maṅgalasuttaṁ catutthaṁ.

---

1. Pūjanīyānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Attasammāpaṇīdhī (katthaci)
3. Dhammassavaṇaṁ (katthaci), dhammasavanaṁ (Sī, Ka)

5. Sūcilomasutta

+ Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Gayāyaṁ viharati ṭaṅkitamañce Sūcilomassa yakkhassa bhavane. Tena kho pana samayena Kharo ca yakkho, Sūcilomo ca yakkho Bhagavato avidūre atikkamanti. Atha kho Kharo yakkho Sūcilomaṁ yakkhaṁ etadavoca "eso samaṇo"ti. Neso samaṇo, samaṇako eso, yāvāhaṁ jānāmi[1] "yadi vā so samaṇo[2], yadi vā so samaṇako"ti[3].

Atha kho Sūcilomo yakkho yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavato kāyaṁ upanāmesi. Atha kho Bhagavā kāyaṁ apanāmesi. Atha kho Sūcilomo yakkho Bhagavantaṁ etadavoca "bhāyasi maṁ samaṇā"ti. Na khvāhaṁ taṁ āvuso bhāyāmi, api ca te samphasso pāpakoti.

Pañhaṁ taṁ samaṇa pucchissāmi, sace me na byākarissasi, cittaṁ vā te khipissāmi, hadayaṁ vā te phālessāmi, pādesu vā gahetvā pāragaṅgāya khipissāmīti.

Na khvāhaṁ taṁ āvuso passāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya yo me cittaṁ vā khipeyya, hadayaṁ vā phāleyya, pādesu vā gahetvā pāragaṅgāya khipeyya, api ca tvaṁ āvuso puccha yadākaṅkhasīti. Atha kho Sūcilomo yakkho Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsi—

273. * "Rāgo ca doso ca kutonidānā,
Aratī ratī lomahaṁso kutojā.
Kuto samuṭṭhāya manovitakkā,
Kumārakā dhaṅkamivossajanti. (1)

274. Rāgo ca doso ca itonidānā,
Aratī ratī lomahaṁso itojā.
Ito samuṭṭhāya manovitakkā,
Kumārakā dhaṅkamivossajanti. (2)

+ Saṁ 1. 208 piṭṭhepi. 1. Yāva jānāmi (Sī, I) 2. Yadi vā samaṇo (Syā)
3. Yadi vā samaṇakoti (Sī, Syā, I)
* Khu 8. 252; khu 10.126 piṭṭhesupi

274. Snehajā attasambhūtā, nigrodhasseva khandhajā.
Puthū visattā kāmesu, māluvāva vitatāvane. (3)

275. Ye naṁ pajānanti yatonidānaṁ,
Te naṁ vinodenti suṇohi yakkha.
Te duttaraṁ oghamimaṁ taranti,
Atiṇṇapubbaṁ apunabbhavāyā"ti. (4)

Sūcilomasuttaṁ pañcamaṁ.

---

6. Kapilasutta (Dhammacariyasutta)

276. Dhammacariyaṁ brahmacariyaṁ, etadāhu vasuttamaṁ.
Pabbajitopi ce hoti, agārā anagāriyaṁ. (1)

277. So ce mukharajātiko, vihesābhirato mago.
Jīvitaṁ tassa pāpiyo, rajaṁ vaḍḍheti attano. (2)

278. Kalahābhirato bhikkhu, mohadhammena āvuto.
Akkhātampi na jānāti, dhammaṁ Buddhena desitaṁ. (3)

279. Vihesaṁ bhāvitattānaṁ, avijjāya purakkhato.
Saṁkilesaṁ na jānāti, maggaṁ nirayagāminaṁ. (4)

280. Vinipātaṁ samāpanno, gabbhā gabbhaṁ tamā tamaṁ.
Sa ve tādisako bhikkhu, pecca dukkhaṁ nigacchati. (5)

281. Gūthakūpo yathā assa,
Sampuṇṇo gaṇavassiko.
Yo ca evarūpo assa,
Dubbisodho hi sāṅgaṇo. (6)

282. Yaṁ evarūpaṁ jānātha, bhikkhavo gehanissitaṁ.
Pāpicchaṁ pāpasaṅkappaṁ, pāpa-ācāragocaraṁ. (7)

283. Sabbe samaggā hutvāna, abhinibbajjiyātha[1] naṁ.
Kāraṇḍavaṁ[2] niddhamatha, kasambuṁ apakassatha[3]. (8)

284. Tato palāpe[4] vāhetha, assamaṇe samaṇamānine.
Niddhamitvāna pāpicche, pāpa-ācāragocare. (9)

285. Suddhā suddhehi saṁvāsaṁ, kappayavho patissatā.
Tato samaggā nipakā, dukkhassantaṁ karissathāti. (10)

Dhammacariyasuttaṁ[5] chaṭṭhaṁ.

7. Brāhmaṇadhammikasutta

Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho sambahulā Kosalakā brāhmaṇamahāsālā jiṇṇā vuḍḍhā mahallakā addhagatā vayo-anuppattā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te brāhmaṇamahāsālā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "sandissanti nu kho bho Gotama etarahi brāhmaṇā porāṇānaṁ brāhmaṇānaṁ brāhmaṇadhamme"ti. Na kho brāhmaṇā sandissanti etarahi brāhmaṇā porāṇānaṁ brāhmaṇānaṁ brāhmaṇadhammeti. Sādhu no bhavaṁ Gotamo porāṇānaṁ brāhmaṇānaṁ brāhmaṇadhammaṁ bhāsatu, sace bhoto Gotamassa agarūti. Tena hi brāhmaṇā suṇātha sādhukaṁ manasi karotha, bhāsissāmīti. "Evaṁ bho"ti kho te brāhmaṇamahāsālā Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

286. "Isayo pubbakā āsuṁ, saññatattā tapassino.
Pañca kāmaguṇe hitvā, attadatthamacārisuṁ. (1)

287. Na pasū brāhmaṇānā'suṁ, na hiraññaṁ na dhāniyaṁ.
Sajjhāyadhanadhaññāsuṁ, brahmaṁ nidhimapālayuṁ. (2)

---

1. Abhinibbajjayātha (Sī, I, Aṁ 3. 18)
2. Kāraṇḍaṁva (Syā, Ka) Aṁ 3. 17, 18 piṭṭhesu.
3. Avakassatha (Sī, Syā, Ka)
4. Palāse (Ka)
5. Kapilasuttaṁ (Ṭṭha)

288. Yaṁ nesaṁ pakataṁ āsi, dvārabhattaṁ upaṭṭhitaṁ.
Saddhāpakatamesānaṁ, dātave tadamaññisuṁ. (3)

289. Nānārattehi vatthehi, sayanehāvasathehi ca.
Phītā janapadā raṭṭhā, te namassiṁsu brāhmaṇe. (4)

290. Avajjhā brāhmaṇā āsuṁ, ajeyyā dhammarakkhitā.
Na ne koci nivāresi, kuladvāresu sabbaso. (5)

291. Aṭṭhacattālīsaṁ vassāni, (komāra) brahmacariyaṁ cariṁsu te.
Vijjācaraṇapariyeṭṭhiṁ, acaruṁ brāhmaṇā pure. (6)

292. Na brāhmaṇā aññamagamuṁ, napi bhariyaṁ kiṇiṁsu te.
Sampiyeneva saṁvāsaṁ, saṅgantvā samarocayuṁ. (7)

293. Aññatra tamhā samayā, utuveramaṇiṁ pati.
Antarā methunaṁ dhammaṁ, nāssu gacchanti brāhmaṇā. (8)

294. Brahmacariyañca sīlañca, ajjavaṁ maddavaṁ tapaṁ.
Soraccaṁ avihiṁsañca, khantiñcāpi avaṇṇayuṁ. (9)

295. Yo nesaṁ paramo āsi, brahmā daḷhaparakkamo.
Sa vāpi methunaṁ dhammaṁ, supinantepi nāgamā. (10)

296. Tassa vattamanusikkhantā, idheke viññujātikā.
Brahmacariyañca sīlañca, khantiñcāpi avaṇṇayuṁ. (11)

297. Taṇḍulaṁ sayanaṁ vatthaṁ, sappitelañca yāciya.
Dhammena samodhānetvā, tato yaññamakappayuṁ. (12)

298. Upaṭṭhitasmiṁ yaññasmiṁ, nāssu gāvo haniṁsu te.
Yathā mātā pitā bhātā, aññe vāpi ca ñātakā.
Gāvo no paramā mittā, yāsu jāyanti osadhā. (13)

299. Annadā baladā cetā, vaṇṇadā sukhadā tathā[1].
Etamatthavasaṁ ñatvā, nāssu gāvo haniṁsu te. (14)

---

1. Sukhadā ca tā (Ka)

300. Sukhumālā mahākāyā, vaṇṇavanto yasassino.
Brāhmaṇā sehi dhammehi, kiccākiccesu ussukā.
Yāva loke avattiṁsu, sukhamedhittha'yaṁ pajā. (15)

301. Tesaṁ āsi vipallāso, disvāna aṇuto aṇuṁ.
Rājino ca viyākāraṁ, nāriyo samalaṅkatā. (16)

302. Rathe cājaññasaṁyutte, sukate cittasibbane.
Nivesane nivese ca, vibhatte bhāgaso mite. (17)

303. Gomaṇḍalaparibyūḷhaṁ, nārīvaragaṇāyutaṁ.
Uḷāraṁ mānusaṁ bhogaṁ, abhijjhāyiṁsu brāhmaṇā. (18)

304. Te tattha mante ganthetvā, okkākaṁ tadupāgamuṁ.
Pahūtadhanadhaññosi, yajassu bahu te vittaṁ.
Yajassu bahu te dhanaṁ. (19)

305. Tato ca rājā saññatto, brāhmaṇehi rathesabho.
Assamedhaṁ purisamedhaṁ,
Sammāpāsaṁ vājapeyyaṁ niraggaḷaṁ.
Ete yāge yajitvāna, brāhmaṇāna'madā dhanaṁ. (20)

306. Gāvo sayanañca vatthañca, nāriyo samalaṅkatā.
Rathe cājaññasaṁyutte, sukate cittasibbane. (21)

307. Nivesanāni rammāni, suvibhattāni bhāgaso.
Nānādhaññassa pūretvā, brāhmaṇāna'madā dhanaṁ. (22)

308. Te ca tattha dhanaṁ laddhā, sannidhiṁ samarocayuṁ.
Tesaṁ icchāvatiṇṇānaṁ, bhiyyo taṇhā pavaḍḍhatha.
Te tattha mante ganthetvā, Okkākaṁ puna mupāgamuṁ. (23)

309. Yathā āpo ca pathavī ca, hiraññaṁ dhanadhāniyaṁ.
Evaṁ gāvo manussānaṁ, parikkhāro so hi pāṇinaṁ.
Yajassu bahu te vittaṁ, yajassu bahu te dhanaṁ. (24)

310. Tato ca rājā saññatto, brāhmaṇehi rathesabho.
Nekā satasahassiyo, gāvo yaññe aghātayi. (25)

311. Na pādā na visāṇena, nāssu hiṁsanti kenaci.
Gāvo eḷakasamānā, soratā kumbhadūhanā.
Tā visāṇe gahetvāna, rājā satthena ghātayi. (26)

312. Tato devā pitaro ca[1], indo asurarakkhasā.
Adhammo iti pakkanduṁ, yaṁ satthaṁ nipatī gave. (27)

313. Tayo rogā pure āsuṁ, icchā anasanaṁ jarā.
Pasūnañca samārambhā, aṭṭhānavutimāgamuṁ. (28)

314. Eso adhammo daṇḍānaṁ, okkanto purāṇo ahu.
Adūsikāyo haññanti, dhammā dhaṁsanti[2] yājakā. (29)

315. Evameso aṇudhammo, porāṇo viññugarahito.
Yattha edisakaṁ passati, yājakaṁ garahatī[3] jano. (30)

316. Evaṁ dhamme viyāpanne, vibhinnā suddavessikā.
Puthū vibhinnā khattiyā, patiṁ bhariyā'vamaññatha. (31)

317. Khattiyā brāhmabandhū ca, ye caññe gottarakkhitā.
Jātivādaṁ nirākatvā[4], kāmānaṁ vasamanvagun"ti. (32)

Evaṁ vutte te brāhmaṇamahāsālā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsake no bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupete saraṇaṁ gate"ti.

Brāhmaṇadhammikasuttaṁ sattamaṁ.

---

8. Dhamma (nāvā) sutta

318. Yasmā hi dhammaṁ puriso vijaññā,
Indaṁva naṁ devatā pūjayeyya.
So pūjito tasmi pasannacitto,
Bahussuto pātukaroti dhammaṁ. (1)

---

1. Tato ca devā pitaro (Sī, Syā) 2. Dhaṁsenti (Sī, I) 3. Garahī (Ka)
4. Niraṁkatvā (bahūsu) yathā anirākatajjhānoti. Khu 2. 179, 282 piṭṭhesupi.

319. Tadaṭṭhikatvāna nisamma dhīro,
Dhammānudhammaṁ paṭipajjamāno.
Viññū vibhāvī nipuṇo ca hoti,
Yo tādisaṁ bhajati appamatto. (2)

320. Khuddañca bālaṁ upasevamāno,
Anāgatatthañca usūyakañca.
Idheva dhammaṁ avibhāvayitvā,
Avitiṇṇakaṅkho maraṇaṁ upeti. (3)

321. Yathā naro āpaga'motaritvā,
Mahodakaṁ salilaṁ sīghasotaṁ.
So vuyhamāno anusotagāmī,
Kiṁ so pare sakkhati tārayetuṁ. (4)

322. Tatheva dhammaṁ avibhāvayitvā,
Bahussutānaṁ anisāmaya'tthaṁ.
Sayaṁ ajānaṁ avitiṇṇakaṅkho,
Kiṁ so pare sakkhati nijjhapetuṁ. (5)

323. Yathāpi nāvaṁ daḷhamāruhitvā,
Phiyena[1] rittena samaṅgibhūto.
So tāraye tattha bahūpi aññe,
Tatrūpayaññū kusalo mutīmā[2]. (6)

324. Evampi yo vedagu bhāvitatto,
Bahussuto hoti avedhadhammo.
So kho pare nijjhapaye pajānaṁ,
Sotāvadhānūpanisūpapanne. (7)

325. Tasmā have sappurisaṁ bhajetha,
Medhāvinañceva bahussutañca.
Aññāya atthaṁ paṭipajjamāno,
Viññātadhammo sa sukhaṁ[3] labhethāti. (8)

Nāvāsuttaṁ aṭṭhamaṁ.

---

1. Piyena (Sī, Syā) 2. Matīmā (Syā, Ka) 3. So sukhaṁ (Sī)

9. Kiṁsīlasutta

326. Kiṁsīlo kiṁsamācāro, kāni kammāni brūhayaṁ.
Naro sammā niviṭṭhassa, uttamatthañca pāpuṇe. (1)

327. Vuḍḍhāpacāyī anusūyako siyā,
Kālaññū[1] cassa garūnaṁ[2] dassanāya.
Dhammiṁ kathaṁ erayitaṁ khaṇaññū,
Suṇeyya sakkacca subhāsitāni. (2)

328. Kālena gacche garūnaṁ sakāsaṁ,
Thambhaṁ niraṁkatvā[3] nivātavutti.
Atthaṁ dhammaṁ saṁyamaṁ brahmacariyaṁ,
Anussare ceva samācare ca. (3)

329. Dhammārāmo dhammarato,
Dhamme ṭhito dhammavinicchayaññū.
Nevācare dhammasandosavādaṁ,
Tacchehi nīyetha subhāsitehi. (4)

330. Hassaṁ jappaṁ paridevaṁ padosaṁ,
Māyākataṁ kuhanaṁ giddhi mānaṁ.
Sārambhaṁ kakkasaṁ kasāvañca mucchaṁ[4],
Hitvā care vītamado ṭhitatto. (5)

331. Viññātasārāni subhāsitāni,
Sutañca viññātasamādhisāraṁ.
Na tassa paññā ca sutañca vaḍḍhati,
Yo sāhaso hoti naro pamatto. (6)

---

1. Kālaññu (Sī, Syā)
2. Garunaṁ (Sī)
3. Nirākatvā (?) Ni + ā + kara + tvā.
4. Sārambha kakkassa kasāva mucchaṁ (Syā, I)

332. Dhamme ca ye ariyapavedite ratā,
Anuttarā te vacasā manasā kammunā ca.
Te santisoraccasamādhisaṇṭhitā,
Sutassa paññāya ca sāramajjhagūti. (7)

Kiṁsīlasuttaṁ navamaṁ.

10. Uṭṭhānasutta

333. Uṭṭhahatha nisīdatha, ko attho supitena vo.
Āturānañhi kā niddā, sallaviddhāna ruppataṁ. (1)

334. Uṭṭhahatha nisīdatha, daḷhaṁ sikkhatha santiyā.
Mā vo pamatte viññāya,
Maccurājā amohayittha vasānuge. (2)

335. Yāya devā manussā ca, sitā tiṭṭhanti atthikā.
Tarathetaṁ visattikaṁ, khaṇo vo[1] mā upaccagā.
Khaṇātītā hi socanti, nirayamhi samappitā. (3)

336. Pamādo rajo pamādo, pamādānupatito rajo.
Appamādena vijjāya, abbahe[2] sallamattanoti. (4)

Uṭṭhānasuttaṁ dasamaṁ.

11. Rāhulasutta

337. Kacci abhiṇhasaṁvāsā, nāvajānāsi paṇḍitaṁ.
Ukkādhāro[3] manussānaṁ, kacci apacito tayā[4]. (1)

338. Nāhaṁ abhiṇhasaṁvāsā, avajānāmi paṇḍitaṁ.
Ukkādhāro manussānaṁ, niccaṁ apacito mayā. (2)

---

1. Khaṇo ve (I, Ka)
2. Abbūḷhe (Syā, I), abbuhe (Ka-Ṭṭha)
3. Okkādhāro (Syā, Ka)
4. Tava (Sī-Ṭṭha)

339. Pañca kāmaguṇe hitvā, piyarūpe manorame.
Saddhāya gharā nikkhamma, dukkhassantakaro bhava. (3)

340. Mitte bhajassu kalyāṇe, pantañca sayanāsanaṁ.
Vivittaṁ appanigghosaṁ, mattaññū hohi bhojane. (4)

341. Cīvare piṇḍapāte ca, paccaye sayanāsane.
Etesu taṇhaṁ mākāsi, mā lokaṁ punarāgami. (5)

342. Saṁvuto pātimokkhasmiṁ, indriyesu ca pañcasu.
Sati kāyagatā tyatthu, nibbidābahulo bhava. (6)

343. Nimittaṁ parivajjehi, subhaṁ rāgūpasañhitaṁ.
Asubhāya cittaṁ bhāvehi, ekaggaṁ susamāhitaṁ. (7)

344. Animittañca bhāvehi, mānānusaya'mujjaha.
Tato mānābhisamayā, upasanto carissasīti. (8)

Itthaṁ sudaṁ Bhagavā āyasmantaṁ Rāhulaṁ imāhi gāthāhi abhiṇhaṁ ovadatīti.

Rāhulasuttaṁ ekādasamaṁ.

---

12. Nigrodhakappa (Vaṅgīsa) sutta

Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Āḷaviyaṁ viharati Aggāḷave cetiye. Tena kho pana samayena āyasmato Vaṅgīsassa upajjhāyo Nigrodhakappo nāma thero Aggāḷave cetiye aciraparinibbuto hoti. Atha kho āyasmato Vaṅgīsassa rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi "parinibbuto nu kho me upajjhāyo, udāhu no parinibbuto"ti. Atha kho āyasmā Vaṅgīso sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Vaṅgīso Bhagavantaṁ etadavoca "idha mayhaṁ bhante rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi

'parinibbuto nu kho me upajjhāyo, udāhu no parinibbuto'ti". Atha kho āyasmā Vaṅgīso uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsi—

345. "Pucchāmi[1] Satthāramanomapaññaṁ,
Diṭṭheva dhamme yo vicikicchānaṁ chettā.
Aggāḷave kālamakāsi bhikkhu,
Ñāto yasassī abhinibbutatto. (1)

346. Nigrodhakappo iti tassa nāmaṁ,
Tayā kataṁ Bhagavā brāhmaṇassa.
So taṁ namassaṁ acari mutyapekkho,
Āraddhaviriyo daḷhadhammadassī. (2)

347. Taṁ sāvakaṁ sakya[2] mayampi sabbe,
Aññātumicchāma Samantacakkhu.
Samavaṭṭhitā no savanāya sotā,
Tuvaṁ no Satthā tvamanuttarosi. (3)

348. Chindeva no vicikicchaṁ brūhi metaṁ,
Parinibbutaṁ vedaya bhūripañña.
Majjheva[3] no bhāsa Samantacakkhu,
Sakkova devāna sahassanetto. (4)

349. Ye keci ganthā idha mohamaggā,
Aññāṇapakkhā vicikicchaṭhānā.
Tathāgataṁ patvā na te bhavanti,
Cakkhuṁ hi etaṁ paramaṁ narānaṁ. (5)

350. No ce hi jātu puriso kilese,
Vāto yathā abbhaghanaṁ vihāne.
Tamovassa nivuto sabbaloko,
Na jotimantopi narā tapeyyuṁ. (6)

1. Pucchāma (Sī, Syā, I) 2. Sakka (Sī, Syā, I) 3. Majjhe ca (Syā, Ka)

351. Dhīrā ca pajjotakarā bhavanti,
Taṁ taṁ ahaṁ vīra[1] tatheva maññe.
Vipassinaṁ jānamupāgamumhā[2],
Parisāsu no āvikarohi kappaṁ. (7)

352. Khippaṁ giraṁ eraya vaggu vagguṁ,
Haṁsova paggayha saṇikaṁ[3] nikūja.
Bindussarena suvikappitena,
Sabbeva te ujjugatā suṇoma. (8)

353. Pahīnajātimaraṇaṁ asesaṁ,
Niggayha dhonaṁ[4] vadessāmi dhammaṁ.
Na kāmakāro hi puthujjanānaṁ,
Saṅkheyyakāro ca[5] Tathāgatānaṁ. (9)

354. Sampannaveyyākaraṇaṁ tavedaṁ,
Samujjupaññassa[6] samuggahītaṁ.
Ayamañjalī pacchimo suppaṇāmito,
Mā mohayī jāna'manomapañña. (10)

355. Parovaraṁ[7] ariyadhammaṁ viditvā,
Mā mohayī jāna'manomavīra.
Vāriṁyathā ghammani ghammatatto,
Vācābhikaṅkhāmi sutaṁ pavassa[8]. (11)

356. Yadatthikaṁ[9] brahmacariyaṁ acarī,
Kappāyano kaccissa taṁ amoghaṁ.
Nibbāyi so ādu sa-upādiseso,
Yathā vimutto ahu taṁ suṇoma. (12)

---

1. Dhīra (Sī, Syā)
2. Jānamupagamamhā (Sī, Syā)
3. Saṇiṁ (Syā, I)
4. Dhotaṁ (Sī)
5. Saṅkheyyakārova (Ka)
6. Samujjapaññassa (Syā, Ka)
7. Varāvaraṁ (katthaci)
8. Sutassa vassa (Syā)
9. Yadatthiyaṁ (I), yadatthitaṁ (Ka)

357. Acchecchi[1] taṇhaṁ idha nāmarūpe, (Iti Bhagavā,)
Kaṇhassa[2] sotaṁ dīgharattānusayitaṁ.
Atāri jātiṁ maraṇaṁ asesaṁ,
Iccabravī Bhagavā pañcaseṭṭho. (13)

358. Esa sutvā pasīdāmi, vaco te isisattama.
Amoghaṁ kira me puṭṭhaṁ, na maṁ vañcesi brāhmaṇo. (14)

359. Yathā vādī tathā kārī, ahu Buddhassa sāvako.
Acchidā maccuno jālaṁ, tataṁ māyāvino daḷhaṁ. (15)

360. Addasā Bhagavā ādiṁ, upādānassa kappiyo.
Accagā vata kappāyano, maccudheyyaṁ suduttaran"ti. (16)

Nigrodhakappasuttaṁ dvādasamaṁ.

---

13. Sammāparibbājanīyasutta

361. Pucchāmi Muniṁ pahūtapaññaṁ,
Tiṇṇaṁ pāraṅgataṁ parinibbutaṁ ṭhitattaṁ.
Nikkhamma gharā panujja kāme,
Kathaṁ bhikkhu sammā so loke paribbajeyya. (1)

362. Yassa maṅgalā samūhatā, (Iti Bhagavā,)
Uppātā supinā ca lakkhaṇā ca.
So maṅgaladosavippahīno,
Sammā so loke paribbajeyya. (2)

363. Rāgaṁ vinayetha mānusesu,
Dibbesu kāmesu cāpi bhikkhu.
Atikkamma bhavaṁ samecca dhammaṁ,
Sammā so loke paribbajeyya. (3)

---

1. Achejji (Ka) 2. Taṇhāya (Ka)

364. Vipiṭṭhikatvāna pesuṇāni,
Kodhaṁ kadarīyaṁ jaheyya bhikkhu.
Anurodhavirodhavippahīno,
Sammā so loke paribbajeyya. (4)

365. Hitvāna piyañca appiyañca,
Anupādāya anissito kuhiñci.
Saṁyojaniyehi vippamutto,
Sammā so loke paribbajeyya. (5)

366. Na so upadhīsu sārameti,
Ādānesu vineyya chandarāgaṁ.
So anissito anaññaneyyo,
Sammā so loke paribbajeyya. (6)

367. Vacasā manasā ca kammunā ca,
Aviruddho sammā viditvā dhammaṁ.
Nibbānapadābhipatthayāno,
Sammā so loke paribbajeyya. (7)

368. Yo vandati manti nunnameyya[1],
Akkuṭṭhopi na sandhiyetha bhikkhu.
Laddhā parabhojanaṁ na majje,
Sammā so loke paribbajeyya. (8)

369. Lobhañca bhavañca vippahāya,
Virato chedanabandhanā ca[2] bhikkhu.
So tiṇṇakathaṁkatho visallo,
Sammā so loke paribbajeyya. (9)

370. Sāruppaṁ attano viditvā,
No ca bhikkhu hiṁseyya kañci loke.
Yathātathiyaṁ viditvā dhammaṁ,
Sammā so loke paribbajeyya. (10)

---

1. Nuṇṇameyya (bahūsu)
2. Chedanabandhanato (Sī, Syā)

371. Yassānusayā na santi keci,
Mūlā ca[1] akusalā samūhatāse.
So nirāso[2] anāsisāno[3],
Sammā so loke paribbajeyya. (11)

372. Āsavakhīṇo pahīnamāno,
Sabbaṁ rāgapathaṁ upātivatto.
Danto parinibbuto ṭhitatto,
Sammā so loke paribbajeyya. (12)

373. Saddho sutavā niyāmadassī,
Vaggagatesu na vaggasāri dhīro.
Lobhaṁ dosaṁ vineyya paṭighaṁ,
Sammā so loke paribbajeyya. (13)

374. Saṁsuddhajino vivaṭṭacchado,
Dhammesu vasī pāragū anejo.
Saṅkhāranirodhañāṇakusalo,
Sammā so loke paribbajeyya. (14)

375. Atītesu anāgatesu cāpi,
Kappātīto aticcasuddhipañño.
Sabbāyatanehi vippamutto,
Sammā so loke paribbajeyya. (15)

376. Aññāya padaṁ samecca dhammaṁ,
Vivaṭaṁ disvāna pahānamāsavānaṁ.
Sabbupadhīnaṁ parikkhayāno[4],
Sammā so loke paribbajeyya. (16)

---

1. Mūlā (Sī, Syā)
2. Nirāsayo (Sī), nirāsaso (Syā)
3. Anāsayāno (Sī, I), anāsasāno (Syā)
4. Parikkhayā (I)

377. Addhā hi Bhagavā tatheva etaṁ,
Yo so evaṁvihārī danto bhikkhu.
Sabbasaṁyojanayogavītivatto[1],
Sammā so loke paribbajeyyāti. (17)

Sammāparibbājanīyasuttaṁ terasamaṁ.

14. Dhammikasutta

Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Dhammiko upāsako pañcahi upāsakasatehi saddhiṁ yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Dhammiko upāsako Bhagavantaṁ gāthāhi ajjhabhāsi—

378. "Pucchāmi taṁ Gotama bhūripañña,
Kathaṁkaro sāvako sādhu hoti.
Yo vā agārā anagārameti,
Agārino vā panupāsakāse. (1)

379. Tuvañhi lokassa sadevakassa,
Gatiṁ pajānāsi parāyaṇañca.
Na catthi tulyo nipuṇatthadassī,
Tuvañhi Buddhaṁ pavaraṁ vadanti. (2)

380. Sabbaṁ tuvaṁ ñāṇamavecca dhammaṁ,
Pakāsesi satte anukampamāno.
Vivaṭṭacchadosi Samantacakkhu,
Virocasi vimalo sabbaloke. (3)

381. Āgañchi te santike nāgarājā,
Erāvaṇo nāma, "Jino"ti sutvā.
Sopi tayā mantayitvājjhagamā,
"Sādhū"ti sutvāna patītarūpo. (4)

1. Sabbasaṁyojaniye ca vītivatto (Sī, Syā, I)

382. Rājāpi taṁ Vessavaṇo Kuvero,
Upeti dhammaṁ paripucchamāno.
Tassāpi tvaṁ pucchito brūsi dhīra,
So cāpi sutvāna patītarūpo. (5)

383. Ye kecime titthiyā vādasīlā,
Ājīvakā vā yadi vā nigaṇṭhā.
Paññāya taṁ nātitaranti sabbe,
Ṭhito vajantaṁ viya sīghagāmiṁ. (6)

384. Ye kecime brāhmaṇā vādasīlā,
Vuddhā cāpi brāhmaṇā santi keci.
Sabbe tayi atthabaddhā bhavanti,
Ye cāpi aññe vādino maññamānā. (7)

385. Ayañhi dhammo nipuṇo sukho ca,
Yoyaṁ tayā Bhagavā suppavutto.
Tameva sabbepi[1] sussūsamānā,
Taṁ no vada pucchito Buddhaseṭṭha. (8)

386. Sabbepime bhikkhavo sannisinnā,
Upāsakā cāpi tatheva sotuṁ.
Suṇantu dhammaṁ vimalenānubuddhaṁ,
Subhāsitaṁ vāsavasseva devā. (9)

387. Suṇātha me bhikkhavo sāvayāmi vo,
Dhammaṁ dhutaṁ tañca carātha sabbe.
Iriyāpathaṁ pabbajitānulomikaṁ,
Sevetha naṁ atthadaso mutīmā. (10)

388. No ve vikāle vicareyya bhikkhu,
Gāme ca piṇḍāya careyya kāle.
Akālacāriṁ hi sajanti saṅgā,
Tasmā vikāle na caranti Buddhā. (11)

---

1. Sabbe mayaṁ (Syā)

389. Rūpā ca saddā ca rasā ca gandhā,
Phassā ca ye sammadayanti satte.
Etesu dhammesu vineyya chandaṁ,
Kālena so pavise pātarāsaṁ. (12)

390. Piṇḍañca bhikkhu samayena laddhā,
Eko paṭikkamma raho nisīde.
Ajjhattacintī na mano bahiddhā,
Nicchāraye saṅgahitattabhāvo. (13)

391. Sacepi so sallape sāvakena,
Aññena vā kenaci bhikkhunā vā.
Dhammaṁ paṇītaṁ ta'mudāhareyya,
Na pesuṇaṁ nopi parūpavādaṁ. (14)

392. Vādañhi eke paṭiseniyanti,
Na te pasaṁsāma parittapaññe.
Tato tato ne pasajanti saṅgā,
Cittañhi te tattha gamenti dūre. (15)

393. Piṇḍaṁ vihāraṁ sayanāsanañca,
Āpañca saṅghāṭirajūpavāhanaṁ.
Sutvāna dhammaṁ Sugatena desitaṁ,
Saṅkhāya seve varapaññasāvako. (16)

394. Tasmā hi piṇḍe sayanāsane ca,
Āpe ca saṅghāṭirajūpavāhane.
Etesu dhammesu anūpalitto,
Bhikkhu yathā pokkhare vāribindu. (17)

395. Gahaṭṭhavattaṁ pana vo vadāmi,
Yathākaro sāvako sādhu hoti.
Na hesa[1] labbhā sapariggahena,
Phassetuṁ yo kevalo bhikkhudhammo. (18)

1. Na heso (Sī)

396. Pāṇaṁ na hane[1] na ca ghātayeyya,
Na cānujaññā hanataṁ paresaṁ.
Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṁ,
Ye thāvarā ye ca tasā santi[2] loke. (19)

397. Tato adinnaṁ parivajjayeyya,
Kiñci kvaci sāvako bujjhamāno.
Na hāraye harataṁ nānujaññā,
Sabbaṁ adinnaṁ parivajjayeyya. (20)

398. Abrahmacariyaṁ parivajjayeyya,
Aṅgārakāsuṁ jalitaṁva viññū.
Asambhuṇanto pana brahmacariyaṁ,
Parassa dāraṁ na atikkameyya. (21)

399. Sabhaggato vā parisaggato vā,
Ekassa veko[3] na musā bhaṇeyya.
Na bhāṇaye bhaṇataṁ nānujaññā,
Sabbaṁ abhūtaṁ parivajjayeyya. (22)

400. Majjañca pānaṁ na samācareyya,
Dhammaṁ imaṁ rocaye yo gahaṭṭho.
Na pāyaye pivataṁ nānujaññā,
Ummādanantaṁ iti naṁ viditvā. (23)

401. Madā hi pāpāni karonti bālā,
Kārenti caññepi jane pamatte.
Etaṁ apuññāyatanaṁ vivajjaye,
Ummādanaṁ mohanaṁ bālakantaṁ. (24)

402. Pāṇaṁ na hane na cādinnamādiye,
Musā na bhāse na ca majjapo siyā.
Abrahmacariyā virameyya methunā,
Rattiṁ na bhuñjeyya vikālabhojanaṁ. (25)

---

1. Na hāne (Sī) 2. Tasanti (Sī, I) 3. Ceko (Sī, Syā)

403. Mālaṁ na dhāre na ca gandhamācare,
Mañce chamāyaṁ va sayetha santhate.
Etaṁ hi aṭṭhaṅgikamāhuposathaṁ,
Buddhena dukkhantagunā pakāsitaṁ. (26)

404. Tato ca pakkhassupavassuposathaṁ,
Cātuddasiṁ pañcadasiñca aṭṭhamiṁ.
Pāṭihāriyapakkhañca pasannamānaso,
Aṭṭhaṅgupetaṁ susamattarūpaṁ. (27)

405. Tato ca pāto upavutthuposatho,
Annena pānena ca bhikkhusaṁghaṁ.
Pasannacitto anumodamāno,
Yathārahaṁ saṁvibhajetha viññū. (28)

406. Dhammena mātāpitaro bhareyya,
Payojaye dhammikaṁ so vaṇijjaṁ.
Etaṁ gihī vattaya'mappamatto,
Sayampabhe nāma upeti deve"ti. (29)

Dhammikasuttaṁ cuddasamaṁ.

Cūḷavaggo dutiyo.

Tassuddānaṁ

Ratanāmagandho Hiri ca, Maṅgalaṁ Sūcilomena.
Dhammacariyañca Brāhmaṇo[1], Nāvā Kiṁsīlamuṭṭhānaṁ.
Rāhulo puna Kappo ca, Paribbājaniyaṁ tathā.
Dhammikañca viduno āhu, Cūḷavagganti cuddasāti.

---

1. Kapilo brāhmaṇopi ca (Syā, Ka)

3. Mahāvagga

1. Pabbajjāsutta

407. Pabbajjaṁ kittayissāmi, yathā pabbaji cakkhumā.
Yathā vīmaṁsamāno so, pabbajjaṁ samarocayi. (1)

408. Sambādhoyaṁ gharāvāso, rajassāyatanaṁ iti.
Abbhokāsova pabbajjā, iti disvāna pabbaji. (2)

409. Pabbajitvāna kāyena, pāpakammaṁ vivajjayi.
Vacīduccaritaṁ hitvā, ājīvaṁ parisodhayi. (3)

410. Agamā Rājagahaṁ Buddho, Magadhānaṁ giribbajaṁ.
Piṇḍāya abhihāresi, ākiṇṇavaralakkhaṇo. (4)

411. Tamaddasā Bimbisāro, pāsādasmiṁ patiṭṭhito.
Disvā lakkhaṇasampannaṁ, imamatthaṁ abhāsatha. (5)

412. Imaṁ bhonto nisāmetha, abhirūpo brahā suci.
Caraṇena ca sampanno, yugamattañca pekkhati. (6)

413. Okkhittacakkhu satimā, nāyaṁ nīcakulāmiva.
Rājadūtābhidhāvantu, kuhiṁ bhikkhu gamissati. (7)

414. Te pesitā rājadūtā, piṭṭhito anubandhisuṁ.
Kuhiṁ gamissati bhikkhu, kattha vāso bhavissati. (8)

415. Sapadānaṁ caramāno, guttadvāro susaṁvuto.
Khippaṁ pattaṁ apūresi, sampajāno paṭissato. (9)

416. Piṇḍacāraṁ caritvāna, nikkhamma nagarā Muni.
Paṇḍavaṁ abhihāresi, ettha vāso bhavissati. (10)

417. Disvāna vāsūpagataṁ, tayo[1] dūtā upāvisuṁ.
Tesu ekova[2] āgantvā, rājino paṭivedayi. (11)

---

1. Tato (Sī, I)

2. Eko ca dūto (Sī, Syā, I)

418. Esa bhikkhu mahārāja, Paṇḍavassa puratthato[1].
Nisinno byagghusabhova, sīhova girigabbhare. (12)

419. Sutvāna dūtavacanaṁ, bhaddayānena khattiyo.
Taramānarūpo niyyāsi, yena Paṇḍavapabbato. (13)

420. Sa yānabhūmiṁ yāyitvā, yānā oruyha khattiyo.
Pattiko upasaṅkamma, āsajja naṁ upāvisi. (14)

421. Nisajja rājā sammodi, kathaṁ sāraṇīyaṁ tato.
Kathaṁ so vītisāretvā, imamatthaṁ abhāsatha. (15)

422. Yuvā ca daharo cāsi, paṭhamuppattiko[2] susu.
Vaṇṇārohena sampanno, jātimā viya khattiyo. (16)

423. Sobhayanto anīkaggaṁ, nāgasaṁghapurakkhato.
Dadāmi bhoge bhuñjassu, jātiṁ akkhāhi pucchito. (17)

424. Ujuṁ janapado rāja, Himavantassa passato.
Dhanaviriyena sampanno, Kosalesu[3] niketino. (18)

425. Ādiccā[4] nāma gottena, Sākiyā[5] nāma jātiyā.
Tamhā kulā pabbajitomhi, na kāme abhipatthayaṁ. (19)

426. Kāmesvādīnavaṁ disvā, nekkhammaṁ daṭṭhu khemato.
Padhānāya gamissāmi, ettha me rañjatī manoti. (20)

Pabbajjāsuttaṁ paṭhamaṁ.

---

2. Padhānasutta

427. Taṁ maṁ padhānapahitattaṁ, nadiṁ Nerañjaraṁ pati.
Viparakkamma jhāyantaṁ, yogakkhemassa pattiyā. (1)

428. Namucī karuṇaṁ vācaṁ, bhāsamāno upāgami.
Kiso tvamasi dubbaṇṇo, santike maraṇaṁ tava. (2)

---

1. Purakkhato (Syā, Ka)
2. Paṭhamuppattiyā (Sī), paṭhamuppattito (Syā)
3. Kosalassa (Syā, Ka)
4. Ādicco (Ka)
5. Sākiyo (Ka)

429. Sahassabhāgo maraṇassa, ekaṁso tava jīvitaṁ.
Jīva bho jīvitaṁ seyyo, jīvaṁ puññāni kāhasi. (3)

430. Carato ca te brahmacariyaṁ, aggihuttañca jūhato.
Pahūtaṁ cīyate puññaṁ, kiṁ padhānena kāhasi. (4)

431. Duggo maggo padhānāya, dukkaro durabhisambhavo.
Imā gāthā bhaṇaṁ māro, aṭṭhā Buddhassa santike. (5)

432. Taṁ tathāvādinaṁ māraṁ, Bhagavā etadabravi.
Pamattabandhu pāpima, yenatthena[1] idhāgato. (6)

433. Aṇumattopi[2] puññena, attho mayhaṁ na vijjati.
Yesañca attho puññena, te māro vattumarahati. (7)

434. Atthi saddhā tathā[3] viriyaṁ, paññā ca mama vijjati.
Evaṁ maṁ pahitattampi, kiṁ jīvamanupucchasi. (8)

435. Nadīnamapi sotāni, ayaṁ vāto visosaye.
Kiñca me pahitattassa, lohitaṁ nupasussaye. (9)

436. Lohite sussamānamhi, pittaṁ semhañca sussati.
Maṁsesu khīyamānesu, bhiyyo cittaṁ pasīdati.
Bhiyyo sati ca paññā ca, samādhi mama tiṭṭhati. (10)

437. Tassa mevaṁ viharato, pattassuttamavedanaṁ.
Kāmesu[4] nāpekkhate cittaṁ, passa sattassa suddhataṁ. (11)

438. * Kāmā te paṭhamā senā, dutiyā arati vuccati.
Tatiyā khuppipāsā te, catutthī taṇhā pavuccati. (12)

439. Pañcamaṁ[5] thinamiddhaṁ te, chaṭṭhā bhīrū pavuccati.
Sattamī vicikicchā te, makkho thambho te aṭṭhamo. (13)

440. Lābho siloko sakkāro,
Micchāladdho ca yo yaso.
Yo cattānaṁ samukkaṁse, pare ca avajānati. (14)

---

1. Senatthena (?), attano atthena (Ṭṭha - saṁvaṇṇanā) 2. Aṇumattenapi (Sī, Syā)
3. Tato (Sī, I), tapo (Syā, Ka) 4. Kāme (Sī, Syā) 5. Pañcamī (Sī, I)
* Khu 7. 73; Khu 8. 114 piṭṭhesupi.

441. Esā namuci te senā, kaṇhassābhippahārinī.
Na naṁ asūro jināti, jetvā ca labhate sukhaṁ. (15)

442. Esa muñjaṁ parihare, dhiratthu mama[1] jīvitaṁ.
Saṅgāme me mataṁ seyyo, yañce jīve parājito. (16)

443. Pagāḷhettha na dissanti, eke samaṇabrāhmaṇā.
Tañca maggaṁ na jānanti, yena gacchanti subbatā. (17)

444. Samantā dhajiniṁ disvā, yuttaṁ māraṁ savāhanaṁ.
Yuddhāya paccuggacchāmi, mā maṁ ṭhānā acāvayi. (18)

445. Yaṁ te taṁ nappasahati, senaṁ loko sadevako.
Taṁ te paññāya bhecchāmi[2], āmaṁ pattaṁva asmanā[3]. (19)

446. Vasīkaritvā[4] saṅkappaṁ, satiñca sūpatiṭṭhitaṁ.
Raṭṭhā raṭṭhaṁ vicarissaṁ, sāvake vinayaṁ puthū. (20)

447. Te appamattā pahitattā, mama sāsanakārakā.
Akāmassa[5] te gamissanti, yattha gantvā na socare. (21)

448. Satta vassāni Bhagavantaṁ, anubandhiṁ padāpadaṁ.
Otāraṁ nādhigacchissaṁ, Sambuddhassa satīmato. (22)

449. Medavaṇṇaṁva pāsāṇaṁ, vāyaso anupariyagā.
Apettha muduṁ[6] vindema, api assādanā siyā. (23)

450. Aladdhā tattha assādaṁ, vāyase'tto apakkami.
Kākova selamāsajja, nibbijjā'pema Gotamaṁ. (24)

451. Tassa sokaparetassa, vīṇā kacchā abhassatha.
Tato so dummano yakkho, tatthevantaradhāyathāti. (25)

Padhānasuttaṁ dutiyaṁ.

---

1. Idha (Ka)
2. Gacchāmi (Sī), vecchāmi (Syā), vajjhāmi (Ka)
3. Pakkaṁva amhanā (Ka)
4. Vasiṁ karitvā (bahūsu)
5. Akāmā (Ka)
6. Mudu (Sī)

3. Subhāsitasutta

Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhadante"ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

Catūhi bhikkhave aṅgehi samannāgatā vācā subhāsitā hoti na dubbhāsitā anavajjā ca ananuvajjā ca viññūnaṁ. Katamehi catūhi? Idha bhikkhave bhikkhu subhāsitaṁyeva bhāsati no dubbhāsitaṁ, dhammaṁyeva bhāsati no adhammaṁ, piyaṁyeva bhāsati no appiyaṁ, saccaṁyeva bhāsati no alikaṁ. Imehi kho bhikkhave catūhi aṅgehi samannāgatā vācā subhāsitā hoti no dubbhāsitā anavajjā ca ananuvajjā ca viññūnanti. Idamavoca Bhagavā, idaṁ vatvāna Sugato, athāparaṁ etadavoca Satthā—

452. * "Subhāsitaṁ uttamamāhu santo,
Dhammaṁ bhaṇe nādhammaṁ taṁ dutiyaṁ.
Piyaṁ bhaṇe nāppiyaṁ taṁ tatiyaṁ,
Saccaṁ bhaṇe nālikaṁ taṁ catutthan"ti. (1)

Atha kho āyasmā Vaṅgīso uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā Bhagavantaṁ etadavoca "paṭibhāti maṁ Bhagavā, paṭibhāti maṁ Sugatā"ti. "Paṭibhātu taṁ Vaṅgīsā"ti Bhagavā avoca. Atha kho āyasmā Vaṅgīso Bhagavantaṁ sammukhā sāruppāhi gāthāhi abhitthavi—

453. * "Tameva vācaṁ bhāseyya, yāya'ttānaṁ na tāpaye.
Pare ca na vihiṁseyya, sā ve vācā subhāsitā. (2)

454. * Piyavācameva bhāseyya, yā vācā paṭinanditā.
Yaṁ anādāya pāpāni, paresaṁ bhāsate piyaṁ. (3)

455. * Saccaṁ ve amatā vācā, esa dhammo sanantano.
Sacce atthe ca dhamme ca, ahu santo patiṭṭhitā. (4)

---

* Saṁ 1. 190 piṭṭhādīsu.

456. Yaṁ Buddho bhāsati vācaṁ, khemaṁ nibbānapattiyā.
Dukkhassantakiriyāya, sā ve vācānamuttamā”ti. (5)

Subhāsitasuttaṁ tatiyaṁ.

---

4. Pūraḷāsa (Sundarikabhāradvāja) sutta

Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu viharati Sundarikāya nadiyā tīre. Tena kho pana samayena Sundarikabhāradvājo brāhmaṇo Sundarikāya nadiyā tīre aggiṁ juhati, aggihuttaṁ paricarati. Atha kho Sundarikabhāradvājo brāhmaṇo aggiṁ juhitvā aggihuttaṁ paricaritvā uṭṭhāyāsanā samantā catuddisā anuvilokesi “ko nu kho imaṁ habyasesaṁ bhuñjeyyā”ti. Addasā kho Sundarikabhāradvājo brāhmaṇo Bhagavantaṁ avidūre aññatarasmiṁ rukkhamūle sasīsaṁ pārutaṁ nisinnaṁ, disvāna vāmena hatthena habyasesaṁ gahetvā dakkhiṇena hatthena kamaṇḍaluṁ gahetvā yena Bhagavā tenupasaṅkami.

Atha kho Bhagavā Sundarikabhāradvājassa brāhmaṇassa padasaddena sīsaṁ vivari. Atha kho Sundarikabhāradvājo brāhmaṇo “muṇḍo ayaṁ bhavaṁ, muṇḍako ayaṁ bhavan”ti tatova puna nivattitukāmo ahosi. Atha kho Sundarikabhāradvājassa brāhmaṇassa etadahosi “muṇḍāpi hi idhekacce brāhmaṇā bhavanti, yaṁnūnāhaṁ upasaṅkamitvā jātiṁ puccheyyan”ti. Atha kho Sundarikabhāradvājo brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ etadavoca “kiṁjacco bhavan”ti.

Atha kho Bhagavā Sundarikabhāradvājaṁ brāhmaṇaṁ gāthāhi ajjhabhāsi—

457. Na brāhmaṇo no’mhi na rājaputto,
Na vessāyano uda koci no’mhi.
Gottaṁ pariññāya puthujjanānaṁ,
Akiñcano manta carāmi loke. (1)

458. Saṅghāṭivāsī agaho[1] carāmi,
Nivuttakeso abhinibbutatto.
Alippamāno idha māṇavehi,
Akallaṁ maṁ brāhmaṇa pucchasi gottapañhaṁ. (2)

459. Pucchanti ve bho brāhmaṇā brāhmaṇebhi saha "brāhmaṇo no bhavaṁ"ti. (3)

460. Brāhmaṇo hi ce tvaṁ brūsi, mañca brūsi abrāhmaṇaṁ.
Taṁ taṁ sāvittiṁ pucchāmi, tipadaṁ catuvīsatakkharaṁ. (4)

461. Kiṁ nissitā isayo manujā,
Khattiyā brāhmaṇā[2] devatānaṁ,
Yaññamakappayiṁsu puthū idha loke[3]. (5)

462. Yadantagū vedagū yaññakāle,
Yassāhutiṁ labhe tassijjheti brūmi. (6)

463. Addhā hi tassa hutamijjhe, (Iti brāhmaṇo,)
Yaṁ tādisaṁ vedagumaddasāma.
Tumhādisānañhi adassanena,
Añño jano bhuñjati pūraḷāsaṁ. (7)

464. Tasmātiha tvaṁ brāhmaṇa atthena,
Atthiko upasaṅkamma puccha.
Santaṁ vidhūmaṁ anīghaṁ nirāsaṁ,
Appevidha abhivinde sumedhaṁ. (8)

465. Yaññe ratohaṁ bho Gotama,
Yaññaṁ yiṭṭhukāmo nāhaṁ pajānāmi.
Anusāsatu maṁ bhavaṁ,
Yattha hutaṁ ijjhate brūhi me'taṁ. (9)

Tena hi tvaṁ brāhmaṇa odahassu sotaṁ, dhammaṁ te desessāmi—

1. Agiho (Ka-Sī, I), ageho (katthaci)
2. Paṭhamapādanto.
3. Dutiyapādanto (Sī)

466. Mā jātiṁ pucchī caraṇañca puccha,
Kaṭṭhā have jāyati jātavedo.
Nīcākulīnopi munī dhitīmā,
Ājāniyo hoti hirīnisedho. (10)

467. * Saccena danto damasā upeto,
Vedantagū vūsitabrahmacariyo.
Kālena tamhi habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho[1] yajetha. (11)

468. Ye kāme hitvā agahā caranti,
Susaññatattā tasaraṁva ujjuṁ.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (12)

469. Ye vītarāgā susamāhitindriyā,
Candova rāhuggahaṇā pamuttā.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (13)

470. Asajjamānā vicaranti loke,
Sadā satā hitvā mamāyitāni.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (14)

471. Yo kāme hitvā abhibhuyyacārī,
Yo vedi jātīmaraṇassa antaṁ.
Parinibbuto udakarahadova sīto,
Tathāgato arahati pūraḷāsaṁ. (15)

472. Samo samehi visamehi dūre,
Tathāgato hoti anantapañño.
Anupalitto idha vā huraṁ vā,
Tathāgato arahati pūraḷāsaṁ. (16)

---

1. Puññapekho (Sī, I)

* Saṁ 1. 170 piṭṭhepi.

473. Yamhi na māyā vasati na māno,
Yo vītalobho amamo nirāso.
Paṇunnakodho abhinibbutatto,
Yo brāhmaṇo sokamalaṁ ahāsi.
Tathāgato arahati pūraḷāsaṁ. (17)

474. Nivesanaṁ yo manaso ahāsi,
Pariggahā yassa na santi keci.
Anupādiyāno idha vā huraṁ vā,
Tathāgato arahati pūraḷāsaṁ. (18)

475. Samāhito yo udatāri oghaṁ,
Dhammaṁ caññāsi paramāya diṭṭhiyā.
Khīṇāsavo antimadehadhārī,
Tathāgato arahati pūraḷāsaṁ. (19)

476. Bhavāsavā yassa vacī kharā ca,
Vidhūpitā atthagatā na santi.
Sa vedagū sabbadhi vippamutto,
Tathāgato arahati pūraḷāsaṁ. (20)

477. Saṅgātigo yassa na santi saṅgā,
Yo mānasattesu amānasatto.
Dukkhaṁ pariññāya sakhettavatthuṁ,
Tathāgato arahati pūraḷāsaṁ. (21)

478. Āsaṁ anissāya vivekadassī,
Paravediyaṁ diṭṭhimupātivatto.
Ārammaṇā yassa na santi keci,
Tathāgato arahati pūraḷāsaṁ. (22)

479. Paroparā[1] yassa samecca dhammā,
Vidhūpitā atthagatā na santi.
Santo upādānakhaye vimutto,
Tathāgato arahati pūraḷāsaṁ. (23)

---

1. Parovarā (Sī, I)

480. Saṁyojanaṁjātikhayantadassī,
Yo'pānudi rāgapathaṁ asesaṁ.
Suddho nidoso vimalo akāco[1],
Tathāgato arahati pūraḷāsaṁ. (24)

481. Yo attano attānaṁ[2] nānupassati,
Samāhito ujjugato ṭhitatto.
Sa ve anejo akhilo akaṅkho,
Tathāgato arahati pūraḷāsaṁ. (25)

482. Mohantarā yassa na santi keci,
Sabbesu dhammesu ca ñāṇadassī.
Sarīrañca antimaṁ dhāreti,
Patto ca sambodhimanuttaraṁ sivaṁ.
Ettāvatā yakkhassa suddhi,
Tathāgato arahati pūraḷāsaṁ. (26)

483. Hutañca[3] mayhaṁ hutamatthu saccaṁ,
Yaṁ tādisaṁ vedagunaṁ alatthaṁ.
Brahmā hi sakkhi paṭigaṇhātu me Bhagavā,
Bhuñjatu me Bhagavā pūraḷāsaṁ. (27)

484. * Gāthābhigītaṁ me abhojaneyyaṁ,
Sampassataṁ brāhmaṇa nesa dhammo.
Gāthā bhigītaṁ panudanti Buddhā,
Dhamme satī brāhmaṇa vuttiresā. (28)

485. * Aññena ca kevalinaṁ Mahesiṁ,
Khīṇāsavaṁ kukkuccavūpasantaṁ.
Annena pānena upaṭṭhahassu,
Khettaṁ hi taṁ puññapekkhassa hoti. (29)

---

1. Akāmo (Sī, Syā)
2. Attanāttānaṁ (Sī, Syā)
3. Huttañca (Sī, Ka)
* Heṭṭhā 292; Saṁ 1. 175 piṭṭhesupi.

486. Sādhāhaṁ Bhagavā tathā vijaññaṁ,
Yo dakkhiṇaṁ bhuñjeyya mādisassa.
Yaṁ yaññakāle pariyesamāno,
Pappuyya tava sāsanaṁ. (30)

487. Sārambhā yassa vigatā, cittaṁ yassa anāvilaṁ.
Vippamutto ca kāmehi, thinaṁ yassa panūditaṁ. (31)

488. Sīmantānaṁ vinetāraṁ, jātimaraṇakovidaṁ.
Muniṁ moneyyasampannaṁ, tādisaṁ yaññamāgataṁ. (32)

489. Bhakuṭiṁ[1] vinayitvāna, pañjalikā namassatha.
Pūjetha annapānena, evaṁ ijjhanti dakkhiṇā. (33)

490. Buddho bhavaṁ arahati pūraḷāsaṁ, puññakhettamanuttaraṁ.
Āyāgo sabbalokassa, bhoto dinnaṁ mahapphalanti. (34)

Atha kho Sundarikabhāradvājo brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti. Evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca. Labheyyāhaṁ bhoto Gotamassa santike pabbajjaṁ, labheyyaṁ upasampadan"ti. Alattha kho Sundarikabhāradvājo brāhmaṇo -pa- arahataṁ ahosīti.

Sundarikabhāradvājasuttaṁ catutthaṁ.

---

5. Māghasutta

Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Gijjhakūṭe pabbate. Atha kho Māgho māṇavo yena Bhagavā tenupasaṅkami,

1. Bhūkuṭiṁ (Ka-Sī), bhākuṭiṁ (Ka-Sī, Ma 1. 176)

upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Māgho māṇavo Bhagavantaṁ etadavoca—

Ahaṁ hi bho Gotama dāyako dānapati vadaññū yācayogo dhammena bhoge pariyesāmi, dhammena bhoge pariyesitvā dhammaladdhehi bhogehi dhammādhigatehi ekassapi dadāmi dvinnampi tiṇṇampi catunnampi pañcannampi channampi sattannampi aṭṭhannampi navannampi dasannampi dadāmi, vīsāyapi tiṁsāyapi cattālīsāyapi paññāsāyapi dadāmi, satassapi dadāmi bhiyyopi dadāmi. Kaccāhaṁ bho Gotama evaṁ dadanto evaṁ yajanto bahuṁ puññaṁ pasavāmīti.

Taggha tvaṁ māṇava evaṁ dadanto evaṁ yajanto bahuṁ puññaṁ pasavasi, yo kho māṇava dāyako dānapati vadaññū yācayogo dhammena bhoge pariyesati, dhammena bhoge pariyesitvā dhammaladdhehi bhogehi dhammādhigatehi ekassapi dadāti -pa- satassapi dadāti bhiyyopi dadāti, bahuṁ so puññaṁ pasavatīti. Atha kho Māgho māṇavo Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsi—

491. Pucchāmahaṁ Gotamaṁ vadaññuṁ, (Iti Māgho māṇavo,)
Kāsāyavāsiṁ agahaṁ[1] carantaṁ,
Yo yācayogo dānapati[2] gahaṭṭho.
Puññatthiko yajati puññapekkho[3],
Dadaṁ paresaṁ idha annapānaṁ.
Kathaṁ hutaṁ yajamānassa sujjhe. (1)

492. Yo yācayogo dānapati gahaṭṭho, (Māghāti Bhagavā,)
Puññatthiko yajati puññapekkho,
Dadaṁ paresaṁ idha annapānaṁ.
Ārādhaye dakkhiṇeyyebhi tādi. (2)

---

1. Agihaṁ (Sī), agehaṁ (I) 2. Dānapatī (Sī, Syā, I) 3. Puññapekho (Sī, I, Ka)

493. Yo yācayogo dānapati gahaṭṭho, (Iti Māgho māṇavo,)
Puññatthiko yajati puññapekkho,
Dadaṁ paresaṁ idha annapānaṁ.
Akkhāhi me Bhagavā dakkhiṇeyye. (3)

494. Ye ve asattā[1] vicaranti loke,
Akiñcanā kevalino yatattā.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (4)

495. Ye sabbasaṁyojanabandhanacchidā,
Dantā vimuttā anīghā nirāsā.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (5)

496. Ye sabbasaṁyojanavippamuttā,
Dantā vimuttā anīghā nirāsā.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (6)

497. Rāgañca dosañca pahāya mohaṁ,
Khīṇāsavā vūsitabrahmacariyā.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (7)

498. Yesu na māyā vasati na māno,
Khīṇāsavā vūsitabrahmacariyā.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (8)

---

1. Alaggā (Syā)

499. Ye vītalobhā amamā nirāsā,
Khīṇāsavā vūsitabrahmacariyā.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (9)

500. Ye ve na taṇhāsu upātipannā,
Vitareyya oghaṁ amamā caranti.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (10)

501. Yesaṁ taṇhā natthi kuhiñci loke,
Bhavābhavāya idha vā huraṁ vā.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (11)

502. Ye kāme hitvā agahā caranti,
Susaññatattā tasaraṁva ujjuṁ.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (12)

503. Ye vītarāgā susamāhitindriyā,
Candova rāhuggahaṇā pamuttā.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (13)

504. Samitāvino vītarāgā akopā,
Yesaṁ gatī natthidha vippahāya.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (14)

505. Jahitvā jātimaraṇaṁ asesaṁ,
Kathaṁkathiṁ sabbamupātivattā.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (15)

506. Ye attadīpā vicaranti loke,
Akiñcanā sabbadhi vippamuttā.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (16)

507. Ye hettha jānanti yathā tathā idaṁ,
Ayamantimā natthi punabbhavoti.
Kālena tesu habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (17)

508. Yo vedagū jhānarato satīmā,
Sambodhipatto saraṇaṁ bahūnaṁ.
Kālena tamhi habyaṁ pavecche,
Yo brāhmaṇo puññapekkho yajetha. (18)

509. Addhā amoghā mama pucchanā ahu,
Akkhāsi me Bhagavā dakkhiṇeyye.
Tvañhettha jānāsi yathā tathā idaṁ,
Tathā hi te vidito esa dhammo. (19)

510. Yo yācayogo dānapati gahaṭṭho, (Iti Māgho māṇavo,)
Puññatthiko yajati puññapekkho.
Dadaṁ paresaṁ idha annapānaṁ,
Akkhāhi me Bhagavā yaññasampadaṁ. (20)

511. Yajassu yajamāno Māghāti Bhagavā,
Sabbattha ca vippasādehi cittaṁ.
Ārammaṇaṁ yajamānassa yañño,
Ettha patiṭṭhāya jahāti dosaṁ. (21)

512. So vītarāgo pavineyya dosaṁ,
Mettaṁ cittaṁ bhāvayamappamāṇaṁ.
Rattindivaṁ satatamappamatto,
Sabbā disā pharati appamaññaṁ. (22)

513. Ko sujjhati muccati bajjhatī ca,
Kenattanā gacchati[1] brahmalokaṁ.
Ajānato me Muni brūhi puṭṭho,
Bhagavā hi me sakkhi brahmajjadiṭṭho.
Tuvaṁ hi no brahmasamosi saccaṁ,
Kathaṁ upapajjati brahmalokaṁ jutima. (23)

514. Yo yajati tividhaṁ yaññasampadaṁ, (Māghāti Bhagavā,)
Ārādhaye dakkhiṇeyyebhi tādi.
Evaṁ yajitvā sammā yācayogo,
Upapajjati brahmalokanti brūmīti. (24)

Evaṁ vutte Māgho māṇavo Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bho Gotama -pa- 'ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan'ti".

Māghasuttaṁ pañcamaṁ.

6. Sabhiyasutta

Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena Sabhiyassa paribbājakassa purāṇasālohitāya devatāya pañhā uddiṭṭhā honti "yo te Sabhiya samaṇo vā brāhmaṇo vā ime pañhe puṭṭho byākaroti, tassa santike brahmacariyaṁ careyyāsī"ti.

Atha kho Sabhiyo paribbājako tassā devatāya santike te pañhe uggahetvā ye te samaṇabrāhmaṇā saṅghino gaṇino gaṇācariyā ñātā yasassino titthakarā sādhusammatā bahujanassa. Seyyathidaṁ, * Pūraṇo Kassapo, Makkhaligosālo, Ajito Kesakambalo, Pakudho[2] Kaccāno, Sañcayo[3] Belaṭṭhaputto[4], Nigaṇṭho Nāṭaputto[5], te upasaṅkamitvā te pañhe pucchati. Te

1. Kenatthenā gacchati (Ka)
2. Kakudho (Sī), pakuddho (Syā, Kaṁ)
3. Sañjayo (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Bellaṭṭhiputto (Sī, I), Veḷaṭṭhaputto (Syā)
5. Nātaputto (Sī, I)

* Dī 1. 48 piṭṭhādīsu vitthāro.

Sabhiyena paribbājakena pañhe puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā kopañca dosañca appaccayañca pātukaronti. Api ca Sabhiyaṁyeva paribbājakaṁ paṭipucchanti.

Atha kho Sabhiyassa paribbājakassa etadahosi "ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā saṅghino gaṇino gaṇācariyā ñātā yasassino titthakarā sādhusammatā bahujanassa. Seyyathidaṁ, Pūraṇo Kassapo -pa- Nigaṇṭho Nāṭaputto, te mayā pañhe puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā kopañca dosañca appaccayañca pātukaronti. Api ca maññevettha paṭipucchanti. Yaṁnūnāhaṁ hīnāyāvattitvā kāme paribhuñjeyyan"ti.

Atha kho Sabhiyassa paribbājakassa etadahosi "ayampi kho samaṇo Gotamo saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa, yaṁnūnāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ upasaṅkamitvā ime pañhe puccheyyan"ti.

Atha kho Sabhiyassa paribbājakassa etadahosi "yepi kho te[1] bhonto samaṇabrāhmaṇā jiṇṇā vuḍḍhā mahallakā addhagatā vayo-anuppattā therā rattaññū cirapabbajitā saṅghino gaṇino gaṇācariyā ñātā yasassino titthakarā sādhusammatā bahujanassa. Seyyathidaṁ, Pūraṇo Kassapo -pa- Nigaṇṭho Nāṭaputto, tepi mayā pañhe puṭṭhā na sampāyanti, asampāyantā kopañca dosañca appaccayañca pātukaronti. Api ca maññevettha paṭipucchanti. Kiṁ pana me samaṇo Gotamo ime pañhe puṭṭho byākarissati, samaṇo hi Gotamo daharo ceva jātiyā, navo ca pabbajjāyāti.

Atha kho Sabhiyassa paribbājakassa etadahosi "samaṇo kho[2] "daharoti na uññātabbo na paribhotabbo. Daharopi cesa samaṇo Gotamo mahiddhiko hoti mahānubhāvo, yaṁnūnāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ upasaṅkamitvā ime pañhe puccheyyan"ti.

Atha kho Sabhiyo paribbājako yena Rājagahaṁ tena cārikaṁ pakkāmi, anupubbena cārikaṁ caramāno yena Rājagahaṁ Veḷuvanaṁ kalandakanivāpo, yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā

---

1. Ye kho te (Syā), yaṁ kho te (Ka)
2. Samaṇo kho Gotamo (Syā, Ka)

saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Sabhiyo paribbājako Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsi—

515. Kaṅkhī vecikicchī āgamaṁ, (Iti Sabhiyo,)
Pañhe pucchituṁ abhikaṅkhamāno.
Tesa'ntakaro bhavāhi[1] pañhe me puṭṭho,
Anupubbaṁ anudhammaṁ byākarohi me. (1)

516. Dūrato āgatosi Sabhiya, (Iti Bhagavā,)
Pañhe pucchituṁ abhikaṅkhamāno.
Tesa'ntakaro bhavāmi[2] pañhe te puṭṭho,
Anupubbaṁ anudhammaṁ byākaromi te. (2)

517. Puccha maṁ Sabhiya pañhaṁ, yaṁkiñci manasicchasi.
Tassa tasseva pañhassa, ahaṁ antaṁ karomi teti. (3)

Atha kho Sabhiyassa paribbājakassa etadahosi "acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho, yaṁ vatāhaṁ aññesu samaṇabrāhmaṇesu okāsakammamattampi[3] nālatthaṁ. Taṁ me idaṁ samaṇena Gotamena okāsakammaṁ katan"ti attamano pamudito udaggo pītisomanassajāto Bhagavantaṁ pañhaṁ apucchi—

518. Kiṁpattinamāhu bhikkhunaṁ, (Iti Sabhiyo,)
Sorataṁ kena kathañca dantamāhu.
Buddhoti kathaṁ pavuccati,
Puṭṭho me Bhagavā byākarohi. (4)

519. Pajjena katena attanā, (Sabhiyāti Bhagavā,)
Parinibbānagato vitiṇṇakaṅkho.
Vibhavañca bhavañca vippahāya,
Vusitavā khīṇapunabbhavo sa bhikkhu. (5)

---

1. Bhavāhime (I, Ka) 2. Tesamantakaromi te (Ka) 3. Okāsamattampi (Sī, I)

520. Sabbattha upekkhako satimā,
Na so hiṁsati kañci sabbaloke.
Tiṇṇo samaṇo anāvilo,
Ussadā yassa na santi sorato so. (6)

521. + Yassindriyāni bhāvitāni,
Ajjhattaṁ bahiddhā ca sabbaloke.
Nibbijjha imaṁ parañca lokaṁ,
Kālaṁ kaṅkhati bhāvito sa danto. (7)

522. Kappāni viceyya kevalāni,
Saṁsāraṁ dubhayaṁ cutūpapātaṁ.
Vigatarajamanaṅgaṇaṁ visuddhaṁ,
Pattaṁ jātikhayaṁ tamāhu Buddhanti. (8)

Atha kho Sabhiyo paribbājako Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā attamano pamudito udaggo pītisomanassajāto Bhagavantaṁ uttariṁ[1] pañhaṁ apucchi—

523. Kiṁ pattinamāhu brāhmaṇaṁ, (Iti Sabhiyo,)
Samaṇaṁ kena kathañca nhātakoti.
Nāgoti kathaṁ pavuccati,
Puṭṭho me Bhagavā byākarohi. (9)

524. * Bāhitvā sabbapāpakāni, (Sabhiyāti Bhagavā,)
Vimalo sādhusamāhito ṭhitatto.
Saṁsāramaticca kevalī so,
Asito tādi pavuccate sa brahmā. (10)

525. Samitāvi pahāya puññapāpaṁ,
Virajo ñatvā imaṁ parañca lokaṁ.
Jātimaraṇaṁ upātivatto,
Samaṇo tādi pavuccate tathattā. (11)

+ Khu 10. 147 piṭṭhepi. 1. Uttari (Ka) * Khu 8. 84 piṭṭhepi.

526. Ninhāya[1] sabbapāpakāni,
Ajjhattaṁ bahiddhā ca sabbaloke.
Devamanussesu kappiyesu,
Kappaṁ neti tamāhu nhātakoti. (12)

527. * Āguṁ na karoti kiñci loke,
Sabbasaṁyoge[2] visajja bandhanāni.
Sabbattha na sajjatī vimutto,
Nāgo tādi pavuccate tathattāti. (13)

Atha kho Sabhiyo paribbājako -pa- Bhagavantaṁ uttariṁ pañhaṁ apucchi—

528. Kaṁ khettajinaṁ vadanti Buddhā, (Iti Sabhiyo,)
Kusalaṁ kena kathañca paṇḍitoti.
Muni nāma kathaṁ pavuccati,
Puṭṭho me Bhagavā byākarohi. (14)

529. Khettāni viceyya kevalāni, (Sabhiyāti Bhagavā,)
Dibbaṁ mānusakañca brahmakhettaṁ.
Sabbakhettamūlabandhanā pamutto,
Khettajino tādi pavuccate tathattā. (15)

530. Kosāni viceyya kevalāni,
Dibbaṁ mānusakañca brahmakosaṁ.
Sabbakosamūlabandhanā pamutto,
Kusalo tādi pavuccate tathattā. (16)

531. Dubhayāni viceyya paṇḍarāni,
Ajjhattaṁ bahiddhā ca suddhipañño.
Kaṇhaṁ sukkaṁ upātivatto,
Paṇḍito tādi pavuccate tathattā. (17)

---

1. Ninahāya (Syā) * Khu 8. 83 piṭṭhepi. 2. Sabbayoge (Ka)

532. * Asatañca satañca ñatvā dhammaṁ,
Ajjhattaṁ bahiddhā ca sabbaloke.
Devamanussehi pūjanīyo,
Saṅgaṁ jālamaticca so munīti. (18)

Atha kho Sabhiyo paribbājako -pa- Bhagavantaṁ uttariṁ pañhaṁ apucchi—

533. Kiṁpattinamāhu vedaguṁ, (Iti Sabhiyo,)
Anuviditaṁ kena kathañca viriyavāti.
Ājāniyo kinti nāma hoti,
Puṭṭho me Bhagavā byākarohi. (19)

534. + Vedāni viceyya kevalāni, (Sabhiyāti Bhagavā,)
Samaṇānaṁ yānidhatthi[1] brāhmaṇānaṁ.
Sabbavedanāsu vītarāgo,
Sabbaṁ vedamaticca vedagū so. (20)

535. Anuvicca papañcanāmarūpaṁ,
Ajjhattaṁ bahiddhā ca rogamūlaṁ.
Sabbarogamūlabandhanā pamutto,
Anuvidito tādi pavuccate tathattā. (21)

536. + Virato idha sabbapāpakehi,
Nirayadukkhaṁ aticca viriyavā so.
So vīriyavā padhānavā,
Dhīro tādi pavuccate tathattā. (22)

537. Yassassu lunāni bandhanāni,
Ajjhattaṁ bahiddhā ca saṅgamūlaṁ.
Sabbasaṅgamūlabandhanā pamutto,
Ājāniyo tādi pavuccate tathattāti. (23)

---

* Khu 8. 74 piṭṭhepi.
1. Yānipatthi (Sī, Syā, I)

\+ Khu 8. 64 piṭṭhepi.
\+ Khu 8. 254 piṭṭhepi.

Atha kho Sabhiyo paribbājako -pa- Bhagavantaṁ uttariṁ pañhaṁ apucchi—

538. Kiṁpattinamāhu sottiyaṁ, (Iti Sabhiyo,)
Ariyaṁ kena kathañca caraṇavāti.
Paribbājako kinti nāma hoti,
Puṭṭho me Bhagavā byākarohi. (24)

539. Sutvā sabbadhammaṁ abhiññāya loke, (Sabhiyāti Bhagavā,)
Sāvajjānavajjaṁ yadatthi kiñci.
Abhibhuṁ akathaṁkathiṁ vimuttaṁ,
Anighaṁ sabbadhimāhu sottiyoti. (25)

540. Chetvā āsavāni ālayāni,
Vidvā so na upeti gabbhaseyyaṁ.
Saññaṁ tividhaṁ panujja paṅkaṁ,
Kappaṁ neti tamāhu ariyoti. (26)

541. Yo idha caraṇesu pattipatto,
Kusalo sabbadā ājānāti[1] dhammaṁ.
Sabbattha na sajjati vimuttacitto[2],
Paṭighā yassa na santi caraṇavā so. (27)

542. Dukkhavepakkaṁ yadatthi kammaṁ,
Uddhamadho tiriyaṁ vāpi[3] majjhe.
Paribbājayitvā pariññacārī,
Māyaṁ mānamathopi lobhakodhaṁ.
Pariyantamakāsi nāmarūpaṁ,
Taṁ paribbājakamāhu pattipattanti. (28)

Atha kho Sabhiyo paribbājako Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā attamano pamudito udaggo pītisomanassajāto uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā Bhagavantaṁ sammukhā sāruppāhi gāthāhi abhitthavi—

---

1. Ājāni (Syā) 2. Vimutto (Sī) 3. Tiriyañcāpi (Syā)

543. Yāni ca tīṇi yāni ca saṭṭhi,
Samaṇappavādasitāni[1] bhūripañña.
Saññakkharasaññanissitāni,
Osaraṇāni vineyya oghatama'gā. (29)

544. Antagūsi pāragū[2] dukkhassa,
Arahāsi Sammāsambuddho khīṇāsavaṁ taṁ maññe.
Jutimā mutimā pahūtapañño,
Dukkhassantakara atāresi maṁ. (30)

545. Yaṁ me kaṅkhitamaññāsi,
Vicikicchā maṁ tārayi namo te.
Muni monapathesu pattipatta,
Akhila Ādiccabandhu soratosi. (31)

546. Yā me kaṅkhā pure āsi, taṁ me byākāsi cakkhumā.
Addhā Munīsi Sambuddho, natthi nīvaraṇā tava. (32)

547. Upāyāsā ca te sabbe, viddhastā vinaḷīkatā.
Sītibhūto damappatto, dhitimā saccanikkamo. (33)

548. Tassa te nāganāgassa, mahāvīrassa bhāsato.
Sabbe devānumodanti, ubho nāradapabbatā. (34)

549. Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Sadevakasmiṁ lokasmiṁ, natthi te paṭipuggalo. (35)

550. Tuvaṁ Buddho tuvaṁ Satthā, tuvaṁ mārābhibhū Muni.
Tuvaṁ anusaye chetvā, tiṇṇo tāresi'maṁ pajaṁ. (36)

551. Upadhī te samatikkantā, āsavā te padālitā.
Sīhosi anupādāno, pahīnabhayabheravo. (37)

---

1. Samaṇappavādanissitāni (Syā, Ka)
2. Pāragūsi (Syā, I, Ka)

552. Puṇḍarīkaṁ yathā vaggu, toye na upalimpati[1].
Evaṁ puññe ca pāpe ca, ubhaye tvaṁ na limpasi.
Pāde vīra pasārehi, Sabhiyo vandati Satthunoti. (38)

Atha kho Sabhiyo paribbājako Bhagavato pādesu sirasā nipatitvā Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bhante -pa- esāhaṁ Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, labheyyāhaṁ bhante Bhagavato santike pabbajjaṁ, labheyyaṁ upasampadan"ti.

Yo kho Sabhiya aññatitthiyapubbo imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhati pabbajjaṁ, ākaṅkhati upasampadaṁ, so cattāro māse parivasati, catunnaṁ māsānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti, upasampādenti bhikkhubhāvāya. Api ca mettha puggalavemattatā viditāti.

Sace bhante aññatitthiyapubbā imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhantā pabbajjaṁ ākaṅkhantā upasampadaṁ cattāro māse parivasanti, catunnaṁ māsānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti, upasampādenti bhikkhubhāvāya, ahaṁ cattāri vassāni parivasissāmi, catunnaṁ vassānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājentu, upasampādentu bhikkhubhāvāyāti. Alattha kho Sabhiyo paribbājako Bhagavato santike pabbajjaṁ, alattha upasampadaṁ -pa-. Aññataro kho panāyasmā Sabhiyo arahataṁ ahosīti.

Sabhiyasuttaṁ chaṭṭhaṁ.

---

7. Selasutta

* Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Aṅguttarāpesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ aḍḍhateḷasehi bhikkhusatehi yena Āpaṇaṁ nāma Aṅguttarāpānaṁ nigamo tadavasari. Assosi kho Keṇiyo jaṭilo "samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Aṅguttarāpesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ aḍḍhateḷasehi bhikkhusatehi āpaṇaṁ anuppatto, taṁ kho pana bhavantaṁ

---

1. Toyena na upalippati (Sī), toye na upalippati (I), toyena na upalimpati (Ka)
* Ma 2. 347 piṭṭhepi.

Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā'ti[1]. So imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotī"ti.

Atha kho Keṇiyo jaṭilo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Keṇiyaṁ jaṭilaṁ Bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi. Atha kho Keṇiyo jaṭilo Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito samuttejito sampahaṁsito Bhagavantaṁ etadavoca "adhivāsetu me bhavaṁ Gotamo svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti. Evaṁ vutte Bhagavā Keṇiyaṁ jaṭilaṁ etadavoca "mahā kho Keṇiya bhikkhusaṁgho aḍḍhateḷasāni bhikkhusatāni, tvañca brāhmaṇesu abhippasanno"ti.

Dutiyampi kho Keṇiyo jaṭilo Bhagavantaṁ etadavoca "kiñcāpi bho Gotama mahā bhikkhusaṁgho aḍḍhateḷasāni bhikkhusatāni, ahañca brāhmaṇesu abhippasanno, adhivāsetu me bhavaṁ Gotamo svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti. Dutiyampi kho Bhagavā Keṇiyaṁ jaṭilaṁ etadavoca "mahā kho Keṇiya bhikkhusaṁgho aḍḍhateḷasāni bhikkhusatāni, tvañca brāhmaṇesu abhippasanno"ti.

Tatiyampi kho Keṇiyo jaṭilo Bhagavantaṁ etadavoca "kiñcāpi bho Gotama mahā bhikkhusaṁgho aḍḍhateḷasāni bhikkhusatāni, ahañca brāhmaṇesu abhippasanno, adhivāsetu[2] me bhavaṁ Gotamo svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Keṇiyo jaṭilo Bhagavato adhivāsanaṁ

1. Bhagavā (Syā,I) 2. Adhivāsetveva (Sī)

viditvā uṭṭhāyāsanā yena sako assamo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā mittāmacce ñātisālohite āmantesi "suṇantu me bhavanto mittāmaccā ñātisālohitā, samaṇo me Gotamo nimantito svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghena, yena me kāyaveyyāvaṭikaṁ kareyyāthā"ti. "Evaṁ bho"ti kho Keṇiyassa jaṭilassa mittāmaccā ñātisālohitā Keṇiyassa jaṭilassa paṭissutvā appekacce uddhanāni khaṇanti, appekacce kaṭṭhāni phālenti, appekacce bhājanāni dhovanti, appekacce udakamaṇikaṁ patiṭṭhāpenti, appekacce āsanāni paññāpenti. Keṇiyo pana jaṭilo sāmaṁyeva maṇḍalamāḷaṁ paṭiyādeti.

Tena kho pana samayena Selo brāhmaṇo Āpaṇe paṭivasati, tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo, tīṇi ca māṇavakasatāni mante vāceti.

Tena kho pana samayena Keṇiyo jaṭilo Sele brāhmaṇe abhippasanno hoti. Atha kho Selo brāhmaṇo tīhi māṇavakasatehi parivuto jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena Keṇiyassa jaṭilassa assamo tenupasaṅkami. Addasā kho Selo brāhmaṇo Keṇiyassa jaṭilassa assame[1] appekacce uddhanāni khaṇante -pa- appekacce āsanāni paññāpente, Keṇiyaṁ pana jaṭilaṁ sāmaṁyeva maṇḍalamāḷaṁ paṭiyādentaṁ, disvāna Keṇiyaṁ jaṭilaṁ etadavoca "kiṁ nu kho bhoto Keṇiyassa āvāho vā bhavissati, vivāho vā bhavissati, mahāyañño vā paccupaṭṭhito, rājā vā Māgadho seniyo Bimbisāro nimantito svātanāya saddhiṁ balakāyenā"ti.

Na me bho Sela āvāho vā bhavissati vivāho vā, nāpi rājā Māgadho seniyo Bimbisāro nimantito svātanāya saddhiṁ balakāyena, api ca kho me mahāyañño paccupaṭṭhito, atthi samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Aṅguttarāpesu

---

1. Keṇiyassamiye jaṭile (Sī, I) Ma 2. 349 piṭṭhepi.

cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ aḍḍhateḷasehi bhikkhusatehi āpaṇaṁ anuppatto, taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ -pa- Buddho Bhagavāti. So me nimantito svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti. "Buddho"ti bho Keṇiya vadesi,"Buddho"ti bho Sela vadāmi. "Buddho"ti bho Keṇiya vadesi, "Buddho"ti bho Sela vadāmīti.

Atha kho Selassa brāhmaṇassa etadahosi "ghosopi kho eso dullabho lokasmiṁ yadidaṁ Buddhoti, āgatāni kho panamhākaṁ mantesu dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveva gatiyo bhavanti anaññā—sace agāraṁ ajjhāvasati rājā hoti cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavanti. Seyyathidaṁ, cakkaratanaṁ hatthiratanaṁ assaratanaṁ maṇiratanaṁ itthiratanaṁ gahapatiratanaṁ pariṇāyakaratanameva sattamaṁ. Parosahassaṁ kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā, so imaṁ pathaviṁ sāgarapariyantaṁ adaṇḍena asatthena dhammena abhivijiya ajjhāvasati. Sace kho pana agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, Arahaṁ hoti Sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado[1]". Kahaṁ pana bho Keṇiya etarahi so bhavaṁ Gotamo viharati Arahaṁ Sammāsambuddhoti.

Evaṁ vutte Keṇiyo jaṭilo dakkhiṇaṁ Bāhuṁ paggahetvā Selaṁ brāhmaṇaṁ etadavoca "yenesā bho Sela nīlavanarājī"ti. Atha kho Selo brāhmaṇo tīhi māṇavakasatehi saddhiṁ yena Bhagavā tenupasaṅkami, atha kho Selo brāhmaṇo te māṇavake āmantesi "appasaddā bhonto āgacchantu pade padaṁ nikkhipantā, durāsadā hi te Bhagavanto[2] sīhāva ekacarā. Yadā cāhaṁ bho samaṇena Gotamena saddhiṁ manteyyaṁ, mā me bhonto antarantarā kathaṁ opātetha, kathāpariyosānaṁ me bhavanto āgamentūti.

Atha kho Selo brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Selo brāhmaṇo

---

1. Vivattacchaddo (Sī, I) 2. Bhavanto (Syā, Ka)

Bhagavato kāye dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni samannesi[1]. Addasā kho Selo brāhmaṇo Bhagavato kāye dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve. Dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati—kosohite ca vatthaguyhe, pahūtajivhatāya cāti.

Atha kho Bhagavato etadahosi "passati kho me ayaṁ Selo brāhmaṇo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve. Dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati—kosohite ca vatthaguyhe, pahūtajivhatāya cā"ti. Atha kho Bhagavā tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāsi[2], yathā addasa Selo brāhmaṇo Bhagavato kosohitaṁ vatthaguyhaṁ. Atha kho Bhagavā jivhaṁ ninemetvā ubhopi kaṇṇasotāni anumasi paṭimasi, ubhopi nāsikasotāni anumasi paṭimasi, kevalampi nalāṭamaṇḍalaṁ jivhāya chādesi.

Atha kho Selassa brāhmaṇassa etadahosi "samannāgato kho samaṇo Gotamo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi paripuṇṇehi, no aparipuṇṇehi. No ca kho naṁ jānāmi 'Buddho vā no vā', sutaṁ kho pana metaṁ brāhmaṇānaṁ vuḍḍhānaṁ mahallakānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ 'ye te bhavanti Arahanto Sammāsambuddhā, te sake vaṇṇe bhaññamāne attānaṁ pātukarontī'ti. Yaṁnūnāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ sammukhā sāruppāhi gāthāhi abhitthaveyyan"ti. Atha kho Selo brāhmaṇo Bhagavantaṁ sammukhā sāruppāhi gāthāhi abhitthavi—

553. * Paripuṇṇakāyo suruci, sujāto cārudassano.
Suvaṇṇavaṇṇosi Bhagavā, susukkadāṭhosi vīriyavā. (1)

554. Narassa hi sujātassa, ye bhavanti viyañjanā.
Sabbe te tava kāyasmiṁ, mahāpurisalakkhaṇā. (2)

555. Pasannanetto sumukho, brahā uju patāpavā.
Majjhe samaṇasaṁghassa, ādiccova virocasi. (3)

---

1. Sammannesi (Sī, Syā)
2. Abhisaṅkhāresi (Syā, Ka) Dī 1. 101 piṭṭhepi.
* Khu 2. 330 piṭṭhepi.

556. Kalyāṇadassano bhikkhu, kañcanasannibhattaco.
Kiṁ te samaṇabhāvena, evaṁ uttamavaṇṇino. (4)

557. Rājā arahasi bhavituṁ, cakkavattī rathesabho.
Cāturanto vijitāvī, jambusaṇḍassa[1] issaro. (5)

558. Khattiyā bhogirājāno[2], anuyantā[3] bhavantu te.
Rājābhirājā manujindo, rajjaṁ kārehi Gotama. (6)

559. Rājāhamasmi Selāti, (Bhagavā)
Dhammarājā anuttaro.
Dhammena cakkaṁ vattemi,
Cakkaṁ appaṭivattiyaṁ. (7)

560. Sambuddho paṭijānāsi, (Iti Selo brāhmaṇo,)
Dhammarājā anuttaro.
Dhammena cakkaṁ vattemi,
Iti bhāsasi Gotama. (8)

561. Ko nu senāpati bhoto, sāvako Satthuranvayo.
Ko te tamanuvatteti, dhammacakkaṁ pavattitaṁ. (9)

562. Mayā pavattitaṁ cakkaṁ, (Selāti Bhagavā,)
Dhammacakkaṁ anuttaraṁ.
Sāriputto anuvatteti,
Anujāto Tathāgataṁ. (10)

563. Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ, bhāvetabbañca bhāvitaṁ.
Pahātabbaṁ pahīnaṁ me, tasmā Buddhosmi brāhmaṇa. (11)

564. Vinayassu mayi kaṅkhaṁ, adhimuccassu brāhmaṇa.
Dullabhaṁ dassanaṁ hoti, Sambuddhānaṁ abhiṇhaso. (12)

---

1. Jambumaṇḍassa (Ka) 2. Bhojarājāno (Sī, Syā) 3. Anuyuttā (Sī)

565. Yesaṁ ve[1] dullabho loke,
Pātubhāvo abhiṇhaso.
Sohaṁ brāhmaṇa Sambuddho,
Sallakatto anuttaro. (13)

566. Brahmabhūto atitulo, mārasenappamaddano.
Sabbāmitte vasīkatvā, modāmi akutobhayo. (14)

567. Imaṁ bhavanto nisāmetha, yathā bhāsati cakkhumā.
Sallakatto mahāvīro, sīhova nadatī vane. (15)

568. Brahmabhūtaṁ atitulaṁ, mārasenappamaddanaṁ.
Ko disvā nappasīdeyya, api kaṇhābhijātiko. (16)

569. Yo maṁ icchati anvetu, yo vā nicchati gacchatu.
Idhāhaṁ pabbajissāmi, varapaññassa santike. (17)

570. Evañce[2] ruccati bhoto, Sammāsambuddhasāsane[3].
Mayampi pabbajissāma, varapaññassa santike. (18)

571. Brāhmaṇā tisatā ime, yācanti pañjalīkatā.
Brahmacariyaṁ carissāma, Bhagavā tava santike. (19)

572. Svākkhātaṁ brahmacariyaṁ, (Selāti Bhagavā)
Sandiṭṭhikamakālikaṁ.
Yattha amoghā pabbajjā,
Appamattassa sikkhatoti. (20)

Alattha kho Selo brāhmaṇo sapariso Bhagavato santike pabbajjaṁ, alattha upasampadaṁ. Atha kho Keṇiyo jaṭilo tassā rattiyā accayena sake assame paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā Bhagavato kālaṁ ārocāpesi "kālo bho Gotama niṭṭhitaṁ bhattan"ti. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena Keṇiyassa jaṭilassa assamo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi saddhiṁ bhikkhusaṁghena.

---

1. Yesaṁ vo (I), yassa ve (Syā)
2. Etañce (Sī, I)
3. Sammāsambuddhasāsanaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Atha kho Keṇiyo jaṭilo Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho Keṇiyo jaṭilo Bhagavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Keṇiyaṁ jaṭilaṁ Bhagavā imāhi gāthāhi anumodi—

573. "Aggihuttamukhā yaññā, sāvittī chandaso mukhaṁ.
Rājā mukhaṁ manussānaṁ, nadīnaṁ sāgaro mukhaṁ. (21)

574. Nakkhattānaṁ mukhaṁ cando, ādicco tapataṁ mukhaṁ.
Puññaṁ ākaṅkhamānānaṁ, saṁgho ve yajataṁ mukhan"ti. (22)

Atha kho Bhagavā Keṇiyaṁ jaṭilaṁ imāhi gāthāhi anumoditvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi. Atha kho āyasmā Selo sapariso eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva -pa-. Aññataro kho panāyasmā Selo sapariso arahataṁ ahosi.

Atha kho āyasmā Selo sapariso yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsi—

575. "Yaṁ taṁ saraṇamāgamha[1], ito aṭṭhami cakkhuma.
Sattarattena Bhagavā, dantamha tava sāsane. (23)

576. Tuvaṁ Buddho tuvaṁ Satthā, tuvaṁ mārābhibhū Muni.
Tuvaṁ anusaye chetvā, tiṇṇo tāresi'maṁ pajaṁ. (24)

577. Upadhī te samatikkantā, āsavā te padālitā.
Sīhosi[2] anupādāno, pahīnabhayabheravo. (25)

578. Bhikkhavo tisatā ime, tiṭṭhanti pañjalīkatā.
Pāde vīra pasārehi, nāgā vandantu Satthuno"ti. (26)

Selasuttaṁ sattamaṁ.

---

1. Māgamma (Sī, Syā, Ka); Ma 2. 354 piṭṭhepi. 2. Sīhova (Ma 2. 354 piṭṭhe.)

8. Sallasutta

579. Animittamanaññātaṁ, maccānaṁ idha jīvitaṁ.
Kasirañca parittañca, tañca dukkhena saṁyutaṁ. (1)

580. Na hi so upakkamo atthi, yena jātā na miyyare.
Jarampi patvā maraṇaṁ, evaṁdhammā hi pāṇino. (2)

581. Phalānamiva pakkānaṁ, pāto patanato[1] bhayaṁ.
Evaṁ jātāna maccānaṁ, niccaṁ maraṇato bhayaṁ. (3)

582. Yathāpi kumbhakārassa, katā mattikabhājanā.
Sabbe bhedanapariyantā[2], evaṁ maccāna jīvitaṁ. (4)

583. Daharā ca mahantā ca, ye bālā ye ca paṇḍitā.
Sabbe maccuvasaṁ yanti, sabbe maccuparāyaṇā. (5)

584. Tesaṁ maccuparetānaṁ, gacchataṁ paralokato.
Na pitā tāyate puttaṁ, ñātī vā pana ñātake. (6)

585. Pekkhataṁyeva ñātīnaṁ, passa lālapataṁ puthu.
Ekameko va maccānaṁ, govajjho viya nīyati[3]. (7)

586. Evamabbhāhato loko, maccunā ca jarāya ca.
Tasmā dhīrā na socanti, viditvā lokapariyāyaṁ. (8)

587. Yassa maggaṁ na jānāsi, āgatassa gatassa vā.
Ubho ante asampassaṁ, niratthaṁ paridevasi. (9)

588. Paridevayamāno ce, kiñcidatthaṁ udabbahe.
Sammūḷho hiṁsamattānaṁ, kayirā ce naṁ vicakkhaṇo. (10)

589. Na hi ruṇṇena sokena, santiṁ pappoti cetaso.
Bhiyyassuppajjate dukkhaṁ, sarīraṁ cupahaññati. (11)

590. Kiso vivaṇṇo bhavati, hiṁsamattānamattanā.
Na tena petā pālenti, niratthā paridevanā. (12)

---

1. Papatato (Sī, I, Ṭṭha) 2. Bhedapariyantā (Syā) 3. Niyyati (bahūsu)

591. Sokamappajahaṁ jantu, bhiyyo dukkhaṁ nigacchati.
Anutthunanto kālaṅkataṁ[1], sokassa vasamanvagū. (13)

592. Aññepi passa gamine, yathākammupage nare.
Maccuno vasamāgamma, phandantevidha pāṇino. (14)

593. Yena yena hi maññanti, tato taṁ hoti aññathā.
Etādiso vinābhāvo, passa lokassa pariyāyaṁ. (15)

594. Api vassasataṁ jīve, bhiyyo vā pana māṇavo.
Ñātisaṁghā vinā hoti, jahāti idha jīvitaṁ. (16)

595. Tasmā arahato sutvā, vineyya paridevitaṁ.
Petaṁ kālaṅkataṁ disvā, neso labbhā mayā iti. (17)

596. Yathā saraṇamādittaṁ, vārinā parinibbaye[2].
Evampi dhīro sapañño, paṇḍito kusalo naro.
Khippamuppatitaṁ sokaṁ, vāto tūlaṁva dhaṁsaye. (18)

597. Paridevaṁ pajappañca, domanassañca attano.
Attano sukhamesāno, abbahe sallamattano. (19)

598. Abbūḷhasallo asito, santiṁ pappuyya cetaso.
Sabbasokaṁ atikkanto, asoko hoti nibbutoti.

Sallasuttaṁ aṭṭhamaṁ.

---

9. Vāseṭṭhasutta

* Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Icchānaṅgale viharati Icchānaṅgalavanasaṇḍe. Tena kho pana samayena sambahulā abhiññātā abhiññātā brāhmaṇamahāsālā Icchānaṅgale paṭivasanti. Seyyathidaṁ, Caṅkī brāhmaṇo, Tārukkho brāhmaṇo, Pokkharasāti brāhmaṇo, Jāṇussoṇi[3] brāhmaṇo, Todeyyo brāhmaṇo, aññe ca abhiññātā abhiññātā brāhmaṇamahāsālā. Atha kho Vāseṭṭhabhāradvājānaṁ

---

1. Kālakataṁ (Sī, Syā)
2. Parinibbuto (Sī, Ka)
3. Jāṇusoṇi (Ka)
* Ma 2. 406 piṭṭhepi.

māṇavānaṁ jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamantānaṁ anuvicarantānaṁ[1] ayamantarākathā udapādi "kathaṁ bho brāhmaṇo hotī"ti.

Bhāradvājo māṇavo evamāha "yato kho bho ubhato sujāto hoti mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, ettāvatā kho bho brāhmaṇo hotī"ti.

Vāseṭṭho māṇavo evamāha "yato kho bho sīlavā ca hoti vatasampanno[2] ca, ettāvatā kho bho brāhmaṇo hotī"ti. Neva kho asakkhi Bhāradvājo māṇavo Vāseṭṭhaṁ māṇavaṁ saññāpetuṁ, na pana asakkhi Vāseṭṭho māṇavo Bhāradvājaṁ māṇavaṁ saññāpetuṁ.

Atha kho Vāseṭṭho māṇavo Bhāradvājaṁ māṇavaṁ āmantesi "ayaṁ kho bho[3] Bhāradvāja samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Icchānaṅgale viharati Icchānaṅgalavanasaṇḍe, taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi -pa- Buddho Bhagavā'ti. Āyāma bho Bhāradvāja yena samaṇo Gotamo tenupasaṅkamissāma, upasaṅkamitvā samaṇaṁ Gotamaṁ etamatthaṁ pucchissāma, yathā no samaṇo Gotamo byākarissati, tathā naṁ dhāressāmā"ti. "Evaṁ bho"ti kho Bhāradvājo māṇavo Vāseṭṭhassa māṇavassa paccassosi.

Atha kho Vāseṭṭhabhāradvājā māṇavā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinno kho Vāseṭṭho māṇavo Bhagavantaṁ gāthāhi ajjhabhāsi—

599. Anuññātapaṭiññātā, tevijjā mayamasmubho.
Ahaṁ Pokkharasātissa, Tārukkhassā'yaṁ māṇavo. (1)

600. Tevijjānaṁ yadakkhātaṁ, tatra kevalino'smase.
Padaka'sma veyyākaraṇā, jappe ācariyasādisā. (2)

---

1. Anucaṅkamamānānaṁ anuvicaramānānaṁ (Sī, I)
2. Vattasampanno (Sī, Syā, Ma 2. 407) 3. Ayaṁ bho (Sī, Syā, Ka), ayaṁ kho (I)

601. Tesaṁ no jātivādasmiṁ, vivādo atthi Gotama.
Jātiyā brāhmaṇo hoti, Bhāradvājo iti bhāsati.
Ahañca kammunā[1] brūmi, evaṁ jānāhi cakkhuma. (3)

602. Te na sakkoma saññāpetuṁ, aññamaññaṁ mayaṁ ubho.
Bhavantaṁ[2] puṭṭhumāgamhā, Sambuddhaṁ iti vissutaṁ. (4)

603. Candaṁ yathā khayātītaṁ, pecca pañjalikā janā.
Vandamānā namassanti, evaṁ lokasmi Gotamaṁ. (5)

604. Cakkhuṁ loke samuppannaṁ, mayaṁ pucchāma Gotamaṁ.
Jātiyā brāhmaṇo hoti, udāhu bhavati kammunā.
Ajānataṁ no pabrūhi, yathā jānemu brāhmaṇaṁ. (6)

605. Tesaṁ vo ahaṁ byakkhissaṁ, (Vāseṭṭhāti Bhagavā)
Anupubbaṁ yathātathaṁ.
Jātivibhaṅgaṁ pāṇānaṁ,
Aññamaññā hi jātiyo. (7)

606. Tiṇarukkhepi jānātha, na cāpi paṭijānare.
Liṅgaṁ jātimayaṁ tesaṁ, aññamaññā hi jātiyo. (8)

607. Tato kīṭe paṭaṅge ca, yāva kunthakipillike.
Liṅgaṁ jātimayaṁ tesaṁ, aññamaññā hi jātiyo. (9)

608. Catuppadepi jānātha, khuddake ca mahallake.
Liṅgaṁ jātimayaṁ tesaṁ, aññamaññā hi jātiyo. (10)

609. Pādūdarepi jānātha, urage dīghapiṭṭhike.
Liṅgaṁ jātimayaṁ tesaṁ, aññamaññā hi jātiyo. (11)

610. Tato macchepi jānātha, odake vārigocare.
Liṅgaṁ jātimayaṁ tesaṁ, aññamaññā hi jātiyo. (12)

611. Tato pakkhīpi jānātha, pattayāne vihaṅgame.
Liṅgaṁ jātimayaṁ tesaṁ, aññamaññā hi jātiyo. (13)

---

1. Kammanā (Sī, I) evamuparipi. 2. Bhagavantaṁ (Ka)

612. Yathā etāsu jātīsu, liṅgaṁ jātimayaṁ puthu.
Evaṁ natthi manussesu, liṅgaṁ jātimayaṁ puthu. (14)

613. Na kesehi na sīsena, na kaṇṇehi na akkhibhi.
Na mukhena na nāsāya, na oṭṭhehi bhamūhi vā. (15)

614. Na gīvāya na aṁsehi, na udarena na piṭṭhiyā.
Na soṇiyā na urasā, na sambādhe na methune[1]. (16)

615. Na hatthehi na pādehi, nāṅgulīhi nakhehi vā.
Na jaṅghāhi na ūrūhi, na vaṇṇena sarena vā.
Liṅgaṁ jātimayaṁ neva, yathā aññāsu jātisu. (17)

616. Paccattañca sarīresu[2], manussesvetaṁ na vijjati.
Vokārañca manussesu, samaññāya pavuccati. (18)

617. Yo hi koci manussesu, gorakkhaṁ upajīvati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, kassako so na brāhmaṇo. (19)

618. Yo hi koci manussesu, puthusippena jīvati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, sippiko so na brāhmaṇo. (20)

619. Yo hi koci manussesu, vohāraṁ upajīvati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, vāṇijo so na brāhmaṇo. (21)

620. Yo hi koci manussesu, parapessena jīvati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, pessiko[3] so na brāhmaṇo. (22)

621. Yo hi koci manussesu, adinnaṁ upajīvati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, coro eso na brāhmaṇo. (23)

622. Yo hi koci manussesu, issatthaṁ upajīvati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, yodhājīvo na brāhmaṇo. (24)

623. Yo hi koci manussesu, porohiccena jīvati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, yājako so na brāhmaṇo. (25)

---

1. Na sambādhā na methunā (Syā, Ka)
2. Paccattaṁ sasarīresu (Sī, I)
3. Pessako (Ka)

624. Yo hi koci manussesu, gāmaṁ raṭṭhañca bhuñjati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, rājā eso na brāhmaṇo. (26)

625. * Na cāhaṁ brāhmaṇaṁ brūmi, yonijaṁ mattisambhavaṁ.
Bhovādi nāma so hoti, sace[1] hoti sakiñcano.
Akiñcanaṁ anādānaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (27)

626. * Sabbasaṁyojanaṁ chetvā, yo ve na paritassati.
Saṅgātigaṁ visaṁyuttaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (28)

627. * Chetvā naddhiṁ varattañca, sandānaṁ sahanukkamaṁ.
Ukkhittapalighaṁ Buddhaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (29)

628. * Akkosaṁ vadhabandhañca, aduṭṭho yo titikkhati.
Khantībalaṁ balānīkaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (30)

629. * Akkodhanaṁ vatavantaṁ, sīlavantaṁ anussadaṁ.
Dantaṁ antimasārīraṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (31)

630. * Vāri pokkharapatteva, āraggeriva sāsapo.
Yo na limpati kāmesu, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (32)

631. * Yo dukkhassa pajānāti, idheva khayamattano.
Pannabhāraṁ visaṁyuttaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.(33)

632. * Gambhīrapaññaṁ medhāviṁ, maggāmaggassa kovidaṁ.
Uttamatthamanuppattaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (34)

633. * Asaṁsaṭṭhaṁ gahaṭṭhehi, anāgārehi cūbhayaṁ.
Anokasārimappicchaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (35)

634. * Nidhāya daṇḍaṁ bhūtesu, tasesu thāvaresu ca.
Yo na hanti na ghāteti, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (36)

635. * Aviruddhaṁ viruddhesu, attadaṇḍesu nibbutaṁ.
Sādānesu anādānaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (37)

---

* Heṭṭhā 70 piṭṭhepi.

1. Sa ve (Sī, Syā)

636. * Yassa rāgo ca doso ca, māno makkho ca pātito.
Sāsaporiva āraggā, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (38)

637. * Akakkasaṁ viññāpaniṁ, giraṁ saccamudīraye.
Yāya nābhisaje kañci, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (39)

638. * Yo'dha dīghaṁ va rassaṁ vā, aṇuṁ thūlaṁ subhāsubhaṁ.
Loke adinnaṁ nādiyati, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (40)

639. * Āsā yassa na vijjanti, asmiṁ loke paramhi ca.
Nirāsāsaṁ[1] visaṁyuttaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (41)

640. * Yassālayā na vijjanti, aññāya akathaṁkathī.
Amatogadhamanuppattaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (42)

641. * Yo'dha puññañca pāpañca, ubho saṅga'mupaccagā.
Asokaṁ virajaṁ suddhaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (43)

642. * Candaṁva vimalaṁ suddhaṁ, vippasannamanāvilaṁ.
Nandībhavaparikkhīṇaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (44)

643. * Yo'maṁ palipathaṁ duggaṁ, saṁsāraṁ mohamaccagā.
Tiṇṇo pāraṅgato jhāyī, anejo akathaṁkathī.
Anupādāya nibbuto, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (45)

644. * Yo'dha kāme pahantvāna, anāgāro paribbaje.
Kāmabhavaparikkhīṇaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (46)

645. * Yo'dha taṇhaṁ pahantvāna, anāgāro paribbaje.
Taṇhābhavaparikkhīṇaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (47)

646. * Hitvā mānusakaṁ yogaṁ, dibbaṁ yogaṁ upaccagā.
Sabbayogavisaṁyuttaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (48)

647. * Hitvā ratiñca aratiṁ, sītibhūtaṁ nirūpadhiṁ.
Sabbalokābhibhuṁ vīraṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (49)

---

* Heṭṭhā 71, 72 piṭṭhesupi.

1. Nirāsayaṁ (Sī, Syā, I), nirāsakaṁ (?)

648. * Cutiṁ yo vedi[1] sattānaṁ, upapattiñca sabbaso.
Asattaṁ Sugataṁ Buddhaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (50)

649. * Yassa gatiṁ na jānanti, devā gandhabbamānusā.
Khīṇāsavaṁ arahantaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (51)

650. * Yassa pure ca pacchā ca, majjhe ca natthi kiñcanaṁ.
Akiñcanaṁ anādānaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (52)

651. * Usabhaṁ pavaraṁ vīraṁ, mahesiṁ vijitāvinaṁ.
Anejaṁ nhātakaṁ Buddhaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.(53)

652. * Pubbenivāsaṁ yo vedi[1], saggāpāyañca passati.
Atho jātikkhayaṁ patto, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ. (54)

653. Samaññā hesā lokasmiṁ, nāmagottaṁ pakappitaṁ.
Sammuccā samudāgataṁ, tattha tattha pakappitaṁ. (55)

654. Dīgharattamanusayitaṁ, diṭṭhigatamajānataṁ.
Ajānantā no[2] pabruvanti,
"Jātiyā hoti brāhmaṇo". (56)

655. Na jaccā brāhmaṇo hoti,
Na jaccā hoti abrāhmaṇo.
Kammunā brāhmaṇo hoti,
Kammunā hoti abrāhmaṇo. (57)

656. Kassako kammunā hoti,
Sippiko hoti kammunā.
Vāṇijo kammunā hoti,
Pessiko hoti kammunā. (58)

657. Coropi kammunā hoti, yodhājīvopi kammunā.
Yājako kammunā hoti, rājāpi hoti kammunā. (59)

---

1. Yo'veti (?) Itivuttake 262 piṭṭhe Aṭṭhakathāsaṁvaṇṇanā passitabbā.
2. Ajānantā te (Ṭṭha), Ma 2. 412 piṭṭhepi passitabbaṁ. * Heṭṭhā 73 piṭṭhepi.

658. Evametaṁ yathābhūtaṁ, kammaṁ passanti paṇḍitā.
Paṭiccasamuppādadassā, kammavipākakovidā. (60)

659. Kammunā vattati loko, kammunā vattati pajā.
Kammanibandhanā sattā, rathassāṇīva yāyato. (61)

660. Tapena brahmacariyena, saṁyamena damena ca.
Etena brāhmaṇo hoti, etaṁ brāhmaṇamuttamaṁ. (62)

661. Tīhi vijjāhi sampanno, santo khīṇapunabbhavo.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, brahmā sakko vijānatanti.

Evaṁ vutte Vāseṭṭhabhāradvājā māṇavā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsake no bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupete[1] saraṇaṁ gate"ti.

Vāseṭṭhasuttaṁ navamaṁ.

---

10. Kokālikasutta

Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Kokāliko bhikkhu yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Kokāliko bhikkhu Bhagavantaṁ etadavoca "pāpicchā bhante Sāriputtamoggallānā pāpikānaṁ icchānaṁ vasaṁ gatā"ti.

Evaṁ vutte Bhagavā Kokālikaṁ bhikkhuṁ etadavoca "mā hevaṁ Kokālika, mā hevaṁ Kokālika. Pasādehi Kokālika Sāriputtamoggallānesu cittaṁ, pesalā Sāriputtamoggallānā"ti.

Dutiyampi kho -pa-. Tatiyampi kho Kokāliko bhikkhu Bhagavantaṁ etadavoca "kiñcāpi me bhante Bhagavā saddhāyiko paccayiko. Atha kho pāpicchāva Sāriputtamoggallānā pāpikānaṁ icchānaṁ vasaṁ gatā"ti. Tatiyampi kho Bhagavā Kokālikaṁ bhikkhuṁ etadavoca "mā hevaṁ

---

1. Pāṇupetaṁ (Ka)

Kokālika, mā hevaṁ Kokālika. Pasādehi Kokālika Sāriputtamoggallānesu cittaṁ, pesalā Sāriputtamoggallānā”ti.

* Atha kho Kokāliko bhikkhu uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Acirappakkantassa ca Kokālikassa bhikkhuno sāsapamattīhi piḷakāhi sabbo kāyo phuṭo[1] ahosi, sāsapamattiyo hutvā muggamattiyo ahesuṁ, muggamattiyo hutvā kaḷāyamattiyo ahesuṁ, kaḷāyamattiyo hutvā kolaṭṭhimattiyo ahesuṁ, kolaṭṭhimattiyo hutvā kolamattiyo ahesuṁ, kolamattiyo hutvā āmalakamattiyo ahesuṁ, āmalakamattiyo hutvā beḷuvasalāṭukamattiyo ahesuṁ, beḷuvasalāṭukamattiyo hutvā billamattiyo ahesuṁ, billamattiyo hutvā pabhijjiṁsu, pubbañca lohitañca paggghariṁsu. Atha kho Kokāliko bhikkhu tenevābādhena kālamakāsi, kālaṅkato ca Kokāliko bhikkhu Padumaṁ nirayaṁ upapajji Sāriputtamoggallānesu cittaṁ āghātetvā.

Atha kho brahmā Sahampati abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇo kevalakappaṁ Jetavanaṁ obhāsetvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho brahmā Sahampati Bhagavantaṁ etadavoca “Kokāliko bhante bhikkhu kālaṅkato, kālaṅkato ca bhante Kokāliko bhikkhu Padumaṁ nirayaṁ upapanno Sāriputtamoggallānesu cittaṁ āghātetvā”ti. Idamavoca brahmā Sahampati, idaṁ vatvā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā tatthevantaradhāyi.

Atha kho Bhagavā tassā rattiyā accayena bhikkhū āmantesi “imaṁ bhikkhave rattiṁ brahmā Sahampati abhikkantāya rattiyā -pa-. Idamavoca bhikkhave brahmā Sahampati, idaṁ vatvā maṁ padakkhiṇaṁ katvā tatthevantaradhāyī”ti.

Evaṁ vutte aññataro bhikkhu Bhagavantaṁ etadavoca “kīvadīghaṁ nu kho bhante Padume niraye āyuppamāṇan”ti. Dīghaṁ kho bhikkhu Padume niraye āyuppamāṇaṁ, taṁ na sukaraṁ saṅkhātuṁ “ettakāni vassāni” iti vā “ettakāni vassasatāni” iti vā “ettakāni vassasahassāni” iti vā “ettakāni

---

* Saṁ 1. 152; Aṁ 3. 394 piṭṭhesupi.

1. Phuṭṭho (Syā)

vassasatasahassāni" iti vāti. Sakkā pana bhante upamā[1] kātunti. "Sakkā bhikkhū"ti Bhagavā avoca—

Seyyathāpi bhikkhu vīsatikhāriko Kosalako tilavāho tato puriso vassasatassa vassasatassa accayena ekamekaṁ tilaṁ uddhareyya. Khippataraṁ kho so bhikkhu vīsatikhāriko Kosalako tilavāho iminā upakkamena parikkhayaṁ pariyādānaṁ gaccheyya, natveva eko Abbudo nirayo. Seyyathāpi bhikkhu vīsati Abbudā nirayā, evameko Nirabbudo nirayo. Seyyathāpi bhikkhu vīsati Nirabbudā nirayā, evameko Ababo nirayo. Seyyathāpi bhikkhu vīsati Ababā nirayā, evameko Aṭaṭo nirayo. Seyyathāpi bhikkhu vīsati Aṭaṭā nirayā, evameko Ahaho nirayo. Seyyathāpi bhikkhu vīsati Ahahā nirayā, evameko Kumudo nirayo. Seyyathāpi bhikkhu vīsati Kumudā nirayā, evameko Sogandhiko nirayo. Seyyathāpi bhikkhu vīsati Sogandhikā nirayā, evameko Uppalako nirayo. Seyyathāpi bhikkhu vīsati Uppalakā nirayā, evameko Puṇḍarīko nirayo. Seyyathāpi bhikkhu vīsati Puṇḍarīkā nirayā, evameko Padumo nirayo. Padumaṁ kho pana bhikkhu nirayaṁ Kokāliko bhikkhu upapanno Sāriputtamoggallānesu cittaṁ āghātetvāti, idamavoca Bhagavā, idaṁ vatvāna Sugato, athāparaṁ etadavoca Satthā—

662. Purisassa hi jātassa,
Kuṭhārī[2] jāyate mukhe.
Yāya chindati attānaṁ,
Bālo dubbhāsitaṁ bhaṇaṁ. (1)

663. Yo nindiyaṁ pasaṁsati,
Taṁ vā nindati yo pasaṁsiyo.
Vicināti mukhena so kaliṁ,
Kalinā tena sukhaṁ na vindati. (2)

---

1. Upamaṁ (Sī, Syā, Ka)
2. Kudhārī (Ka)

664. Appamatto ayaṁ kali,
Yo akkhesu dhanaparājayo.
Sabbassāpi sahāpi attanā,
Ayameva mahattaro[1] kali.
Yo Sugatesu manaṁ padosaye. (3)

665. Sataṁ sahassānaṁ nirabbudānaṁ,
Chattiṁsati pañca ca abbudāni[2].
Yamariyagarahī nirayaṁ upeti,
Vācaṁ manañca paṇidhāya pāpakaṁ. (4)

666. * Abhūtavādī nirayaṁ upeti,
Yo vāpi katvā na karomi'cāha.
Ubhopi te pecca samā bhavanti,
Nihīnakammā manujā parattha. (5)

667. + Yo appaduṭṭhassa narassa dussati,
Suddhassa posassa anaṅgaṇassa.
Tameva bālaṁ pacceti pāpaṁ,
Sukhumo rajo paṭivātaṁva khitto. (6)

668. + Yo lobhaguṇe anuyutto,
So vacasā paribhāsati aññe.
Asaddho kadariyo avadaññū,
Macchari pesuṇiyaṁ[3] anuyutto. (7)

669. Mukhadugga vibhūta anariya,
Bhūnahu[4] pāpaka dukkaṭakāri.
Purisanta kalī avajāta,
Mā bahubhāṇidha nerayikosi. (8)

---

1. Mahantataro (Sī)
* Heṭṭhā 57 piṭṭhepi.
2. Abbudānaṁ (Ka)
3. Pesuṇiyasmiṁ (bahūsu)
+ Heṭṭhā 32 piṭṭhepi.
4. Bhunahata (Syā, Ka)
+ Khu 10. 111piṭṭhepi.

670. Rajamākirasī ahitāya,
Sante garahasi kibbisakārī.
Bahūni duccaritāni caritvā,
Gacchasi kho papataṁ cirarattaṁ. (9)

671. Na hi nassati kassaci kammaṁ,
Eti hataṁ labhateva suvāmi.
Dukkhaṁ mando paraloke,
Attani passati kibbisakārī. (10)

672. Ayosaṅkusamāhataṭṭhānaṁ,
Tiṇhadhāramayasūlamupeti.
Atha tatta-ayoguḷasannibhaṁ,
Bhojanamatthi tathā patirūpaṁ. (11)

673. Na hi vaggu vadanti vadantā,
Nābhijavanti na tāṇamupenti.
Aṅgāre santhate sayanti[1],
Ginisampajjalitaṁ pavisanti. (12)

674. Jālena ca onahiyāna,
Tattha hananti ayomayakuṭebhi[2].
Andhaṁva timisamāyanti,
Taṁ vitataṁ hi yathā mahikāyo. (13)

675. Atha lohamayaṁ pana kumbhiṁ,
Ginisampajjalitaṁ pavisanti.
Paccanti hi tāsu cirarattaṁ,
Agginisamāsu[3] samuppilavāte. (14)

676. Atha pubbalohitamisse,
Tattha kiṁ paccati kibbisakārī.
Yaṁ yaṁ disakaṁ[4] adhiseti,
Tattha kilissati samphusamāno. (15)

1. Senti (Sī, Syā, I)
2. Ayomayakūṭehi (Sī, Syā, I)
3. Ginissamāsu (Ka)
4. Disataṁ (Sī, Syā, I)

677. Puḷavāvasathe salilasmiṁ,
Tattha kiṁ paccati kibbisakārī.
Gantuṁ na hi tīramapatthi,
Sabbasamā hi samantakapallā. (16)

678. Asipattavanaṁ pana tiṇhaṁ,
Taṁ pavisanti samucchidagattā.
Jivhaṁ balisena gahetvā,
Ārajayārajayā vihananti. (17)

679. Atha vetaraṇiṁ pana duggaṁ,
Tiṇhadhārakhuradhāramupenti.
Tattha mandā papatanti,
Pāpakarā pāpāni karitvā. (18)

680. Khādanti hi tattha rudante,
Sāmā sabalā kākolagaṇā ca.
Soṇā siṅgālā[1] paṭigiddhā[2],
Kulalā vāyasā ca[3] vitudanti. (19)

681. Kicchā vata'yaṁ idha vutti,
Yaṁ jano phusati[4] kibbisakārī.
Tasmā idha jīvitasese,
Kiccakaro siyā naro na cappamajje. (20)

682. Te gaṇitā vidūhi tilavāhā,
Ye Padume niraye upanītā.
Nahutāni hi koṭiyo pañca bhavanti,
Dvādasa koṭisatāni punaññā[5]. (21)

---

1. Sigālā (Sī, I) 2. Paṭigijjhā (Syā, I) 3. Kulalā ca vāyasā (?)
4. Passati (Sī, Syā, I) 5. Panaññe (Ka)

683. Yāva dukhā[1] nirayā idha vuttā,
Tatthapi tāva ciraṁ vasitabbaṁ.
Tasmā sucipesalasādhuguṇesu,
Vācaṁ manaṁ satataṁ [2] parirakkheti. (22)

Kokālikasuttaṁ dasamaṁ.

---

11. Nālakasutta

684. Ānandajāte tidasagaṇe patīte,
Sakkañca indaṁ sucivasane ca deve.
Dussaṁ gahetvā atiriva thomayante,
Asito isi addasa divāvihāre. (1)

685. Disvāna deve muditamane udagge,
Cittiṁ karitvāna idamavoca[3] tattha.
Kiṁ devasaṁgho atiriva kalyarūpo,
Dussaṁ gahetvā ramayatha[4] kiṁ paṭicca. (2)

686. Yadāpi āsī asurehi saṅgamo,
Jayo surānaṁ asurā parājitā.
Tadāpi netādiso lomahaṁsano,
Kimabbhutaṁ daṭṭhu marū pamoditā. (3)

687. Seḷenti gāyanti ca vādayanti ca,
Bhujāni phoṭenti[5] ca naccayanti ca.
Pucchāmi vohaṁ merumuddhavāsine,
Dhunātha me saṁsayaṁ khippa mārisā. (4)

---

1. Dukkhā (Sī, Syā), dukkha (I, Ka)
2. Pakataṁ (Syā)
3. Karitvā idamavocāsi (Sī)
4. Bhamayatha (Sī)
5. Poṭhenti (Sī, I), pothenti (Ka)

688. So bodhisatto ratanavaro atulyo,
Manussaloke hitasukhatthāya[1] jāto.
Sakyāna gāme janapade Lumbineyye,
Tenamha tuṭṭhā atiriva kalyarūpā. (5)

689. So sabbasattuttamo aggapuggalo,
Narāsabho sabbapajānamuttamo.
Vattessati cakkamisivhaye vane,
Nadaṁva sīho balavā migābhibhū. (6)

690. Taṁ saddaṁ sutvā turita'mavasarī so,
Suddhodanassa tada bhavanaṁ upāvisi[2].
Nisajja tattha idamavocāsi sakye,
Kuhiṁ kumāro ahamapi daṭṭhukāmo. (7)

691. Tato kumāraṁ jalitamiva suvaṇṇaṁ,
Ukkāmukheva sukusalasampahaṭṭhaṁ[3].
Daddallamānaṁ[4] siriyā anomavaṇṇaṁ,
Dassesu puttaṁ Asitavhayassa sakyā. (8)

692. Disvā kumāraṁ sikhimiva pajjalantaṁ,
Tārāsabhaṁva nabhasigamaṁ visuddhaṁ.
Suriyaṁ tapantaṁ saradarivabbhamuttaṁ,
Ānandajāto vipulamalattha pītiṁ. (9)

693. Anekasākhañca sahassamaṇḍalaṁ,
Chattaṁ marū dhārayumantalikkhe.
Suvaṇṇadaṇḍā vītipatanti cāmarā,
Na dissare cāmarachattagāhakā. (10)

1. Hitasukhatāya (Sī, Syā, I)
2. Upāgami (Sī, I)
3. Sukusalena sampahaṭṭhaṁ (Ka)
4. Daddaḷhamānaṁ (Ka)

694. Disvā jaṭī Kaṇhasirivhayo isi,
Suvaṇṇanikkhaṁ viya paṇḍukambale.
Setañca chattaṁ dhariyanta[1] muddhani,
Udaggacitto sumano paṭiggahe. (11)

695. Paṭiggahetvā pana sakyapuṅgavaṁ,
Jigīsako[2] lakkhaṇamantapāragū.
Pasannacitto giramabbhudīrayi,
“Anuttarā'yaṁ dvipadānamuttamo”[3]. (12)

696. Athattano gamanamanussaranto,
Akalyarūpo gaḷayati assukāni.
Disvāna sakyā isimavocuṁ rudantaṁ,
“No ce kumāre bhavissati antarāyo”. (13)

697. Disvāna sakye isimavoca akalye,
Nāhaṁ kumāre ahitamanussarāmi.
Na cāpimassa bhavissati antarāyo,
Na orakā'yaṁ adhimānasā[4] bhavātha. (14)

698. Sambodhiyaggaṁ phusissatā'yaṁ kumāro,
So dhammacakkaṁ paramavisuddhadassī.
Vattessatā'yaṁ bahujanahitānukampī,
Vitthārika'ssa bhavissati brahmacariyaṁ. (15)

699. Mamañca āyu na ciramidhāvaseso,
Athantarā me bhavissati kālakiriyā.
Sohaṁ na sossaṁ[5] asamadhurassa dhammaṁ,
Tenamhi aṭṭo byasanaṁgato aghāvī. (16)

---

1. Dhāriyanta (Syā), dhārayantaṁ (Sī, Ka)
2. Jigiṁsato (Ka)
3. Dipadānamuttamo (Sī, Syā, I)
4. Adhimanasā (Sī, Syā)
5. Sussaṁ (Sī, Syā)

700. So sākiyānaṁ vipulaṁ janetvā pītiṁ,
Antepuramhā niggamā[1] brahmacārī.
So bhāgineyyaṁ sayaṁ anukampamāno,
Samādapesi asamadhurassa dhamme. (17)

701. Buddhoti ghosaṁ yada[2] parato suṇāsi,
"Sambodhipatto vivarati dhammamaggaṁ".
Gantvāna tattha samayaṁ paripucchamāno[3],
Carassu tasmiṁ Bhagavati brahmacariyaṁ. (18)

702. Tenānusiṭṭho hitamanena tādinā,
Anāgate paramavisuddhadassinā.
So Nālako upacitapuññasañcayo,
Jinaṁ pakikkhaṁ[4] parivasi rakkhitindriyo. (19)

703. Sutvāna ghosaṁ jinavaracakkavattane,
Gantvāna disvā isinisabhaṁ pasanno.
Moneyyaseṭṭhaṁ Munipavaraṁ apucchi,
Samāgate Asitāvhayassa sāsaneti. (20)

Vatthugāthā niṭṭhitā.

704. Aññātametaṁ vacanaṁ, Asitassa yathātathaṁ.
Taṁ taṁ Gotama pucchāmi, sabbadhammāna pāraguṁ. (21)

705. Anagāriyupetassa, bhikkhācariyaṁ jigīsato.
Muni pabrūhi me puṭṭho, moneyyaṁ uttamaṁ padaṁ. (22)

706. Moneyyaṁ te upaññissaṁ, (Iti Bhagavā,)
Dukkaraṁ durabhisambhavaṁ.
Handa te naṁ pavakkhāmi,
Santhambhassu daḷo bhava. (23)

1. Niragamā (Sī, Syā), nigamā (Ka-Sī), niragama (I)
2. Yadi (Syā, Ka)
3. Sayaṁ paripucchiyāno (Sī, Syā)
4. Pati + ikkhaṁ = patikkhaṁ.

707. Samānabhāgaṁ kubbetha, gāme akkuṭṭhavanditaṁ.
Manopadosaṁ rakkheyya, santo anuṇṇato care. (24)

708. Uccāvacā niccharanti, dāye aggisikhūpamā.
Nāriyo muniṁ palobhenti, tā su taṁ mā palobhayuṁ. (25)

709. Virato methunā dhammā, hitvā kāme paropare[1].
Aviruddho asāratto, pāṇesu tasathāvare. (26)

710. Yathā ahaṁ tathā ete, yathā ete tathā ahaṁ.
Attānaṁ upamaṁ katvā, na haneyya na ghātaye. (27)

711. Hitvā icchañca lobhañca, yattha satto puthujjano.
Cakkhumā paṭipajjeyya, tareyya narakaṁ imaṁ. (28)

712. Ūnūdaro mitāhāro, appiccha'ssa alolupo.
Sadā[2] icchāya nicchāto, aniccho hoti nibbuto. (29)

713. Sa piṇḍacāraṁ caritvā, vanantamabhihāraye.
Upaṭṭhito rukkhamūlasmiṁ, āsanūpagato muni. (30)

714. Sa jhānapasuto dhīro, vanante ramito siyā.
Jhāyetha rukkhamūlasmiṁ, attānamabhitosayaṁ. (31)

715. Tato ratyā vivasāne[3], gāmantamabhihāraye.
Avhānaṁ nābhinandeyya, abhihārañca gāmato. (32)

716. Na munī gāmamāgamma, kulesu sahasā care.
Ghāsesanaṁ chinnakatho, na vācaṁ payutaṁ bhaṇe. (33)

717. Alatthaṁ yadidaṁ sādhu, nālatthaṁ kusalaṁ iti.
Ubhayenava so tādī, rukkhaṁvu'panivattati[4]. (34)

718. Sa pattapāṇi vicaranto, amūgo mūgasammato.
Appaṁ dānaṁ na hīḷeyya, dātāraṁ nāvajāniyā. (35)

---

1. Parovare (Sī, I), varāvare (Syā) 2. Sa ve (I) 3. Vivasane (Sī, Syā, I)
4. Rukkhaṁvu'pativattati (Ka), rukkhaṁva upātivattati (Syā)

719. * Uccāvacā hi paṭipadā, samaṇena pakāsitā.
Na pāraṁ diguṇaṁ yanti, nayidaṁ ekaguṇaṁ mutaṁ. (36)

720. Yassa ca visatā natthi, chinnasotassa bhikkhuno.
Kiccākiccappahīnassa, pariḷāho na vijjati. (37)

721. Moneyyaṁ te upaññissaṁ, khuradhārūpamo bhave.
Jivhāya tālumāhacca, udare saññato siyā. (38)

722. Alīnacitto ca siyā, na cāpi bahu cintaye.
Nirāmagandho Asito, brahmacariyaparāyaṇo. (39)

723. Ekāsanassa sikkhetha, samaṇūpāsanassa ca.
Ekattaṁ mo namakkhātaṁ, eko ce abhiramissasi.
Atha bhāhisi[1] dasadisā. (40)

724. Sutvā dhīrānaṁ nighosaṁ, jhāyīnaṁ kāmacāginaṁ.
Tato hiriñca saddhañca, bhiyyo kubbetha māmako. (41)

725. Taṁ nadīhi vijānātha, sobbhesu padaresu ca.
Saṇantā yanti kusobbhā[2], tuṇhī yanti mahodadhī. (42)

726. Yadūnakaṁ taṁ saṇati, yaṁ pūraṁ santameva taṁ.
Aḍḍhakubbhūpamo bālo, rahado pūrova paṇḍito. (43)

727. Yaṁ samaṇo bahuṁ bhāsati, upetaṁ atthasañhitaṁ.
Jānaṁ so dhammaṁ deseti, jānaṁ so bahu bhāsati. (44)

728. Yo ca jānaṁ saṁyatatto, jānaṁ na bahu bhāsati.
Sa munī monamarahati, sa munī monamajjhagāti. (45)

Nālakasuttaṁ ekādasamaṁ.

---

12. Dvayatānupassanāsutta

Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena Bhagavā tadahuposathe

---

* Abhi 4. 77 piṭṭhepi. 1. Bhāsihi (Sī, Syā, I) 2. Kussubbhā (Sī)

pannarase puṇṇāya puṇṇamāya rattiyā bhikkhusaṁghaparivuto abbhokāse nisinno hoti. Atha kho Bhagavā tuṇhībhūtaṁ tuṇhībhūtaṁ bhikkhusaṁghaṁ anuviloketvā bhikkhū āmantesi—

Ye te bhikkhave kusalā dhammā ariyā niyyānikā sambodhagāmino, tesaṁ vo bhikkhave kusalānaṁ dhammānaṁ ariyānaṁ niyyānikānaṁ sambodhagāmīnaṁ kā upanisā savanāyāti iti ce bhikkhave pucchitāro assu, te evamassu vacanīyā—yāvadeva dvayatānaṁ dhammānaṁ yathābhūtaṁ ñāṇāyāti. Kiñca dvayataṁ vadetha?

(1) Idaṁ dukkhaṁ, ayaṁ dukkhasamudayoti ayamekānupassanā. Ayaṁ dukkhanirodho, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā dvayatānupassino kho bhikkhave bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato dvinnaṁ phalānaṁ aññataraṁ phalaṁ pāṭikaṅkhaṁ—diṭṭheva dhamme aññā, sati vā upādisese anāgāmitāti.

Idamavoca Bhagavā, idaṁ vatvāna Sugato, athāparaṁ etadavoca Satthā—

729. “Ye dukkhaṁ nappajānanti, atho dukkhassa sambhavaṁ.
Yattha ca sabbaso dukkhaṁ, asesaṁ uparujjhati.
Tañca maggaṁ na jānanti, dukkhūpasamagāminaṁ. (1)

730. Cetovimuttihīnā te, atho paññāvimuttiyā.
Abhabbā te antakiriyāya, te ve jātijarūpagā. (2)

731. Ye ca dukkhaṁ pajānanti, atho dukkhassa sambhavaṁ.
Yattha ca sabbaso dukkhaṁ, asesaṁ uparujjhati.
Tañca maggaṁ pajānanti, dukkhūpasamagāminaṁ. (3)

732. Cetovimuttisampannā, atho paññāvimuttiyā.
Bhabbā te antakiriyāya, na te jātijarūpagā”ti. (4)

(2) Siyā aññenapi pariyāyena sammā dvayatānupassanāti iti ce bhikkhave pucchitāro assu. “Siyā”tissu vacanīyā. Kathañca siyā? Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ upadhipaccayāti ayamekānupassanā.

Upadhīnaṁ tveva asesavirāganirodhā natthi dukkhassa sambhavoti ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā -pa- athāparaṁ etadavoca Satthā—

733. "Upadhinidānā pabhavanti dukkhā,
Ye keci lokasmimanekarūpā.
Yo ve avidvā upadhiṁ karoti,
Punappunaṁ dukkhamupeti mando.
Tasmā pajānaṁ upadhiṁ na kayirā,
Dukkhassa jātippabhavānupassī"ti. (5)

(3) Siyā aññenapi pariyāyena sammā dvayatānupassanāti, iti ce bhikkhave pucchitāro assu. "Siyā"tissu vacanīyā. Kathañca siyā? Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ avijjāpaccayāti ayamekānupassanā. Avijjāya tveva asesavirāganirodhā natthi dukkhassa sambhavoti ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā -pa- athāparaṁ etadavoca Satthā—

734. "Jātimaraṇasaṁsāraṁ, ye vajanti punappunaṁ.
Itthabhāvaññathābhāvaṁ, avijjāyeva sā gati. (6)

735. Avijjā hāyaṁ mahāmoho, yenidaṁ saṁsitaṁ ciraṁ.
Vijjāgatā ca ye sattā, na te gacchanti[1] punabbhavan"ti. (7)

(4) Siyā aññenapi -pa-. Kathañca siyā? Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ saṅkhārapaccayāti ayamekānupassanā. Saṅkhārānaṁ tveva asesavirāganirodhā natthi dukkhassa sambhavoti ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā -pa- athāparaṁ etadavoca Satthā—

736. "Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ saṅkhārapaccayā.
Saṅkhārānaṁ nirodhena, natthi dukkhassa sambhavo. (8)

737. Etamādīnavaṁ ñatvā, dukkhaṁ saṅkhārapaccayā.
Sabbasaṅkhārasamathā, saññānaṁ uparodhanā.
Evaṁ dukkhakkhayo hoti, etaṁ ñatvā yathātathaṁ. (9)

738. Sammaddasā vedaguno, sammadaññāya paṇḍitā.
Abhibhuyya mārasaṁyogaṁ, na gacchanti[1] punabbhavan"ti.
(10)

1. Nāgacchanti (Sī, I)

(5) Siyā aññenapi -pa-. Kathañca siyā? Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ viññāṇapaccayāti ayamekānupassanā. Viññāṇassa tveva asesavirāganirodhā natthi dukkhassa sambhavoti ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā -pa- athāparaṁ etadavoca Satthā—

739. "Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ viññāṇapaccayā.
Viññāṇassa nirodhena, natthi dukkhassa sambhavo. (11)

740. Etamādīnavaṁ ñatvā, dukkhaṁ viññāṇapaccayā.
Viññāṇūpasamā bhikkhu, nicchāto parinibbuto"ti. (12)

(6) Siyā aññenapi -pa-. Kathañca siyā? Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ phassapaccayāti ayamekānupassanā. Phassassa tveva asesavirāganirodhā natthi dukkhassa sambhavoti ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā -pa- athāparaṁ etadavoca Satthā—

741. "Tesaṁ phassaparetānaṁ, bhavasotānusārinaṁ.
Kummaggapaṭipannānaṁ, ārā saṁyojanakkhayo. (13)

742. Ye ca phassaṁ pariññāya, aññāyupasame[1] ratā.
Te ve phassābhisamayā, nicchātā parinibbutā"ti. (14)

(7) Siyā aññenapi -pa-. Kathañca siyā? Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ vedanāpaccayāti ayamekānupassanā. Vedanānaṁ tveva asesavirāganirodhā natthi dukkhassa sambhavoti ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā -pa- athāparaṁ etadavoca Satthā—

743. "Sukhaṁ vā yadi vā dukkhaṁ, adukkhamasukhaṁ saha.
Ajjhattañca bahiddhā ca, yaṁ kiñci atthi veditaṁ. (15)

744. Etaṁ dukkhanti ñatvāna, mosadhammaṁ palokinaṁ[2].
Phussa phussa vayaṁ passaṁ, evaṁ tattha vijānati[3].
Vedanānaṁ khayā bhikkhu, nicchāto parinibbuto"ti. (16)

---

1. Paññāya upasame (Syā) 2. Palokitaṁ (Sī) 3. Virajjati (Ka-Sī)

(8) Siyā aññenapi -pa-. Kathañca siyā? Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ taṇhāpaccayāti ayamekānupassanā. Taṇhāya tveva asesavirāganirodhā natthi dukkhassa sambhavoti ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā -pa- athāparaṁ etadavoca Satthā—

745. "Taṇhādutiyo puriso, dīghamaddhāna saṁsaraṁ.
Itthabhāvaññathābhāvaṁ, saṁsāraṁ nātivattati. (17)

746. Etamādīnavaṁ ñatvā, taṇhaṁ[1] dukkhassa sambhavaṁ.
Vītataṇho anādāno, sato bhikkhu paribbaje"ti. (18)

(9) Siyā aññenapi -pa-. Kathañca siyā? Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ upādānapaccayāti ayamekānupassanā. Upādānānaṁ[2] tveva asesavirāganirodhā natthi dukkhassa sambhavoti ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā -pa- athāparaṁ etadavoca Satthā—

747. "Upādānapaccayā bhavo, bhūto dukkhaṁ nigacchati.
Jātassa maraṇaṁ hoti, eso dukkhassa sambhavo. (19)

748. Tasmā upādānakkhayā, sammadaññāya paṇḍitā.
Jātikkhayaṁ abhiññāya, na gacchanti punabbhavan"ti. (20)

(10) Siyā aññenapi -pa-. Kathañca siyā? Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ ārambhapaccayāti ayamekānupassanā. Ārambhānaṁ tveva asesavirāganirodhā natthi dukkhassa sambhavoti ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā -pa- athāparaṁ etadavoca Satthā—

749. "Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ ārambhapaccayā.
Ārambhānaṁ nirodhena, natthi dukkhassa sambhavo. (21)

750. Etamādīnavaṁ ñatvā, dukkhaṁ ārambhapaccayā.
Sabbārambhaṁ paṭinissajja, anārambhe vimuttino. (22)

751. * Ucchinnabhavataṇhassa, santacittassa bhikkhuno.
Vikkhīṇo[3] jātisaṁsāro, natthi tassa punabbhavo"ti. (23)

---

1. Taṇhā (bahūsu) Itivuttake 201 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. Upādānassa (Syā, Ka)
* Khu 10.177 piṭṭhepi.
3. Vitiṇṇo (Sī)

(11) Siyā aññenapi -pa-. Kathañca siyā? Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ āhārapaccayāti ayamekānupassanā. Āhārānaṁ tveva asesavirāganirodhā natthi dukkhassa sambhavoti ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā -pa- athāparaṁ etadavoca Satthā—

752. "Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ āhārapaccayā.
Āhārānaṁ nirodhena, natthi dukkhassa sambhavo. (24)

753. Etamādīnavaṁ ñatvā, dukkhaṁ āhārapaccayā.
SabBāhāraṁ pariññāya, sabBāhāramanissito. (25)

754. Ārogyaṁ sammadaññāya, āsavānaṁ parikkhayā.
Saṅkhāya sevī dhammaṭṭho, saṅkhyaṁ[1] nopeti vedagū"ti. (26)

(12) Siyā aññenapi -pa-. Kathañca siyā? Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ iñjitapaccayāti ayamekānupassanā. Iñjitānaṁ tveva asesavirāganirodhā natthi dukkhassa sambhavoti ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā -pa- athāparaṁ etadavoca Satthā—

755. "Yaṁ kiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ iñjitapaccayā.
Iñjitānaṁ nirodhena, natthi dukkhassa sambhavo. (27)

756. Etamādīnavaṁ ñatvā, dukkhaṁ iñjitapaccayā.
Tasmā hi ejaṁ vosajja, saṅkhāre uparundhiya.
Anejo anupādāno, sato bhikkhu paribbaje"ti. (28)

(13) Siyā aññenapi -pa-. Kathañca siyā? Nissitassa calitaṁ hotīti ayamekānupassanā. Anissito na calatīti ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā -pa- athāparaṁ etadavoca Satthā—

757. "Anissito na calati, nissito ca upādiyaṁ.
Itthabhāvaññathābhāvaṁ, saṁsāraṁ nātivattati. (29)

758. Etamādīnavaṁ ñatvā, nissayesu mahabbhayaṁ.
Anissito anupādāno, sato bhikkhu paribbaje"ti. (30)

---

1. Saṅkhaṁ (Sī. I)

(14) Siyā aññenapi -pa-. Kathañca siyā? Rūpehi bhikkhave arūpā[1] santatarāti ayamekānupassanā. Arūpehi nirodho santataroti ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā -pa- athāparaṁ etadavoca Satthā—

759. “Ye ca rūpūpagā sattā, ye ca arūpaṭṭhāyino[2].
Nirodhaṁ appajānantā, āgantāro punabbhavaṁ. (31)

760. Ye ca rūpe pariññāya, arūpesu asaṇṭhitā[3].
Nirodhe ye vimuccanti, te janā maccuhāyino”ti. (32)

(15) Siyā aññenapi -pa-. Kathañca siyā? Yaṁ bhikkhave sadevakassa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya “idaṁ saccan”ti upanijjhāyitaṁ, ta’damariyānaṁ “etaṁ musā”ti yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhaṁ, ayamekānupassanā. Yaṁ bhikkhave sadevakassa -pa- sadevamanussāya “idaṁ musā”ti upanijjhāyitaṁ, ta’damariyānaṁ “etaṁ saccan”ti yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhaṁ, ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā -pa- athāparaṁ etadavoca Satthā—

761. “Anattani attamāniṁ[4], passa lokaṁ sadevakaṁ.
Niviṭṭhaṁ nāmarūpasmiṁ, idaṁ saccanti maññati. (33)

762. Yena yena hi maññanti, tato taṁ hoti aññathā.
Tañhi tassa musā hoti, mosadhammañhi ittaraṁ. (34)

763. Amosadhammaṁ nibbānaṁ, tadariyā saccato vidū.
Te ve saccābhisamayā, nicchātā parinibbutā”ti. (35)

(16) Siyā aññenapi pariyāyena sammā dvayatānupassanāti, iti ce bhikkhave pucchitāro assu. “Siyā”tissu vacanīyā. Kathañca siyā? Yaṁ bhikkhave sadevakassa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya “idaṁ sukhan”ti upanijjhāyitaṁ, ta’damariyānaṁ “etaṁ dukkhan”ti yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhaṁ, ayamekānupassanā. Yaṁ bhikkhave sadevakassa -pa- sadevamanussāya “idaṁ dukkhan”ti upanijjhāyitaṁ, ta’damariyānaṁ “etaṁ sukhan”ti yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhaṁ,

---

1. Āruppā (Sī, I)
2. Āruppavāsino (Sī, I)
3. Susaṇṭhitā (Sī, Syā, I)
4. Attamānī (Syā), attamānaṁ (I, Ka)

ayaṁ dutiyānupassanā. Evaṁ sammā dvayatānupassino kho bhikkhave bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato dvinnaṁ phalānaṁ aññataraṁ phalaṁ pāṭikaṅkhaṁ—diṭṭheva dhamme aññā, sati vā upādisese anāgāmitāti. Idamavoca Bhagavā, idaṁ vatvāna Sugato, athāparaṁ etadavoca Satthā—

764. "Rūpā saddā rasā gandhā, phassā dhammā ca kevalā.
Iṭṭhā kantā manāpā ca, yāvata'tthīti vuccati. (36)

765. Sadevakassa lokassa, ete vo sukhasammatā.
Yattha cete nirujjhanti, taṁ nesaṁ dukkhasammataṁ. (37)

766. Sukhanti diṭṭhamariyehi, sakkāyassu'parodhanaṁ.
Paccanīkamidaṁ hoti, sabbalokena passataṁ. (38)

767. Yaṁ pare sukhato āhu, tadariyā āhu dukkhato.
Yaṁ pare dukkhato āhu, tadariyā sukhato vidū. (39)

768. Passa dhammaṁ durājānaṁ, sampamūḷhettha'viddasu[1].
Nivutānaṁ tamo hoti, andhakāro apassataṁ. (40)

769. Satañca vivaṭaṁ hoti, āloko passatāmiva.
Santike na vijānanti, magā dhammassa'kovidā. (41)

770. Bhavarāgaparetehi, bhavasotānusāribhi.
Māradheyyānupannehi, nāyaṁ dhammo susambudho. (42)

771. Ko nu aññatra mariyehi, padaṁ Sambuddhumarahati.
Yaṁ padaṁ sammadaññāya, parinibbanti anāsavā"ti. (43)

Idamavoca Bhagavā, attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti. Imasmiṁ ca[2] pana veyyākaraṇasmiṁ bhaññamāne saṭṭhimattānaṁ bhikkhūnaṁ anupādāya āsavehi cittāni vimucciṁsūti.

Dvayatānupassanāsuttaṁ dvādasamaṁ.

---

1. Sampamūḷhettha aviddasu (Sī, I), sammūḷhettha aviddasu (?)
2. Imasmiṁ kho (Sī)

Tassuddānaṁ

Saccaṁ Upadhi Avijjā ca, Saṅkhāre Viññāṇapañcamaṁ.
Phassavedaniyā Taṇhā, Upādānārambha-āhārā.
Iñjitaṁ Calitaṁ Rūpaṁ, Saccaṁ Dukkhena soḷasāti.

Mahāvaggo tatiyo.

Tassuddānaṁ

Pabbajjā ca Padhānañca, Subhāsitañca Sundari.
Māghasuttaṁ Sabhiyo ca, Selo Sallañca vuccati.
Vāseṭṭho cāpi Kokāli, Nālako Dvayatānupassanā.
Dvādasetāni suttāni, Mahāvaggoti vuccatīti.

4. Aṭṭhakavagga

1. Kāmasutta

772. * Kāmaṁ kāmayamānassa, tassa ce taṁ samijjhati.
Addhā pītimano hoti, laddhā macco yadicchati. (1)

773. * Tassa ce kāmayānassa[1], chandajātassa jantuno.
Te kāmā parihāyanti, sallaviddhova ruppati. (2)

774. * Yo kāme parivajjeti, sappasseva padā siro.
Somaṁ[2] visattikaṁ loke, sato samativattati. (3)

775. * Khettaṁ vatthuṁ hiraññaṁ vā, gavassaṁ[3] dāsaporisaṁ.
Thiyo bandhū puthu kāme, yo naro anugijjhati. (4)

776. * Abalā naṁ balīyanti, maddantenaṁ parissayā.
Tato naṁ dukkhamanveti, nāvaṁ bhinnamivodakaṁ. (5)

777. * Tasmā jantu sadā sato, kāmāni parivajjaye.
Te pahāya tare oghaṁ, nāvaṁ sitvāva[4] pāragūti. (6)

Kāmasuttaṁ paṭhamaṁ.

---

2. Guhaṭṭhakasutta

778. Satto guhāyaṁ bahunābhichanno,
Tiṭṭhaṁ naro mohanasmiṁ pagāḷho.
Dūre vivekā hi tathāvidho so,
Kāmā hi loke na hi suppahāyā. (1)

---

* Khu 7. 1; Khu 10. 6, 59 piṭṭhesupi.
1. Kāmayamānassa (Ka)
2. So imaṁ (Sī, I)
3. Gavāssaṁ (Sī, Syā, I)
4. Siñcitvā (Sī)

779. Icchānidānā bhavasātabaddhā,
Te duppamuñcā na hi aññamokkhā.
Pacchā pure vāpi apekkhamānā,
Ime va kāme purime va jappaṁ. (2)

780. * Kāmesu giddhā pasutā pamūḷhā,
Avadāniyā te visame niviṭṭhā.
Dukkhūpanītā paridevayanti,
Kiṁsū bhavissāma ito cutāse. (3)

781. Tasmā hi sikkhetha idheva jantu,
Yaṁ kiñci jaññā visamanti loke.
Na tassa hetū visamaṁ careyya,
Appañhi'daṁ jīvitamāhu dhīrā. (4)

782. Passāmi loke pariphandamānaṁ,
Pajaṁ imaṁ taṇhagataṁ bhavesu.
Hīnā narā maccumukhe lapanti,
Avītataṇhāse bhavābhavesu. (5)

783. Mamāyite passatha phandamāne,
Maccheva appodake khīṇasote.
Etampi disvā amamo careyya,
Bhavesu āsattimakubbamāno. (6)

784. Ubhosu antesu vineyya chandaṁ,
Phassaṁ pariññāya anānugiddho.
Yadattagarahī tadakubbamāno,
Na lippatī[1] diṭṭhasutesu dhīro. (7)

785. Saññaṁ pariññā vitareyya oghaṁ,
Pariggahesu muni nopalitto.
Abbūḷhasallo caramappamatto,
Nāsīsatī[2] lokamimaṁ parañcāti. (8)

Guhaṭṭhakasuttaṁ dutiyaṁ.

---

* Khu 10. 172 piṭṭhepi.
1. Na limpatī (Syā, Ka) Khu 7. 42 piṭṭhepi.
2. Nāsiṁsatī (Sī, Syā, I)

3. Duṭṭhaṭṭhakasutta

786. Vadanti ve duṭṭhamanāpi eke,
Athopi ve saccamanā vadanti.
Vādañca jātaṁ Muni no upeti,
Tasmā munī natthi khilo kuhiñci. (1)

787. Sakañhi diṭṭhiṁ kathamaccayeyya,
Chandānunīto ruciyā niviṭṭho.
Sayaṁ samattāni pakubbamāno,
Yathā hi jāneyya tathā vadeyya. (2)

788. Yo attano sīlavatāni jantu,
Anānupuṭṭhova paresa[1] pāva[2].
Anariyadhammaṁ kusalā tamāhu,
Yo ātumānaṁ sayameva pāva[2]. (3)

789. Santo ca bhikkhu abhinibbutatto,
Iti'hanti sīlesu akatthamāno.
Tamariyadhammaṁ kusalā vadanti,
Yassussadā natthi kuhiñci loke. (4)

790. Pakappitā saṅkhatā yassa dhammā,
Purakkhatā[3] santi avīvadātā.
Yadattani passati ānisaṁsaṁ,
Taṁ nissito kuppapaṭiccasantiṁ. (5)

791. Diṭṭhīnivesā na hi svātivattā,
Dhammesu niccheyya samuggahītaṁ.
Tasmā naro tesu nivesanesu,
Nirassatī ādiyatī ca dhammaṁ. (6)

---

1. Parassa (Ka) Khu 7. 50-1 piṭṭhesu passitabbaṁ.
2. Pāvā (Sī, Syā, I)
3. Purekkhatā (Sī)

792. Dhonassa hi natthi kuhiñci loke,
Pakappitā diṭṭhi bhavābhavesu.
Māyañca mānañca pahāya dhono,
Sa kena gaccheyya, anūpayo so. (7)

793. Upayo hi dhammesu upeti vādaṁ,
Anūpayaṁ kena kathaṁ vadeyya.
Attā nirattā[1] na hi tassa atthi,
Adhosi so diṭṭhimidheva sabbanti. (8)

Duṭṭhaṭṭhakasuttaṁ tatiyaṁ.

---

4. Suddhaṭṭhakasutta

794. * Passāmi suddhaṁ paramaṁ arogaṁ,
Diṭṭhena saṁsuddhi narassa hoti.
Evābhijānaṁ[2] "paraman"ti ñatvā,
Suddhānupassīti pacceti ñāṇaṁ. (1)

795. Diṭṭhena ce suddhi narassa hoti,
Ñāṇena vā so pajahāti dukkhaṁ.
Aññena so sujjhati sopadhīko,
Diṭṭhī hi naṁ pāva tathā vadānaṁ. (2)

796. Na brāhmaṇo aññato suddhimāha,
Diṭṭhe sute sīlavate mute vā.
Puññe ca pāpe ca anūpalitto,
Attañjaho nayidha pakubbamāno. (3)

797. Purimaṁ pahāya aparaṁ sitāse,
Ejānugā te na taranti saṅgaṁ.
Te uggahāyanti nirassajanti,
Kapīva sākhaṁ pamuñcaṁ gahāyaṁ[3]. (4)

---

1. Attaṁ nirattaṁ (bahūsu)
2. Etābhijānaṁ (Sī, I)

* Khu 7. 64 piṭṭhepi.
3. Pamukhaṁ gahāya (Syā), pamuñca gahāya (Ka)

798. Sayaṁ samādāya vatāni jantu,
Uccāvacaṁ gacchati saññasatto.
Vidvā ca vedehi samecca dhammaṁ,
Na uccāvacaṁ gacchati bhūripañño. (5)

799. Sa sabbadhammesu visenibhūto,
Yaṁ kiñci diṭṭhaṁ va sutaṁ mutaṁ vā.
Tameva dassiṁ vivaṭaṁ carantaṁ,
Kenīdha lokasmi vikappayeyya. (6)

800. Na kappayanti na purekkharonti,
Accantasuddhīti na te vadanti.
Ādānaganthaṁ gathitaṁ visajja,
Āsaṁ na kubbanti kuhiñci loke. (7)

801. Sīmātigo brāhmaṇo tassa natthi,
Ñatvā va disvā va[1] samuggahītaṁ.
Na rāgarāgī na virāgaratto,
Tassīdha natthī paramuggahītanti. (8)

Suddhaṭṭhakasuttaṁ catutthaṁ.

---

5. Paramaṭṭhakasutta

802. Paramanti diṭṭhīsu paribbasāno,
Yaduttari kurute jantu loke.
Hīnāti aññe tato sabbamāha,
Tasmā vivādāni avītivatto. (1)

803. Yadattanī passati ānisaṁsaṁ,
Diṭṭhe sute sīlavate[2] mute vā.
Tadeva so tattha samuggahāya,
Nihīnato passati sabbamaññaṁ. (2)

---

1. Ñatvā ca disvā ca (Ka-Sī, Ka) Khu 7. 77 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. Sīlabbate (Syā)

804. Taṁ vāpi ganthaṁ kusalā vadanti,
Yaṁ nissito passati hīnamaññaṁ.
Tasmā hi diṭṭhaṁ va sutaṁ mutaṁ vā,
Sīlabbataṁ bhikkhu na nissayeyya. (3)

805. Diṭṭhimpi lokasmiṁ na kappayeyya,
Ñāṇena vā sīlavatena vāpi.
Samoti attānamanūpaneyya,
Hīno na maññetha visesi vāpi. (4)

806. Attaṁ pahāya anupādiyāno,
Ñāṇepi so nissayaṁ no karoti.
Sa ve viyattesu[1] na vaggasārī,
Diṭṭhimpi[2] so na pacceti kiñci. (5)

807. Yassūbhayante paṇidhīdha natthi,
Bhavābhavāya idha vā huraṁ vā.
Nivesanā tassa na santi keci,
Dhammesu niccheyya samuggahītaṁ. (6)

808. Tassīdha diṭṭhe va sute mute vā,
Pakappitā natthi aṇūpi saññā.
Taṁ brāhmaṇaṁ diṭṭhimanādiyānaṁ,
Kenīdha lokasmiṁ vikappayeyya. (7)

809. Na kappayanti na purekkharonti,
Dhammāpi tesaṁ na paṭicchitāse,
Na brāhmaṇo sīlavatena neyyo,
Pāraṅgato na pacceti tādīti. (8)

Paramaṭṭhakasuttaṁ pañcamaṁ.

---

1. Viyuttesu (Sī-Ṭṭha), dviyattesu (Ka)
2. Diṭṭhimapi(Ka)

6. Jarāsutta

810. * Appaṁ vata jīvitaṁ idaṁ,
Oraṁ vassasatāpi miyyati[1].
Yo cepi aticca jīvati,
Atha kho so jarasāpi miyyati. (1)

811. Socanti janā mamāyite,
Na hi santi[2] niccā pariggahā.
Vinābhāvasantamevidaṁ,
Iti disvā nāgāra'māvase. (2)

812. Maraṇenapi taṁ pahīyati[3],
Yaṁ puriso mamidanti[4] maññati.
Etampi viditvā[5] paṇḍito,
Na mamattāya nametha māmako. (3)

813. + Supinena yathāpi saṅgataṁ,
Paṭibuddho puriso na passati.
Evampi piyāyitaṁ janaṁ,
Petaṁ kālaṅkataṁ na passati. (4)

814. Diṭṭhāpi sutāpi te janā,
Yesaṁ nāmamidaṁ pavuccati.
Nāmaṁyevā'vasissati[6],
Akkheyyaṁ petassa jantuno. (5)

815. Sokapparidevamaccharaṁ[7],
Na jahanti giddhā mamāyite.
Tasmā munayo pariggahaṁ,
Hitvā acariṁsu khemadassino. (6)

---

* Khu 7. 90 piṭṭhepi.
1. Mīyati (Sī-Ṭṭha)
2. Na hi santā (Sī), na hī santi (katthaci)
3. Pahiyyati (Sī, Syā, Ka)
4. Mamayidanti (Sī, Syā, I), mamāyanti (Ka)
5. Etaṁ disvāna (Niddese 95 piṭṭhe), etampi viditva (?)
+ Khu 10. 173 piṭṭhepi.
6. Nāmamevā vasissati (Sī, Syā, I)
7. Sokaparidevamaccharaṁ (Sī, Syā, I), sokaṁ paridevamaccharaṁ (?)

816. Patilīnacarassa bhikkhuno,
Bhajamānassa vivittamāsanaṁ.
Sāmaggiyamāhu tassa taṁ,
Yo attānaṁ bhavane na dassaye. (7)

817. Sabbattha munī anissito,
Na piyaṁ kubbati nopi appiyaṁ.
Tasmiṁ paridevamaccharaṁ,
Paṇṇe vāri yathā na limpati[1]. (8)

818. Udabindu yathāpi pokkhare,
Padume vāri yathā na limpati.
Evaṁ muni nopalippati,
Yadidaṁ diṭṭhasutaṁ mutesu vā. (9)

819. Dhono na hi tena maññati,
Yadidaṁ diṭṭhasutaṁ mutesu vā.
Nāññena visuddhimicchati,
Na hi so rajjati no virajjatīti. (10)

Jarāsuttaṁ chaṭṭhaṁ.

---

7. Tissametteyyasutta

820. * Methunamanuyuttassa, (Iccāyasmā Tisso Metteyyo,)
Vighātaṁ brūhi mārisa.
Sutvāna tava sāsanaṁ,
Viveke sikkhissāmase. (1)

821. Methunamanuyuttassa, (Metteyyāti Bhagavā,)
Mussate'vāpi sāsanaṁ.
Micchā ca paṭipajjati,
Etaṁ tasmiṁ anāriyaṁ. (2)

---

1. Lippati (Sī, I)

* Khu 7. 107 piṭṭhepi.

822. Eko pubbe caritvāna, methunaṁ yo nisevati.
Yānaṁ bhantaṁva taṁ loke, hīnamāhu puthujjanaṁ. (3)

823. Yaso kitti ca yā pubbe, hāyate'vāpi tassa sā.
Etampi disvā sikkhetha, methunaṁ vippahātave. (4)

824. + Saṅkappehi pareto so, kapaṇo viya jhāyati.
Sutvā paresaṁ nigghosaṁ, maṅku hoti tathāvidho (5)

825. Atha satthāni kurute, paravādehi codito.
Esa khvassa mahāgedho, mosavajjaṁ pagāhati. (6)

826. Paṇḍitoti samaññāto, ekacariyaṁ adhiṭṭhito.
Athāpi[1] methune yutto, mandova parikissati[2]. (7)

827. Etamādīnavaṁ ñatvā, muni pubbāpare idha.
Ekacariyaṁ daḷhaṁ kayirā, na nisevetha methunaṁ. (8)

828. Vivekaññeva sikkhetha, etaṁ ariyānamuttamaṁ.
Na tena seṭṭho maññetha, sa ve nibbānasantike. (9)

829. Rittassa munino carato, kāmesu anapekkhino.
Oghatiṇṇassa pihayanti, kāmesu gadhitā[3] pajāti. (10)

Tissametteyyasuttaṁ sattamaṁ.

---

8. Pasūrasutta

830. * Idheva suddhī iti vādayanti[4],
Nāññesu dhammesu visuddhimāhu.
Yaṁ nissitā tattha subhaṁ vadānā,
Paccekasaccesu puthū niviṭṭhā. (1)

+ Khu 10. 173 piṭṭhepi.
2. Parikilissati (Sī)
* Khu 7. 124 piṭṭhepi.
1. Sa cāpi (Niddese 119 piṭṭhe)
3. Gathitā (Sī)
4. Vādiyanti (Sī, I)

831. Te vādakāmā parisaṁ vigayha,
Bālaṁ dahantī mithu aññamaññaṁ.
Vadanti te aññasitā kathojjaṁ,
Pasaṁsakāmā kusalā vadānā. (2)

832. Yutto kathāyaṁ parisāya majjhe,
Pasaṁsamicchaṁ vinighāti hoti.
Apāhatasmiṁ pana maṅku hoti,
Nindāya so kuppati randhamesī. (3)

833. Yamassa vādaṁ parihīnamāhu,
Apāhataṁ pañhavimaṁsakāse.
Paridevati socati hīnavādo,
"Upaccagā man"ti anutthunāti. (4)

834. Ete vivādā samaṇesu jātā,
Etesu ugghāti nighāti hoti.
Etampi disvā virame kathojjaṁ,
Na ha'ññadattha'tthi pasaṁsalābhā. (5)

835. Pasaṁsito vā pana tattha hoti,
Akkhāya vādaṁ parisāya majjhe,
So hassatī unnamatī[1] ca tena,
Pappuyya tamatthaṁ yathā mano ahu. (6)

836. Yā unnatī[2] sā'ssa vighātabhūmi,
Mānātimānaṁ vadate paneso.
Etampi disvā na vivādayetha,
Na hi tena suddhiṁ kusalā vadanti. (7)

837. Sūro yathā rājakhādāya puṭṭho,
Abhigajja'meti paṭisūra'micchaṁ.
Yeneva so, tena palehi sūra,
Pubbeva natthi yadidaṁ yudhāya. (8)

---

1. Uṇṇamatī (bahūsu) Khu 7. 131 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. Unnatī (?)

838. Ye diṭṭhimuggayha vivādayanti[1],
"Idameva saccan"ti ca vādayanti.
Te tvaṁ vadassū na hi tedha atthi,
Vādamhi jāte paṭisenikattā. (9)

839. Visenikatvā pana ye caranti,
Diṭṭhīhi diṭṭhiṁ avirujjhamānā.
Tesu tvaṁ kiṁ labhetho pasūra,
Yesīdha natthī paramuggahītaṁ. (10)

840. Atha tvaṁ pavitakkamāgamā,
Manasā diṭṭhigatāni cintayanto.
Dhonena yugaṁ samāgamā,
Na hi tvaṁ sakkhasi sampayātaveti. (11)

Pasūrasuttaṁ aṭṭhamaṁ.

---

9. Māgaṇḍiyasutta

841. * Disvāna Taṇhaṁ Aratiṁ Ragañca[2],
Nāhosi chando api methunasmiṁ.
Kimevidaṁ muttakarīsapuṇṇaṁ,
Pādāpi naṁ samphusituṁ na icche. (1)

842. Etādisaṁ ce ratanaṁ na icchasi,
Nāriṁ narindehi bahūhi patthitaṁ.
Diṭṭhigataṁ sīlavataṁ nu jīvitaṁ[3],
Bhavūpapattiñca vadesi kīdisaṁ. (2)

843. Idaṁ vadāmīti na tassa hoti, (Māgaṇḍiyāti[4] Bhagavā,)
Dhammesu niccheyya samuggahītaṁ,
Passañca diṭṭhīsu anuggahāya,
Ajjhattasantiṁ pacinaṁ adassaṁ. (3)

---

1. Vivādiyanti (Sī, I) * Khu 7. 140 piṭṭhepi. 2. Aratiñca Rāgaṁ (Syā, Ka)
3. Sīlavatānujīvitaṁ (Sī, I, Ka) 4. Māgandiyāti (Sī, Syā, I)

844. Vinicchayā yāni pakappitāni, (Iti Māgaṇḍiyo[1],)
Te ve Munī brūsi anuggahāya.
Ajjhattasantīti yametamatthaṁ,
Kathaṁ nu dhīrehi paveditaṁ taṁ. (4)

845. Na diṭṭhiyā na sutiyā na ñāṇena, (Māgaṇḍiyāti Bhagavā,)
Sīlabbatenāpi na suddhimāha,
Adiṭṭhiyā assutiyā añāṇā.
Asīlatā abbatā nopi tena,
Ete ca nissajja anuggahāya.
Santo anissāya bhavaṁ na jappe. (5)

846. No ce kira diṭṭhiyā na sutiyā na ñāṇena, (Iti Māgaṇḍiyo,)
Sīlabbatenāpi na suddhimāha.
Adiṭṭhiyā assutiyā añāṇā,
Asīlatā abbatā nopi tena.
Maññāmahaṁ momuhameva dhammaṁ,
Diṭṭhiyā eke paccenti suddhiṁ. (6)

847. Diṭṭhañca nissāya anupucchamāno, (Māgaṇḍiyāti Bhagavā,)
Samuggahītesu pamohamāgā[2].
Ito ca nāddakkhi aṇumpi saññaṁ,
Tasmā tuvaṁ momuhato dahāsi. (7)

848. Samo visesī uda vā nihīno,
Yo maññatī so vivadetha tena.
Tīsu vidhāsu avikampamāno,
Samo visesīti na tassa hoti. (8)

849. Saccanti so brāhmaṇo kiṁ vadeyya,
Musāti vā so vivadetha kena.
Yasmiṁ samaṁ visamaṁ vāpi natthi,
Sa kena vādaṁ paṭisaṁyujeyya. (9)

---

1. Māgandiyo (Sī, Syā, I) 2. Samohamāgā (Syā, Ka)

850. * Okaṁ pahāya aniketasārī,
Gāme akubbaṁ muni santhavāni[1].
Kāmehi ritto apurakkharāno,
Kathaṁ na viggayha janena kayirā. (10)

851. Yehi vivitto vicareyya loke,
Na tāni uggayha vadeyya nāgo.
Jalambujaṁ[2] kaṇḍakavārijaṁ yathā,
Jalena paṅkena canūpalittaṁ.
Evaṁ munī santivādo agiddho,
Kāme ca loke ca anūpalitto. (11)

852. Na vedagū diṭṭhiyāyako[3] na mutiyā,
Sa mānameti na hi tammayo so.
Na kammunā nopi sutena neyyo,
Anūpanīto sa nivesanesu. (12)

853. Saññāvirattassa na santi ganthā,
Paññāvimuttassa na santi mohā.
Saññañca diṭṭhiñca ye aggahesuṁ,
Te ghaṭṭayantā[4] vicaranti loketi. (13)

Māgaṇḍiyasuttaṁ navamaṁ.

---

10. Purābhedasutta

854. + Kathaṁdassī kathaṁsīlo, upasantoti vuccati.
Taṁ me Gotama pabrūhi, pucchito uttamaṁ naraṁ. (1)

855. Vītataṇho purā bhedā, (Iti Bhagavā,)
Pubbamanta'manissito.
Vemajjhe nupasaṅkheyyo, tassa natthi purakkhataṁ. (2)

---

* Saṁ 2. 8 piṭṭhepi. 1. Sandhavāni (Ka) 2. Elambujaṁ (Sī, Syā)
3. Na vedagū diṭṭhiyā (Ka-Sī, Syā, I) Khu 7. 157 piṭṭhepi.
4. Ghaṭṭamānā (Syā, Ka) + Khu 7. 161 piṭṭhepi.

856. Akkodhano asantāsī, avikatthī akukkuco.
Mantabhāṇī[1] anuddhato, sa ve vācāyato muni. (3)

857. Nirāsatti anāgate, atītaṁ nānusocati.
Vivekadassī phassesu, diṭṭhīsu ca na nīyati[2]. (4)

858. Patilīno akuhako, apihālu amaccharī.
Appagabbho ajeguccho, pesuṇeyye ca no yuto. (5)

859. Sātiyesu anassāvī, atimāne ca no yuto.
Saṇho ca paṭibhānavā[3], na saddho na virajjati. (6)

860. Lābhakamyā na sikkhati, alābhe ca na kuppati.
Aviruddho ca taṇhāya, rasesu nānugijjhati. (7)

861. Upekkhako sadā sato, na loke maññate samaṁ.
Na visesī na nīceyyo, tassa no santi ussadā. (8)

862. Yassa nissayanā[4] natthi, ñatvā dhammaṁ anissito.
Bhavāya vibhavāya vā, taṇhā yassa na vijjati. (9)

863. Taṁ brūmi upasantoti, kāmesu anapekkhinaṁ.
Ganthā tassa na vijjanti, atarī so visattikaṁ. (10)

864. Na tassa puttā pasavo, khettaṁ vatthuñca vijjati.
Attā vāpi nirattā vā[5], na tasmiṁ upalabbhati. (11)

865. Yena naṁ vajjuṁ puthujjanā, atho samaṇabrāhmaṇā.
Taṁ tassa apurakkhataṁ, tasmā vādesu ne'jati. (12)

866. Vītagedho amaccharī, na ussesu vadate muni.
Na samesu na omesu, kappaṁ ne'ti akappiyo. (13)

867. Yassa loke sakaṁ natthi, asatā ca na socati.
Dhammesu ca na gacchati, sa ve santoti vuccatīti. (14)

Purābhedasuttaṁ dasamaṁ.

---

1. Mantābhāṇī (Syā, I) 2. Niyyati (bahūsu) 3. Paṭibhāṇavā (Syā, I)
4. Nissayatā (Sī, Syā, I) 5. Attaṁ vāpi nirattaṁ vā (bahūsu)

11. Kalahavivādasutta

868. * Kutopahūtā kalahā vivādā,
Paridevasokā sahamaccharā ca.
Mānātimānā sahapesuṇā ca,
Kutopahūtā te tadiṅgha brūhi. (1)

869. Piyappahūtā kalahā vivādā,
Paridevasokā sahamaccharā ca.
Mānātimānā sahapesuṇā ca,
Maccherayuttā kalahā vivādā.
Vivādajātesu ca pesuṇāni. (2)

870. Piyā su[1] lokasmiṁ kutonidānā,
Ye cāpi[2] lobhā vicaranti loke.
Āsā ca niṭṭhā ca kutonidānā,
Ye samparāyāya narassa honti. (3)

871. Chandānidānāni piyāni loke,
Ye cāpi lobhā vicaranti loke.
Āsā ca niṭṭhā ca itonidānā,
Ye samparāyāya narassa honti. (4)

872. Chando nu lokasmiṁ kutonidāno,
Vinicchayā cāpi[3] kutopahūtā.
Kodho mosavajjañca kathaṁkathā ca,
Ye vāpi dhammā samaṇena vuttā. (5)

873. Sātaṁ asātanti yamāhu loke,
Tamūpanissāya pahoti chando.
Rūpesu disvā vibhavaṁ bhavañca,
Vinicchayaṁ kubbati[4] jantu loke. (6)

---

* Khu 7. 196 piṭṭhepi. 1. Piyānu (Syā), piyassu (Ka) 2. Ye vāpi (Sī, Syā, I)
3. Vāpi (Sī, Syā, I) 4. Kurute (bahūsu)

874. Kodho mosavajjañca kathaṁkathā ca,
Etepi dhammā dvayameva sante.
Kathaṁkathī ñāṇapathāya sikkhe,
Ñatvā pavuttā samaṇena dhammā. (7)

875. Sātaṁ asātañca kutonidānā,
Kismiṁ asante na bhavanti hete.
Vibhavaṁ bhavañcāpi yametamatthaṁ,
Etaṁ me pabrūhi yatonidānaṁ. (8)

876. Phassanidānaṁ sātaṁ asātaṁ,
Phasse asante na bhavanti hete.
Vibhavaṁ bhavañcāpi yametamatthaṁ,
Etaṁ te pabrūmi itonidānaṁ. (9)

877. Phasso nu lokasmi kutonidāno.
Pariggahā cāpi kutopahūtā.
Kismiṁ asante na mamattamatthi,
Kismiṁ vibhūte na phusanti phassā. (10)

878. Nāmañca rūpañca paṭicca phasso,
Icchānidānāni pariggahāni.
Icchāya'santyā na mamattamatthi,
Rūpe vibhūte na phusanti phassā. (11)

879. Kathaṁ sametassa vibhoti rūpaṁ,
Sukhaṁ dukhañcāpi[1] kathaṁ vibhoti.
Etaṁ me pabrūhi yathā vibhoti,
Taṁ jāniyāmāti[2] me mano ahu. (12)

880. Na saññasaññī na visaññasaññī,
Nopi asaññī na vibhūtasaññī.
Evaṁ sametassa vibhoti rūpaṁ,
Saññānidānā hi papañcasaṅkhā. (13)

1. Dukhaṁ vāpi (Sī, Syā) 2. Jānissāmāti (Sī, Ka)

881. Yaṁ taṁ apucchimha akittayī no,
Aññaṁ taṁ pucchāma tadiṅgha brūhi.
Ettāvata'ggaṁ nu[1] vadanti heke,
Yakkhassa suddhiṁ idha paṇḍitāse.
Udāhu aññampi vadanti etto. (14)

882. Ettāvata'ggampi vadanti heke,
Yakkhassa suddhiṁ idha paṇḍitāse.
Tesaṁ paneke samayaṁ vadanti.
Anupādisese kusalā vadānā. (15)

883. Ete ca ñatvā upanissitāti,
Ñatvā munī nissaye so vimaṁsī.
Ñatvā vimutto na vivāda'meti,
Bhavābhavāya na sameti dhīroti. (16)

Kalahavivādasuttaṁ ekādasamaṁ.

---

12. Cūḷabyūhasutta[2]

884. * Sakaṁsakaṁdiṭṭhiparibbasānā,
Viggayha nānā kusalā vadanti.
Yo evaṁ jānāti sa vedi dhammaṁ,
Idaṁ paṭikkosa'makevalī so. (1)

885. Evampi viggayha vivādayanti,
Bālo paro akkusaloti[3] cāhu.
Sacco nu vādo katamo imesaṁ,
Sabbeva hīme kusalā vadānā, (2)

---

1. No (Sī, Syā)
* Khu 7. 220 piṭṭhepi.
2. Cūḷaviyūhasuttaṁ (Sī, Syā)
3. Akusaloti (Sī, Syā, I)

886. Parassa ce dhammamanānujānaṁ,
Bālo'mako[1] hoti nihīnapañño.
Sabbeva bālā sunihīnapaññā,
Sabbevime diṭṭhiparibbasānā. (3)

887. Sandiṭṭhiyā ceva na vīvadātā.
Saṁsuddhapaññā kusalā mutīmā.
Na tesaṁ koci parihīnapañño[2],
Diṭṭhī hi tesampi tathā samattā. (4)

888. Na vāhametaṁ tathiyanti[3] brūmi,
Yamāhu bālā mithu aññamaññaṁ.
Sakaṁ sakaṁ diṭṭhimakaṁsu saccaṁ,
Tasmā hi bāloti paraṁ dahanti. (5)

889. Yamāhu saccaṁ tathiyanti eke,
Tamāhu aññe[4] tucchaṁ musāti.
Evampi vigayha vivādayanti,
Kasmā na ekaṁ samaṇā vadanti. (6)

890. Ekaṁ hi saccaṁ na dutīyamatthi,
Yasmiṁ pajā no vivade pajānaṁ.
Nānā te[5] saccāni sayaṁ thunanti,
Tasmā na ekaṁ samaṇā vadanti. (7)

891. Kasmā nu saccāni vadanti nānā,
Pavādiyāse kusalā vadānā.
Saccāni sutāni bahūni nānā,
Udāhu te takkamanussaranti. (8)

892. Na heva saccāni bahūni nānā,
Aññatra saññāya niccāni loke.
Takkañca diṭṭhīsu pakappayitvā,
Saccaṁ musāti dvayadhammamāhu. (9)

---

1. Bālo mago (Sī, Syā, Ka)
2. Kocipi nihīnapañño (Sī, Syā, Ka)
3. Tathivanti (Syā, Ka)
4. Aññepi (Syā), aññe ca (?)
5. Nānāto (Ka)

893. Diṭṭhe sute sīlavate mute vā,
Ete ca nissāya vimānadassī.
Vinicchaye ṭhatvā pahassamāno,
Bālo paro akkusaloti cāha. (10)

894. Yeneva bāloti paraṁ dahāti,
Tenā'tumānaṁ kusaloti cāha.
Saya'mattanā so kusalāvadāno,
Aññaṁ vimāneti tadeva pāva. (11)

895. Atisāradiṭṭhiyāva so samatto,
Mānena matto paripuṇṇamānī.
Sayameva sāmaṁ manasābhisitto,
Diṭṭhī hi sā tassa tathā samattā. (12)

896. Parassa ce hi vacasā nihīno,
Tumo sahā hoti nihīnapañño.
Atha ce sayaṁ vedagū hoti dhīro,
Na koci bālo samaṇesu atthi. (13)

897. Aññaṁ ito yā'bhivadanti dhammaṁ,
Aparaddhā suddhi'makevalī te[1].
Evampi titthyā puthuso vadanti,
Sandiṭṭhirāgena hi te'bhirattā[2]. (14)

898. Idheva suddhiṁ iti vādayanti,
Nāññesu dhammesu visuddhimāhu.
Evampi titthyā puthuso niviṭṭhā,
Sakāyane tattha daḷhaṁ vadānā. (15)

899. Sakāyane vāpi daḷhaṁ vadāno,
Ka'mettha bāloti paraṁ daheyya.
Sayaṁva so medhagamāvaheyya[3],
Paraṁ vadaṁ bālamasuddhidhammaṁ. (16)

---

1. Suddhimakevalīno (Sī) 2. Tyābhirattā (Syā, Ka) 3. Medhakaṁ āvaheyya (Sī, I)

900. Vinicchaye ṭhatvā sayaṁ pamāya,
Uddhaṁsa[1] lokasmiṁ vivādameti.
Hitvāna sabbāni vinicchayāni,
Na medhagaṁ kubbati jantu loketi. (17)

Cūḷabyūhasuttaṁ dvādasamaṁ.

---

13. Mahābyūhasutta

901. * Ye kecime diṭṭhiparibbasānā,
Idameva saccanti vivādayanti[2].
Sabbeva te nindamanvānayanti,
Atho pasaṁsampi labhanti tattha. (1)

902. Appaṁ hi etaṁ na alaṁ samāya,
Duve vivādassa phalāni brūmi.
Etampi disvā na vivādayetha,
Khemā'bhipassaṁ avivādabhūmiṁ. (2)

903. Yā kācimā sammutiyo puthujjā,
Sabbāva etā na upeti vidvā.
Anūpayo so upayaṁ kimeyya,
Diṭṭhe sute khantimakubbamāno. (3)

904. Sīluttamā saññamenāhu suddhiṁ,
Vataṁ samādāya upaṭṭhitāse.
Idheva sikkhema athassa suddhiṁ,
Bhavūpanītā kusalāvadānā. (4)

905. Sace cuto sīlavatato hoti,
Pavedhatī[3] kamma virādhayitvā.
Pajappatī patthayatī ca suddhiṁ,
Satthāva hīno pavasaṁ gharamhā. (5)

---

1. Uddhaṁ so (Sī, Syā, I)
2. Vivādiyanti (Sī)
* Khu 7. 236 piṭṭhepi.
3. Savedhati (Sī, I)

906. Sīlabbataṁ vāpi pahāya sabbaṁ,
Kammañca sāvajjanavajjametaṁ.
Suddhiṁ asuddhinti apatthayāno,
Virato care santimanuggahāya. (6)

907. Tamūpanissāya jigucchitaṁ vā,
Athavāpi diṭṭhaṁ va sutaṁ mutaṁ vā.
Uddhaṁsarā suddhi'manutthunanti,
Avītataṇhāse bhavābhavesu. (7)

908. Patthayamānassa hi jappitāni,
Pavedhitaṁ vāpi pakappitesu.
Cutūpapāto idha yassa natthi,
Sa kena vedheyya kuhiṁ va jappe[1]. (8)

909. Yamāhu dhammaṁ paramanti eke,
Tameva hīnanti panāhu aññe.
Sacco nu vādo katamo imesaṁ,
Sabbeva hīme kusalāvadānā. (9)

910. Sakañhi dhammaṁ paripuṇṇamāhu,
Aññassa dhammaṁ pana hīnamāhu.
Evampi viggayha vivādayanti,
Sakaṁ sakaṁ sammutimāhu saccaṁ. (10)

911. Parassa ce vambhayitena hīno,
Na koci dhammesu visesi assa.
Puthū hi aññassa vadanti dhammaṁ,
Nihīnato samhi daḷhaṁ vadānā. (11)

912. Saddhammapūjāpi nesaṁ tatheva,
Yathā pasaṁsanti sakāyanāni.
Sabbeva vādā[2] tathiyā[3] bhaveyyuṁ,
Suddhī hi nesaṁ paccattameva. (12)

---

1. Kuhiñci jappe (Sī, Syā, Ka), kuhiṁ pajappe (I) niddeso passitabbo.
2. Sabbe pavādā (Syā)
3. Tathivā (sabbattha)

913. Na brāhmaṇassa paraneyyamatthi,
Dhammesu niccheyya samuggahītaṁ.
Tasmā vivādāni upātivatto,
Na hi seṭṭhato passati dhammamaññaṁ. (13)

914. Jānāmi passāmi tatheva etaṁ,
Diṭṭhiyā eke paccenti suddhiṁ.
Addakkhi ce kiñhi tumassa tena,
Atisitvā aññena vadanti suddhiṁ. (14)

915. Passaṁ naro dakkhati[1] nāmarūpaṁ,
Disvāna vā ñassati tānimeva.
Kāmaṁ bahuṁ passatu appakaṁ vā,
Na hi tena suddhiṁ kusalā vadanti. (15)

916. Nivissavādī na hi subbināyo,
Pakappitaṁ diṭṭhi purakkharāno.
Yaṁ nissito tattha subhaṁ vadāno,
Suddhiṁvado tattha tathaddasā so. (16)

917. Na brāhmaṇo kappamupeti saṅkhā[2],
Na diṭṭhisārī napi ñāṇabandhu.
Ñatvā ca so sammutiyo[3] puthujjā,
Upekkhatī uggahaṇanti maññe. (17)

918. Vissajja ganthāni munīdha loke,
Vivādajātesu na vaggasārī.
Santo asantesu upekkhako so,
Anuggaho uggahaṇanti maññe. (18)

919. Pubbāsave hitvā nave akubbaṁ,
Na chandagū nopi nivissavādī.
Sa vippamutto diṭṭhigatehi dhīro,
Na lippati[4] loke anattagarahī. (19)

1. Dakkhiti (Sī) 2. Saṅkhaṁ (Sī, Syā, I) 3. Sammatiyo (Syā) 4. Na limpati (Ka)

920. Sa sabbadhammesu visenibhūto,
Yaṁ kiñci diṭṭhaṁ va sutaṁ mutaṁ vā.
Sa pannabhāro muni vippamutto,
Na kappiyo nūparato na patthiyoti. (20)

Mahābyūhasuttaṁ terasamaṁ.

---

14. Tuvaṭakasutta

921. * Pucchāmi taṁ Ādiccabandhu[1],
Vivekaṁ santipadañca Mahesi.
Kathaṁ disvā nibbāti bhikkhu,
Anupādiyāno lokasmiṁ kiñci. (1)

922. Mūlaṁ papañcasaṅkhāya, (Iti Bhagavā,)
Mantā asmīti sabbamuparundhe[2].
Yā kāci taṇhā ajjhattaṁ,
Tāsaṁ vinayā[3] sadā sato sikkhe. (2)

923. Yaṁ kiñci dhammamabhijaññā,
Ajjhattaṁ atha vāpi bahiddhā.
Na tena thāmaṁ[4] kubbetha,
Na hi sā nibbuti sataṁ vuttā. (3)

924. Seyyo na tena maññeyya,
Nīceyyo atha vāpi sarikkho.
Phuṭṭho[5] anekarūpehi,
Nātumānaṁ vikappayaṁ tiṭṭhe. (4)

925. Ajjhattamevu'pasame,
Na aññato bhikkhu santimeseyya.
Ajjhattaṁ upasantassa,
Natthi attā kuto nirattā vā. (5)

---

* Khu 7. 263 piṭṭhepi.
1. Ādiccabandhuṁ (Sī, Syā)
2. Sabbamuparuddhe (Syā, I, Ka)
3. Vinayāya (?)
4. Mānaṁ (Sī, Ka)
5. Puṭṭho (Sī, Syā, Ka)

926\. Majjhe yathā samuddassa,
Ūmi no jāyatī ṭhito hoti.
Evaṁ ṭhito anejassa,
Ussadaṁ bhikkhu na kareyya kuhiñci. (6)

927\. Akittayī vivaṭacakkhu,
Sakkhidhammaṁ parissayavinayaṁ.
Paṭipadaṁ vadehi bhaddante,
Pātimokkhaṁ atha vāpi samādhiṁ. (7)

928\. Cakkhūhi neva lola'ssa,
Gāmakathāya āvaraye sotaṁ.
Rase ca nānugijjheyya,
Na ca mamāyetha kiñci lokesmiṁ. (8)

929\. Phassena yadā phuṭṭhassa,
Paridevaṁ bhikkhu na kareyya kuhiñci.
Bhavañca nābhijappeyya,
Bheravesu ca na sampavedheyya. (9)

930\. Annānamatho pānānaṁ,
Khādanīyānaṁ athopi vatthānaṁ.
Laddhā na sannidhiṁ kayirā,
Na ca parittase tāni alabhamāno. (10)

931\. Jhāyī na pādalola'ssa,
Virame kukkuccā nappamajjeyya.
Athāsanesu sayanesu,
Appasaddesu bhikkhu vihareyya. (11)

932\. Niddaṁ na bahulīkareyya,
Jāgariyaṁ bhajeyya ātāpī.
Tandiṁ māyaṁ hassaṁ khiḍḍaṁ,
Methunaṁ vippajahe savibhūsaṁ. (12)

933. Āthabbaṇaṁ supinaṁ lakkhaṇaṁ,
No vidahe athopi nakkhattaṁ.
Virutañca gabbhakaraṇaṁ,
Tikicchaṁ māmako na seveyya. (13)

934. Nindāya nappavedheyya,
Na uṇṇameyya pasaṁsito bhikkhu.
Lobhaṁ saha macchariyena,
Kodhaṁ pesuṇiyañca panudeyya. (14)

935. Kayavikkaye na tiṭṭheyya,
Upavādaṁ bhikkhu na kareyya kuhiñci.
Gāme ca nābhisajjeyya,
Lābhakamyā janaṁ na lapayeyya. (15)

936. Na ca katthitā siyā bhikkhu,
Na ca vācaṁ payuttaṁ bhāseyya.
Pāgabbhiyaṁ na sikkheyya,
Kathaṁ viggāhikaṁ na kathayeyya. (16)

937. Mosavajje na nīyetha,
Sampajāno saṭhāni na kayirā.
Atha jīvitena paññāya,
Sīlabbatena nāññamatimaññe. (17)

938. Sutvā rusito bahuṁ vācaṁ,
Samaṇānaṁ vā puthujanānaṁ[1].
Pharusena ne na paṭivajjā,
Na hi santo paṭiseni'karonti. (18)

939. Etañca dhammamaññāya,
Vicinaṁ bhikkhu sadā sato sikkhe.
Santīti nibbutiṁ ñatvā,
Sāsane Gotamassa na pamajjeyya. (19)

1. Puthuvacanānaṁ (Sī, Syā, I)

940. Abhibhū hi so anabhibhūto,
Sakkhidhamma'manītiha'madassī.
Tasmā hi tassa Bhagavato sāsane,
Appamatto sadā namassa'manusikkheti. (20)

Tuvaṭakasuttaṁ cuddasamaṁ.

---

15. Attadaṇḍasutta

941. * Attadaṇḍā bhayaṁ jātaṁ, janaṁ passatha medhagaṁ.
Saṁvegaṁ kittayissāmi, yathā saṁvijitaṁ mayā. (1)

942. Phandamānaṁ pajaṁ disvā, macche appodake yathā.
Aññamaññehi byāruddhe, disvā maṁ bhayamāvisi. (2)

943. Samantamasāro loko, disā sabbā sameritā.
Icchaṁ bhavanamattano, nāddasāsiṁ anositaṁ. (3)

944. Osānetveva byāruddhe, disvā me aratī ahu.
Athettha sallamaddakkhiṁ, duddasaṁ hadayanissitaṁ. (4)

945. Yena sallena otiṇṇo, disā sabbā vidhāvati.
Tameva sallamabbuyha, na dhāvati na sīdati. (5)

946. Tattha sikkhānugīyanti[1],
Yāni loke gadhitāni,
Na tesu pasuto siyā.
Nibbijjha sabbaso kāme,
Sikkhe nibbānamattano. (6)

947. Sacco siyā appagabbho, amāyo rittapesuṇo.
Akkodhano lobhapāpaṁ, vevicchaṁ vitare muni. (7)

948. Niddaṁ tandiṁ sahe thīnaṁ, pamādena na saṁvase.
Atimāne na tiṭṭheyya, nibbānamanaso naro. (8)

---

* Khu 7. 315 piṭṭhe.

1. Sikkhānukiriyanti (Ka)

949. Mosavajje na nīyetha, rūpe snehaṁ na kubbaye.
Mānañca parijāneyya, sāhasā virato care. (9)

950. Purāṇaṁ nābhinandeyya, nave khantiṁ na kubbaye.
Hiyyamāne na soceyya, ākāsaṁ na sito siyā. (10)

951. Gedhaṁ brūmi mahoghoti, ājavaṁ brūmi jappanaṁ.
Ārammaṇaṁ pakappanaṁ, kāmapaṅko duraccayo. (11)

952. Saccā avokkamma[1] muni, thale tiṭṭhati brāhmaṇo.
Sabbaṁ so[2] paṭinissajja, sa ve santoti vuccati. (12)

953. Sa ve vidvā sa vedagū, ñatvā dhammaṁ anissito.
Sammā so loke iriyāno, na pihetīdha kassaci. (13)

954. Yo'dha kāme accatari, saṅgaṁ loke duraccayaṁ.
Na so socati nājjheti, chinnasoto abandhano. (14)

955. Yaṁ pubbe taṁ visosehi, pacchā te māhu kiñcanaṁ.
Majjhe ce no gahessasi, upasanto carissasi. (15)

956. Sabbaso nāmarūpasmiṁ, yassa natthi mamāyitaṁ.
Asatā ca na socati, sa ve loke na jīyati. (16)

957. Yassa natthi 'idaṁ me'ti, paresaṁ vāpi kiñcanaṁ.
Mamattaṁ so asaṁvindaṁ, 'natthi me'ti na socati. (17)

958. Aniṭṭhurī ananugiddho, anejo sabbadhī samo.
Tamānisaṁsaṁ pabrūmi, pucchito avikampinaṁ. (18)

959. Anejassa vijānato, natthi kāci nisaṅkhati[3].
Virato so viyārabbhā, khemaṁ passati sabbadhi. (19)

960. Na samesu na omesu, na ussesu vadate muni.
Santo so vītamaccharo, nādeti na nirassatīti. (20)

Attadaṇḍasuttaṁ pannarasamaṁ.

---

1. Avokkamaṁ (Niddesa) 2. Sabbaso (Syā, Ka) 3. Nisaṅkhiti (Sī, I)

16. Sāriputtasutta

961. * Na me diṭṭho ito pubbe, (Iccāyasmā Sāriputto,)
Na suto uda kassaci.
Evaṁ vagguvado Satthā,
Tusitā gaṇimāgato. (1)

962. Sadevakassa lokassa, yathā dissati cakkhumā.
Sabbaṁ tamaṁ vinodetvā, ekova ratimajjhagā. (2)

963. Taṁ Buddhaṁ asitaṁ tādiṁ, akuhaṁ gaṇimāgataṁ.
Bahūnamidha baddhānaṁ, atthi pañhena āgamaṁ. (3)

964. Bhikkhuno vijigucchato, bhajato rittamāsanaṁ.
Rukkhamūlaṁ susānaṁ vā, pabbatānaṁ guhāsu vā. (4)

965. Uccāvacesu sayanesu, kīvanto tattha bheravā.
Yehi bhikkhu na vedheyya, nigghose sayanāsane. (5)

966. Katī parissayā loke, gacchato agataṁ disaṁ.
Ye bhikkhu abhisambhave, pantamhi sayanāsane. (6)

967. Kyāssa byappathayo assu, kyāssassu idha gocarā.
Kāni sīlabbatānāssu, pahitattassa bhikkhuno. (7)

968. Kaṁ so sikkhaṁ samādāya, ekodi nipako sato.
Kammāro rajatasseva, niddhame malamattano. (8)

969. Vijigucchamānassa yadidaṁ phāsu, (Sāriputtāti Bhagavā,)
Rittāsanaṁ sayanaṁ sevato ce.
Sambodhikāmassa yathānudhammaṁ,
Taṁ te pavakkhāmi yathā pajānaṁ. (9)

970. Pañcanaṁ dhīro bhayānaṁ na bhāye,
Bhikkhu sato sapariyantacārī.
Ḍaṁsādhipātānaṁ sarīsapānaṁ,
Manussaphassānaṁ catuppadānaṁ. (10)

---

* Khu 7. 352 piṭṭhepi.

971. Paradhammikānampi na santaseyya,
Disvāpi tesaṁ bahubheravāni.
Athāparāni abhisambhaveyya,
Parissayāni kusalānu-esī. (11)

972. Ātaṅkaphassena khudāya phuṭṭho,
Sītaṁ athuṇhaṁ[1] adhivāsayeyya.
So tehi phuṭṭho bahudhā anoko,
Viriyaṁ parakkammadaḷhaṁ kareyya. (12)

973. Theyyaṁ na kāre[2] na musā bhaṇeyya,
Mettāya phasse tasathāvarāni.
Yadāvilattaṁ manaso vijaññā,
Kaṇhassa pakkhoti vinodayeyya. (13)

974. Kodhātimānassa vasaṁ na gacche,
Mūlampi tesaṁ palikhañña tiṭṭhe.
Athappiyaṁ vā pana appiyaṁ vā,
Addhā bhavanto abhisambhaveyya. (14)

975. Paññaṁ purakkhatvā kalyāṇapīti,
Vikkhambhaye tāni parissayāni.
Aratiṁ sahetha sayanamhi pante,
Caturo sahetha paridevadhamme. (15)

976. Kiṁsū asissāmi kuva vā[3] asissaṁ,
Dukkhaṁ vata settha kvajja sessaṁ.
Ete vitakke paridevaneyye,
Vinayetha sekho aniketacārī. (16)

977. Annañca laddhā vasanañca kāle,
Mattaṁ so jaññā idha tosanatthaṁ.
So tesu gutto yatacāri gāme,
Rusitopi vācaṁ pharusaṁ na vajjā. (17)

---

1. Accuṇhaṁ (Sī, Syā), atuṇhaṁ (Ka)
2. Na kareyya (Sī, Syā, Ka)
3. Kudha vā (Ka), kutha vā (Niddesa)

978. Okkhittacakkhu na ca pādalolo,
Jhānānuyutto bahujāgarassa.
Upekkhamārabbha samāhitatto,
Takkāsayaṁ kukkucciyūpachinde. (18)

979. Cudito vacībhi satimābhinande,
Sabrahmacārīsu khilaṁ pabhinde.
Vācaṁ pamuñce kusalaṁ nātivelaṁ,
Janavādadhammāya na cetayeyya. (19)

980. Athāparaṁ pañca rajāni loke,
Yesaṁ satīmā vinayāya sikkhe.
Rūpesu saddesu atho rasesu,
Gandhesu phassesu sahetha rāgaṁ. (20)

981. Etesu dhammesu vineyya chandaṁ,
Bhikkhu satimā suvimuttacitto.
Kālena so sammā dhammaṁ parivīmaṁsamāno,
Ekodibhūto vihane tamaṁ soti. (21)

Sāriputtasuttaṁ soḷasamaṁ.

Aṭṭhakavaggo catuttho.

Tassuddānaṁ

Kāmaṁ Guhañca Duṭṭhā ca, Suddhañca Paramā Jarā.
Metteyyo ca Pasūro ca, Māgaṇḍi Purābhedanaṁ.
Kalahaṁ dve ca Byūhāni[1], punadeva Tuvaṭṭakaṁ.
Attadaṇḍavaraṁ suttaṁ, therapuṭṭhena[2] soḷasa.
Iti etāni suttāni, sabbānaṭṭhakavaggikāti.

---

1. Vyūhāni (Sī)
2. Therapañhena (Sī), Sāriputtena (Syā)

5. Pārāyanavagga

1. Vatthugāthā

982. * Kosalānaṁ purā rammā, agamā Dakkhiṇāpathaṁ.
Ākiñcaññaṁ patthayāno, brāhmaṇo mantapāragū. (1)

983. So Assakassa visaye, Aḷakassa[1] samāsane.
Vasi Godhāvarīkūle, uñchena ca phalena ca. (2)

984. Tasseva upanissāya, gāmo ca vipulo ahu.
Tato jātena āyena, mahāyaññamakappayi. (3)

985. Mahāyaññaṁ yajitvāna, puna pāvisi assamaṁ.
Tasmiṁ paṭipaviṭṭhamhi, añño āgañchi brāhmaṇo. (4)

986. Ugghaṭṭapādo tasito[2], paṅkadanto rajassiro.
So ca naṁ upasaṅkamma, satāni pañca yācati. (5)

987. Tamenaṁ Bāvarī disvā, āsanena nimantayi.
Sukhañca kusalaṁ pucchi, idaṁ vacanamabravi. (6)

988. Yaṁ kho mama deyyadhammaṁ, sabbaṁ visajjitaṁ mayā.
Anujānāhi me brahme, natthi pañcasatāni me. (7)

989. Sace me yācamānassa, bhavaṁ nānupadassati.
Sattame divase tuyhaṁ, muddhā phalatu sattadhā. (8)

990. Abhisaṅkharitvā kuhako, bheravaṁ so akittayi.
Tassa taṁ vacanaṁ sutvā, Bāvarī dukkhito ahu. (9)

991. Ussussati anāhāro sokasallasamappito.
Athopi evaṁ cittassa, jhāne na ramatī mano. (10)

992. Utrastaṁ dukkhitaṁ disvā, devatā atthakāminī.
Bāvariṁ upasaṅkamma, idaṁ vacanamabravi. (11)

---

* Khu 8. 1 piṭṭhe Cūḷaniddesepi.

1. Muḷakassa (Syā), mūḷhakassa (Ka), maḷakassa (Niddesa) 2. Tassito (Ka)

993. Na so muddhaṁ pajānāti, kuhako so dhanatthiko.
Muddhani muddhapāte vā, ñāṇaṁ tassa na vijjati. (12)

994. Bhotī carahi jānāsi, taṁ me akkhāhi pucchitā.
Muddhaṁ muddhādhipātañca, taṁ suṇoma vaco tava. (13)

995. Ahampetaṁ na jānāmi, ñāṇamettha na vijjati.
Muddhani muddhādhipāte ca, Jinānaṁ hettha[1] dassanaṁ. (14)

996. Atha ko carahi jānāti, asmiṁ pathavimaṇḍale[2].
Muddhaṁ muddhādhipātañca, taṁ me akkhāhi devate. (15)

997. Purā Kapilavatthumhā, nikkhanto Lokanāyako.
Apacco Okkākarājassa, Sakyaputto pabhaṅkaro. (16)

998. So hi brāhmaṇa Sambuddho, sabbadhammāna pāragū.
Sabbābhiññābalappatto, sabbadhammesu cakkhumā.
Sabbakammakkhayaṁ patto, vimutto upadhikkhaye. (17)

999. Buddho so Bhagavā loke, dhammaṁ deseti cakkhumā.
Taṁ tvaṁ gantvāna pucchassu, so te taṁ byākarissati. (18)

1000. Sambuddhoti vaco sutvā, udaggo Bāvarī ahu.
Soka'ssa tanuko āsi, pītiñca vipulaṁ labhi. (19)

1001. So Bāvarī attamano udaggo,
Taṁ devataṁ pucchati vedajāto.
Katamamhi gāme nigamamhi vā pana,
Katamamhi vā janapade Lokanātho.
Yattha gantvāna passemu[3],
Sambuddhaṁ dvipaduttamaṁ[4]. (20)

1002. Sāvatthiyaṁ Kosalamandire Jino,
Pahūtapañño varabhūrimedhaso.
So Sakyaputto vidhuro anāsavo,
Muddhādhipātassa vidū narāsabho. (21)

---

1. Muddhaṁ muddhādhipāto ca, jinānaṁ heta (Sī, Syā, I) 2. Puthavimaṇḍale (Sī, I)
3. Gantvā namassemu (Sī, Syā, I)
4. Dipaduttamaṁ (Sī, Syā, I)

1003. Tato āmantayī sisse, brāhmaṇe mantapārage.
“Etha māṇavā akkhissaṁ, suṇātha vacanaṁ mama. (22)

1004. Yasseso dullabho loke,
Pātubhāvo abhiṇhaso.
Svājja lokamhi uppanno,
Sambuddho iti vissuto.
Khippaṁ gantvāna Sāvatthiṁ,
Passavho dvipaduttamaṁ”. (23)

1005. Kathaṁ carahi jānemu, disvā Buddhoti brāhmaṇa.
Ajānataṁ no pabrūhi, yathā jānemu taṁ mayaṁ. (24)

1006. Āgatāni hi mantesu, mahāpurisalakkhaṇā.
Dvattiṁsāni ca[1] byākkhātā, samattā anupubbaso. (25)

1007. Yassete honti gattesu, mahāpurisalakkhaṇā.
Dveyeva tassa gatiyo, tatiyā hi na vijjati. (26)

1008. Sace agāraṁ āvasati[2], vijeyya pathaviṁ imaṁ.
Adaṇḍena asatthena, dhammena manusāsati. (27)

1009. Sace ca so pabbajati, agārā anagāriyaṁ.
Vivaṭṭacchado[3] Sambuddho, arahā bhavati anuttaro. (28)

1010. Jātiṁ gottañca lakkhaṇaṁ, mante sisse punāpare.
Muddhaṁ muddhādhipātañca, manasāyeva pucchatha. (29)

1011. Anāvaraṇadassāvī, yadi Buddho bhavissati.
Manasā pucchite pañhe, vācāya visajessati. (30)

1012. Bāvarissa vaco sutvā, sissā soḷasa brāhmaṇā.
Ajito Tissa Metteyyo, Puṇṇako atha Mettagū. (31)

1013. Dhotako Upasīvo ca, Nando ca atha Hemako.
Todeyya-Kappā dubhayo, Jatukaṇṇī ca paṇḍito. (32)

1. Dvattiṁsā ca (Sī, Sā, I), dvattiṁsa tāni (?) 2. Ajjhāvasati (Ka)
3. Vivattacchaddo (Sī)

1014. Bhadrāvudho Udayo ca, Posālo cāpi brāhmaṇo.
Mogharājā ca medhāvī, Piṅgiyo ca mahā-isi. (33)

1015. Paccekagaṇino sabbe, sabbalokassa vissutā.
Jhāyī jhānaratā dhīrā, pubbavāsanavāsitā. (34)

1016. Bāvariṁ abhivādetvā, katvā ca naṁ padakkhiṇaṁ.
Jaṭājinadharā sabbe, pakkāmuṁ uttarāmukhā. (35)

1017. Aḷakassa patiṭṭhānaṁ, purimāhissatiṁ[1] tadā.
Ujjeniñcāpi Gonaddhaṁ, Vedisaṁ Vanasavhayaṁ. (36)

1018. Kosambiñcāpi Sāketaṁ, Sāvatthiñca puruttamaṁ.
Setabyaṁ Kapilavatthuṁ, Kusinārañca mandiraṁ. (37)

1019. Pāvañca Bhoganagaraṁ, Vesāliṁ Māgadhaṁ puraṁ.
Pāsāṇakaṁ cetiyañca, ramaṇīyaṁ manoramaṁ. (38)

1020. Tasitovudakaṁ sītaṁ, mahālābhaṁva vāṇijo.
Chāyaṁ ghammābhitattova, turitā pabbatamāruhuṁ. (39)

1021. Bhagavā tamhi samaye, bhikkhusaṁghapurakkhato.
Bhikkhūnaṁ dhammaṁ deseti, sīhova nadatī vane. (40)

1022. Ajito addasa Buddhaṁ, sataraṁsiṁva[2] bhāṇumaṁ.
Candaṁ yathā pannarase, pāripūriṁ upāgataṁ. (41)

1023. Athassa gatte disvāna, paripūrañca byañjanaṁ.
Ekamantaṁ ṭhito haṭṭho, manopañhe apucchatha. (42)

1024. Ādissa jammanaṁ[3] brūhi, gottaṁ brūhi salakkhaṇaṁ[4].
Mantesu pāramiṁ brūhi, kati vāceti brāhmaṇo. (43)

1025. Vīsaṁ vassasataṁ āyu, so ca gottena Bāvarī.
Tīṇissa lakkhaṇā gatte, tiṇṇaṁ vedāna pāragū. (44)

---

1. Purimaṁ māhissatiṁ (Sī, I), puraṁ māhissatiṁ (Syā)
2. Vītaraṁsiṁva (Syā), sataraṁsīva (Ka), pītaraṁsīva (Niddesa)
3. Jappanaṁ (Ka)
4. Brūhissa lakkhaṇaṁ (Niddesa)

1026. Lakkhaṇe Itihāse ca, Sanighaṇḍusakeṭubhe.
Pañcasatāni vāceti, sadhamme pāramiṁ gato. (45)

1027. Lakkhaṇānaṁ pavicayaṁ, Bāvarissa naruttama.
Kaṅkhacchida[1] pakāsehi, mā no kaṅkhāyitaṁ ahu. (46)

1028. Mukhaṁ jivhāya chādeti, uṇṇa'ssa bhamukantare.
Kosohitaṁ vatthaguyhaṁ, evaṁ jānāhi māṇava. (47)

1029. Pucchañhi kiñci asuṇanto, sutvā pañhe viyākate.
Vicinteti jano sabbo, vedajāto katañjalī. (48)

1030. Ko nu devo vā brahmā vā, Indo vāpi Sujampati.
Manasā pucchite pañhe, kametaṁ paṭibhāsati. (49)

1031. Muddhaṁ muddhādhipātañca, Bāvarī paripucchati.
Taṁ byākarohi Bhagavā, kaṅkhaṁ vinaya no ise. (50)

1032. Avijjā muddhāti jānāhi, vijjā muddhādhipātinī.
Saddhāsatisamādhīhi, chandaviriyena saṁyutā. (51)

1033. Tato vedena mahatā, santhambhitvāna māṇavo.
Ekaṁsaṁ ajinaṁ katvā, pādesu sirasā pati. (52)

1034. Bāvarī brāhmaṇo bhoto, saha sissehi mārisa.
Udaggacitto sumano, pāde vandati cakkhuma. (53)

1035. Sukhito Bāvarī hotu, saha sissehi brāhmaṇo.
Tvañcāpi sukhito hohi, ciraṁ jīvāhi māṇava. (54)

1036. Bāvarissa ca tuyhaṁ vā, sabbesaṁ sabbasaṁsayaṁ.
Katāvakāsā pucchavho, yaṁ kiñci manasicchatha. (55)

1037. Sambuddhena katokāso, nisīditvāna pañjalī.
Ajito paṭhamaṁ pañhaṁ, tattha pucchi Tathāgataṁ. (56)

Vatthugāthā niṭṭhitā.

---

1. Taṇhacchida (bahūsu)

1. Ajitamāṇavapucchā

1038. * Kenassu nivuto loko, (Iccāyasmā Ajito,)
Kenassu nappakāsati.
Kissābhilepanaṁ brūsi, kiṁsu tassa mahabbhayaṁ. (1)

1039. Avijjāya nivuto loko, (Ajitāti Bhagavā,)
Vevicchā pamādā nappakāsati.
Jappābhilepanaṁ brūmi, dukkha'massa mahabbhayaṁ. (2)

1040. Savanti sabbadhi sotā, (Iccāyasmā Ajito,)
Sotānaṁ kiṁ nivāraṇaṁ.
Sotānaṁ saṁvaraṁ brūhi, kena sotā pidhiyyare[1]. (3)

1041. Yāni sotāni lokasmiṁ, (Ajitāti Bhagavā,)
Sati tesaṁ nivāraṇaṁ.
Sotānaṁ saṁvaraṁ brūmi, paññāyete pidhiyyare. (4)

1042. Paññā ceva sati yañca[2], (Iccāyasmā Ajito,)
Nāmarūpañca mārisa.
Etaṁ me puṭṭho pabrūhi, katthetaṁ uparujjhati. (5)

1043. Yametaṁ pañhaṁ apucchi, Ajita taṁ vadāmi te.
Yattha nāmañca rūpañca, asesaṁ uparujjhati.
Viññāṇassa nirodhena, etthetaṁ uparujjhati. (6)

1044. Ye ca saṅkhātadhammāse, ye ca sekhā puthū idha.
Tesaṁ me nipako iriyaṁ, puṭṭho pabrūhi mārisa. (7)

1045. Kāmesu nābhigijjheyya, manasā'nāvilo siyā.
Kusalo sabbadhammānaṁ, sato bhikkhu paribbajeti. (8)

Ajitamāṇavapucchā paṭhamā.

---

* Khu 8. 6, 24; Khu 10. 10, 13, 177 piṭṭhesupi.

1. Pithiyyare (Sī, Syā, I), pithīyare (Sī-Ṭṭha), pidhīyare (?)

2. Satī ceva (Sī), satī ca (Syā), satī cāpi (I, Niddesa), sati cāpi (Niddesa)

2. Tissametteyyamāṇavapucchā

1046. * Kodha santusito loke, (Iccāyasmā Tissametteyyo,)
Kassa no santi iñjitā.
Ko ubhantamabhiññāya, majjhe mantā na lippati[1].
Kaṁ brūsi mahāpurisoti, ko idha sibbinimaccagā. (1)

1047. Kāmesu brahmacariyavā, (Metteyyāti Bhagavā,)
Vītataṇho sadā sato.
Saṅkhāya nibbuto bhikkhu, tassa no santi iñjitā. (2)

1048. So ubhantamabhiññāya, majjhe mantā na lippati.
Taṁ brūmi mahāpurisoti, so idha sibbinimaccagāti. (3)

Tissametteyyamāṇavapucchā dutiyā.

---

3. Puṇṇakamāṇavapucchā

1049. + Anejaṁ mūladassāviṁ, (Iccāyasmā Puṇṇako,)
Atthi[2] pañhena āgamaṁ.
Kiṁ nissitā isayo manujā,
Khattiyā brāhmaṇā devatānaṁ.
Yaññamakappayiṁsu puthū'dha loke,
Pucchāmi taṁ Bhagavā brūhi me'taṁ. (1)

1050. Ye kecime isayo manujā, (Puṇṇakāti Bhagavā,)
Khattiyā brāhmaṇā devatānaṁ.
Yaññamakappayiṁsu puthū'dha loke,
Āsīsamānā Puṇṇaka itthattaṁ[3].
Jaraṁ sitā yaññamakappayiṁsu. (2)

---

* Khu 8. 7, 40 piṭṭhesupi.
1. Limpati (Ka)
+ Khu 8. 7, 46 piṭṭhesupi.
2. Atthī (Syā)
3. Itthabhāvaṁ (Sī, Syā)

1051. Ye kecime isayo manujā, (Iccāyasmā Puṇṇako,)
Khattiyā brāhmaṇā devatānaṁ.
Yaññamakappayiṁsu puthū'dha loke,
Kaccissu te Bhagavā yaññapathe appamattā.
Atāruṁ jātiñca jarañca mārisa,
Pucchāmi taṁ Bhagavā brūhi pe'taṁ. (3)

1052. Āsīsanti thomayanti abhijappanti juhanti, (Puṇṇakāti Bhagavā,)
Kāmābhijappanti paṭicca lābhaṁ.
Te yājayogā bhavarāgarattā,
Nātariṁsu jātijaranti brūmi. (4)

1053. Te ce nātariṁsu yājayogā, (Iccāyasmā Puṇṇako,)
Yaññehi jātiñca jarañca mārisa.
Atha ko carahi devamanussaloke,
Atāri jātiñca jarañca mārisa.
Pucchāmi taṁ Bhagavā brūhi me'taṁ. (5)

1054. Saṅkhāya lokasmi paroparāni[1], (Puṇṇakāti Bhagavā,)
Yassiñjitaṁ natthi kuhiñci loke.
Santo vidhūmo anīgho nirāso,
Atāri so jātijaranti brūmīti. (6)

Puṇṇakamāṇavapucchā tatiyā.

---

4. Mettagūmāṇavapucchā

1055. * Pucchāmi taṁ Bhagavā brūhi me'taṁ, (Iccāyasmā Mettagū,)
Maññāmi taṁ vedaguṁ bhāvitattaṁ.
Kuto nu dukkhā samudāgatā ime,
Ye keci lokasmi'manekarūpā. (1)

---

1. Parovarāni (Sī, Syā)

* Khu 8. 8, 62 piṭṭhesupi.

1056. Dukkhassa ve maṁ pabhavaṁ apucchasi, (Mettagūti Bhagavā,)
Taṁ te pavakkhāmi yathā pajānaṁ.
Upadhinidānā pabhavanti dukkhā,
Ye keci lokasmi'manekarūpā. (2)

1057. Yo ve avidvā upadhiṁ karoti,
Punappunaṁ dukkha'mupeti mando.
Tasmā pajānaṁ upadhiṁ na kayirā,
Dukkhassa jātippabhavānupassī. (3)

1058. Yaṁ taṁ apucchimha akittayī no,
Aññaṁ taṁ pucchāma[1] tadiṅgha brūhi.
Kathaṁ nu dhīrā vitaranti oghaṁ,
Jātiṁ jaraṁ sokapariddavañca.
Taṁ me Muni sādhu viyākarohi,
Tathā hi te vidito esa dhammo. (4)

1059. Kittayissāmi te dhammaṁ, (Mettagūti Bhagavā,)
Diṭṭhe dhamme anītihaṁ.
Yaṁ viditvā sato caraṁ, tare loke visattikaṁ. (5)

1060. Tañcāhaṁ abhinandāmi, Mahesi dhammamuttamaṁ.
Yaṁ viditvā sato caraṁ, tare loke visattikaṁ. (6)

1061. Yaṁ kiñci sampajānāsi, (Mettagūti Bhagavā,)
Uddhaṁ adho tiriyañcāpi majjhe.
Etesu nandiñca nivesanañca,
Panujja viññāṇaṁ bhave na tiṭṭhe. (7)

1062. Evaṁvihārī sato appamatto,
Bhikkhu caraṁ hitvā mamāyitāni.
Jātiṁ jaraṁ sokapariddavañca,
Idheva vidvā pajaheyya dukkhaṁ. (8)

---

1. Pucchāmi (Sī, I)

1063. Etā’bhinandāmi vaco Mahesino,
Sukittitaṁ Gotama’nūpadhīkaṁ.
Addhā hi Bhagavā pahāsi dukkhaṁ,
Tathā hi te vidito esa dhammo. (9)

1064. Te cāpi nūnappajaheyyu dukkhaṁ,
Ye tvaṁ Muni aṭṭhitaṁ ovadeyya.
Taṁ taṁ namassāmi samecca nāga,
Appeva maṁ Bhagavā aṭṭhitaṁ ovadeyya. (10)

1065. Yaṁ brāhmaṇaṁ vedagu’mābhijaññā,
Akiñcanaṁ kāmabhave asattaṁ.
Addhā hi so oghamimaṁ atāri,
Tiṇṇo ca pāraṁ akhilo akaṅkho. (11)

1066. Vidvā ca yo[1] vedagū naro idha,
Bhavābhave saṅgamimaṁ visajja.
So vītataṇho anīgho nirāso,
Atāri so jātijaranti brūmīti. (12)

Mettagūmāṇavapucchā catutthī.

---

5. Dhotakamāṇavapucchā

1067. * Pucchāmi taṁ Bhagavā brūhi me’taṁ, (Iccāyasmā Dhotako,)
Vācā’bhikaṅkhāmi Mahesi tuyhaṁ.
Tava sutvāna nigghosaṁ, sikkhe nibbānamattano. (1)

1068. Tenahā’tappaṁ karohi, (Dhotakāti Bhagavā,)
Idheva nipako sato.
Ito sutvāna nigghosaṁ, sikkhe nibbānamattano. (2)

---

1. So (Sī, Syā, I)

* Khu 8, 10, 89 piṭṭhesupi.

1069. Passāmahaṁ devamanussaloke,
Akiñcanaṁ brāhmaṇamiriyamānaṁ.
Taṁ taṁ namassāmi Samantacakkhu,
Pamuñca maṁ sakka kathaṁkathāhi. (3)

1070. Nāhaṁ sahissāmi[1] pamocanāya,
Kathaṁkathiṁ Dhotaka kañci loke.
Dhammañca seṭṭhaṁ abhijānamāno[2],
Evaṁ tuvaṁ oghamimaṁ taresi. (4)

1071. Anusāsa brahme karuṇāyamāno,
Vivekadhammaṁ yamahaṁ vijaññaṁ.
Yathāhaṁ ākāsova abyāpajjamāno,
Idheva santo asito careyyaṁ. (5)

1072. * Kittayissāmi te santiṁ, (Dhotakāti Bhagavā,)
Diṭṭhe dhamme anītihaṁ.
Yaṁ viditvā sato caraṁ, tare loke visattikaṁ. (6)

1073. Tañcāhaṁ abhinandāmi, Mahesi santi'muttamaṁ.
Yaṁ viditvā sato caraṁ, tare loke visattikaṁ. (7)

1074. Yaṁ kiñci sampajānāsi, (Dhotakāti Bhagavā,)
Uddhaṁ adho tiriyañcāpi majjhe.
Etaṁ viditvā saṅgoti loke,
Bhavābhavāya mākāsi taṇhanti. (8)

Dhotakamāṇavapucchā pañcamī.

---

6. Upasīvamāṇavapucchā

1075. + Eko ahaṁ sakka mahantamoghaṁ, (Iccāyasmā Upasīvo,)
Anissito no visahāmi tārituṁ.
Ārammaṇaṁ brūhi Samantacakkhu,
Yaṁ nissito oghamimaṁ tareyyaṁ. (1)

---

1. Samissāmi (Syā), gamissāmi (Sī), samīhāmi (I)
2. Ājānamāno (Sī, Syā, I)

* Khu 10. 143 piṭṭhepi.
+ Khu 8. 11, 101 piṭṭhesupi.

1076. Ākiñcaññaṁ pekkhamāno satimā, (Upasīvāti Bhagavā,)
Natthīti nissāya tarassu oghaṁ.
Kāme pahāya virato kathāhi,
Taṇhakkhayaṁ nattamahā'bhipassa[1]. (2)

1077. Sabbesu kāmesu yo vītarāgo, (Iccāyasmā Upasīvo,)
Ākiñcaññaṁ nissito hitvā maññaṁ.
Saññāvimokkhe parame vimutto[2],
Tiṭṭhe nu so tattha anānuyāyī[3]. (3)

1078. Sabbesu kāmesu yo vītarāgo, (Upasīvāti Bhagavā,)
Ākiñcaññaṁ nissito hitvā maññaṁ.
Saññāvimokkhe parame vimutto,
Tiṭṭheyya so tattha anānuyāyī. (4)

1079. Tiṭṭhe ce so tattha anānuyāyī,
Pūgampi vassānaṁ Samantacakkhu.
Tattheva so sītisiyā vimutto,
Cavetha viññāṇaṁ tathāvidhassa. (5)

1080. Accī yathā vātavegena khittā[4], (Upasīvāti Bhagavā,)
Atthaṁ paleti na upeti saṅkhaṁ.
Evaṁ Munī nāmakāyā vimutto,
Atthaṁ paleti na upeti saṅkhaṁ. (6)

1081. Atthaṅgato so uda vā so natthi,
Udāhu ve sassatiyā arogo.
Taṁ me Munī sādhu viyākarohi,
Tathā hi te vidito esa dhammo. (7)

---

1. Rattamahābhipassa (Syā), rattamahaṁ vipassa (Ka) 2. Dhimutto (Ka)
3. Anānuvāyī (Syā, Ka) 4. Khittaṁ (Syā), khitto (I)

1082. Atthaṅgatassa na pamāṇa'matthi, (Upasīvāti Bhagavā,)
Yena naṁ vajjuṁ taṁ tassa natthi.
Sabbesu dhammesu samohatesu,
Samūhatā vādapathāpi sabbeti. (8)

Upasīvamāṇavapucchā chaṭṭhī.

---

7. Nandamāṇavapucchā

1083. * "Santi loke munayo" (Iccāyasmā Nando,)
Janā vadanti tayidaṁ kathaṁsu.
Ñāṇūpapannaṁ no muniṁ[1] vadanti,
Udāhu ve jīvitenūpapannaṁ. (1)

1084. Na diṭṭhiyā na sutiyā na ñāṇena, ( )[2]
Munīdha Nanda kusalā vadanti.
Visenikatvā anīghā nirāsā,
Caranti ye te munayoti brūmi. (2)

1085. Ye kecime samaṇabrāhmaṇāse, (Iccāyasmā Nando,)
Diṭṭhassutenāpi[3] vadanti suddhiṁ.
Sīlabbatenāpi vadanti suddhiṁ,
Anekarūpena vadanti suddhiṁ.

Kaccissu te Bhagavā tattha yatā carantā,
Atāru jātiñca jarañca mārisa.
Pucchāmi taṁ Bhagavā brūhi me'taṁ. (3)

---

1. Muni no (Syā, Ka)
2. (Na sīlabbatena) katthaci potthake.
3. Diṭṭhena sutenāpi (Sī), diṭṭhe sutenāpi (Syā, I, Ka)
* Khu 8. 13, 112 piṭṭhesupi.

1086. Ye kecime samaṇabrāhmaṇāse, (Nandāti Bhagavā,)
Diṭṭhassutenāpi vadanti suddhiṁ.
Sīlabbatenāpi vadanti suddhiṁ,
Anekarūpena vadanti suddhiṁ.
Kiñcāpi te tattha yatā caranti,
Nātariṁsu jātijaranti brūmi. (4)

1087. Ye kecime samaṇabrāhmaṇāse, (Iccāyasmā Nando,)
Diṭṭhassutenāpi vadanti suddhiṁ.
Sīlabbatenāpi vadanti suddhiṁ,
Anekarūpena vadanti suddhiṁ.

Te ce Muni[1] brūsi anoghatiṇṇe,
Atha ko carahi devamanussaloke.
Atāri jātiñca jarañca mārisa,
Pucchāmi taṁ Bhagavā brūhi me'taṁ. (5)

1088. Nāhaṁ sabbe samaṇabrāhmaṇāse, (Nandāti Bhagavā,)
Jātijarāya nivutāti brūmi.
Ye sīdha diṭṭhaṁ va sutaṁ mutaṁ vā,
Sīlabbataṁ vāpi pahāya sabbaṁ.

Anekarūpampi pahāya sabbaṁ,
Taṇhaṁ pariññāya anāsavāse.
Te ve narā oghatiṇṇāti brūmi. (6)

1089. Etā'bhinandāmi vaco Mahesino,
Sukitthitaṁ Gotama'nūpadhīkaṁ.
Ye sīdha diṭṭhaṁ va sutaṁ mutaṁ vā,
Sīlabbataṁ vāpi pahāya sabbaṁ.

Anekarūpampi pahāya sabbaṁ,
Taṇhaṁ pariññāya anāsavāse.
Ahampi te oghatiṇṇāti brūmīti. (7)

Nandamāṇavapucchā sattamā.

1. Sace muni (Sī)

8. Hemakamāṇavapucchā

1090. * Ye me pubbe viyākaṁsu, (Iccāyasmā Hemako,)
Huraṁ Gotamasāsanā.
"Iccāsi iti bhavissati", sabbaṁ taṁ itihītihaṁ.
Sabbaṁ taṁ takkavaḍḍhanaṁ, nāhaṁ tattha abhiramiṁ. (1)

1091. Tvañca me dhammamakkhāhi, taṇhānigghātanaṁ Muni.
Yaṁ viditvā sato caraṁ, tare loke visattikaṁ. (2)

1092. Idha diṭṭhisutamutaviññātesu, piyarūpesu Hemaka.
Chandarāgavinodanaṁ, nibbānapada'maccutaṁ. (3)

1093. Etadaññāya ye satā, diṭṭhadhammā'bhinibbutā.
Upasantā ca te sadā, tiṇṇā loke visattikanti. (4)

Hemakamāṇavapucchā aṭṭhamā.

---

9. Todeyyamāṇavapucchā

1094. + Yasmiṁ kāmā na vasanti, (Iccāyasmā Todeyyo,)
Taṇhā yassa na vijjati.
Kathaṁkathā ca yo tiṇṇo,
Vimokkho tassa kīdiso. (1)

1095. Yasmiṁ kāmā na vasanti, (Todeyyāti Bhagavā,)
Taṇhā yassa na vijjati.
Kathaṁkathā ca yo tiṇṇo,
Vimokkho tassa nā paro. (2)

1096. Nirāsaso so uda āsasāno,
Paññāṇavā so uda paññakappī.
Muniṁ ahaṁ sakka yathā vijaññaṁ,
Taṁ me viyācikkha Samantacakkhu. (3)

---

* Khu 8. 14, 125 piṭṭhesupi.
+ Khu 8. 14, 130 piṭṭhesupi.

1097. Nirāsaso so na ca āsasāno,
Paññāṇavā so na ca paññakappī.
Evampi Todeyya muniṁ vijāna,
Akiñcanaṁ kāmabhave asattanti. (4)

Todeyyamāṇavapucchā navamā.

---

10. Kappamāṇavapucchā

1098. * Majjhe sarasmiṁ tiṭṭhataṁ, (Iccāyasmā Kappo,)
Oghe jāte mahabbhaye.
Jarāmaccuparetānaṁ, dīpaṁ pabrūhi mārisa.
Tvañca me dīpamakkhāhi, yathāyidaṁ nāparaṁ siyā. (1)

1099. Majjhe sarasmiṁ tiṭṭhataṁ, (Kappāti Bhagavā,)
Oghe jāte mahabbhaye.
Jarāmaccuparetānaṁ, dīpaṁ pabrūmi Kappa te. (2)

1100. Akiñcanaṁ anādānaṁ, etaṁ dīpaṁ anāparaṁ.
Nibbānaṁ iti[1] naṁ brūmi, jarāmaccuparikkhayaṁ. (3)

1101. Etadaññāya ye satā, diṭṭhadhammābhinibbutā.
Na te māravasānugā, na te mārassa paddhagūti[2]. (4)

Kappamāṇavapucchā dasamā.

---

11. Jatukaṇṇimāṇavapucchā

1102. + Sutvānahaṁ vīramakāmakāmiṁ, (Iccāyasmā Jatukaṇṇi,)
Oghātigaṁ puṭṭhumakāmamāgamaṁ.
Santipadaṁ brūhi sahajanetta,
Yathātacchaṁ Bhagavā brūhi me'taṁ. (1)

---

1. Nibbānamīti (Sī)
2. Paṭṭhagūti (Syā, Ka)

* Khu 8. 15, 134 piṭṭhesupi.
+ Khu 8. 15, 141 piṭṭhesupi.

1103. Bhagavā hi kāme abhibhuyya iriyati,
Ādiccova pathaviṁ tejī tejasā.
Parittapaññassa me bhūripañña,
Ācikkha dhammaṁ yamahaṁ vijaññaṁ.
Jātijarāya idha vippahānaṁ. (2)

1104. Kāmesu vinaya gedhaṁ, (Jatukaṇṇīti Bhagavā,)
Nekkhammaṁ daṭṭhu khemato.
Uggahītaṁ nirattaṁ vā, mā te vijjittha kiñcanaṁ. (3)

1105. Yaṁ pubbe taṁ visosehi, pacchā te māhu kiñcanaṁ.
Majjhe ce no gahessasi, upasanto carissasi. (4)

1106. Sabbaso nāmarūpasmiṁ, vītagedhassa brāhmaṇa.
Āsavāssa na vijjanti, yehi maccuvasaṁ vajeti. (5)

Jatukaṇṇimāṇavapucchā ekādasamā.

12. Bhadrāvudhamāṇavapucchā

1107. * Okañjahaṁ taṇhacchidaṁ anejaṁ, (Iccāyasmā Bhadrāvudho,)
Nandiñjahaṁ oghatiṇṇaṁ vimuttaṁ.
Kappañjahaṁ abhiyāce sumedhaṁ,
Sutvāna nāgassa apanamissanti ito. (1)

1108. Nānājanā janapadehi saṅgatā,
Tava vīra vākyaṁ abhikaṅkhamānā.
Tesaṁ tuvaṁ sādhu viyākarohi,
Tathā hi te vidito esa dhammo. (2)

1109. Ādānataṇhaṁ vinayetha sabbaṁ, (Bhadrāvudhāti Bhagavā,)
Uddhaṁ adho tiriyañcāpi majjhe.
Yaṁ yañhi lokasmimupādiyanti,
Teneva māro anveti jantuṁ. (3)

* Khu 8. 17, 148 piṭṭhesupi.

1110. Tasmā pajānaṁ na upādiyetha,
Bhikkhu sato kiñcanaṁ sabbaloke.
Ādānasatte iti pekkhamāno,
Pajaṁ imaṁ maccudheyye visattanti. (4)

Bhadrāvudhamāṇavapucchā dvādasamā.

---

13. Udayamāṇavapucchā

1111. * Jhāyiṁ virajamāsīnaṁ, (Iccāyasmā Udayo,)
Katakiccaṁ anāsavaṁ.
Pāraguṁ sabbadhammānaṁ, atthi pañhena āgamaṁ.
Aññāvimokkhaṁ pabrūhi, avijjāya pabhedanaṁ. (1)

1112. Pahānaṁ kāmacchandānaṁ, (Udayāti Bhagavā,)
Domanassāna cūbhayaṁ.
Thinassa ca panūdanaṁ, kukkuccānaṁ nivāraṇaṁ. (2)

1113. Upekkhāsatisaṁsuddhaṁ, dhammatakkapurejavaṁ.
Aññāvimokkhaṁ pabrūmi, avijjāya pabhedanaṁ. (3)

1114. Kiṁsu saṁyojano loko, kiṁsu tassa vicāraṇaṁ.
Kissassa vippahānena, nibbānaṁ iti vuccati. (4)

1115. Nandisaṁyojano loko, vitakkassa vicāraṇaṁ.
Taṇhāya vippahānena, nibbānaṁ iti vuccati. (5)

1116. Kathaṁ satassa carato, viññāṇaṁ uparujjhati.
Bhagavantaṁ puṭṭhumāgamma, taṁ suṇoma vaco tava. (6)

1117. Ajjhattañca bahiddhā ca, vedanaṁ nābhinandato.
Evaṁ satassa carato, viññāṇaṁ uparujjhatīti. (7)

Udayamāṇavapucchā terasamā.

---

* Khu 8. 17, 154 piṭṭhesupi.

14. Posālamāṇavapucchā

1118. * Yo atītaṁ ādisati, (Iccāyasmā Posālo,)
Anejo chinnasaṁsayo.
Pāraguṁ sabbadhammānaṁ, atthi pañhena āgamaṁ. (1)

1119. Vibhūtarūpasaññissa, sabbakāyappahāyino.
Ajjhattañca bahiddhā ca, natthi kiñcīti passato.
Ñāṇaṁ sakkā'nupucchāmi, kathaṁ neyyo tathāvidho. (2)

1120. Viññāṇaṭṭhitiyo sabbā, (Posālāti Bhagavā,)
Abhijānaṁ Tathāgato.
Tiṭṭhantamenaṁ jānāti, vimuttaṁ tapparāyaṇaṁ. (3)

1121. Ākiñcaññasambhavaṁ ñatvā, nandī saṁyojanaṁ iti.
Evametaṁ abhiññāya, tato tattha vipassati.
Etaṁ[1] ñāṇaṁ tathaṁ tassa, brāhmaṇassa vusīmatoti. (4)

Posālamāṇavapucchā cuddasamā.

---

15. Mogharājamāṇavapucchā

1122. + Dvāhaṁ sakkaṁ apucchissaṁ, (Iccāyasmā Mogharājā,)
Na me byākāsi cakkhumā.
Yāvatatiyañca devīsi,
Byākarotīti me sutaṁ. (1)

1123. Ayaṁ loko paro loko,
Brahmaloko sadevako.
Diṭṭhiṁ te nābhijānāti,
Gotamassa yasassino. (2)

1124. Evaṁ abhikkantadassāviṁ, atthi pañhena āgamaṁ.
Kathaṁ lokaṁ avekkhantaṁ, maccurājā na passati. (3)

---

1. Evaṁ (Syā, Ka) * Khu 8. 18, 163 piṭṭhesupi. + Khu 8. 19, 172 piṭṭhesupi.

1125. * Suññato lokaṁ avekkhassu, Mogharāja sadā sato.
Attānudiṭṭhiṁ ūhacca, evaṁ maccutaro siyā.
Eva lokaṁ avekkhantaṁ, maccurājā na passatīti. (4)

Mogharājamāṇavapucchā pannarasamā.

16. Piṅgiyamāṇavapucchā

1126. + Jiṇṇohamasmi abalo vītavaṇṇo, (Iccāyasmā Piṅgiyo,)
Nettā na suddhā savanaṁ na phāsu.
Mā'haṁ nassaṁ momuho antarāva,
Ācikkha dhammaṁ yamahaṁ vijaññaṁ.
Jātijarāya idha vippahānaṁ. (1)

1127. Disvāna rūpesu vihaññamāne, (Piṅgiyāti Bhagavā,)
Ruppanti rūpesu janā pamattā.
Tasmā tuvaṁ Piṅgiya appamatto,
Jahassu rūpaṁ apunabbhavāya. (2)

1128. Disā catasso vidisā catasso,
Uddhaṁ adho dasa disā imāyo.
Na tuyhaṁ adiṭṭhaṁ asutaṁ amutaṁ[1],
Atho aviññātaṁ kiñcana'matthi[2] loke.
Ācikkha dhammaṁ yamahaṁ vijaññaṁ,
Jātijarāya idha vippahānaṁ. (3)

1129. Taṇhādhipanne manuje pekkhamāno, (Piṅgiyāti Bhagavā,)
Santāpajāte jarasā parete.
Tasmā tuvaṁ Piṅgiya appamatto,
Jahassu taṇhaṁ apunabbhavāyāti. (4)

Piṅgiyamāṇavapucchā soḷasamā.

---

* Khu 10. 7 piṭṭhe Nettiyampi. + Khu 8. 19, 188 piṭṭhesupi.
1. Asutaṁ amutaṁ vā (Sī), asutāmutaṁ vā (Syā), asutaṁ'mutaṁ vā (I)
2. Kiñci matthi (Syā), kiñci natthi (I), kiñcinamatthi (Ka)

Pārāyanatthutigāthā

* Idamavoca Bhagavā Magadhesu viharanto Pāsāṇake cetiye, paricārakasoḷasānaṁ[1] brāhmaṇānaṁ ajjhiṭṭho puṭṭho puṭṭho pañhaṁ[2] byākāsi. Ekamekassa cepi pañhassa atthamaññāya dhammamaññāya dhammānudhammaṁ paṭipajjeyya, gaccheyyeva jarāmaraṇassa pāraṁ, pāraṅgamanīyā ime dhammāti, tasmā imassa dhammapariyāyassa pārāyananteva[3] adhivacanaṁ.

1130. Ajito Tissametteyyo, Puṇṇako atha Mettagū.
Dhotako Upasīvo ca, Nando ca atha Hemako. (1)

1131. Todeyya-kappā dubhayo, Jatukaṇṇī ca paṇḍito.
Bhadrāvudho Udayo ca, Posālo cāpi brāhmaṇo.
Mogharājā ca medhāvī, Piṅgiyo ca mahā-isi. (2)

1132. Ete Buddhaṁ upāgacchuṁ, sampannacaraṇaṁ isiṁ.
Pucchantā nipuṇe pañhe, Buddhaseṭṭhaṁ upāgamuṁ. (3)

1133. Tesaṁ Buddho pabyākāsi, pañhe puṭṭho yathātathaṁ.
Pañhānaṁ veyyākaraṇena, tosesi brāhmaṇe Muni. (4)

1134. Te tositā cakkhumatā, Buddhenādiccabandhunā.
Brahmacariyamacariṁsu, varapaññassa santike. (5)

1135. Ekamekassa pañhassa, yathā Buddhena desitaṁ.
Tathā yo paṭipajjeyya, gacche pāraṁ apārato. (6)

1136. Apārā pāraṁ gaccheyya, bhāvento maggamuttamaṁ.
Maggo so pāraṁ gamanāya, tasmā pārāyanaṁ iti. (7)

Pārāyanānugītigāthā

1137. + Pārāyanamanugāyissaṁ, (Iccāyasmā Piṅgiyo,)
Yathā'ddakkhi tathā'kkhāsi, vimalo bhūrimedhaso.
Nikkāmo nibbano[4] nāgo, kissa hetu musā bhaṇe. (1)

---

* Khu 8. 21, 195 piṭṭhesupi.
1. Paricārakasoḷasannaṁ (Syā, Ka)
2. Pañhe (Sī, I)
3. Pārāyaṇaṁtveva (Sī-Ṭṭha)
4. Nibbuto (Syā)
+ Khu 8. 202 piṭṭhepi.

1138. Pahīnamalamohassa, mānamakkhappahāyino.
Handāhaṁ kittayissāmi, giraṁ vaṇṇūpasañhitaṁ. (2)

1139. Tamonudo Buddho Samantacakkhu,
Lokantagū sabbabhavātivatto.
Anāsavo sabbadukkhappahīno,
Saccavhayo brahme upāsito me. (3)

1140. Dijo yathā kubbanakaṁ pahāya,
Bahupphalaṁ kānanamāvaseyya.
Evampahaṁ appadasse pahāya,
Mahodadhiṁ haṁsoriva ajjhapatto. (4)

1141. Yeme pubbe viyākaṁsu,
Huraṁ Gotamasāsanā. "Iccāsi iti bhavissati",
Sabbaṁ taṁ itihitihaṁ,
Sabbaṁ taṁ takkavaḍḍhanaṁ. (5)

1142. Eko tamanudāsino, jutimā so pabhaṅkaro.
Gotamo bhūripaññāṇo, Gotamo bhūrimedhaso. (6)

1143. Yo me dhammamadesesi, sandiṭṭhikamakālikaṁ.
Taṇhakkhayamanītikaṁ, yassa natthi upamā kvaci. (7)

1144. Kiṁnu tamhā vippavasasi, muhuttamapi Piṅgiya.
Gotamā bhūripaññāṇā, Gotamā bhūrimedhasā. (8)

1145. Yo te dhammamadesesi, sandiṭṭhikamakālikaṁ.
Taṇhakkhayamanītikaṁ, yassa natthi upamā kvaci. (9)

1146. Nāhaṁ tamhā vippavasāmi, muhuttamapi brāhmaṇa.
Gotamā bhūripaññāṇā, Gotamā bhūrimedhasā. (10)

1147. Yo me dhammamadesesi, sandiṭṭhikamakālikaṁ.
Taṇhakkhayamanītikaṁ, yassa natthi upamā kvaci. (11)

1148. Passāmi naṁ manasā cakkhunāva,
Rattindivaṁ brāhmaṇa appamatto.
Namassamāno vivasemi rattiṁ,
Teneva maññāmi avippavāsaṁ. (12)

1149. Saddhā ca pīti ca mano sati ca,
Nā'penti'me Gotamasāsanamhā.
Yaṁ yaṁ disaṁ vajati bhūripañño,
Sa tena teneva natohamasmi. (13)

1150. Jiṇṇassa me dubbalathāmakassa,
Teneva kāyo na paleti tattha.
Saṁkappayantāya[1] vajāmi niccaṁ,
Mano hi me brāhmaṇa tena yutto. (14)

1151. Paṅke sayāno pariphandamāno, dīpā dīpaṁ upaplaviṁ[2].
Athaddasāsiṁ Sambuddhaṁ, oghatiṇṇamanāsavaṁ. (15)

1152. Yathā ahū Vakkali muttasaddho,
Bhadrāvudho Āḷavi Gotamo ca.
Evamevaṁ tvampi pamuñcassu saddhaṁ,
Gamissasi tvaṁ Piṅgiya maccudheyyassa pāraṁ[3]. (16)

1153. Esa bhiyyo pasīdāmi, sutvāna Munino vaco.
Vivaṭṭacchado Sambuddho, akhilo paṭibhānavā. (17)

1154. Adhideve abhiññāya, sabbaṁ vedi varovaraṁ[4].
Pañhānantakaro Satthā, kaṅkhīnaṁ paṭijānataṁ. (18)

1155. Asaṁhīraṁ asaṁkuppaṁ, yassa natthi upamā kvaci.
Addhā gamissāmi na mettha kaṅkhā,
Evaṁ maṁ dhārehi adhimuttacittanti. (19)

Pārāyanavaggo pañcamo.

1. Saṁkappayattāya (Sī)
2. Upallaviṁ (Syā, Niddesa 23. 220 piṭṭhesu.)
3. Maccudheyyapāraṁ (Sī)
4. Paro varaṁ (Sī, Syā), paro paraṁ (Niddesa)

Suttuddānaṁ

1. [1] Urago Dhaniyopi ca, Khaggavisāṇo Kasi ca.
Cundo bhavo punadeva, Vasalo ca Karaṇīyañca.
Hemavato atha yakkho, Vijayasuttaṁ Munisuttavaranti.

2. Paṭhamakaṭṭhavaro varavaggo, dvādasasuttadharo suvibhatto.
Desito cakkhumatā vimalena, suyyati vaggavaro Uragoti.

3. Ratanāmagandho Hirimaṅgalanāmo,
Sucilomakapilo ca Brāhmaṇadhammo.
Nāvā[2] Kiṁsīla-uṭṭhahano ca,
Rāhulo ca punapi Vaṅgīso.

4. Sammāparibbājanīyopi cettha,
Dhammikasuttavaro suvibhatto.
Cuddasasuttadharo dutiyamhi,
Cūḷakavaggavaroti tamāhu.

5. Pabbajjapadhānasubhāsitanāmo,
Pūraḷāso punadeva Māgho ca.
Sabhiyaṁ Keṇiyameva Sallanāmo,
Vāseṭṭhavaro Kālikopi ca.

6. Nālakasuttavaro suvibhatto,
Taṁ anupassī tathā punadeva.
Dvādasasuttadharo tatiyamhi,
Suyyati vaggavaro mahānāmo.

7. Kāmaguhaṭṭhakaduṭṭhakanāmā,
Suddhavaro Paramaṭṭhakanāmo.
Jarā Mettiyavaro suvibhatto,
Pasūramāgaṇḍiyā Purābhedo.

---

1. Imā uddānagāthāyo Sī-I-potthakesu na santi.
2. Nātha (Ka)

8. Kalahavivādo ubho viyuhā ca,
Tuvaṭaka-attadaṇḍasāriputtā.
Soḷasasuttadharo catutthamhi,
Aṭṭhakavaggavaroti tamāhu.

9. Magadhe janapade ramaṇīye,
Desavare katapuññanivese.
Pāsāṇakacetiyavare suvibhatte,
Vasi Bhagavā gaṇaseṭṭho.

10. Ubhayavāsamāgatiyamhi[1],
Dvādasayojaniyā parisāya.
Soḷasabrāhmaṇānaṁ kira puṭṭho,
Pucchāya soḷasapañhakammiyā.
Nippakāsayi dhammamadāsi.

11. Atthapakāsakabyañjanapuṇṇaṁ,
Dhammamadesesi parakhemajaniyaṁ[2].
Lokahitāya jino dvipadaggo,
Suttavaraṁ bahudhammavicitraṁ.
Sabbakilesapamocanahetuṁ,
Desayi suttavaraṁ dvipadaggo.

12. Byañjanamatthapadaṁ samayuttaṁ[3],
Akkharasaññita-opamagāḷhaṁ.
Lokavicāraṇañāṇapabhaggaṁ,
Desayi suttavaraṁ dvipadaggo.

13. Rāgamale amalaṁ vimalaggaṁ,
Dosamale amalaṁ vimalaggaṁ.
Mohamale amalaṁ vimalaggaṁ,
Lokavicāraṇañāṇapabhaggaṁ.
Desayi suttavaraṁ dvipadaggo.

---

1. Ubhayaṁ vā puṇṇasamāgataṁ yamhi (Syā)
2. Varaṁ khamanīyaṁ (Ka)
3. Byañjanamatthapadasamayuttaṁ (Syā)

14. Klesamale amalaṁ vimalaggaṁ,
Duccaritamale amalaṁ vimalaggaṁ.
Lokavicāraṇañāṇapabhaggaṁ,
Desayi suttavaraṁ dvipadaggo.

15. Āsavabandhanayogākilesaṁ,
Nīvaraṇāni ca tīṇi malāni.
Tassa kilesapamocanahetuṁ,
Desayi suttavaraṁ dvipadaggo.

16. Nimmalasabbakilesapanūdaṁ,
Rāgavirāgamanejamasokaṁ.
Santapaṇītasududdasadhammaṁ,
Desayi suttavaraṁ dvipadaggo.

17. Rāgañca dosakamabhañjitasantaṁ[1],
Yonicatuggatipañcaviññāṇaṁ.
Taṇhāratacchadanatāṇalatāpamokkhaṁ[2],
Desayi suttavaraṁ dvipadaggo.

18. Gambhīraduddasasaṇhanipuṇaṁ,
Paṇḍitavedaniyaṁ nipuṇatthaṁ.
Lokavicāraṇañāṇapabhaggaṁ,
Desayi suttavaraṁ dvipadaggo.

19. Navaṅgakusumamālagīveyyaṁ,
Indriyajhānavimokkhavibhattaṁ.
Aṭṭhaṅgamaggadharaṁ varayānaṁ,
Desayi suttavaraṁ dvipadaggo.

---

1. Dosañca bhañjitasantaṁ (Syā) 2. Taṇhātalaratacchedanatāṇapamokkhaṁ (Syā)

20. Somupamaṁ vimalaṁ parisuddhaṁ,
Aṇṇavamūpamaratanasucittaṁ.
Pupphasamaṁ ravimūpamatejaṁ,
Desayi suttavaraṁ dvipadaggo.

21. Khemasivaṁ sukhasītalasantaṁ,
Maccutatāṇaparaṁ paramatthaṁ.
Tassa sunibbutadassanahetuṁ,
Desayi suttavaraṁ dvipadaggoti.

Suttanipātapāḷi samattā.

Khuddakanikāye paṭhamabhāgapotthake

Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

Khuddakanikāye paṭhamabhāgapotthake

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho, Ṭṭha = Aṭṭhakathā.

Khuddakanikāye

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Attaghātāya = Attaghaññāya (Sī, Syā, I)	38
Attanā hi = Attanāva (Sī, Syā, I)	38
Attano attānaṁ = Attanāttānaṁ (Sī, Syā)	349
Attā = Satto (Sī, Ka)	224
Attā nirattā = Attaṁ nirattaṁ (bahūsu)	402
Attā vāpi nirattā vā = Attaṁ vāpi nirattaṁ vā (bahūsu)	412
Atuṇhaṁ = Accuṇhaṁ (Sī, Syā)	427
Adda = Dakkhi (Sī, I, Ka) Adakkhi (Syā)	227
Adinnamādeti = Adinnaṁ ādiyati (Sī, I)	298
Andhatamaṁ = Andhaṁ tamaṁ (Sī)	252
Andhabhūto = Andhībhūto (Ka)	39
Adhipatitvā = Adhipātetvā (Sī, Syā, I) Adhipātitvā (Ka)	86
Adhimānasā = Adhimanasā (Sī, Syā)	387
Adhivāsetu = Adhivāsetveva (Sī)	364
Anatthapadasaṁhitā = Anatthapadasañhitaṁ (Ka)	28
Ananvayaṁ = Atthanvayaṁ (Ka)	318
Anapāyinī = Anupāyinī (Ka)	13
Anarahaṁ = Anarahā (Sī, I)	299
Anānuyāyī = Anānuvāyī (Syā, Ka)	440
Anāsisāno = Anāsayāno (Sī, I) Anāsasāno (Syā)	334
Anucaṅkamantānaṁ = Anucaṅkamamānānaṁ (Sī, I)	373
Anujānāti = Anujāneyya (Aṁ 3. 167.)	117
Anupādā = Anupādānā (Sī)	116
Anupubbiṁ kathaṁ = Ānupubbikathaṁ (Sī) Anupubbikathaṁ (Syā, I, Ka)	135
Anumodenti = Anumodanti (Sī, Syā, I)	247
Anuyantā = Anuyuttā (Sī)	368
Anussaraṇampahaṁ = Anussatimpahaṁ (Syā)	267

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[A]

Anūpayo = Anusayo (Sī) Anupayo (Syā) 276
Anūpavādo anūpaghāto = Anupavādo anupaghāto (Syā, I, Ka) 41, 127
Anekarasabyañjano = Anekasūparasabyañjano (Sī, I) 110
Aneḷamūgo = Anelamūgo (Syā, I, Ka) 290
Anottāpī = Anottappī (bahūsu) 214
Apakassatha = Avakassatha (Sī, Syā, Ka) 322
Apatāsi = Avatthāsi (Ka-Sī) 124
Apattāni = Apatthāni (Sī, Syā, I) Paviddhāni (?) 36
Apabodheti = Apabodhati (Sī, Syā, I) 34
Apasabyato = Apabyāmato (Syā) (Saṁ 1. 228 piṭṭhepi.) 136
Appaṭibaddhacitto = Appaṭibandhacitto (Ka) 289
Appamādavihārino = Appamāṇavihārino (Sī-Ṭṭha) 245
Appaharitaṁ karoti, soṇḍāya ca = Appaharitañca karoti, soṇḍāya (bahūsu) 126
Appodakapāyāsena ca = Appodakapāyasena ca (Ka) 122
Abaddho = Abandho (Syā, Kaṁ) 285
Abbahe = Abbūḷhe (Syā, I) Abbuhe (Ka-Ṭṭha) 328
Abyāpajjhārāmo = Abyāpajjārāmo (Ka) Abyābajjhārāmo (?) 216
Abyāpajjaṁ = Abyāpajjhaṁ (Ka) Abyābajjhaṁ (?) 206
Abhabba = Abhabbo (bahūsu) 6
Abhabba kātuṁ = Abhabbo kātuṁ (Sī) 6
Abhinibbajjiyātha = Abhinibbajjayātha (Sī, I) Aṁ 3. 18 piṭṭhe. 322
Abhimatthati = Abhimanthati (Sī, I) 37
Abhivaṭṭhaṁva = Abhivaḍḍhaṁva (Syā) Abhivaṭṭaṁva (I) Abhivuḍḍhaṁva (Ka) 61
Abhivihacca = Abhihacca (Syā) 208
Abhisaṅkhāsi = Abhisaṅkhāresi (Syā, Ka) 367

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Abhisāpoyaṁ = Abhisāpāyaṁ (Sī) Abhilāpāyaṁ (Syā, I) Abhisapāyaṁ (Ka)	255
Abbhussakkamāno = Abbhuggamamāno (Ka-Ṭṭha)	208
Amatapadaṁ = Amataṁ padaṁ (Ka)	16
Ayaṁ cettha = Ayaṁ cevettha (Syā)	271
Aratiṁ ragañca = Aratiñca rāgaṁ (Syā, Ka)	409
Arahattāya = Arahattaphalasacchikiriyāya (Sī)	144
Arūpaṭṭhāyino = Āruppavāsino (Sī, I)	396
Arūpā = Āruppā (Sī)	238
Alābūneva = Alāpūneva (Sī, Syā, I)	36
Alippamāno = Alimpamāno (Syā, I, Ka)	290
Avanti dakkhiṇāpatho = Avanti dakkhiṇapatho (Sī)	146
Avighātattā = Avigatattā (Sī-Ṭṭha)	221
Asaṇṭhitā = Susaṇṭhitā (Sī, Syā, I)	396
Asattā = Alaggā (Syā)	352
Asayaṁkāro aparaṁkāro = Asayaṁkaro ca aparaṁkaro ca (Syā, I)	162
Assa = Asassi (Syā, Ka)	84
Asantaṁ bhāvanamiccheyya = Asantaṁ bhāvamiccheyya (Syā) Asantabhāvanamiccheyya (Ka)	23
Asammuṭṭhā = Appamuṭṭhā (Syā)	274
Asucibhāvamassitā = Asucīkamissitā (Sī, Syā, Kaṁ, I)	316
Ahiṁsakāye munayo = Ahiṁsakāyā munayo (Ka)	46
Aḷakassa = Muḷakassa (Syā) Mūḷhakassa (Ka) Maḷakassa (Niddesa)	429
[Ā]	
Ākāsagataṁ = Ākāsaṁ (Syā)	208
Āgantā = Āgantvā (Syā, Ka)	259
Āvaṭṭan"ti kho = Sāvaṭṭoti kho (bahūsu)	271
Āhu ninhātapāpakan"ti = Āhu sabbappahāyinanti (Aṁ 1. 277)	234
Āhu sabbappahāyinan"ti = Āhu ninhātapāpakanti (Aṁ 1. 276)	233

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[E]	
Ekacaraṁ = Ekacāraṁ (Ka)	18
Ekacariyaṁ = Ekaccariyaṁ (Ka)	22
Ekaghano = Ekagghano (Ka)	25
Etamādīnavaṁ = Evamādīnavaṁ (Sī, I, Ka)	201
Etarahi kho pana bhante = Santi kho pana bhante etarahi (Sī, I) Saṁ 3. 229.	153
Evañce = Etañce (Sī, I)	369
[O]	
Okāsakammamattampi = Okāsamattampi (Sī, I)	357
Opunāti = Ophunāti (Ka)	49
Orimatīre = Orimatīrā (bahūsu)	188
Osārissāmi = Otarissāmi (Sī, Syā, I) Oyāyissāmi (Sī, Syā-Ṭṭha) Osāpayissāmi (Saṁ 1. 79.)	157
[Ka]	
Kaṅkhacchida = Taṇhacchida (bahūsu)	433
Kañci = Kiñci (Ka)	72
Kaṭukabhedano = Kaṭukappabhedano (Sī, Syā, I)	59
Kamma = Kammaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)	6
Kammunā = Kammanā (Sī, I)	299, 374
Kayirā naṁ = Kayirāthetaṁ (Sī, Syā) Kayirāthenaṁ (I)	30
Kayokayaṁ = Kayākkayaṁ (Sī) Kayā kayaṁ (Syā)	8
Kasī = Kasi (Ka)	8
Kamayānassa = Kāmayamānassa (Ka)	399
Kāmūpapattiyo = Kāmuppattiyo (Sī)	258
Kāmesu = Kāme (Sī, Syā) Kāye (lalitavitthāra)	342
Kāraṇḍavaṁ = Kāraṇḍaṁva (Syā, Ka) Aṁ 3. 17, 18 piṭṭhesu.	322
Kālaṅkataṁ = Kālakataṁ (Sī, Syā, Kaṁ)	86, 372
Kālaṅkatā = Kālakatā (Sī, Syā, Kaṁ)	8

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ga]	
Gahakāraṁ = Gahakārakaṁ (Sī, Syā, I)	36
Gaharakkhaso"ti kho = Sagaho sarakkhasoti kho (bahūsu)	271
Gihibyañjanāni = Gihivyañjanāni (Syā, Kaṁ, I)	286
Gomā = Gomiko (Sī, I) Gopiyo (Ka)	284
[Ca]	
Ciraṁ diṭṭho = Ciradiṭṭho (Sī)	148
Cujjamāno = Bhuñjamāno (Syā, Ka)	298
Cūḷapanthako = Cullapanthako (Sī) Cūlapanthako (I)	150
Cetaṁ = Cekaṁ (Sī, I) Chekā (Syā)	218
Corā = Carā (Saṁ 1. 79)	157
[Cha]	
Chaccābhiṭhānāni = Cha cābhiṭhānāni (Sī, Syā)	6
Chasu = Chassu (Sī, I)	304
Chedanabandhanā ca = Chedanabandhanato (Sī, Syā)	333
Chettuṁ = Chetuṁ (Ka)	283
[Ja]	
Jaṅghāvihāraṁ = Jaṅghavihāraṁ (Ka)	117
Jambusaṇḍassa = Jambumaṇḍassa (Ka)	368
Jammanaṁ = Jappanaṁ (Ka)	432
Jalambujaṁ = Elambujaṁ (Sī, Syā)	411
Jāṇussoṇi = Jāṇusoṇi (Ka)	372
Jātavedaso = Jātavedassa (Syā)	193
Jānamupāgamumhā = Jātamupagamamhā (Sī, Syā)	331
Jāniyāmāti = Jānissāmāti (Sī, Ka)	414
Jigiṁsako = Jigīsato (Ka)	387
Jiṇṇamivattacaṁ = Jiṇṇamiva tacaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)	279
[Ña]	
Ñattaṁ = Ñāttaṁ (?)	23

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ṭha]

[Ḍa]

[Ta]

[Tha]

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Da]	
Dakkhati = Dakkhiti (Sī)	420
Dakkhiṇāgirismiṁ = Dakkhiṇagirismiṁ (Ka)	291
Dajjā appampi = Dajjā'ppasmimpi (Sī, I) Dajjā appasmi (Syā, Ka)	46
Daddallamānaṁ = Daddaḷhamānaṁ (Ka)	386
Dibbā = Dibyā (Sī, Syā, Kaṁ, I)	302
Divasaṁsantatto = Divasasantatto (Sī, Syā, Kaṁ, I)	292
Divā divassa = Divādivasseva (Syā) Divādivasseyeva (I) Divā divassayeva (Ka)	97
Dīyati = Diyyati (Sī, Ka)	92
Dukkhañcāpi = Dukhaṁ vāpi (Sī, Syā)	414
Dukkhānupatito siyā = Dukkhānupātito (?)	56
Duggatyā = Duggaccā (Sī, Syā, Kaṁ, I)	300
Dutīyena = Dutiyena (sabbattha)	287
Dussati = Dissati (Sī, I)	296
Dūrakkhaṁ = Durakkhaṁ (sabbattha)	18
Deve = Nabhe (Sī)	208
Dvattiṁsāni ca = Dvattiṁsā ca (Sī, Syā, I) Dvattiṁsa tāni (?)	431
Dvijaṁ = Dijaṁ (I)	298
Dvidhāpathaṁ = Dvedhāpathaṁ (Sī)	189
Dvipaduttamaṁ = Dipaduttamaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)	293, 430
Dvipādakoyaṁ = Dipādakoyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)	308
[Dha]	
Dhanapālo = Dhanapālako (Sī, Syā, Kaṁ, I)	59
Dhammassavanaṁ = Dhammassavaṇaṁ (Ka-Sī) Dhammasavanaṁ (Ka-Sī)	4
Dhammo = Damo (?)	307
Dhariyanta = Dhāriyanta (Syā) Dhārayantaṁ (Sī, Ka)	387
Dhī = Dhi (Syā) Byākaraṇesu.	69
Dhonaṁ = Dhotaṁ (Sī)	331
Dhaṁsanti = Dhaṁsenti (Sī, I)	325

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Paroparā = Parovarā (Sī, I)	348
Paroparāni = Parovarāni (Sī, Syā)	436
Paropare = Parovare (Sī, I) Varāvare (Syā)	389
Parovaraṁ = Varāvaraṁ (katthaci)	331
Plavatī = Plavati (Sī, I) Palavetī (Ka) Uplavatī (?)	61
Paviveko ca = Viveko ca (Syā)	216
Parihārati = Parihīrati (Sī, Syā, Kaṁ, I)	308
Pahīyati = Pahiyyati (Ka) (Sī, Syā, Ka)	250, 405
Pahantvāna = Pahatvāna (Sī, I)	73
Palokinaṁ = Palokitaṁ (Sī)	393
Pāṇine = Pāṇino (Sī)	311
Pāṇupete = Pāṇupetaṁ (Ka)	379
Pāpiyo = Pāpiyaṁ (?)	19
Pāyasaṁ = Pāyāsaṁ (sabbattha)	292
Pāragū = Pāragā (Sī, Syā, Kaṁ, I)	284
Pāraṅgato = Pāragato (Sī, Syā, Kaṁ, I)	72
Pāraṅgatā = Pāragatā (Ka-Sī, Syā)	229
Pārāyananteva = Pārāyaṇaṁtveva (Sī-Ṭṭha)	449
Pāva = Pāvā (Sī, Syā, I)	401
Pitvā = Pītvā (Sī, Syā, Kaṁ, I)	43
Pidhiyyare = Pithiyyare (Sī, Syā, I) Pithīyare (Sī-Ṭṭha) Pidhīyare (?)	434
Pidhīyati = Pithīyati (Sī, Syā, I)	39
Pippaliguhāyaṁ = Pipphaliguhāyaṁ (Syā) Simbaliguhāyaṁ (Ka)	81
Piyarūpassādagadhitāse = Piyarūpassātagadhitāse (Sī, I)	93
Pilindavaccho = Pilindivaccho (Sī)	109
Puññāni = Puññānanti (Aṁ 2. 465)	205
Puttā matthi dhanammatthi = Puttamatthi dhanamatthi (Ka)	22
Pubbuḷakaṁ = Bubbuḷakaṁ (Sī, I)	39
Pūjaneyyānaṁ = Pūjanīyānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)	3, 319
Pessiko = Pessako (Ka)	375

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pha]	
Phassaye = Phussaye (Syā)	287
Phiyena = Piyena (Sī, Syā)	326
Phusati = Passati (Sī, Syā, I)	384
Phusati = Phusseti (Syā)	253
Phusayitvā = Phussayitvā (Syā) Phassayitvā (I)	226
Phoṭenti = Poṭhenti (Sī, I) Pothenti (Ka)	385
[Ba]	
Bandhito = Bādhito (bahūsu)	62
Baddho = Bandho (bahūsu)	234
Balībadde = Balivadde (Sī, I)	291
Balībaddova = Balibaddhova (Ka) Balivaddova (Sī, Syā, I)	36
Bahukārā = Bahūpakārā (Sī, I)	269
Bahuppadā = Bahupadā (Ka)	254
Bālo'mako = Bālo mago (Sī, Syā, Ka)	416
Belaṭṭhaputto = Bellaṭṭhiputto (Sī, I) Veḷaṭṭhaputto (Syā)	355
Byantī karoti = Byantikaroti (Sī, I) Byantiṁkaroti (Ka)	272
Byāsattamanasaṁ = Byāsattamānasaṁ (Ka)	20
Brahmacariyavā = Brahmacariyaṁ (Ka)	51
Brahmacārayo = Brahmacārino (Syā) Brahmacariye (I, Ka)	187
Brāhmaṇakaraṇā = Brāhmaṇakārakā (Ka)	80
[Bha]	
Bhakuṭiṁ = Bhūkuṭiṁ (Ka-Sī) Bhākuṭiṁ (Ka-Sī)	350
Bhasmacchannova = Bhasmāchannova (Syā, I, Ka)	23
Bhassārāmo = Bhassarato (sabbattha)	244
Bhājīyati = Bhājīyissati (Sī)	134
Bhāhisi = Bhāsihi (Sī, Syā, I)	390
Bhidurāyaṁ = Bhindantāyaṁ (Syā, I, Ka)	242
Bhiyyo = Bhīyo (Sī)	15

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Bha]	
Bhummāni = Bhūmāni (Ka)	4
Bhūtā va = Bhūtā vā (Syā, Kaṁ, I, Ka)	11
Bhūnahu = Bhūnahata (Syā, Ka)	382
Bhūmaṭṭhe = Bhummaṭṭhe (Sī, Syā)	17
Bhecchāmi = Gacchāmi (Sī) Vecchāmi (Syā) Vajjhāmi (Ka)	343
Bhetvāna = Bhitvāna (Sī, Ka) Bhinditvā (Vi 4. 369; Aṁ 3. 315)	203
Bhedanapariyantā = Bhedapariyantā (Syā)	371
Bhogirājāno = Bhojarājāno (Sī, Syā)	368
[Ma]	
Makkhāse = Makkhitāse (Syā)	197
Maggamanukkamanti = Maggamanuggamanti (Sī, Ka)	249
Mantabhāṇī = Mantābhāṇī (Syā, I)	412
Maddavāni = Majjavāni (Ka, Ṭīkā) Paccavāni (Ka-Ṭṭha)	67
Madhuṁvā = Madhuvā (sabbattha) (Dī 1. Ṭīkā passitabbā)	23
Mahattaro = Mahantataro (Sī)	382
Mahattehi = Mahantehi (Sī, Ka) Mahatthehi (Syā)	215
Mahā = Vāhā (Sī, Syā, I) Theragāthāyaṁ (760) Gāthāya sameti.	62
Mahākaccāno = Mahākaccāyano (Sī, I, Ka)	80
Mahāmoggallānassa = Mahāmoggalānassa (Ka)	95
Māgaṇḍiyāti = Māgandiyāti (Sī, Syā, I)	409
Māgamha = Māgamma (Sī, Syā, Ka)	370
Mānavinibaddhā = Mānavinibandhā (Sī)	166
Mārañjahaṁ = Mārajahaṁ (Syā) Mānajahaṁ (Sī, Ka) Mānaṁ jahaṁ (I)	217
Māvamaññetha = Māppamaññetha (Sī, Syā, I)	31
Micchādiṭṭhihatena = Micchādiṭṭhigatena (bahūsu)	121
Micchā vācañca bhāsiya = Micchā vācaṁ abhāsiya (sabbattha)	236

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ma]

[Ya]

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Saṅkhātadhammānaṁ = Saṅkhatadhammānaṁ (Sī, I, Ka)	23
Saṅkhāraparamā = Saṅkhārā paramā (bahūsu)	43
Saṅkheyyakāro ca = Saṅkheyyakārova (Ka)	331
Saṅkhyaṁ = Saṅkhaṁ (Sī, I)	395
Saṅkhyampi = Saṅkhampi (Sī)	102
Sagandhakaṁ = Sugandhakaṁ (Ka)	20
Sañcayo = Sañjayo (Sī, Syā, Kaṁ, I)	355
Sacittapariyodapanaṁ = Sacittapariyodāpanaṁ (?)	41
Sañchannapatto = Sañchinnapatto (Syā, I) Pacchinnapatto (Ka)	289
Sañchinnapatto = Saṁsīnapatto (Sī, I)	286
Saṇikaṁ = Saṇiṁ (Syā, I)	331
Sataraṁsiṁva = Vītaraṁsiṁva (Syā) Sataraṁsīva (Ka) Pītaraṁsīva (Niddesa)	432
Sati yañca = Satī ceva (Sī) Satī ca (Syā) Satī cāpi (I, Niddesa) Sati cāpi (Niddesa)	434
Santhara = Patthara (Sī, I)	182
Santhavāto = Sandhavato (Ka)	309
Santhave = Sandhave (Ka)	285
Santhavaṁ = Sandhavaṁ (Ka)	17
Satthi diṭṭho = Piṭṭhi diṭṭhā (Ka-Sī, Syā, I) Satthi diṭṭhā (Ka-Sī)	161
Sandālayitvāna = Padālayitvāna (Ka)	288
Sandānaṁ = Sandāmaṁ (Sī)	70
Sadhāyamānarūpā = Saddāyamānarūpā (Syā, I)	150
Sanibbuto"ti = Parinibbutoti (Sī, Syā, I)	183
Sannova = Sattova (Sī, I)	60
Sabbapariññā = Sabbaṁ pariññā (Syā, I)	198
Sabbabhūtānukampī = Sabbasattānukampī (Syā) Aṭṭhakathāyampi.	264
Sabbamahorattiṁ = Sabbamahorattaṁ (?)	69
Sabbasattā = Sabbe sattā (Sī, Syā)	11
Sabbasantharisanthataṁ = Sabbasanthariṁ santhataṁ (Sī, Syā, I)	184
Sabbe ne'tādisāti = Sabbe ne tādisāti (Sī, Syā, I)	294

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sabbaṁ cetaso = Sabbaṁ cetasā (Itipi aññasuttesu.)	177
Samannesi = Sammannesi (Sī, Syā)	367
Samayaṁ paripucchamāno = Sayaṁ paripucchiyāno (Sī, Syā)	388
Sammaggataṁ = Samaggataṁ (Sī, Ka)	254
Sampadhūpāyati = Sandhūmāyati sampadhūmāyati (Syā)	292
Samādapeti = Samādāpeti (?)	170
Samādapito = Samādāpito (?)	122
Samānamanuciṇṇo = Pamāṇamanuciṇṇo (Ka) Pamādamanuciṇṇo (Ka-Sī, Syā, I)	253
Sammāsambuddhasāsane = Sammāsambuddhasāsanaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)	369
Samiñjeyya = Sammiñjeyya (Sī, Syā, Kaṁ, I)	102
Samiñjaye = Sammiñjaye (Sī, Syā)	275
Samuṭṭhitaṁ = Samuṭṭhāya (Ka)	48
Samudāciṇṇo = Ajjhāciṇṇo (Syā, I, Ka)	109
Samujjupaññassa = Samujjapaññassa (Syā, Ka)	331
Sammutiyo = Sammatiyo (Syā)	420
Sayaṁkato ca paraṁkato ca = Sayaṁkato paraṁkato (Sī)	162
Sarīsapa = Siriṁsapa (Sī, Syā, Kaṁ, I)	87
Saroruhaṁ = Sareruhaṁ (Ka)	279
Sallakantanaṁ = Sallasanthanaṁ (Sī, I) Sallasatthanaṁ (Syā)	52
Savāhiniṁ = Savāhanaṁ (Syā, Ka)	39
Savāhinin”ti = Savāhananti (bahūsu)	229
Sa ve = Sabbe (sabbattha) Aṁ 1. 322 piṭṭhe passitabbaṁ.	276
Sassatoriva = Sassati viya (Ka-Sī)	176
Saha vacanā ca pana = Saha vacanā pana (I) Saha vacanā (?)	95
Sahavāso hi = Sahavāsopi (Sī, Ka)	241
Sahassasahasseva = Sahasseva (Syā, Ka) Sahassasseva (I)	186
Sahāvassa dassanasampadāya = Sahāvasaddassanasampadāya (Ka)	6
Sahissāmi = Samissāmi (Syā) Gamissāmi (Sī) Samīhāmi (I)	439
Sāni kammāni = Sakakammāni (Sī, I)	48

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sāraṇīyaṁ = Sārāṇīyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)	187
Sāhasā = Sahasā (Sī, Syā, I)	50, 298
Sikkhānugīyanti = Sikkhānukiriyanti (Ka)	424
Siṅgālā = Sigālā (Sī, Syā, Kaṁ, I)	308
Sitvāva = Siñcitvā (Sī)	399
Sabbinimaccagā = Sibbanimaccagā (Sī, Syā, I, Niddesa)	435
Sītīkarissatī”ti = Sītiṁ karissatīti (Sī) Sītaṁ karissatīti (Syā, I, Ka)	181
Sītibhaviṁsu = Pītidahaṁsu (Syā, I) Sītidahiṁsu (Ka)	192
Sīti bhavissanti = Sītībhavissanti (?)	221
Sīlavataṁ nu jīvitaṁ = Sīlavatānujīvitaṁ (Sī, I, Ka)	409
Sukhasamuddaye = Sukhasamudraye (Sī-Ṭṭha)	206
Sugataṁ = Puggalaṁ (Sī, Ka)	270
Sukusalasampahaṭṭhaṁ = Sukusalena sampahaṭṭhaṁ (Ka)	386
Sujā = Sujātā (Syā, I, Ka)	110
Sunidhavassakārā = Sunīdhavassakārā (Sī, Syā, I)	186
Subhāsitaṁ cidaṁ = Subhāsitamidaṁ (Saṁ 1. 78)	157
Sumarati = Susarati (Ka)	59
Suvānā = Supāṇā (I)	308
Suvijāno = Duvijāno (Syā, Ka)	295
Susaṇṭhānā surūpatā = Susaṇṭhānasurūpatā (Sī) Susaṇṭhānaṁ surūpatā (Syā, Kaṁ)	10
Sussūsaṁ = Sussūsā (Sī, I)	307
Suhujū = Sūjū (Sī)	10
Sūriyova = Suriyova (Sī, Syā, Kaṁ, I)	79
Sekhaṁ = Sekkhoti (Syā) Sekhoti (I)	170
Seyyathidaṁ = Seyyathīdaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)	205
Soṇasiṅgālā = Soṇasigālā (Sī, Syā, Kaṁ, I)	219
Sopāko = Sapāko (?)	299
Somaṁ = So imaṁ (Sī, I)	399

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
So yasaṁ paramaṁ patto = So yasapparamappatto (Syā, Ka)	300
Saṁyamamattānaṁ = Saṁyamaya'ttānaṁ (Sī, I)	67
Saṁvejanīyaṭṭhānesu = Saṁvejanīyesu ṭhānesu (Syā, I)	216
Saṁsannasaṅkappamano = Asampannasaṅkappamano (Ka)	53
Saṁsāmetvā = Paṭisaṁsāmetvā (Syā)	105
Saṁsumbhiṁsu = Saṁyujjhiṁsu (Ka-Sī, Syā, I)	161
Saṁharāni = Saṅgahāni (Ka-Sī, Syā, I)	244
[Ha]	
Hāsapaññānaṁ = Hāsupaññānaṁ (Sī-Ṭṭha)	219
Hitasukhatthāya = Hitasukhatāya (Sī, Syā, I)	386
Hirī = Hiri (Sī, Syā, Kaṁ, I)	219
Hirīmanaṁ = Hirīmataṁ (Syā, I)	260
Hutañca = Huttañca (Sī, Ka)	349
Huṁhuṅkajātiko = Huhuṅkajātiko (Sī, Syā, Kaṁ, I)	80

Khuddakanikāye paṭhamabhāgapotthake

Nāmānaṁ anukkamaṇikā

Khuddakanikāye paṭhamabhāgapotthake

Gāthāsūci

Khuddakanikāye paṭhamabhāgapotthake

Sodhanapattaṁ

8 piṭṭhe Tirokuṭṭasutte terasamapantiyaṁ "4. Idaṁ vo ñātīnaṁ hotū"ti pādato paṭṭhāya ekekaṁ catupādagāthaṁ katvā ekaṁ gāthaṁ adhikaṁ katvā gāthālakkhitasaṅkhyā visodhetabbā.